

REFORMÁTUS KALENDÁRIUM A 2007. ÉVRE

REFORMÁTUS KALENDÁRIUM
A 2007. ÉVRE

REFORMÁTUS KALENDÁRIUM A 2007. ÉVRE

**KIADJA
A KIRÁLYHÁGÓMELLÉKI REFORMÁTUS EGYHÁZKERÜLET**

A kalendáriumot szerkesztette:

Bereczki András
paptamási lelkipásztor

Szövegkorrektúra:

Mihálka Magdolna

Tördelőszerkesztő:

Kraftsikné Petrikó Ildikó

Grafikai szerkesztő:

Radványi Károly

Felelős vezető:

Sándor Lajos

A címlapon:

A zilahi Wesselényi szobor

A hátlapon:

Az érmelléki '56-os csoport emlékműve

Felirata: „*Adtál a téged félőknek zászlót, melyet felemeljenek az igazságért*“ (Zsolt 60,6)

Új évi reménység

Igen nagy hálátlanság lenne részünkről, ha az új esztendő tornácán azon töprengnénk, hogy lassan, vagy gyorsan telt el a mindannyiunknak egy kézről ajándékozott idő. Kaptunk ötvenkét hetet 2006-ban. Pontosan megtudjuk számolni azt, hogy eddig mennyi telt el életünk kezdetétől, de előttiünk jótékony titok, hogy mennyi maradt a ránk eső részből. Sőt, azt sem tudhatjuk, hogy mennyi lesz a fájdalom – vége nem látszó – óráinak a száma, vagy az öröm megnyújthatatlan fertályainak a mennyisége.

Amit tudnunk lehet az, hogy Isten segítségével minden tőlünk elvárható, és áldással járó munkánkat elvégezhetjük az elkövetkező esztendőben is. Ez az Ő ígérete. Ebben van a mi sehol máshol fel nem található nyugalomunk forrása. Ebben van az erő, amivel felvállalható az elkövetkezendő ötvenkét hét. Előttiünk járó bibliai példa erre Nehémiás szolgálata. A rabságban szenvedő nép fia olthatatlan vágyat érez az ősei által kényszerből elhagyott szülőföld után. Isten elé áll napokon keresztül zörgető imádsággal, majd a királynak is elmondja hazatelepítő vágyát. Nem enged a remények könnyen múló perceinek, sem a kilátástalanság elhűződő gyötrelmes napjainak. Nem hallgatja meg senkinek sem pártoló, vagy ellenkező gondolatait, hanem cselekszik, mint akinek csak egyetlen esélye van, és az is azonnal tettet követel. Indul, amikor teheti. Haza érkezve a legsürgősebb munkába szólítja követőit. Három pihenő nap után a várost körülölelő falait kezdik a romokból megépíteni. Embert próbáló feladat ez. Az elviselhetetlen hőséget, az ellenlábasokat, a kételkedést egyszerre kell leküzdeniük. Őrült sok a munka, de a munkás kezekben nemcsak építkezési számszámok vannak, hanem a védekezés fegyvereit is szorongatniuk szükséges. Nehémiásék szívét megszállja a most vagy soha lelkülete. Lendületük megfáraszthatatlan. Ellenségeik is elgondolkoznak, és az egyetlen igaz magyarázatot meg is fogalmazzák: „hogy Istenünk segítségével lehetett végehez vinni ezt a munkát” (Neh. 6, 16). A város fala összesen ötvenkét nap alatt elkészült. Amire a kételkedők 52 hetet is keveseltek, amit az ellenérdekelték tűzzel-vízzel gátoltak, amiben sokan belefáradtak, azt Isten a csoda erejével kivitelezni engedte. Nem volt ez most látványos csoda, sokkal inkább belülről fakadó, állandóan jelentkező erőáramlás, aggályoskodást elseprő hit. Az építők bizonyossága erősödött és az naponkénti engedelmisségben nyilvánkozott meg.

Sokan a hívők között is arra gondolnak, hogy mára már eleget tévelygett az ember, talán Isten is megelégtelt a mindig mindent megbocsátás nagyvonalú cselekedeteit. Már Nehémiás korában is támadtak ilyen félelmek. Ha az ember önmagából indul ki, egészen jogosnak tűnnek az ilyen elképzelések, de nem Urunk részéről, Aki szüntelenül árasztja kegyelmét, ahol a befogadás szemernyi indulatát tapasztalja. Az építkezők megünnepelték a kegyelmet. „A helyükön állva a nap negyedrészen át olvasták Isteniüknek, az Úrnak a törvénykönyvét, a negyedrészen át pedig vallást tettek, és leborultak Isteniük, az Úr előtt” (Neh. 9, 3.) Elismerték, hogy a bűnesetben megromlott ember történelme a Teremtőtől való elpártolás nyomon követése. Ugyanakkor a legmélyebbre zuhant állapotban ismerték fel, hogy Isten történelmi tette az Ő hűségének folyamatos közlése. Ennek köszönhető az ötvenkét nap alatt véghez vitt hatalmas munka áldása.

Legyen a ránk következő 2007-es esztendő Urunk kedves ajándéka mind az ötvenkét hetével, hogy benne eredményes legyen gyönyörű munkánk, és ünnepeink Krisztus-követéssel megszentelődjenek.

CSÚRY ISTVÁN
egyházkerületi főjegyző

Január

BOLDOGASSZONY HAVA

Rége: Vízöntő hava

1 Hétfő	Újév, Fruzsina	Ez 13	Lk 3,10-20	Zsolt 100
2 Kedd	Ábel, Ákos	Ez 14,1-11	Lk 3,21-38	
3 Szerda	Benjámin	Ez 14,12-23	Lk 4,1-13	
4 Csütörtök	Angéla, Titusz, Leona	Ez 15	Lk 4,14-30	
5 Péntek	Simon, Árpád	Ez 16,1-35	Lk 4,31-44	
6 Szombat	Gáspár, Menyhért, Boldizsár	Ez 16,36-52	Lk 5,1-11	

„És látván azoknak hitét, monda: Ember, megbocsáttattak néked a te bűneid.“ (Lk 5,20)

7 Vasárnap	Attila, Etele	Ez 16,53-63	Lk 5,12-26	Péld 1
8 Hétfő	Gyöngyvér, Artúr	Ez 17	Lk 5,27-39	
9 Kedd	Marcell	Ez 18,1-20	Lk 6,1-11	
10 Szerda	Melánia	Ez 18,21-32	Lk 6,12-19	
11 Csütörtök	Ágota, Baltazár	Ez 19	Lk 6,20-26	
12 Péntek	Ernő	Ez 20,1-31	Lk 6,27-36	
13 Szombat	Veronika	Ez 20,32-44	Lk 6,37-42	

„Én is összecsapom tenyeremet, és megnyugotom haragomat. Én, az Úr szólottam.“ (Ez 21,17)

14 Vasárnap	Vidor, Bódog	Ez 21,1-22	Lk 6,43-49	Péld 2
15 Hétfő	Lóránt, Loránd	Ez 21,23-32	Lk 7,1-10	
16 Kedd	Gusztáv	Ez 22	Lk 7,11-17	
17 Szerda	Antal	Ez 23,1-31	Lk 7,18-35	
18 Csütörtök	Piroska	Ez 23,32-49	Lk 7,36-50	
19 Péntek	Sára, Máriusz	Ez 24	Lk 8,1-15	
20 Szombat	Fábián	Ez 25	Lk 8,16-25	

„Térj vissza házadhoz, és beszéld el, mely nagy dolgokat tett az Isten veled. Elméne azért, hirdetvén az egész városban, mely nagy dolgokat cselekedett Jézus ő vele.“ (Lk 8,39)

21 Vasárnap	Ágnes	Ez 26	Lk 8,26-39	Péld 3
EGYETEMES IMAHÉT KEZDETE				
22 Hétfő	Vince, Alfonz	Ez 27	Lk 8,40-56	
23 Kedd	Emerencia, Zelma, Rajmund	Ez 28	Lk 9,1-11	
24 Szerda	Tímót	Ez 29	Lk 9,12-17	
25 Csütörtök	Pál	Ez 30	Lk 9,18-27	
26 Péntek	Vanda, Paula	Ez 31	Lk 9,28-36	
27 Szombat	Angelika	Ez 32	Lk 9,37-48	

„Élek én, ezt mondja az Úr Isten, hogy nem gyönyörködöm a hitetlen halálában, hanem hogy a hitetlen megtérjen útjáról és éljen.“ (Ez 33,11a)

28 Vasárnap	Károly	Ez 33	Lk 9,49-56	Péld 4
29 Hétfő	Adél, Eta, Léda	Ez 34	Lk 9,57-62	
30 Kedd	Gellért	Ez 35	Lk 10,1-16	
31 Szerda	Petúr	Ez 36,1-19	Lk 10,17-24	

[illegible]

Február

BÖJTELŐ HAVA

Régente: Halak hava

1 Csütörtök	Ignác, Efraim	Ez 36,20-38	Lk 10,25-37
2 Péntek	Karola, Apor	Ez 37	Lk 10,38-42
3 Szombat	Balázs, Nimród	Ez 38	Lk 11,1-13

„Ő pedig monda: Sőt inkább boldogok, akik hallgatják az Istennek beszédét, és megtartják azt.“ (Lk 11,28)

4 Vasárnap	Ráhel, Janka	Ez 39	Lk 11,14-28	Zsolt 41
5 Hétfő	Ágota	Ez 40,1-27	Lk 11,29-36	
6 Kedd	Dorottya, Dóra	Ez 40,28-49	Lk 11,37-54	
7 Szerda	Tódor	Ez 41	Lk 12,1-12	
8 Csütörtök	Aranka	Ez 42	Lk 12,13-21	
9 Péntek	Abigél, Apollónia	Ez 43	Lk 12,22-32	
10 Szombat	Elvira	Ez 44	Lk 12,33-40	

„Ezt mondja az Úr Isten: Legyen elég már néktek, Izrael fejedelmei! A törvényteleniséget és erőszaktevélt távoztassátok el, és cselekedjetez törvény szerint és igazságot.“ (Ez 45,9)

11 Vasárnap	Dezső, Adolf	Ez 45	Lk 12,41-48	Péld 5
SZERETETSZOLGÁLATI VASÁRNAP				
12 Hétfő	Lídia, Evelin	Ez 46	Lk 12,49-59	
13 Kedd	Ella, Fruzsina, Linda	Ez 47	Lk 13,1-9	
14 Szerda	Bálint, Valentin	Ez 48	Lk 13,10-17	
15 Csütörtök	Kolos, Levente	Dán 1	Lk 13,18-30	
16 Péntek	Julianna, Samu	Dán 2,1-23	Lk 13,31-35	
17 Szombat	Donát, Álmos	Dán 2,24-49	Lk 14,1-14	

„Mert mondom néktek, hogy senki azok közül a hivatalos férfiak közül meg nem kóstolja az én vacsorámat.“
(Lk 14,24)

18 Vasárnap	Konrád, Zenkő	Dán 3	Lk 14,15-24	Péld 6
19 Hétfő	Zsuzsanna, Ozsvát	Dán 4	Lk 14,25-35	
20 Kedd	Aladár, Álmos	Dán 5	Lk 15,1-10	
21 Szerda	Eleonóra	Dán 6	Lk 15,11-24	
22 Csütörtök	Gerzson	Dán 7	Lk 15,25-32	
23 Péntek	Alfréd	Dán 8	Lk 16,1-12	
24 Szombat	Mátyás	Dán 9	Lk 16,13-18	

„És monda nékem: Ne félj Dániel: mert az első naptól fogva, hogy a szívedet adtad megértésre és sanyargatásra a te Istened előtt, meghallgattattak a te beszédid, és én a te beszédeid miatt jöttem.“ (Dán 10,12)

25 Böjtfővasárnap	Géza	Dán 10	Lk 16,19-31	Péld 7
26 Hétfő	Edina	Dán 11,1-20	Lk 17,1-4	
27 Kedd	Ákos, Amarilis	Dán 11,21-45	Lk 17,5-10	
28 Szerda	Elemér	Dán 12	Lk 17,11-19	

[illegible]

Március

BÖJTMÁS HAVA

Régente: Kos hava

1 Csütörtök	Albin	Ám 1	Lk 17,20-37
2 Péntek	Lujza, Dalma	Ám 2	Lk 18,1-8
3 Szombat	Kornélia	Ám 3	Lk 18,9-14

„Bizony mondom néktek: Aki nem úgy fogadja az Isten országát, mint gyermek, semmiképpen nem megy be abba.” (Lk 18,17)

4 Bibliavasárnap	Kázmér	Ám 4	Lk 18,15-17	2Tim 3
5 Hétfő	Adorján, Olivér	Ám 5	Lk 18,18-27	
6 Kedd	Inez	Ám 6	Lk 18,28-34	
7 Szerda	Tamás	Ám 7	Lk 18,35-43	
8 Csütörtök	Zoltán, Apolka	Ám 8	Lk 19,1-10	
9 Péntek	Franciska, Fanni	Ám 9	Lk 19,11-27	
10 Szombat	Ildikó	Hab 1	Lk 19,28-40	

„Jaj annak, aki rakásra gyűjti, ami nem övé! De meddig? És aki adóssággal terheli magát!” (Hab 2,6b)

11 Vasárnap	Szilárd, Bors	Hab 2	Lk 19,41-44	Péld 8
12 Hétfő	Gergely, Gergő	Hab 3	Lk 19,45-48	
13 Kedd	Krisztián	Sof 1	Lk 20,1-8	
14 Szerda	Matild, Pólika	Sof 2	Lk 20,9-19	
15 Csütörtök	Kristóf, Lukrécia	Sof 3	Lk 20,20-26	2Kor 3

NEMZETI ÜNNEP

16 Péntek	Henrietta, Lujza	Zak 1	Lk 20,27-40
17 Szombat	Gertrúd	Zak 2	Lk 20,41-47

„Látá pedig egy szegény özvegy asszonyt is, hogy abba két fillért vete.” (Lk 21,2)

18 Vasárnap	Sándor, Ede	Zak 3	Lk 21,1-6	Péld 9
19 Hétfő	József, Jozefina	Zak 4	Lk 21,7-19	
20 Kedd	Hubert, Koppány	Zak 5	Lk 21,20-24	
21 Szerda	Benedek, Bence	Zak 6	Lk 21,25-33	
22 Csütörtök	Izolda, Beáta, Lea	Zak 7	Lk 21,34-38	
23 Péntek	Emőke	Zak 8	Lk 22,1-6	
24 Szombat	Gábor	Zak 9	Lk 22,7-13	

„És megerősítem őket az Úrban, és az ő nevében járnak, így szól az Úr.” (Zak 10,12)

25 Vasárnap	Irén	Zak 10	Lk 22,14-23	Péld 10
26 Hétfő	Emánuel	Zak 11	Lk 22,24-30	
27 Kedd	Hajnalka, Alpár	Zak 12	Lk 22,31-38	
28 Szerda	Gedeon	Zak 13	Lk 22,39-46	
29 Csütörtök	Augusztá, Jónás, Márk	Zak 14	Lk 22,47-53	
30 Péntek	Zalán, Amadé	Mal 1	Lk 22,54-65	
31 Szombat	Árpád, Benő	Mal 2	Lk 22,66-70	

[illegible]

Április

SZENT GYÖRGY HAVA

Régente: Bika hava

„Monda pedig Pilátus a főpapoknak és a sokaságnak: Semmi bűnt nem találok ez emberben.“ (Lk 23,4)

1 Virágvasárnap	Hugó	Mal 3	Lk 23,1-5	Péld 11
2 Hétfő	Áron	1Móz 1	Lk 23,6-12	
3 Kedd	Richárd, Keresztély	1Móz 2	Lk 23,13-25	
4 Szerda	Csaba, Ambrus	1Móz 3	Lk 23,26-31	
5 Csütörtök	Vince, Kocsárd	1Móz 4	Lk 23,32-43	
6 Nagypéntek	Vilmos, Bíborka, Édua	1Móz 5	Lk 23,44-49	Zsolt 22
7 Szombat	Ármin, Orsolya	1Móz 6	Lk 23,50-56	

„Cselekedék azért Nőé mind aszerint, amint az Úr néki megparancsolta vala.“ (1Móz 7,5)

8 Húsvétvasárnap	Dénes, Zselyke	1Móz 7	Lk 24,1-12	Ef 2
9 Húsvéthétfő	Erhard	1Móz 8	Lk 24,13-35	Zsolt 16
10 Kedd	Zsolt	1Móz 9	Lk 24,36-53	
11 Szerda	Leó, Ilma	1Móz 10	1Tim 1,1-11	
12 Csütörtök	Gyula	1Móz 11	1Tim 1,12-20	
13 Péntek	Ida	1Móz 12	1Tim 2	
14 Szombat	Tibor, Tiborc	1Móz 13	1Tim 3	

„A Lélek pedig nyilván mondja, hogy az utolsó időben némelyek elszakadnak a hittől, hitető lelkekre és gonosz lelkek tanításaira figyelmeztvén.“ (1Tim 4,1)

15 Vasárnap	Tas, Emese	1Móz 14	1Tim 4	Péld 12
16 Hétfő	Csongor	1Móz 15	1Tim 5,1-16	
17 Kedd	Rudolf	1Móz 16	1Tim 5,17-25	
18 Szerda	Andrea, Ilma	1Móz 17	1Tim 6,1-10	
19 Csütörtök	Emma	1Móz 18	1Tim 6,11-21	
20 Péntek	Tivadar	1Móz 19	2Tim 1,1-7	
21 Szombat	Konrád, Zsombor	1Móz 20	2Tim 1,8-18	

„Mindazáltal a szolgálóleány fiát is néppé teszem, mivelhogy a te magod ő.“ (1Móz 21,13)

22 Vasárnap	Csilla	1Móz 21	2Tim 2,1-13	Péld 13
23 Hétfő	Béla	1Móz 22	2Tim 2,14-26	
24 Kedd	György, Györgyi	1Móz 23	2Tim 3	
25 Szerda	Márk	1Móz 24,1-33	2Tim 4,1-8	
26 Csütörtök	Ervin, Boglárka	1Móz 24,34-67	2Tim 4,9-22	
27 Péntek	Zita, Gyöngyvér	1Móz 25	Jel 1,1-8	
28 Szombat	Valéria	1Móz 26	Jel 1,9-20	

„És terhet viseltél, és békétűrő vagy, és az én nevemért fáradtoztál és nem fáradtál el.“ (Jel 2,3)

29 Vasárnap	Péter, Tihamér	1Móz 27	Jel 2,1-7	Péld 14
30 Hétfő	Mariann, Ibolya	1Móz 28	Jel 2,8-11	

[illegible]

Május

PÜNKÖSD HAVA

Régente: Ikrék hava

1 Kedd	Jakab, Fülöp	1Móz 29	Jel 2,12-17
2 Szerda	Zsigmond	1Móz 30,1-24	Jel 2,18-29
3 Csütörtök	Irma, Tímea	1Móz 30,25-43	Jel 3,1-6
4 Péntek	Mónika, Flórián	1Móz 31,1-21	Jel 3,7-13
5 Szombat	Kocsárd, Irén	1Móz 31, 22-54	Jel 3,14-22

„Nem Jákóbnak mondatik ezután a te neved, hanem Izraelnek; mert küzdöttél Istennel és emberekkel, és győztél.“
(1Móz 32,28)

6 Vasárnap	Eliz, Tamara, Evetke	1Móz 32	Jel 4	Zsolt 98
7 Hétfő	Gizella	1Móz 33	Jel 5	
8 Kedd	Mihály	1Móz 34	Jel 6	
9 Szerda	Gergely	1Móz 35	Jel 7	
10 Csütörtök	Ármin, Antónia, Jób	1Móz 36	Jel 8	
11 Péntek	Albert, Imola	1Móz 37	Jel 9	
12 Szombat	Pongrácz	1Móz 38	Jel 10	

„Kelj fel, és mérd meg az Isten templomát és az oltárt, és azokat, akik abban imádkoznak.“ (Jel 11,1b)

13 Vasárnap	Szervác	1Móz 39	Jel 11	Péld 15
14 Hétfő	Bonifác	1Móz 40	Jel 12	
15 Kedd	Zsófia, Izsák	1Móz 41	Jel 13	
16 Szerda	Mózes, Botond	1Móz 42	Jel 14	
17 Áldozócsütörtök	Andor, Ede	1Móz 43	Jel 15	Zsolt 110
18 Péntek	Erik	1Móz 44	Jel 16	
19 Szombat	Ivó, Buda, Milán	1Móz 45	Jel 17	

„És monda Izrael Józsefnek: Immár örömet meghalok, minekutána láttam a te orcádat, hogy még élsz.“ (1Móz 46,30)

20 Vasárnap	Bernát, Hanna, Zoránd	1Móz 46	Jel 18	Péld 16
21 Hétfő	Szilárd, Konstantin	1Móz 47	Jel 19	
22 Kedd	Júlia, Rita	1Móz 48	Jel 20	
23 Szerda	Dezső	1Móz 49	Jel 21	
24 Csütörtök	Eszter	1Móz 50	Jel 22	
25 Péntek	Orbán	Ézs 1	ApCsel 1,1-14	
26 Szombat	Fülöp	Ézs 2	ApCsel 1,15-26	

„Minekutána pedig ez a zúgás lőn, egybegyűle a sokaság és megzavarodék, mivelhogy mindegyik a maga nyelvén hallá őket szólni.“ (ApCsel 2,6)

27 Pünkösðvasárnap	Hella	Ézs 3	ApCsel 2,1-13	Ef 4
28 Pünkösðhétfő	Emil	Ézs 4	ApCsel 2,14-36	Róm 8
29 Kedd	Magdolna	Ézs 5	ApCsel 2,37-47	
30 Szerda	Nándor, Johanna	Ézs 6	ApCsel 3,1-10	
31 Csütörtök	Angéla, Angyalka	Ézs 7	ApCsel 3,11-26	

[illegible]

Junius

SZENT IVÁN HAVA
Régente: Rák hava

1 Péntek	Tünde, Csenge	Ézs 8	ApCsel 4,1-12
2 Szombat	Anikó, Anita	Ézs 9	ApCsel 4,13-22

„A maradék megtér, a Jákób maradéka az erős Istenhez.“ (Ézs 10,21)

3 Szentháromság-vasárnap	Klotild	Ézs 10	ApCsel 4,23-37	Péld 17
4 Hétfő	Bulcsú	Ézs 11	ApCsel 5,1-16	
5 Kedd	Ferdinánd, Kund	Ézs 12	ApCsel 5,17-32	
6 Szerda	Norbert	Ézs 13	ApCsel 5,33-42	
7 Csütörtök	Róbert, Edömér	Ézs 14	ApCsel 6	
8 Péntek	Medárd	Ézs 15	ApCsel 7,1-16	
9 Szombat	Félix	Ézs 16	ApCsel 7,17-34	

„De ama Magasságos nem kézzel csinált templomokban lakik, mint a próféta mondja.“ (ApCsel 7,48)

10 Vasárnap	Margit	Ézs 17	ApCsel 17,35-53	Péld 18
11 Hétfő	Barnabás, Barna	Ézs 18	ApCsel 7,54-60	
12 Kedd	Villő, Józsa, Sebők	Ézs 19	ApCsel 8,1-13	
13 Szerda	Antal, Tóbiás	Ézs 20	ApCsel 8,14-25	
14 Csütörtök	Vazul, Herta	Ézs 21	ApCsel 8,26-40	
15 Péntek	Vid, Zója	Ézs 22	ApCsel 9,1-9	
16 Szombat	Jusztin, Arany	Ézs 23	ApCsel 9,10-30	

„És elpirul a hold, és megségyenül a nap, mikor a seregek Ura uralkodik Sion hegyén és Jeruzsálemben: s vénei előtt dicsőség lesz.“ (Ézs 24,23)

17 Vasárnap	Laura	Ézs 24	ApCsel 9,31-43	Péld 19
18 Hétfő	Arnold, Márkus	Ézs 25	ApCsel 10,1-16	
19 Kedd	Gyárfás	Ézs 26	ApCsel 10,17-33	
20 Szerda	Rafael, Keve	Ézs 27	ApCsel 10,34-48	
21 Csütörtök	Alajos	Ézs 28	ApCsel 11,1-18	
22 Péntek	Paulina	Ézs 29	ApCsel 11,19-30	
23 Szombat	Zoltán, Arszlán, Jázminka	Ézs 30	ApCsel 12,1-19	

„Az Istennek igéje pedig növekedik és terjed vala.“ (ApCsel 12,24)

24 Vasárnap	Iván	Ézs 31	ApCsel 12,20-25	1Pét 5
25 Hétfő	Vilmos	Ézs 32	ApCsel 13,1-12	
26 Kedd	János, Pál, Iringó	Ézs 33	ApCsel 13,13-28	
27 Szerda	László	Ézs 34	ApCsel 13,29-52	
28 Csütörtök	Irén	Ézs 35	ApCsel 14,1-18	
29 Péntek	Péter, Pál	Ézs 36	ApCsel 14,19-28	
30 Szombat	Pál, Tihamér	Ézs 37	ApCsel 15,1-21	

[illegible]

Július

JAKAB HAVA

Régente: Oroszlán hava

„Ímé, áldásul volt nekem a nagy keserűség, és Te szeretettel kivontad lelkemet a pusztulásnak verméből, mert hátad mögé vetted minden bűneimet!” (Ézs 38,17)

1 Vasárnap	Annamária, Renáta	Ézs 38	ApCsel 15,22-41	Péld 20
2 Hétfő	Ottó	Ézs 39	ApCsel 16,1-10	
3 Kedd	Kornél, Normen	Ézs 40	ApCsel 16,11-24	
4 Szerda	Ulrik Berta	Ézs 41	ApCsel 16,25-40	
5 Csütörtök	Emese, Sarolta	Ézs 42	ApCsel 17,1-9	
6 Péntek	Ézsaiás, Melitta	Ézs 43	ApCsel 17,10-21	
7 Szombat	Cirill	Ézs 44	ApCsel 17,22-34	

„Monda pedig az Úr látás által éjszaka Pálnak: Ne félj, hanem szólj és ne hallgass.” (ApCsel 18,9)

8 Vasárnap	Teréz	Ézs 45	ApCsel 18,1-17	Fil 2
9 Hétfő	Lukrécia, Ruth, Vera	Ézs 46	ApCsel 18,18-28	
10 Kedd	Amália, Melina	Ézs 47	ApCsel 19,1-22	
11 Szerda	Lili, Lilla, Nóra	Ézs 48	ApCsel 19,23-40	
12 Csütörtök	Izabella	Ézs 49	ApCsel 20,1-16	
13 Péntek	Jenő	Ézs 50	ApCsel 20,17-38	
14 Szombat	Örs	Ézs 51	ApCsel 21,1-16	

„Feltúrte az Úr szent karját minden népeknek szemei előtt, hogy lássák a föld minden határai Istenünk szabadítását.” (Ézs 52,10)

15 Vasárnap	Henrik, Örkény, Roland	Ézs 52	ApCsel 21,17-40	Péld 21
16 Hétfő	Valter	Ézs 53	ApCsel 22,1-21	
17 Kedd	Elek	Ézs 54	ApCsel 22,22-30	
18 Szerda	Frigyes, Cecília	Ézs 55	ApCsel 23,1-11	
19 Csütörtök	Emília	Ézs 56	ApCsel 23,12-22	
20 Péntek	Illés	Ézs 57	ApCsel 23,23-35	
21 Szombat	Dániel, Léna, Helén	Ézs 58	ApCsel 24,1-9	

„Ebben gyakorlom pedig magamat, hogy botránkozás nélkül való lelkiismeretem legyen az Isten és emberek előtt mindenkor.” (ApCsel 24,16)

22 Vasárnap	Mária-Magdolna	Ézs 59	ApCsel 24,10-27	Péld 22
23 Hétfő	Lenke	Ézs 60	ApCsel 25,1-12	
24 Kedd	Kinga, Kincsó	Ézs 61	ApCsel 25,13-27	
25 Szerda	Jakab, Jákób	Ézs 62	ApCsel 26,1-23	
26 Csütörtök	Anna, Panna	Ézs 63	ApCsel 26,24-32	
27 Péntek	Olga, Györk	Ézs 64	ApCsel 27,1-8	
28 Szombat	Szabolcs, Ince	Ézs 65	ApCsel 27,9-26	

„Mert mint az új egek és az új föld, amelyeket én teremtek, megállnak én előttem, szól az Úr, azonképpen megáll a ti magvatok és nevetek.” (Ézs 66,22)

29 Vasárnap	Márta, Bea	Ézs 66	ApCsel 27,27-44	Péld 23
30 Hétfő	Judit	Hós 1	ApCsel 28,1-10	
31 Kedd	Oszkár, Heléna	Hós 2	ApCsel 28,11-31	

[illegible]

Augustus

KISASSZONY HAVA

Régente: Szűz hava

1 Szerda	Boglárka	Hós 3	Jn 1,1-18
2 Csütörtök	Lehel	Hós 4	Jn 1,19-34
3 Péntek	Hermína	Hós 5	Jn 1,35-51
4 Szombat	Domonkos	Hós 6	Jn 2,1-12

„Megemlékezének pedig az ő tanítványai, hogy meg van írva: A te házadhoz való féltő szeretet emészt engem.“
(Jn 2,17)

5 Vasárnap	Krisztina, Zita	Hós 7	Jn 2,13-25	Péld 24
6 Hétfő	Berta, Bettina	Hós 8	Jn 3,1-21	
7 Kedd	Ibolya, Arabella	Hós 9	Jn 3,22-36	
8 Szerda	Oszvald, Gusztáv	Hós 10	Jn 4,1-26	
9 Csütörtök	Emőd	Hós 11	Jn 4,27-42	
10 Péntek	Lőrinc, Bianka	Hós 12	Jn 4,43-54	
11 Szombat	Tiborc, Tibor	Hós 13	Jn 5,1-15	

„Bizony igazak az Úrnak útai, és az igazak járnak azokon, az istentelenek pedig elesnek rajtuk.“ (Hós 14,10b)

12 Vasárnap	Klára	Hós 14	Jn 5,16-30	Péld 25
13 Hétfő	Ipoly	Mik 1	Jn 5,31-47	
14 Kedd	Marcell	Mik 2	Jn 6,1-15	
15 Szerda	Marina, Özséb	Mik 3	Jn 6,16-34	
16 Csütörtök	Ábris, Ábrahám	Mik 4	Jn 6,35-51	
17 Péntek	Jácint	Mik 5	Jn 6,52-71	
18 Szombat	Ilona	Mik 6	Jn 7,1-13	

„Ne ítéljetelek a látszat után, hanem igaz ítélettel ítéljetelek!“ (Jn 7,24)

19 Vasárnap	Huba	Mik 7	Jn 7,14-30	Péld 26
20 Hétfő	István	Ruth 1	Jn 7,31-53	Róm 13
21 Kedd	Sámuel, Hajnal	Ruth 2	Jn 8,1-11	
22 Szerda	Menyhért, Mirjám	Ruth 3	Jn 8,12-29	
23 Csütörtök	Fülöp, Szidónia	Ruth 4	Jn 8,30-47	
24 Péntek	Bertalan	Énekek 1	Jn 8,48-59	
25 Szombat	Lajos	Énekek 2	Jn 9,1-12	

„Immár felkelek és eljárom a várost, a tereket és az utcákat, keresem azt, akit szeret az én lelkem; keresém őt és nem találám.“ (Énekek 3,2)

26 Vasárnap	Izsó, Endre	Énekek 3	Jn 9,13-23	Péld 27
ÚJ KENYÉR ÜNNEPE				
27 Hétfő	Zoárd	Énekek 4	Jn 9,24-41	
28 Kedd	Ágoston, Mózes	Énekek 5	Jn 10,1-10	
29 Szerda	Erna	Énekek 6	Jn 10,11-30	
30 Csütörtök	Rózsa, Róza	Énekek 7	Jn 10,31-42	
31 Péntek	Erika, Bella	Énekek 8	Jn 11,1-16	

[illegible]

Szeptember

SZENT MIHÁLY HAVA
Régente: Mérleg hava

1 Szombat	Egyed, Egon	Zsolt 73	Jn 11,17-44	
„Egybegyűjték azért a papi fejedelmek és a farizeusok a fő tanácsot, és mondának: Mít cselekedjünk? mert ez az ember sok csodát mivel.” (Jn 11,47)				
2 Vasárnap	Rebecka	Zsolt 74	Jn 11,45-57	Péld 28
3 Hétfő	Hilda, Szende	Zsolt 75	Jn 12,1-8	
4 Kedd	Rozália	Zsolt 76	Jn 12,9-19	
5 Szerda	Viktor, Lőrinc	Zsolt 77	Jn 12,20-33	
6 Csütörtök	Zakariás	Zsolt 78,1-22	Jn 12,34-50	
7 Péntek	Regina, Ivor	Zsolt 78,23-45	Jn 13,1-11	
8 Szombat	Mária, Adrienn	Zsolt 78,46-72	Jn 13,12-30	
„Segíts meg bennünket, szabadító Istenünk, a te nevednek dicsőségéért; ments meg minket és bocsásd meg vétkeinket a te nevedért.” (Zsolt 79,9)				
9 Vasárnap	Ádám	Zsolt 79	Jn 13,31-38	Ef 5
10 Hétfő	Hunor	Zsolt 80	Jn 14,1-11	
11 Kedd	Teodóra, Jácint	Zsolt 81	Jn 14,12-31	
12 Szerda	Mária, Guidó	Zsolt 82	Jn 15,1-17	
13 Csütörtök	Ludovika	Zsolt 83	Jn 15,18-27	
14 Péntek	Szeréna	Zsolt 84	Jn 16,1-15	
15 Szombat	Enikő, Kató	Zsolt 85	Jn 16,16-33	
„És én ő érettük oda szentelem magamat, hogy ők is megszenteltté legyenek az igazságban.” (Jn 17,19)				
16 Vasárnap	Edit	Zsolt 86	Jn 17,1-19	Péld 29
17 Hétfő	Zsófia	Zsolt 87	Jn 17,20-26	
18 Kedd	Diána	Zsolt 88	Jn 18,1-11	
19 Szerda	Vilma, Hajnalka	Zsolt 89,1-19	Jn 18,12-27	
20 Csütörtök	Friderika	Zsolt 89,20-53	Jn 18,28-40	
21 Péntek	Máté, Ilka	1Kir 1,1-37	Jn 19,1-16a	
22 Szombat	Móric, Mór	1Kir 1,38-53	Jn 19,16b-27	
„És őrizd meg az Úrnak a te Istenednek őrizetét, hogy az ő útain járj, és megőrizzed az ő rendelkezéseit... hogy előmeneteled legyen mindenekben, amelyeket cselekedsz, és mindenütt valamerre fordulsz.” (1Kir 2,3)				
23 Vasárnap	Tekla	1Kir 2,1-25	Jn 19,28-42	Péld 30
24 Hétfő	Gellért	1Kir 2,26-46	Jn 20,1-18	
25 Kedd	Kleofás, Adorján, Kende	1Kir 3	Jn 20,19-31	
26 Szerda	Jusztina	1Kir 4	Jn 21,1-14	
27 Csütörtök	Adalbert, Albert	1Kir 5	Jn 21,15-25	
28 Péntek	Vencel	1Kir 6	1Thessz 1	
29 Szombat	Mihály	1Kir 7,1-22	1Thessz 2,1-12	
„Bizony ti vagytok a mi dicsőségünk és örömünk.” (1Thessz 2,20)				
30 Vasárnap	Jeromos	1Kir 7,23-51	1Thessz 2,13-20	Péld 31

[illegible]

Október

MINDENSZENT HAVA

Rége: Skorpió hava

1 Hétfő	Malvin, Malvina	1Kir 8,1-21	1Thessz 3
2 Kedd	Petra, Patrik	1Kir 8,22-53	1Thessz 4,1-8
3 Szerda	Helga, Jozefa	1Kir 8,54-66	1Thessz 4,9-18
4 Csütörtök	Ferenc	1Kir 9	1Thessz 5,1-11
5 Péntek	Aurél	1Kir 10	1Thessz 5,12-28
6 Szombat	Brúnó, Kadosa	1Kir 11,1-25	2Thessz 1

„Téged pedig felvesznek és uralkodol mindenekben a te lelkednek kívánsága szerint, és király lesz az Izraelen.“
(1Kir 11,37)

7 Vasárnap	Amália	1Kir 11,26-43	2Thessz 2,1-12	Préd 1
8 Hétfő	Etelka, Gitta, Magor	1Kir 12	2Thessz 2,13-17	
9 Kedd	Dénes	1Kir 13	2Thessz 3,1-5	
10 Szerda	Gedeon, Bendegúz	1Kir 14	2Thessz 3,6-18	
11 Csütörtök	Brigitta	1Kir 15	Kol 1,1-8	
12 Péntek	Miksa	1Kir 16	Kol 1,9-23	
13 Szombat	Kálmán, Edgár	1Kir 17	Kol 1,24-29	

„Mert jóllehet testben távol vagyok tőletek, mindazáltal lélekben veletek vagyok, örülvén és látván ti köztetek a jó rendet és Krisztusba vetett hiteteknek erősségét.“ (Kol 2,5)

14 Vasárnap	Helén, Beatrix, Livia	1Kir 18,1-19	Kol 2,1-7	Préd 2
REFORMÁTUS VILÁGSZÖVETSÉG VASÁRNAPJA				
15 Hétfő	Teréz, Terézia	1Kir 18,20-46	Kol 2,8-15	
16 Kedd	Gál, Aurélia	1Kir 19	Kol 2,16-23	
17 Szerda	Hedvig, Szilamér	1Kir 20,1-22	Kol 3,1-11	
18 Csütörtök	Lukács	1Kir 20,23-43	Kol 3,12-17	
19 Péntek	Nándor, Ferdinánd	1Kir 21	Kol 3,18-25	
20 Szombat	Vendel, Irén	1Kir 22,1-28	Kol 4,1-6	

„És mikor mosták az ő szekerét a Samária mellett lévő tóban: az ebek nyalták az ő vérét, és paráznák fürödtek ott, az Úrnak beszéde szerint, amelyet szólott volt.“ (1Kir 22,38)

21 Vasárnap	Orsolya	1Kir 22,29-54	Kol 4,7-18	Préd 3
22 Hétfő	Előd, Tilda	2Kir 1	1Kor 1,1-9	
23 Kedd	Gyöngyi	2Kir 2	1Kor 1,10-17	Gal 5
24 Szerda	Salamon, Ruben	2Kir 3	1Kor 1,18-31	
25 Csütörtök	Blanka	2Kir 4,1-17	1Kor 2,1-5	
26 Péntek	Dömötör	2Kir 4,18-44	1Kor 2,6-16	
27 Szombat	Szabina	2Kir 5	1Kor 3,1-15	

„Nem tudjátok-e, hogy ti Isten temploma vagytok, és az Isten Lelke lakozik bennetek?“ (1Kor 3,16)

28 Vasárnap	Simon, Taddeus	2Kir 6,1-23	1Kor 3,16-23	Róm 12
29 Hétfő	Nárcisz	2Kir 6,24-33	1Kor 4,1-13	
30 Kedd	Alfonz, Kolos	2Kir 7	1Kor 4,14-21	
31 Szerda	Farkas	2Kir 8	1Kor 5	Zsolt 46

REFORMÁCIÓ EMLÉKÜNNEPE – 1517

[illegible]

November

SZENT ANDRÁS HAVA
Régente: Nyilas hava

1 Csütörtök	Marianna, Itala	2Kir 9,1-15	1Kor 6,1-8
2 Péntek	Achilles, Ingrid	2Kir 9,16-37	1Kor 6,9-20
3 Szombat	Győző	2Kir 10,1-14	1Kor 7,1-11

*„Abban az időben kezdett az Úr pusztítani Izraelben, és megveré őket Hazáel, Izrael minden határában.“
(2Kir 10,32)*

4 Vasárnap	Károly, Karolina	2Kir 10,15-36	1Kor 7,12-24	Préd 4
5 Hétfő	Imre	2Kir 11	1Kor 7,25-40	
6 Kedd	Lénárd, Énók	2Kir 12	1Kor 8	
7 Szerda	Rezső	2Kir 13	1Kor 9,1-14	
8 Csütörtök	Zsombor, Lehel	2Kir 14	1Kor 9,15-27	
9 Péntek	Tivadar	2Kir 15	1Kor 10,1-13	
10 Szombat	Réka	2Kir 16	1Kor 10,14-22	

„Minden szabad nékem, de nem minden használ; minden szabad nékem, de nem minden épít.“ (1Kor 10,23)

11 Vasárnap	Márton, Martin	2Kir 17,1-23	1Kor 10,23-33	Préd 5
12 Hétfő	Jónás	2Kir 17,24-41	1Kor 11,1-16	
13 Kedd	Szilvia	2Kir 18,1-12	1Kor 11,17-34	
14 Szerda	Alíz, Klementina	2Kir 18,13-37	1Kor 12,1-11	
15 Csütörtök	Lipót	2Kir 19,1-7	1Kor 12,12-31	
16 Péntek	Ödön	2Kir 19,8-37	1Kor 13	
17 Szombat	Hortenzia, Salomé	2Kir 20	1Kor 14,1-19	

„És elhagyta az Urat, atyái Istenét, és nem járt az Úrnak útiban.“ (2Kir 21,22)

18 Vasárnap	Jenő	2Kir 21	1Kor 14,20-40	Préd 6
19 Hétfő	Erzsébet	2Kir 22	1Kor 15,1-11	
20 Kedd	Jolán	2Kir 23,1-20	1Kor 15,12-34	
21 Szerda	Olivér	2Kir 23,21-37	1Kor 15,35-58	
22 Csütörtök	Cecília	2Kir 24	1Kor 16,1-9	
23 Péntek	Kelemen	2Kir 25	1Kor 16,10-24	
24 Szombat	Emma, Flóra	2Móz 1	Zsid 1	

„Micsoda az ember, hogy megemlékezel ő róla, avagy az embernek fia, hogy gondod van reá?“ (Zsid 2,6b)

25 Vasárnap	Katalin	2Móz 2	Zsid 2,1-9	Préd 7
26 Hétfő	Virág	2Móz 3	Zsid 2,10-18	
27 Kedd	Virgil, Elemér	2Móz 4,1-17	Zsid 3,1-11	
28 Szerda	Stefánia	2Móz 4,18-31	Zsid 3,12-19	
29 Csütörtök	Taksony	2Móz 5	Zsid 4,1-11	
30 Péntek	András, Andor	2Móz 6	Zsid 4,12-16	

[illegible]

December

KARÁCSONY HAVA

Régente: Bak hava

1 Szombat	Elza	2Móz 7	Zsid 5	
„És monda a Faraó: Én elbocsátlak titeket, hogy áldozzatok a ti Uratoknak Isteneteknek a pusztában, csak nagyon messze ne távozzatok; imádkozzatok érettem.“ (2Móz 8,28)				
2 Advent 1. vasárnapja	Melinda	2Móz 8	Zsid 6,1-8	Préd 8
3 Hétfő	Ferenc, Atala	2Móz 9	Zsid 6,9-20	
4 Kedd	Borbála, Boróka	2Móz 10	Zsid 7,1-10	
5 Szerda	Vilma, Vivien	2Móz 11	Zsid 7,11-25	
6 Csütörtök	Miklós	2Móz 12,1-20	Zsid 7,26-28	
7 Péntek	Ambrus	2Móz 12,21-51	Zsid 8,1-5	
8 Szombat	Rege, Márta	2Móz 13	Zsid 8,6-13	
„Krisztus pedig megjelenvén, mint a jövődő javaknak főpapja, a nagyobb és tökéletesebb, nem kézzel csinált, azaz nem e világból való sátoron keresztül.“ (Zsid 9,11)				
9 Advent 2. vasárnapja	Natália	2Móz 14	Zsid 9,1-10	Préd 9
10 Hétfő	Judit	2Móz 15	Zsid 9,11-14	
11 Kedd	Árpád, Lehel	2Móz 16	Zsid 9,15-28	
12 Szerda	Gabriella	2Móz 17	Zsid 10,1-10	
13 Csütörtök	Luca	2Móz 18	Zsid 10,11-18	
14 Péntek	Szilárd, Huba	2Móz 19	Zsid 10,19-39	
15 Szombat	Valér	2Móz 20	Zsid 11,1-16	
„Ha héber szolgát vásárolsz, hat esztendeig szolgáljon, a hetedikben pedig szabaduljon fel ingyen.“ (2Móz 21,2)				
16 Advent 3. vasárnapja	Etelka	2Móz 21	Zsid 11,17-22	Préd 10
17 Hétfő	Lázár	2Móz 22	Zsid 11,23-31	
18 Kedd	Augusztá	2Móz 23	Zsid 11,32-40	
19. Szerda	Viola, Otília	2Móz 24	Zsid 12,1-11	
20 Csütörtök	Apor, Nemere	2Móz 25	Zsid 12,12-17	
21 Péntek	Tamás	2Móz 26	Zsid 13,18-25	
22 Szombat	Zénó, Anikó	2Móz 27	Zsid 13,1-17	
„A békeesség Istene pedig... tegyen készségesekké titeket minden jóra, hogy cselekedjétek az ő akaratát.“ (Zsid 13,20a-21a)				
23 Advent 4. vasárnapja	Viktória	2Móz 28	Zsid 13,18-25	Préd 11
24 Hétfő	Ádám, Éva	2Móz 29	Mt 1,1-17	
25 Kedd, Karácsony 1. napja	Eugénia	2Móz 30	Mt 1,18-25	Mik 5
26 Szerda, Karácsony 2. napja	István	2Móz 31	Mt 2,1-12	4Móz 24
27 Csütörtök	János	2Móz 32	Mt 2,13-18	
28 Péntek	Kamilla	2Móz 33	Mt 2,19-23	
29 Szombat	Dávid	2Móz 34	Mt 3,1-12	
„Hat napon át munkálkodjatok; a hetedik nap pedig szent legyen előttetek, az Úr nyugodalmának szombatja.“ (2Móz 35,2a)				
30 Vasárnap	Annamária	2Móz 35	Mt 3,13-17	Préd 12
31 Hétfő	Szilveszter	2Móz 36	Mt 4,1-11	Zsolt 139

[illegible]

Ima

*Nyolcvanöt évvel vállamon jövök hozzád, Uram
köszönetet mondani. Hosszú volt utam,
és ami még hátra van, hálával fogadom.
Egyszerű és tiszta volt gyermekkorom.
Hinni tudtam a mesékben és a tündérekben,
a sárkányölő lovagokban és az álmokban is.
De később jöttek kételyek és gőgöm egyre nőtt.
Büszke fél-tudással dacoltam a főhajtás ellen,
amíg üres értelmemben hittem és megkérdőjeleztem
minden hitet, amit tudással megfejtteni nem voltam képes.
Lassú az érés útja, sok vergődés, belül vívott csaták
után jött csak meg az érettség, amelyben a csodák
megvilágosodtak. Ráeszméltem a legnagyobb csodára:
„Ember vagyok”!
Isten-képmás a földi létben. Képes vagyok magamból
egy új embert formálni, kiben a logika csak Isten-adta
gondolat, reám szabott ruha, amit készen kaptam,
de nem én teremtettem. A szabadságot is ő adta
és vele az öntudat felelősségét vállamra tette
mint méltóságom jogát, ezzel kezembe tette le
a jövőm zálogát!
És rádöbentett értelmem határoltságára.
Rájöttem, hogy nem lehet megértenem a végtelent,
csak hódolnom lehet előtte s hallgatni.
Hallgatni csendben az égi rádió üzenetét,
Melynek hulláma nem anyag, s mégis felfogható.
De csak annak szól, aki óhajtja. Aki keresi
a szent harmóniát, mely érzés-rezgéssel vezeti
és felemeli oda, ahol többé a természet sem parancsol,
ahol az ösztön parancsa fölötti ember létezik!
Neki már nem parancs a „szemet szemért” bosszúja.
Neki az önfeláldozás értelmetlensége a törvény.
Számára az üldözöttség is boldogság.
Ő börtönben is szabad!
Számára a szenvedésnek is van értelme.
Ő azon az úton jár, ahol az érzés
vezető szerepet kap az értelem felett!
Ezt jöttem megköszönni Uram.
Jöttem megköszönni, hogy értelmet
adtál a szenvedésnek, és habár
nem is tudok megmaradni az úton,
mert nehéz törvényeidet e világban élni,
Azért mindig tudom, hogy felettem öröködik
egy magasabb Személyiség... Ámen*

Fáradtság és erőforrás

„Jöjjetek én hozzám mindnyájan, akik megfáradtatok és megterheltettek, és én megnyugosztalak titeket.”

Máté 11,28

Ki ne ismerné a fáradtság, a kimerültség érzését? Napjainkban gyakran halljuk, magunk is mondjuk: én olyan fáradt vagyok, már alig vonszolom magam! Nemcsak a botjára támaszkodó öreg szól így, hanem a súlyos iskolatáskát cipelő kisiskolás is, a különféle teendőkkal túlterhelt ifjú, a munkahelyről hazafelé tartó, útközben a bevásárlásokat is elvégző családanya, mert várja otthon a „második műszak”, vagy a férj, az apa, aki ledolgozta a kötelező napi munkát, de még vállalt soron kívül valamit az otthon szükségének pótlására. Így „rabolja” pihenésének idejét.

Mindenki fáradt magunk körül, mi is azok vagyunk. Valóságos kortünet a fáradtság. Mondhatjuk nyugodtan, hogy kortünet is, amolyan „melegágy”, ahol tenyésznek az idegbántalmak okozói.

Különös lélektana van a fáradtságnak! A fáradt ember önmagába roskad, türelmetlen, zúgolódó, vádló, kíméletlenül bántó, ingerlékeny, haragos, önző. Összeszűkül látóhatára, elveszti arányérzékét, megtévesztő ítélőképessége, lelassulnak lelki reflexei, nem veszi észre mások terhét, gondját, nem segít ott, ahol tennivalója lenne, csak a maga felnagyított problémái kötik le figyelmét. Ezért nem tud sem a maga kisvilágában, sem környezetében tájékozódni. Így alakul ki fokozatosan az az önző magány, amelynek légköre a depresszió fénytelen, nyomasztó éjszakája. Ebben a lelki helyzetben szokott bekövetkezni a „kiborulás”, amely jobbik esetben a szakember beavatkozását igényli, vagy a benső énben támadt hullámverés a gyilkos álpót-

lékok mámorába sodor: az alkohol, a szex, a különféle ajzószeres hínárjába. Ezeket a kérdéseket nem lehet a szőnyeg alá seperi. A törött csésze cse-repeit elrejtetheti ugyan a vásott lurkó, de helye üresen marad a polcon és felelősségre von.

Ezekkel a kérdésekkel, lelki egészségünk érdekében, szembe kell néznünk. Az első kérdés: mitől vagyok fáradt? Mi okozta a lelki egyensúly megbomlását? Minden szépítgetés nélkül fel kell fedni az igazságot. Ezt teszi az orvos, a lelkigondozó mielőtt a gyógykezeléshez kezdene. Ám a körmegállapítás első lépését nekünk kell megtennünk lelkiismeretünkkel szembe-sülve, Isten színe előtt. Mit tettünk rosszul, mit kell jóvá tennünk, hogyan tovább? Tipikus lélektani kórtünet, hogy az előállt helyzet okát nem magunkban keressük, hanem áthárítjuk másokra, környezetünkre. Így próbáljuk a magunk felelősségét kiiktatni. Beszéltem valakivel, aki rossz idegállapotban volt, nézte mereven a „semmit” ezt hajtogatván: én korunknak áldozata vagyok! – És a poharazgatás és a kicsapongás durva formái? – kérdeztem. — Kellott egy kis „kikapcsolódás” a hétköznapiak taposómalmából, és én így pihentem – folytatta. Pihenésre valóban szükségünk van, de meg kell találni annak jótékony hatását: teljes lényünkre kiterjedő regeneráló erejét.

Az igazság az, hogy nagyon fölpörgetett életritmusban élünk. Az egyre szaporodó tevékenység, a munkahelyek növekvő igénye mellett, zuhatagként sodor magával a rengeteg információ a médiák különféle betű- és kép-csatornáin, amiket már alig tudunk megemészteni. A kihívások tömkelege vallatóra fog, mi pedig képtelenek vagyunk a megválaszolásra. Minden területen megnöttek az igények, amelyek az emberi teljesítőképességet is meghaladják, mert a gépek munkaritmusával nem mindig lehet felvenni a versenyt. Magunk is igényesebbek lettünk a ruházzkodásban, otthonunk berendezésében, a különféle technikai eszközök vásárlásában. Sokszor az autó, a hétvégi ház, a nyaralás helye és ideje, valósággal emberi értékünk fokmérőjévé válik. Az ilyen módon történő „kiemelkedés” viszont sok pénzzel jár. A mai ember mindent megtesz ezért a „többért”? Közben elfelejtkezik arról, hogy a maradandó értékek gyűjtésére törekedjék. Ebben a túlekedésben észre se vesszük azt az értékválságot, amiben élünk. Az ember nagyrészt az anyagi javakra koncentrál, s a szellemi-lelki értékek nem érdeklik különösképpen. Szinte jelszóvá vált: éljünk jól a mában, mert ki tudja, mit hoz a holnap. A mai ember időfogalmából lassan kihull a múlt, mert arra nem szívesen emlékezik, a jövő pedig nem foglalkoztatja, mert az ködbevesző bizonytalanság, annál inkább hangsúlyos számára a jelen idő, a jólét minél teljesebb megvalósítása „mert-hát csak egyszer él az ember”. Ezek a problémák fizikai és lelki energiavesztéssel járnak, de ezek mellett ott vannak a hétköznapi élet különféle gondjai a családban, a munkahelyen, a társadalomban, a közélet megannyi területén. Persze, hogy elfáradunk, kimerülünk, mert végesek erőforrásaink.

A Szentírás jól ismeri a fáradtság érzését. Elfáradt Jákób, kimerült Mózes, elgyötörtségében Illés a halált kívánja, a prófétákból kitör a fáradtság keserves panasz, a zsoltáros imádkozó esengve keresi az enyhülés forrását. Jézus ismeri ezt az elfáradt, megterhelt embert, szánja a sok nyomorúságban gyöttrődő embert, akit olyan pásztor nélküli nyájhoz hasonlít,

amelyből hiányzik a tápláló, enyhet adó, pihentető, vezető és védelmező gazda. Krisztus éppen ezért jött, hogy ebben a nyomorúságban segítsen. Ezért hív magához, ígéri és adja a nyugalmat.

Mi a teendő a fáradtság, a kimerülés esetén? Természetes, hogy az első lépés a lazítás. A munkatempót le kell csökkenteni, részben vagy egészen ki kell lépni időlegesen a megszokott munkakörből. El kell kezdeni a pihenést. A tétlenség azonban önmagában még nem jelent pihenést! Nem elég felkerekedni és elmenni a hegyekbe, valamilyen kellemes üdülőtelepre, a tengerpartra, külföldi kirándulásra, különféle túrákra. A hosszabb alvás, a háztartás munkájától való mentesítés, a vidám környezet, a természetben való gyönyörködés lehet a pihenésnek nagyon jó alkalmá, a regenerálódás lehetőség. Mindez azonban csak meddő próbálkozás, ha rendezetlen dolgaink vannak és azokat magunkkal visszük pihenésre szánt környezetünkbe. Javallt ilyenkor a lelki tehermentesítés és a „termékeny” magány megteremtése: keresni és megtalálni a csendet. A csend napjainkban az embernek elrabolt öröksége. A csend: életfeltétel, a csend éltető légkör. A gépek világában fülsüketítő zaj vesz körül: a járművek és a gépek zaja, de a mesterségesen előállított zenebona is, amit az ember maga teremt meg környezetében. Reklámok harsognak, fortissimóban bömböl a diszkó muzsikája, a sportcsarnokokban az üvöltések harsonája megannyi túlkiabálása annak a belső zajnak, ami tombol az emberi szívben. Mintha az ember ebben az őrjítő hangosságban tompítani akarná belső háborgásának gyilkoló zaját. Pedig csak a belső és a külső csend vezet el az igazi pihenéshez. Nagy szükségünk van az elcsendesedésre, amikor átpásztázhatjuk bensőnk tartalmát, a sok összedobált lelki kacat között így próbálva rendet teremteni. Fel kell tennünk a kérdést: mi vezetett el a halálos kimerültséghez? Az apostol szavai szerint ilyenkor bele kell nézni a „szabadság tökéletes törvényének” tükrébe, az Igébe, hogy meglássam valódi arcomat. Meg kell vizsgálnom, hogy mit rontottam el, hogyan tehetem jóvá tévedéseimet, hogy szabadulhassak nyomasztó terheitől. De nemcsak az elkövetett bűn nehezedik ránk, amit gondolatban, szóban, cselekedetekben követünk el, hanem a mulasztás is, az önző én felelőtlen „tartózkodása” talán kényelemből, vagy más indokok érvényesítésével. A költő (Áprily) a mulasztás következtében elszalasztott alkalmak, a magunkat és másokat gazdagító, elhalni hagyó alkalmak fájó nosztalgiájával írja:

*„Így kellett volna: meg-megállni,
virágaidat megcsodálni.*

.....
*Életednek vihara voltam,
íriszeidet eltiportam.”*

Igen, rohanó életünkben nem szánunk elég időt arra, hogy valóban „meg-megálljunk”, hogy egymás „virágait”, az élet szépségeit megcsodáljuk, magunk is tegyünk valamit ezért a „szépségért”, s ilyenkor nem vesszük észre, hogy magunkat és környezetünket is megszegényítettük... A pihenésnek lehet egy formája az is, ha nyitott szemmel járunk: nemcsak nézünk, hanem látunk is! Isten világában annyi szépség van, amivel megajándékozott, ami hálára kötelez. Éppen a csend a nagy alkalom erre, az üdítő csend, amely

simogatja szívünket és kioldja lelkünk görcseit. Ebben a csendben szokott Isten szólni. Az Ő hangja halk és szelíd, amit Illés hallott a Hóreb hegyén. Szava nem a cikázó villámban dörgött, nem a földrengésben robajlott, nem a perzselő lángok között sercegett, hanem megnyugtató módon pihentette meg a halálosan elfáradt prófétát és küldte ismét szolgálatának elvégzésére. Isten a csendben lakik, ebben a közegben adja nekünk az igazi pihenést. Isten közelében fakadnak fel az erő forrásai.

Földi életében Krisztus is elfáradt és pihent. Az evangéliumi történetek arról tudósítanak, hogy egy-egy napi munka után elvonult tanítványaitól, pihent és magányosan imádkozott. A pihenés igazi alkalmá: az imádság. Ha a csendben Isten színe előtt állva megtapasztaljuk a tehermentesítést kegyelmének bűnbocsátó sugárzásában, akkor az imádságban, az atyai közelség melegében, új erőre jutunk. Különös átalakulás, metamorfózis történik ilyenkor! Jézus magához hív, leveszi vállunkról terheinket és új erővel lát el. Különös, amint ezt teszi! Nem azt mondja: ülj le, ne végezz semmit, pihenj –, hanem új terhet ad: a maga igáját adja, amely gyönyörűsége és könnyű. Milyen más ez a „teher”, mint az, amit roskadozva hordozunk és kimerülünk alatta! Krisztus „igája” a hozzáterelő és hazavezető „ösztöke”, boldogan visz, irányít, hogy megérkezhessünk az örökkévaló hajlékokba. Azért gyönyörűsége és könnyű, mert a megérkezés boldog tudatát kelti bennünk akkor is, ha göröngyös úton járunk, ha szakadékok szédítenek. Ez a teher azért könnyű számunkra, mert Ő minden terhet elhordozott nagypén- teki keresztyén miattunk, helyettünk, érettünk.

Milyen csodás ez az „aktív” pihenés! Nem kerül pénzbe, nem kell elutazni érte, itt van közelünkben, csak ki kell nyújtanunk kezünket érte.

Krisztus ismeri igazán elfáradt és elgyötört életünket. Nem vádol, nem ítél, nem vet el, hanem szentséges türelmével vár, hogy megajándékozhasson. „Nyaraljunk” Nála, keressük közelében a kikapcsolódást, hogy új embe- reként tudjunk járni felüldülve és másokat is üdítve.

A fáradtság emberségünk tartozéka. De nem mindegy, hogy miben fárad el az ember. Fáradtság és fáradság nem egyszerű szójáték. Az előző: egy fizi- kai, lelki helyzet, utóbbi: tevékenykedés. A fáradozásban is el lehet fáradni, sokszor nagyon, de ez egészen más az öntékozlás különféle formáihoz viszo- nyítva, mert a fáradság a szolgálat egyik formája, amely épít, gyarapít, érté- keket teremt, vigasztal és pihentet is. Lelki, szellemi értékeink sok fárado- zásnak verítékeiből születnek. Olyan „íriszek” ezek, amiket nem eltiporni, hanem féltve őrizni kell! Hálasagnak kell lennünk azért, hogy Isten adott ilyen önzetlen „kertészeket”, akik plántálják a termés érdekében ezeket a „vi- rágokat”, vadócba is rózsát oltanak, hogy szebb legyen a föld (Mécs László).

Mindenki elfárad, a próféta szavai szerint a „legkülönbek” is. Elfáradt Pál apostol is, aki az igazi erőforrásról így vall: „elég néked az én kegyel- mem” (II Kor 12,1-10). Különös a kegyelem mértéke! Se nem sok, se nem kevés, hanem mindig, mindenki számára elég.

Ha fáradtnak érzed magad, elgyötört vagy, keressed ezt az erőforrást, mert csak ott lehet igazán pihenni!

ESZENYEINÉ DR. SZÉLES MÁRIA

Visszatekintés

„Viseljetek gondot azért magatokra és az egész nyájra, melyben a Szent Lélek titeket vigyázókká tett, az Isten anyaszentegyházának legeltetésére, melyet tulajdon vérével szerzett.”
Ap. Csel. 20,28

2006 hideget és meleget, régi-új megpróbáltatásokat és rendkívüli megvalósításokat hozott a Királyhágómelléki Református Egyházkerület életében. Egészében véve kedvezőtlen politikai és egyházi körülmények között igyekeztünk az Evangélium mértéke szerint munkálkodni Isten dicsőségére szűkebb és tágabb közösségünk gyarapodása érdekében.

A rendszerváltás óta másfél milliós erdélyi magyarságunk békésen küzd a megmaradás zálogának tekintett területi és személyi elvű autonómia, illetve az önálló oktatási rendszer megteremtése érdekében. Szomorúan tapasztalhattuk viszont, hogy 2006-ban az erdélyi magyarság jogos autonómiaigényét továbbra is „hazaárulásként” kezelik Romániában, a törvénykezés ugyanakkor továbbra is visszautasítja a régóta esedékes

Erdélyi küldöttségünk az Európai Parlamentben Szájer Józseffel, az Európai Néppárt magyar frakciójának vezetőjével (2006. szeptember 12.). A Duna-Tisza Társaság szervezte jószolgálati úton részt vettek: Tőkés László püspök, az Erdélyi Magyar Nemzeti Tanács elnöke, Szilágyi Zsolt, a Társaság brüsszeli irodavezetője (MPSZ), Sógor Csaba szenátor és Toró T. Tibor parlamenti képviselő (RMDSZ), valamint Sándor Krisztina, a Magyar Ifjúsági Tanács elnöke

kisebbségi törvény elfogadását. A Bolyai Tudományegyetem visszaállításáról hallani sem akar az államhatalom, és tizenhat évvel a rendszerváltás után, az európai integráció küszöbén az erdélyi magyar történelmi egyházak gyakorlatilag mindössze két és fél százalékát vehették birtokba annak a kétezer ingatlannak, amelyet a kommunista hatalom kobzott el tőlük.

„Néma gyermeknek az anyja sem érti a szavát” – tartja a közmondás. Életbevágó közösségi problémáink megoldására és önrendelkezési jogaink kivívására semmi esélyünk nincsen, hogyha ezeket mégcsak meg sem fogalmazzuk, és nem tárjuk az európai fórumok elébe. Tőkés László püspök, az Erdélyi Magyar Nemzeti Tanács elnökének vezetésével ezért az erdélyi magyar politikai, polgári és egyházi élet reprezentatív küldöttsége 2006 folyamán – márciusban és szeptemberben – kétszer is ellátogatott Brüsszelbe, az Európai Unió székhelyére. Erdélyi küldöttségünk brüsszeli utazásaival hiánypótló szolgálatra vállalkozott, hiszen a román kormány rendre a valóságosnál kedvezőbb színben próbálta feltüntetni a hazai helyzetet, hatékony lobbitevékenységével pedig az EU szigorú kisebbségpolitikai követelményeit is sikerrel háttérbe szorította; másfelől a kormányon lévő RMDSZ Románia integrációs érdekeinek képviselője mellett elmulasztotta az erdélyi magyar közösség érdekeinek hangsúlyos megjelenítését. Az EU székhelyén erdélyi magyarságunk problémái iránt különleges érzékenységet keltettek a legutóbbi szlovákiai szélsőséges megnyilvánulások és magyarverések. A tárgyalópartnerek egészében véve támogatásukról biztosították erdélyi magyarságunkat, sőt azt is kilátásba helyezték, hogy az EU a 2007. január 1-jei csatlakozás után is szoros megfigyelés alatt fogja tartani Romániát.

Az erdélyi magyarság képviselőit Brüsszelben az Európai Bizottság, valamint az Európai Parlament rangos tiszt- és tisztségviselői fogadták. A megbeszélések napirendjén az átnyújtott angol nyelvű dokumentációban a következő ügyek szerepeltek: a romániai kisebbségellenes diszkrimináció; az elhalogatott kisebbségi, vallásügyi és oktatási törvény; a diszkriminatív választási törvény módosításának elmaradása; a székelyföldi fejlesztési régió kialakításának igénye; a román parlamentben elfekvő autonómiatörvények ügye; a csángók mesterséges asszimilációja; az egyházi-felekezeti oktatás rendezetlensége; a kommunista múlt és az átvilágítás kérdése; a szilágysági magyar nyelvű oktatás siralmas helyzete és a nagyváradai Lorántffy Zsuzsanna Református Gimnázium sportpályájának az elidegenítése.

A nagyváradai Lorántffy Zsuzsanna Református Gimnázium sportpályájának szégyenteljes elbitorlása bizony szemléletes képet fest erdélyi magyarságunk jogfosztásáról: lassan két éve annak, hogy a református iskola szomszédságában terjeszkedő ortodox egyházközség a városi tanács határozata alapján lakatot veretett ifjúságunk tenyérnyi torna-telkére. Egyházkerületünk Igazgatótanácsának tavaly nyáron benyújtott keresete nyomán, a Bihar megyei Közigazgatási Törvényszék 2006. június 16-án döntést hozott az elorzott sportpályája ügyében. Alapfokon kimondta, hogy Nagyvárad Helyi Tanácsa törvénytelenül ajándékozta a sportpályát a Szentháromság Ortodox

Egyházközségnek. A törvényszéki határozatot mind az ortodox egyházközség, mind a városi tanács megfellebbezte. Ennek eredményeképpen a nagyvárad-i Ítéltábla fogja fellebbvitelben továbbtárgyalni az ügyet. Az elhíresült etnikai és vallási incidens kapcsán – a nemzetközivé duzzadt általános szolidaritási hullámhoz kapcsolódva – New York állam kormányzója, a magyar származású George Pataki is mély megdöbbenésének adott hangot, amikor október második felében Tőkés László püspökkel a helyszíntre látogatott.

Nemzetközi magyar református testvériségünk és határok feletti egyházi egységünk megőrzését és ápolását hitből fakadó kötelességünknek tartva, a Királyhágómelléki Református Egyházkerületben augusztus 12–22. között került sor a Magyar Reformátusok V. Világtalálkozójára, melynek keretében, augusztus 13-án, Ifjúsági Nagytalálkozót szerveztünk a Váradi Várban. A délelőtt 11 órakor kezdődő ünnepség keretében megszerveztük a keresztleletlen ifjak és felnőttek ünnepélyes megkeresztelését. Ugyancsak 13-án emlékeztünk meg a bécsi béke 400. évfordulójáról, a Bocskai István által győzelemre vitt álmold–diószegi csata színhelyén, a Bihardiószeg melletti Nyúzóvölgy-Almáspatakon.

Egyházkerületünk Reformációi és Forradalmi Emlékhónapot hirdetett 2006 októberére. Az emlékhónap keretében, a reformációi nagyhét időszakában, valamennyi gyülekezetünkben reformációi és forradalmi emléketet tartottunk. A rendkívül gazdag eseménysorozat egyik kiemelt rendezvénye október 7-én az Egyházkerületi Székház dísztermében volt, amikor hiteles '56-os személyiségek, jeles hazai és anyaországi irodalomtörténészek A magyarok vére címmel nemzetközi szimpóziumot tartottak az 1956-os magyar forradalom és szabadságharc 50. évfordulójának tiszteletére. A reformációi nagyhét időszakában a nagyvárad-réti református templomban Ökumeni-

**A nagyvárad-i
Lorántffy
Zsuzsanna
Református
Gimnázium
lelakatolt
sportpályája**

**(2006
márciusa)**

kus Emlék- és Imahetet tartottunk október 22–29. között. Az emlékhét zárónapján emlékmű-állításra került sor a nagyvárad-réti templom előterében, az 1956-os magyar forradalom és szabadságharc emlékére. Október 28-án, az emlékhónap kimagasló eseményeként Egyházkerületünk főgondnoka, Kovács Zoltán polgármester avatta fel Érmihályfalva 1956-os Emlékművét. Az Emlékhónapot a nagyváradi sportcsarnokban tartott Reformátusok Gyűlekezeti Napja zárta, október 31-én.

Isten segedelmével 2006 novemberében befejeződött a nagyvárad-rogériuszi református templom orgonájának felépítése. Egyházkerületünk olyan művészorgonát állított Nagyváradon, amelyen az európai orgonairodalom legszebb alkotásait a legméltóbb módon lehet megszólaltatni. A világszínvonalon álló finn orgonaépítészet remeke – a megépített hangszer – korszerű elektronikával felszerelt regiszterkapcsolói, illetve beépített számítógépes rendszere révén egyedinek számít majd Erdély orgonái között. Hiszünk abban, hogy a felépülő orgona áldására lesz a rogériuszi gyülekezetnek, de jelentősége a templom falain is túlmutat: a város polgárainak épülésére és az egész Partiumnak örömeire szolgál majd!

Mind lelki, mind anyagi szükségünket szerető Istenünkre bízva, imádkozó lélekkel, és a jó ügy iránti cselekvő szándékkal kívánunk a jövő esztendőben is Anyaszentegyházunk és nemzetünk érdekében munkálkodni. Ha nem is sikerült minden kitűzött célunkat megvalósítani, a 2007. esztendőben ránk váró feladatok vonatkozásában Pál apostol buzdításából merítünk erőt: „De egyet cselekszem, azokat, a melyek hátam mögött vannak, elfelejtvén, azoknak pedig, a melyek előttem vannak, nékik dőlván, célegyenest igyekszem az Istennek a Krisztus Jézusban onnét felülről való elhívása jutalmára.” (Fil. 3,14)

**A nagyvárad-rogériuszi templom
hangversenyorgonája (2006. november 2.)**

ANTAL JÁNOS
előadó-tanácsos

GYÜLEKEZETI ŐRJÁRAT

„Minden jó adomány és minden tökéletes ajándék felülről való, és a világosságok Atyjától száll alá, akinél nincs változás, vagy változásnak árnyéka.“

Jakab 1,17

A misszió és az iskola

Ha egyszerűen akarjuk megfogalmazni, mit is jelent a misszió, akkor azt mondhatnánk, hogy a misszió nem más, mint a keresztyén hit terjesztése. Van-e ilyen az iskolában? Hála legyen az Istennek, van. Ugyanis több mint 15 éve (pontosabban 17) lelkipásztorok és hittantanárok vallásos oktatásban részesítik a gyermekeket.

Ám ezt az iskolai missziót, a keresztyén hit iskolában való terjesztését nem lehet csak úgy önmagában vizsgálni. Hiszen a gyermekeink magukkal hozzák az iskolába mindazt, amit otthon kapnak, akár a keresztyén hitüket is. Vagyis arról van szó, hogy a gyermekek hazulról hozzák a szüleik, nagyszüleik által élesztgetett, erősített Istentől kapott hitüket. Nem mindegy tehát az, hogy hogyan indítjuk el gyermekeinket.

A Bibliában a 2 Királyok 5-ben arról olvashatunk, hogy a szíriai sereg Izraelből fogságra hurcol egy kisleányt. Ez a kisleány később arról tesz bizonyosságot a belpoklos, a leprás Naámán előtt, hogy Izraelben van egy próféta, Elizeus, aki Isten szolgája és aki képes Isten segítségével még a gyógyíthatatlan leprát is meggyógyítani.

Nagyon fontos ez a bizonyágtétel Isten hatalmáról, mert ez által gyógyul meg egy gyógyíthatatlan, halálra ítélt ember. Ez a kisleány bizonyágtételével megmentett egy embert a biztos pusztulástól. Hogyan volt ez lehetséges? Úgy, hogy ennek a gyermeknek olyan szülei voltak, akik felkészítették az életre. Ez a gyermek bármilyen helyzetben megállta a helyét. Ennek a kisleánynak sziklaszilárd hite volt, amelyről még a pogány, istentelen tengerben is bizonyágot tett.

Ez a kislány olyan korban élt, amikor még Isten népe is elfordult Istentől. Még Izrael királyai is bálványokat imádtak. Tisztelték az Istent is, de hódoltak a bálványoknak is. S ilyen körülmények között beszélt ez a kislány az élő Isten hatalmáról! Hogyan volt ez lehetséges? Csakis úgy, hogy otthon hallott Istentről. Hallott Elizeus prófétáról, aki halott gyermeket támasztott fel (2Kir 4,1-37), élvezhetővé tett mérgezett ételt és italt (2Kir 4,38-44). Mindezt Isten hatalma által tette. De jó, hogy ilyen Istene van Izraelnek! De jó, hogy kicsi gyermekkorától kezdve hallott erről az Istentről! Micsoda erőt jelentett neki az idegenben, amikor egyedül volt!

Vajon mi, akikre Isten gyermekeket, unokákat bízott: szülőként, nagyszülőként, keresztszülőként, pedagógusként, felkészítjük-e őket igazán az

életre?! Ez a kisleány megállta a helyét ebben a váratlan, nehéz helyzetben. Vajon a mi gyermekeink megállnának-e a lábukon ilyen nehéz helyzetekben? Lehet, hogy a mi mai ifjúságunk nem bírja a terhelést! A kényelemhez szoktattuk őket s a legkisebb kényelmetlenség is leveri őket.

Jó lenne komolyan venni a gyermekeink nevelését. Elkezdhetné ki-ki a maga helyén ezt a nevelést. Más nemzedék nőne fel és mások lennének a gyermekeink is, ha a pénz, a siker, a krimik, és sokszor az értéktelen és káros zene helyett az Isten Igéjének tiszta, élő vízével táplálnánk őket, és mi is ezzel táplálkoznánk. Egészen más légkör lenne otthon és más lenne a gyülekezeteink képe is.

Így gyermekeink világítanak. Lelkük lángot fogna otthon az Isten Igéjétől és ezt nem rejteneék véka alá, hanem megmutatnák másoknak is, velünk együtt a szabaduláshoz vezető utat, így mások is megtisztulnának és megszentelődött életükkel szolgálnának az Isten dicsőségére.

Ezért fontos az iskolai vallásos oktatás, a gyülekezeti vasárnapi iskolai oktatás, a gyermek-bibliahét, a vallásóra. Mindez azonban az otthoni oktatásra épül. Vegyük hát komolyan már kicsi korukban gyermekeink vallásos, lelki nevelését.

Nehéz ez a munka.

1. Egy képpel szemléltetném. Ez a munka olyan, mintha az ember ott állna egy tó partján és elkezdené dobálni a kavicsokat a vízbe abban a reményben, hogy ott majd egy sziget lesz. Igen hosszú ideig kell dobálni a kavicsokat, míg ott lenn a mélyben elég széles lesz az alap, hogy felfele is növekedjen a kupac, s végül meglátszódjon a víz felszínén is: sziget jött létre. Ennyire nehéz a gyermekek vallásos nevelése otthon és az iskolában. Sok kitartásra, türelemre és reménységre van szükség. Hatalmas sodrása van a világnak. Nem csak a kegyes szavak lettek idegenek, mint pl. a kegyelem, hit, szeretet. Megromlott az erkölcs. A jó fogalma sem tiszta s nem egyértelmű már. De ne adjuk fel, dobáljuk a kavicsokat, azaz mosolyogjunk rájuk, ha belépnek a templomba. Szólítsuk meg őket. Imádkozzunk értük.

Ne csak elvárásaink legyenek és ne csak kritizáljuk őket.

2. Pallórákóknak kell lennünk. Dél-Amerikában egy földrengés után az utcákon hatalmas repedések keletkeztek. Nem lehetett közlekedni, mert attól féltek, hogy valaki beleesik a repedésekbe. Ezért a lakosok pallókat raktak a repedések fölé s azokon közlekedtek.

Nekünk is pallórákóknak kell lennünk. A bűn miatt keletkezett szakadékokat át kell hidalni Jézus Krisztus keresztyével, vagyis bizonyosságot kell tennünk a Krisztusban megjelent kegyelemről, Isten szeretetéről.

3. Agyagembereknek kell lennünk, vagyis nem kövületeknek, mereven a régiekhez ragaszkodóknak, hanem formálhatóknak. Engedjük, hogy Isten Igéje formáljon bennünket s Isten Igéje által formáljuk gyermekeinket. A Krisztus mentő szeretetével neveljük, tanítsuk gyermekeinket s ragadjunk meg minden alkalmat és lehetőséget, hogy a Krisztus útjára irányítsuk lépteiket. Így lesz boldog jövőjük s így lesz boldog a mi életünk is.

CSOMAY ÁRPÁD
generális direktor

Felekezeti oktatás a Tövisháton

A lebontott volt szilágycsehi iskola

Tövishát a Szilágyság jellegzetes vidéke, mai divatos szóval: kistrégiója. Ezt a nevet először Ilosvai Selymes Péter említi az 1570-es években, aki ebben az időben a Tövishát egyik legelzártabb vidékén, Kusalyban tanítószkodott. Bár vitatott a vidék pontos földrajzi körülhatároltsága, de a legáltalánosabban elfogadott meghatározás szerint a Tövishát a „Szamos, a Mázza- és a Zilah-patak által határolt háromszögbe foglalt terület, mintegy 35–40 falusi településsel és egy várossal (Szilágycseh)” (Major Miklós: A Szilágyság táji-történeti tagolódása, in. Szilágysági magyarok, Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 1999, 20. o.).

E meghatározás szerint a Tövishát vidékéhez az alábbi magyarok által la-

kott települések tartoznak, délről észak felé haladva: Görcsön, Szilágfyőkeresztúr, Magyargoroszló, Szilágyballa, Diósad, Nagy- és Kisdoba, Szilágy-szentkirály, Vervölgy, Nagymon, Kusaly, Mocsolya, Erked, Szilágysámson, Szilágykövesd, Szer, Lele, Szilágyszeg, Désháza, Szilágycseh, Hadad, Hadadnásasd, Bogdánd, s talán a térség legnyugatibb pontján: Sarmaság.

A térség jellegzetesen reformátusok lakta vidék. Korán hatottak a Tövisháton a reformáció eszméi, és az itteni lakosok áttértek a református hitre. Ezzel párhuzamosan valószínű, hogy sok helyen alakultak felekezeti iskolák is a Tövisháton. Pontos adataink nincsenek, Petri Mór szerint: „Az első iskola Szilágiban a reformáció után Tasnádon volt. Szegedi Kis István tanított benne, s kétségkívül e tájt a ref. egyházakkal iskolák is keletkeztek, melyeknek azonban alig maradt emlékezetük. (...) A török idők, belső mozgalmak, mint minden téren, úgy főként az egyházi s iskolai szervezetben is szomorú dűlásokat tettek.”

Kusalyról olvashatjuk a Szilágysági magyarokban, hogy a faluban levő zárda és kolostor 17. századi lerombolása után „gyengülhetett a felekezeti oktatás, de létezett folyamatosan”, s amit már említettem, hogy Ilosvai Selymes Péter az 1570-es években itt volt tanító.

A 17. századból már több adatunk van. Nagymonba, ahol jelenleg nem működik az iskola, és kisiskoláskorú gyermek is csak kettő van, 1620. április 24-én az egyházmegye „ecclesia tanítót küldött közikbe, ki szolgáljon híven

mindenekben”. Nagydobán vagy Kisdobán már 1651 előtt lehetett iskolája a két falunak, hiszen ezt olvassuk egy egyházmegyei jegyzőkönyvben: „Nagy- és Kis-Doba együtt tartanak prédikátort és mestert” (iskolamestert) Menyőben 1648-ból van egy feljegyzés, miszerint a lelkipásztori dézsmából minden száz kalangyából négy kalangya búza járt és öt pénz az akkori iskolamesternek. Ugyanez időben osztozik a szilágyfőkeresztúri pap is a „mesterrel” (iskolamesterrel) a dézsmában. Lelében volt az 1600-as évek második felében felekezeti iskola, s 1625 előtt a hadadi tanító beszolgált Bogdándra.

A szilágygörcsöni iskolamester, „S. B. Mihály Deák uram” 1715-ben egy ónkannát adományoz a református eklézsiának, ott is volt tehát már a 17. század elején biztosan felekezeti iskola és oktatás. Mint ahogy Szilágysámszonban is már az 1700-as évek elején működött felekezeti oktatás. Magyaroroszlórról is biztos adatunk van a felekezeti oktatás kezdetére vonatkozóan: 1773-tól volt a falunak felekezeti iskolája. „Bánffy Ferenc és Bánffy Mihály akkori birtokosok elrendelték az iskola alapítását, megszábták helyét az épületnek, amelyet 1972-ben bontottak le és helyébe szövetkezeti boltot építettek.” Jellemző lehetett az egész térségre az iskolában tanító rektor fizetésének módja: „minden gazdától egy fél véka búza, fél veder bor, temetésről éneklésért négy garas, gyermek tanításáért évente négy garas, egy véka málé, egy szekér fa és egy csirke, a kiskátét tanuló gyerekért nyolc garas, egy véka málé, hat szekér fa és egy csirke. Ezenkívül az eklézsia elvetett egy köből búzát és fél véka málét.” Ezt az iskola alapítók szabták meg. 1895-től van állami iskolája is a falunak, a kettő párhuzamosan működik 1948-ig, amikor a felekezeti iskolát megszüntették. Mocsolyán is volt már 1794-ben felekezeti iskola, hiszen a templom Benyéki István „oskolamester” idejében építtetett. De ez időben volt már iskolája Szilágyballának is.

Az elemi oktatás kötelezővé tétele után (1868) egymás után épülnek az iskolaépületek a Tövisháton is, általában egytantermes felekezeti iskolák,

A szilágyfőkeresztúri iskola

vagy olyan épületek, amelyekben ott lakott a kántortanító, és iskolai tanterem is volt a nebulók számára. Kisdobáról írják 1878-ban, hogy „Tanítói laka, s az avval egy fedél alatti tanszoba elavult; most ennek helyébe egy új iskola építése kezdetett meg... Tanítói jövedelem itt is nagyon csekély.” Nagydobán is ez idő tájt épült új iskola, s még több településen a térségnek.

Sipos Endre egykori szatmárhegyi lelkész iskolai éveire való visszaemlékezése csodálatosan érzékelteti a 19.

századvégi tövisháti felekezeti iskolák hangulatát. Előbb Erkeden, édesapja tanítói szolgálati helyén, majd Hadadon járt iskolába. Az erkedei éveiről írja: „Iskolai emlékeimből olyan sok kép tolul most előmbe, mintha egy kaleidoszkópot forgatnék. Mintha magam előtt látnám a tantermet, hallanám a zsongást a tanítás megkezdése előtt, édesapám komoly, nyugodt hangját a tanítás alatt, s látnám a szünet alatt a gyermek-sereg boldog játékát.” Önéletírásában emléket állít Szakács István hadadi tanítónak is, aki az 1897–98-as tanévben tanította. „Nagyon megkapóan tudott magyarázni. Számtani, nyelvtani alapos magyarázatainak a gimnáziumban is hasznát vettem. Úgy le tudta kötni a figyelmet s olyan nagy hozzáértéssel tudta a magánfoglalkozásokkal valóban elfoglalni a növendékeket, hogy a legalább 90 (nem téves a szám!) létszámú gyermek-seregéből csak a felelő hangja hallszott ki, amikor nem éppen a tanítóbácsi magyarázott. (...) Itt már 6 osztály volt, de az V. osztályban 5 tanuló, a VI. osztályban meg csak 2–3 tanuló volt. Messzire voltak még a szülők attól, hogy gyermekeiket ne használják otthoni munkákra, s a 12 éven túl már csak az ismétlő iskola volt a kötelező.”

Az 1800-as évek végére minden tövisháti faluban volt már iskola. Legtöbb a református egyházközségek által fenntartott felekezeti iskola volt, de voltak községi iskolák is, például Szilágyszentkirályon, vagy állami iskolák, például Menyőben két-tantermes iskola, vagy Szilágysámszonban, ahol már 1859-ben „három

A hadadi iskola épülete

A hadadnadasdi iskola

A nagymoni iskola

tanerős állami oktatást szerveztek”. Ez az az időszak, amikor egyre több felekezeti vagy községi iskolát adnak át a magyar államnak, hivatkozva arra, hogy a falu közössége vagy az egyházközség nem tudja fenntartani a tanítói állást. Ennek az lett a hátránya, hogy ezek java részét átkerültek a román állam fennhatósága alá a trianoni döntés után. Így következhetett be olyan helyzet, hogy Szilágyszezen az 1896–1904 között működő felekezeti iskola az 1919–1920-as tanévtől román iskola lett, s az egyházközség új

A szilágyszei iskola épülete

iskolát kellett szervezzen a magyar gyermekek számára. 13 évig, 1933-ig „kínlódtak a régi parókián” a felekezeti oktatás fenntartásával, s ekkor épül meg a templomkertben a mindmáig álló kicsi iskolaépület. A dolog érdekessége az, hogy az előző épület is telekkönyvileg a református egyházé maradt, s jelenleg vissza is kapta mindkét iskoláját az egyházközség. Jellemző volt a két világháború közötti helyzetre, hogy több tövisháti településen is párhuzamosan működött a felekezeti és állami iskola. Ez volt a helyzet Szilagyballán is, ahol az egyházközség által kijavított iskolaépületet az állam kisajátította, állami iskolának nyilvánította. Ennek köszönhető az, hogy „1922-ben az egyháztanács elhatározza, hogy közrovatalból és közmunkával egy egytantermes iskolát épít, más telek hiányában a papi udvaron.” Ez meg is történt és az 1922–23-as tanévben a faluban két iskolában kezdődik meg a tanítás: „a református felekezeti és az állami elemiben, összesen 147 gyerekkel és 3 tanítóval” – olvashatjuk a Szilágysági magyarok című kötet Szilagyballáról szóló írásában.

Az egykori felekezeti iskolák épületeiből a tövisháti településeken mára kevés maradt fenn. Már csak Szilagyfőkeresztúron, Nagymonban, Szilágyszezen, Hadadon, Hadadnásdon és Szilagyballán vannak meg az épületek. Oktatás pedig csak egyben folyik, a szilagyfőkeresztúri iskolában. Az 1936-ban épült nagymoni iskolának a 2003–2004-es tanévtől már nincs tanulója. Bár az épület még jó karban van, gyerek már nincs. Az egyetlen iskoláskorú gyerek Nagymonújfaluba jár, román iskolába. A tövisháti kistérség nagyrészt jellemez az, hogy egyre kevesebb a gyermek, hiába kerülnek vissza az egykori, még meglévő iskolaépületek, mert nincs ki benépesítse a termeket.

FELHASZNÁLT IRODALOM:

Petri Mór, Szilagy vármegye monográfiája, III–IV. kötet, 1902

Szilágysági magyarok, Kriterion Könyvkiadó, Bukarest – Kolozsvár, 1999.

SZILÁGYI ZOLTÁN
Szilágyszentkirály és Nagymon

Bemutatkozik a Szatmári Református Egyházmegye

Az elmúlt évtizedekben a Szatmári Református Egyházmegye sorsának alakulását a világ és a belpolitika egyaránt befolyásolta és alakította. A világtörténelem legigazságtalanabb békediktátumának megkötéséig, vagyis 1920-ig az egyházmegyénk területén található egyházközségek két egyházmegyéhez tartoztak: a Szatmári és a Máramaros–Ugocsei Egyházmegyéhez. Miután „megszámláltattunk, híjával találtattunk és darabokra szaggattattunk“, egyházközségeink a határmódosítás után megalakult Nagybányai Egyházmegyébe kerültek. Gyülekezeteink egy része később a Nagykárolyi Egyházmegyébe került, 1950-ben a tartományi és rajoni átszervezés szintén érintette a gyülekezetek átcsoportosítását is.

1967-ben újabb átrendezés következett. Nincs egyetlen egyházközség sem a jelenlegi Szatmári Egyházmegyében, mely ne vándorolt volna egy vagy több egyházmegyébe is.

1990 után több fórumon is szóba került a hetvennégy egyházközséget magába foglaló Nagykárolyi Egyházmegye megosztása. 1992-ben negyvenkét anyaegyházközséggel, hét szórványgyülekezettel, összesen 34325 lélekszámmal kivált a mai Szatmári Egyházmegye. Tisztí kara: Sipos Miklós

Nőszövetségi zászlószentelés Patóházán

esperes, szamoskrassói lelkipásztor, Tóth Géza egyházmegyei főgondnok, (Szatmár-Láncos templom), Fodor Lajos lelkészi főjegyző (Halmi). Ez átszervezés során Avasújváros, Kőszegremete, Avasfelsőfalu és Vámfalu a Nagybányai Egyházmegyéhez került.

Az 1990-ben kezdődő változások nyomán hamarosan felmerült az igény új gyülekezetek megalakítására a hatalmassá nőtt Szatmáron. Az egész városban két gyülekezetben élő reformátusok száma több volt, mint a vidéken élők gyülekezetek lélekszáma összesen.

Első lépésként a Szatmár-Láncos templomi egyházközség különválása volt magától értetődő, hiszen két temploma volt: a „Láncos” és az ún. „Kültelki”. A Szamos bal partján lévő tömbháznegyedeket is magába foglaló terület 1991-ben önállósodott Szatmárnémeti Kültelki Református Egyházközség névvel. A következő évben Higyed János lelkipásztor meghívásával el is kezdődött a gyülekezet független élete. Ugyanakkor újabb egyházközség szerveződése kezdődött, Szatmár-Szamosnegyed néven. Bogya Kis Ferenc és Bogya Kis Mária lelkipásztorok (házaspár) gyülekezetet szerveztek és templomot építettek. Mára az egyházmegyénk legnagyobb gyülekezete lett. A Szatmárnémeti történelmi gyülekezet és részben szintén a Láncos korábbi területén alakult meg és épített templomot a Szigetlankai néven ismertté vált gyülekezet. Új templomát a Magyar Reformátusok III. Világtalálkozójának keretében szentelték fel, 1996. augusztus 4-én.

Vidéken két korábbi leányegyházközség is önállósodott: Szatmárgörbed és Szatmárpálfalva.

A gyülekezetekben újra alakultak a korábban betiltott belmissziói szervezetek. 1991–1992-ben megalakult a Nőszövetség és az IKE (KRISZ). Ma összesen 31 gyülekezetben működik a Nőszövetség, 856 nyilvántartott taggal. Ugyancsak 31 gyülekezetben 543 tagja van az ifjúsági szervezetnek. A fiatalságra különös gondot fordítunk, mert a jövődő egyház utánpótlása, de hitvallásos nevelésük felettébb fontos a sok vegyes házasság miatt is. Az évenként megszervezett egyházmegyei ifjúsági táborozásokon találkozó fiataljaink közötti barátságok református öntudathoz, olykor házasságokhoz is vezettek. Táborozás céljára vásároltunk ingatlant a székelyföldi Libánfalván, ahol egyszerre 60 személy számára tudunk szállást és étkezést biztosítani. Folyamatban van egy másik ifjúsági táborhely kiépítése Nagytarnán. Gyermekeink hitvallásos nevelésében fontos feladat hárul az egyházmegye 18 szakképzett vallástanárára.

Kiemelkedő szerepe van a Szatmárnémeti Református Gimnáziumnak. 1991-től Szabó Terézia igazgatónő irányításával 60 diák kezdte el tanulmányait az intézményben. Napjainkban a Szilágyi Éva igazgatónő által vezetett intézményben 497 diák tanul. A Szatmár-Szamosnegyed és Kültelek gyülekezeteiben református óvoda is működik immáron.

A kilencvenes évektől fokozatosan érett az egyházmegyei Presbiteri Szövetség megszervezésének gondolata, mára ez is megvalósult.

Az egyházmegyében áldásosan végzi munkáját a kórház- és börtönmisszió, Kovács Sándor, Balvinszky Sándor és Bogya Kis Mária lelkipásztorok aktív irányításával.

Gyülekezeti ünnepélyek, hálaadó istentiszteletek sokasága jelzi a sátoros ünnepek, építkezések, renoválások feletti hálát, de több rendezvény a Szatmári Egyházmegyében kapott helyet a Magyar Református Világtalálkozók során is. Egyre több gyülekezetben tartanak felemelő ünnepségeket nemzeti történelmünk jeles alkalmain, melyek korábban teljesen lehetetlenek voltak.

SIPOS MIKLÓS
esperes

Nőszövetségi krónika

Gyülekezeteink túlnyomó többségében szervezett formában fáradoznak a nőszövetségi tagok, de ahol nem történt meg a formális szervezés, ott is mindig lehet számítani a testvérekre. A jól szervezett közösségekben nyomon követhető az önkéntes tagdíjak gyűjtése, hasznos célokra való felhasználása.

A nőszövetségi bibliaórák, énektanulás, gyülekezeti vagy kulturális összejövetelek szervezése, karácsonyi szeretetsomagok készítése, kézimunka-, csigatészta-készítés erősíti a közösségeket. Az általuk gyűjtött többmillió összegből támogatnak templom- vagy parókiaépítést. A vidéki nőtestvérek kertészkedéssel is foglalkoznak, vagy éppen az egyházi földek termé-

Szeretettel készülnek a ballagók tarisznyái

sének betakarításában vállalnak részt. A szatmári nőszövetségek leginkább az öregek otthona és árvaház támogatását vállalták fel, és rendszeresen látogatnak betegeket, időseket otthonaikban. A szaporodó gyermek bibliahetek szervezésében is szolgálatot vállalnak nőtestvéreink. Két református óvodánkat segítik a Szamos-negyedi és Kültelki nőtestvérek.

Egyházmegyei Nőszövetségünk már 15 alkalommal vett részt az Ökumenikus Női Imanapokon.

Immár hagyománnyá vált a ballagó tarisznyák elkészítése a Református Gimnázium végzős diákjai számára.

Apában nőszövetségi zászlót avattunk.

Nőtestvéreink szolgálata felbecsülhetetlen a gyülekezetekben. Anyák napján gyermekeink köszöntik őket, bár még akkor is ők szolgálnak.

2005-ben 200 nőtestvérünk képviselte Szatmárt a Nagyszalontán megrendezett kerületi konferencián. Egyházmegyei kirándulást szerveztünk: Nagybánya-Újváros, Remete és Avas érintésével a Gutin-hegységen át Misztótfalu és Szinérváralja irányában tértünk haza. Következő tervünk egy szilágysági kirándulás Kalotaszeg érintésével.

Képünk a 2006. július 29-én tartott Egyházkerületi Nőszövetségi Konferencián, a zilahi Wesselényi-szobor koszorúzásakor készült

2005. március 8-án Patóházán tartottak nőnap ünnepséget, ahol virággal és csokoládéval köszöntötték a hölgyeket. Jómagam képviseltem egyházmegyénket a Tiszántúli Református Nőszövetség 13. Konferenciáján Debrecenben, és részt vettünk a Kárpát-medencei Generális Konvent által szervezett nőszövetségi találkozón.

Egyházmegyénk nőszövetségi eseményeiről rendszeresen beszámolunk a már öt éve, kéthavonként megjelenő Tábita című újság hasábjain. Asszonyaink szívesen olvassák a Református Család kiadványát is.

NAGY ERIKA

egyházmegyei nőszövetségi elnök

Lelkész a betegágyánál

Az emberek legtöbbször félelemmel lép be a kórházba. Még látogatóba is sokan nem szívesen mennek, a szükséges vizsgálatokat, ellenőrzéseket is ezért hanyagolják el. A hirtelen megbetegedett és kórházba kerülő ember számára legtöbb esetben megrázkódtatást jelent a „nagyüzemi” hozzáállás az ő „egyedi” fájdalmához, gyakran úgy érzi, belecsöppent egy személytelen világba a saját, senkiéhez nem mérhető fájdalmával. Csak egy idő után észleli, nem egészen ilyen pláza-szerű mégsem az a kórház, hanem mindenre gondot kell viselni, és ennek van egy rendszere, házirendje.

A kórházi tartózkodás ideje alatt ma már egyre többször jelenik meg a lelkipásztor. Kérdés lehet, minek lelkipásztor oda, ahol orvos kell? A lelkésznek óhatatlanul több ideje, netán türelme, empátiája kell hogy legyen a beteghez, mint éppen annak az orvosnak, akit a műtőbe hív a csengő. Ma már nem ijed meg a beteg babonás félelemben, hogy ha pap jött hozzá, akkor menthetetlen. Az se mellékes, hogy ma még talán kevés a bibliás orvos, aki elmondhatná, Isten után segíték amit tudok, s amit lehet...

A lelkipásztori beszélgetés és esetenként a közös imádság ma már elvárt és igényelt szolgálat betegeink számára. Nem lehet és nem szabad, betereni őket akaraton kívül egy üres terembe, csak hívogatni lehet, s mindig vannak, akik reménykedve jelentkeznek. A személyes lelkési bizalom nem pótolható televíziós-rádiós vallásos percekkel. A személyesen betegéhez érkező lelkész hitvetése nyomán gyakran látványosabb a betegek békessége, műtétek és kezelések előtti bátorsága. A kórházak pedig mint tudjuk, sohse fognak elnéptelenedni, de minden újabb beteg előtt megnyílhat a reménység kapuja a földön és a mennyben.

BALVINSZKY SÁNDOR

szatmárnémeti kórházmissziós lelkipásztor

„Mert fogoly voltam és eljöttetek hozzám”

Máté 25,36

Az 1990-es évektől Románia börtönei is megnyílottak a pasztorációt vállaló lelkipásztorok előtt. A hivatalosan alkalmazott ortodox lelkipásztor mellett a többi felekezet önkéntesen, szeretetszolgálatban pásztorolhatja híveit.

Jómagam úgy csöppentem bele ebbe a különleges szolgálatba, hogy a szatmári börtön női tagjai számára nem volt magyar igehirdetés. A krisztusi példa győzött meg arról, hogy a lelkipásztornak nemcsak a szószéken, hanem az elítélt bűnösök között is hirdetnie kell a mentő kegyelem szavát.

Eszembe jutottak a hitükért szenvedő gályarabjaink, a különböző rendszerek meghurcolt ártatlanjai, lelkipásztorok, közöttük az 56-osok, akiknek emlékezéseiből kiderül, hogy koholt vádak alapján jutottak börtönbe, mert nem kollaboráltak a hatalommal, mert nem voltak hajlandók besúgók lenni (Dr. Csiha Kálmán erdélyi püspök), akik végeredményben nem követtek el semmit.

Nagyapám is ott volt a második világháború szovjet lágereinek áldozatai sorában. A magyarsága volt az egyetlen bűne. A börtön lakói között nyilván vannak, akik vétettek a közrend ellen, de akik éppen az evangélium hatására kezdenek új életet.

Több mint hat éve hirdetem az evangéliumot Szatmár elítélt női között. Igihirdetés, éneklés mellett olykor engedélyt kapunk a beszélgetésekre. A hitmélyítő, evangelizáló jellegű kis irataink átadása mellett nem elhanyagolandó a fogolytestvérek öröme, amikor szappant, írószereket, süteményeket, édességet, ünnepenként gazdagabb ünnepi csomagot vehetnek át.

2005 nyarán a Szamos-negyedi nőszövetség tagjai „papucs-akciót” hirdettek. Közel negyven pár papucsot vásároltak a szakadozott lábbelik helyébe.

Olykor az ige üzenetét is meg tudjuk beszélni. Legtöbbször lopásért, csalásért ülnek, s van akit senki se látogat a családból, vagy a baráti körből. Ők különösen hálásak az együtt érző szeretetért.

Őszinte vallomások sora fakad fel olykor a szívekből: nem jó itt lenni, kibírhatatlan a bezártság, a családtól elszakítottság, nem kellett volna elkövetni, ellopni – de éheztek a gyerekek –, nem volt betevő falatja a családnak, nem szabad rossz társaságba keveredni.

Karácsony táján a megátalkodott bűnös is magába száll, döbbenetes. Fiatal, meggyötört arcok, de jó lenne otthon lenni.

Húszan ülnek az Ige körül. Közülük tizenennyolc már anya. Kinek hány gyermeke van? Három, öt, hét...” A tizenennyolc anyát összesen 60 gyermek várja valahol... Lerobbant putriban, penésztanyákon, árvaházakban, nevelőszülőik jóindulatában.

Íme, ők a társadalom kutasztottjai, akiknek a cella is menedék. Önerőből képtelenek a sorsukon változtatni. Meggyógyult, rendezett társadalomra lenne szükségük.

Az utóbbi években rendszeresen tartanak találkozókat a börtönpasztorációt végző lelkészek. 2005. október 18–20-án ifj. Kabai Ferenc szamosújvári

lelkipásztor szervezésében éppen a Szamos-negyedi templomban került sor ilyenre, Bukarest, Târgușor, Nagybánya, Szatmárnémeti, Arad, Marosvásárhely és Szamosújvár börtöneiben szolgáló lelkészek közösségében. A sikeres, kudarcos beszámolók mellett kiváló előadások hangzottak el: Ferencz Árpád (Magyarbikal) református lelkipásztor, teológiai tanár: A hatalmaság kezében azért van börtön, hogy megfékezze a bűnözést; Tamás Ernő szucsági lelkipásztor: Olykor nemcsak a gyertyák, hanem a lelkipásztorok is csonkig égnek; Lőrincz István: A romániai börtönkép – tapasztalatok a romániai börtönök látogatásai során.

Lelket próbáló szolgálat a börtönmisszió, de látni kell, hogy az elveszett életek is megtalálhatók a kegyelem evangéliumával.

BOGYA KIS MÁRIA
lelkipásztor

Kulturális műsor a szatmárnémeti börtönben

A libáni tábor

A festőien szép Hargita-hegység 980 m-es magasságában, Udvarhelytől 20 km-re található helyen vásárolt magának táborhelyet az egyházmegye.

Még 1980-ban beleszerettünk feleségemmel e tájba. A kommunizmus idején többször meglátogatott bennünket Magyarországról Apostol Péter és felesége, Éva asszony, akik szerették volna egybegyűjteni az általuk látogatott, ismert erdélyi lelkészcsaládokat. Merész álom volt ez a titkos rendőrség mindent követő idejében. Ekkor támadt az ötletem, találkozzunk Libánon, Albert Vencel bácsi nyaralójában. A ma 84 éves, Székelykocsárdon élő Venci bácsi pedig szebb idők reményében még bővíteni is kezdte a nyaralót... 1990 után több gyülekezet fiataljai is táborozhattak ezen a

birtokon. 1995-ben egri gyülekezetem fiataljaival nyaraltunk itt, Venci bácsi is végig velünk volt. Álma beteljesült, de öregségére hivatkozva a nyaraló eladásán gondolkodott, s valamelyik gyülekezetnek gondolta eladni. Felelőséggel csendesen tanakodtunk: – nem kellene kiengedni a kezünkből. Csak éppen pénzünk nem volt. Hazatérve, Sipos Miklós barátommal is megtárgyaltuk, maga is Libán-rajongó. A többi már csak pénzkérdés volt, nem is kicsi. Az egyházmegye tartalékalapját és a lehetséges szálat követve, összegyűlt a birtok ára. Illés Jenő presbiter-vállalkozónk szállította a holland barátoktól érkezett felszereléseket Libánra. Még ragasztottunk is hozzá egy kis területet.

Nyaranta több csoport látogatja mára a tábort. Tisztelettel említem a tábort szervezők nevét: Király Lajos batizi, Máté Róbert patóházi, Kovács Péter sándorhomoki lelkipásztor és Gaál Endre gondnok.

KOVÁCS SÁNDOR
egri lelkipásztor

Nagytarnai „Jerikó“

Alig 500 m-re a Partiumot Kárpátaljától elválasztó határtól, az ugocsai Avas-hegység északi lejtőjén található a mára 50 lelkes Nagytarna. Simon Attila tamásváraljai beszolgáló lelkipásztor javaslatára Nagytarna gyülekezetének tágas parókiáján és udvarán is ifjúsági táborozás kapui nyíltak.

A romos parókia és imaterem felújítását a Szatmári Egyházmegye gyülekezeteinek karácsony 2. napi perselypénzéből kezdték felújítani. Kül- és belföldi támogatásoknak is köszönhetően 2006 júliusában már tanácssteremmel, konyhával gazdagodott a tábor. A Jerikónak keresztelt szabadtéri tanácskozában és ebédlőben 104 fiatal tanulmányozta a Bibliát. Ilonczai Zsombor egyházmegyei ifjúsági előadó az igehirdetésben az egyéni és kollektív küldetéstudat felvállalására buzdította a fiatalokat. Simon Attila lelkipásztor előadásban és a beszélgetésben kereste a választ az ifjúság egyházidegenségére, Csernák Béla bihari lelkipásztor Jóslás, horoszkóp, okkultizmus kérdéseit állította a Szentírás fényébe. Kónya László megyei főtanfelügyelő helytörténettel ismertette a vendégeket. Genda Árpád pettyéni, Szatmári Elemér pusztadaróci lelkipásztor és Mészáros Gergely KRISZ-tag foglalkoztak az énektanítással. Szórakoztató és vetélkedő jellegű játékok, sportvetélkedők nyomán kovácsolódott a közösség és a meggyőződés, hogy lehet és kell keresztyén módon élni a református fiataloknak.

ILONCZAI ZSOMBOR
egyházmegyei ifjúsági előadó

Ugyancsak Nagytarnán vert tábor 2006. augusztus 24–29. között a Szatmárnémeti Szamos-negyedi gyülekezet mintegy 40 fiatalja. A tábor mottója MARAN ATHA – AZ ÚR KÖZEL. A tábori énekfüzetek borítójára és a fiatalok által viselt pólókra is ez a mottó került, alatta sajátos címerrel: egy pajzsban Biblia, a keresztség, a szív, a szigony és galamb motívuma. A többnyire tömbházakban élő városi fiataloknak a természet szépsége és szabadsága, a mozgás, sporttevékenységek sora önmagában

is nagy ajándék volt, de naponkénti előadások, igehirdetések és énektanulás is öröm volt. A gyülekezet lelkipásztorai, egyetemista, teológus ifjak, zenészek emelték a színvonalat, dicséretes ügyszeretettel. A tanultakról pedig maguk tettek bizonyosságot a gyülekezetben. Köszönet illeti a nagytarnai gyülekezetet és a lelkes szervezőket.

BOGYA KIS MÁRIA
lelkipásztor

Térségünk az egykori Ugocsa

Az összetartozás gondolatából született a Hegyi traktus, Csernák István egykori tamásváraljai lelkipásztor-esperes nyomdokait követve, aki a maga korában nemcsak hivatalos vezetője volt az akkori egyházmegyének, de háza, parókiája mindig nyitva volt mindenki előtt. Tamásváralja akkoriban Váraljai Sionként élt az Ugocsai Egyházmegye köztudatában.

A találkozót presbiteri és ifjúsági szinten mozgadjuk. Az első presbiteri találkozó színhelye Halmi volt, 2003-ban. Major András sárközújlaki lelkipásztor az egyházközségek anyagi terheiről tartott előadást. Bara Csaba egyházmegyei főgondnok korabeli dokumentumok alapján mutatta be a hajdani Ugocsa-Máramarosi egyházmegyébe tartozó Dabolc, Halmi, Kisbábony, Tamásváralja, Túrterebes gyülekezeteit.

A második presbiteri találkozót Tamásváralján, a harmadikat Dabolcon tartottuk. Itt határoztuk el egy térségi lap kiadását. A Református Ugocsa lapnak eddig három száma jelent meg.

2006 őszén a presbitériumok Kisbábonyban találkoztak, 2007-ben Túrterebesre várnak bennünket. Az ifjúsági találkozók évenkénti sorrendje: Dabolc, Halmi, Kisbábony, 2007-ben pedig Tamásváralja.

FODOR LAJOS
egyházmegyei főjegyző

Emlékművek, kopjafák a Szatmári Egyházmegyében

1. Apa: kopjafa az 1848-as szabadságharc emlékére
2. Batiz: Szilágyi Domokos költő emléktáblája
Batizi András reformátor emléktáblája
Emlékmű a Szatmári Református Gimnázium 1672-ben elesett diákjainak
3. Egri: kopjafa az 1848-as szabadságharc emlékére
Emléktábla a második világháború áldozatainak
4. Halmi: kopjafa az 1848-as szabadságharc emlékére
Emléktábla a második világháborúban elesetteknek
5. Hirip: emléktábla a gyülekezetben szolgáló lelkipásztorok neveivel
6. Kiskolcs: emléktábla a második világháború hőseinek
7. Óvári: emléktábla az óvári zsinat emlékére
Emlékmű a második világháborúban elesetteknek
8. Sándorhomok: emléktábla a 2. világháborúban elesetteknek
9. Szamosdara: emléktábla a második világháborúban elesetteknek
10. Szamosdob: emléktábla a második világháborúban elesetteknek
11. Szamoskóród: Petőfi-emléktábla
12. Szamoskrassó: emléktábla a második világháborúban elesetteknek
Bem tábornok emléktáblája
13. Szatmárnémeti: emlékmű a Don-kanyar áldozatainak
Petőfi-szobor.
14. Szatmárpálfalva: kopjafa az 1848-as szabadságharc emlékére
Teleki Blanka-emlékmű
15. Szárazberek: Bocskai-szobor
16. Patóháza: emléktábla a második világháborúban elesetteknek.

* * *

Köszönjük a Szatmári és Érmelléki Református Egyházmegyék átfogó bemutatóját. Így egységesebb képet nyerünk egy-egy tájegység, egyházmegye életéről. 2008-ban a Szilágysomlyói és a Bihari Egyházmegyék szellemi leltárát szeretnénk elkészíteni. (szerk.)

Templom épül Sarmaságon

Sarmaság a Kraszna-mente egyik nagy települése, a Nagykároly–Zsibó vasútvonal mentén. A települést többségben magyar reformátusok lakják. 2001 áprilisában a körülmények szükségessé tették a református egyház kettéválását. Ennek bekövetkeztét több tényező is elősegítette.

Az 1910-es esztendő meghatározó jellegű a település történetében, ugyanis ekkor nyílt meg Sarmaságon az első kőszéntárna. A sarmaságiak eleinte idegenkedtek a bányászattól, ezért a tulajdonosok az idők folyamán idegen munkaerőket alkalmaztak. A bányatelepen a 60-as években az alkalmazottak számára állami lakásokat, tömbházakat építettek. Mindezeknek következtében Sarmaságnak megváltozott a nemzetiségi összetétele. Bár a falut ma is többségben magyar reformátusok lakják (3100 lélek), a település másik végében, a bányatelepen több ortodox román él, mint magyar nemzetiségű (kb. 950 román, 450 református magyar). A telepi 450 református 2001 áprilisában külön gyülekezetet alapított. Ezt a döntést a falu és a telep közötti nagy távolság, valamint a falu lelkipásztorának túlterheltsége indokolta.

Az újonnan alakult egyházközségnek 2001 augusztusától saját lelkesze van, akinek a helyi polgármesteri hivatal biztosított lakáslehetőséget, a gyülekezetnek nem lévén saját temploma, parókiája, sem pedig anyagi háttere ezek felépítéséhez.

A telepi istentiszteletek helyéül egy nagyon rossz állapotban levő gyülekezeti ház szolgál, amely a gyülekezet tulajdona. A lelkész kinevezése óta megalakult a gyülekezet presbitériuma, nőszövetsége. Vallásórák, bibliaórák, kórus, gyermek istentiszteletek tartatnak rendszeresen.

A telepi gyülekezethez hozzátartoznak a következő szóránygyülekezetek: Csókaláb (24 személy), Nagydersida (7 személy), Zálnok (9 személy). A telep lelkipásztora itt külön istentiszteleteket, bibliaórai alkalmakat tart.

A gyülekezet 26 százaléka templomlátogató. Közöséges vasárnapi istentiszteleten átlag 60–70 személy van jelen. Többségük nyugdíjazott bányász, illetve azoknak családtagjaik. A gyülekezethez tartozó, meg nem konfirmált gyerekek száma 120, melyből átlagosan 20-an járnak vallásórára, ifjúsági bibliaórán átlag 15 fiatal vesz részt. A lelkész és a presbitérium tagjai által végzett családlátogatások folyamán sikerült gyarapítani az aktív gyülekezeti tagok számát, a közösség viszont nagyon fiatal és összeforratlan. A presbitériumra hárul az a feladat, hogy egységes, összetartó gyülekezetté kovácsolja őket, akik majd képesek lesznek építeni egyházukat, közösségüket. Ennek egyik módja az, hogy különböző csoportos tevékenységeket szervez, mely által a tagok jobban megismerhetik egymást és fejlődik közösségi érzésük.

A nőszövetség például többek között karitatív tevékenységet végez. Az általuk elvégzett felmérések után, ünnepekre csomagokat készítettek a szegényeknek, öregeknek, ezen felül gyűjtést szerveznek gyermekotthonok, árvaházak számára. Emellett rendszeresen látogatják a gyülekezet beteg tagjait, a rázorulóknak pedig szükség esetén lelki és anyagi támogatást nyújtanak. A nőszövetségen belül működő varrókör tevékenysége arra irányul, hogy a tagok által a gyülekezeti ház falára készített varrottasok által szebbé, otthonosabbá tegyék szegényes környezetüket.

A presbitérium munkálatai nagyon átfogóak. Segítettek a lelkipásztornak feltérképezni és számba venni a gyülekezetet családlátogatások során. Többször bővítették a gyülekezeti házat közfalak kivételével úgy, hogy az 50–60 férőhelyes gyülekezeti ház 200 férőhelyessé alakult át. Emellett szükség volt kisebb-nagyobb javítási munkálatokat elvégezni, főleg a tetőzet rossz állapota miatt. Ugyancsak a presbitérium tagjai voltak azok, akik kivágatták a gyülekezeti ház körüli kiöregedett fákat, melyek már veszélyeztették a környező épületek épségét is. A tagok többször szerveztek temetőkaritást, melynek során az ortodox egyházzal is együttműködtek. A polgármesteri hivatal felajánlotta a két egyház számára egy, már romos állapotban levő épületet lebontásra, melynek anyagát egy közösen felépítendő ravatalozó felépítésére szánja. Az ortodox egyházzal való együttműködés igazolja gyülekezetünk nyitottságát más felekezetek felé.

Nagy elégtétel számunkra, hogy egyházközségünknek sikerült önerőből annyi pénzt összegyűjtenie, amelyből egy 15 áras telket vásárolhatott. A telekátírás és a templom rajzai 2003-ban elkészültek, s november 9-én ünnepélyes keretek között a templom alapkövét letettük. Időközben a falu és a telep egyházközségei egyetértésre jutottak a vagyonmegosztást illetően.

2004. július 15-én elkezdődött a fundamentum kiásása, majd a munkálatok augusztus 20-án a fundamentum beöntésének megkezdésével folytatódtak. Következett az alagsor, a szigetelés, és a támfalak megépítése. 2006 nyarán a templomtest is elkészült. A telepi egyházközség tagjai áldozatos munkával járulnak hozzá a templomépítéshez. Mindemellett más egyházközségek is segítségünkre voltak adományaikkal. Ha Isten akarata a mi szándékainkkal megegyező, 2007-ben az egész építmény tető alá kerül majd.

LUCZA ISTVÁN
lelkipásztor

ÉRMELLÉKI ÖSVÉNYEKEN

Diószeg – Álmosd 1604. október 15.

*„Látták, vagy nem a céljuk,
azt jól látták, hogy nincs visszafelé út;
a múlt, ahogy füst – vetve összeomlott,
úgy lökte őket, mint lőpor az ólmot:
előre! És ők vállalták a sorsot –
Mondd hát velem, hogy dicsőség reájuk!”*

Illyés Gyula: A reformáció genfi emlékműve előtt

A Magyar Reformátusok Világtalálkozójának közel hetvenéves történelme során először fordult elő, hogy az Érmellék mint tájegység, s mint egyházmegye kiemelt helyszínné vált. Ennek oka a Magyar Reformátusok V. Világtalálkozójának tematikájában, a Bocskai István Erdély és Magyarország fejedelme tetteire való hálás megemlékezésben keresendő, valamint abban, hogy Bocskai István az erdélyi protestánsok számára oly fontos vallásszabadság kivívásáért folytatott harcának egyik döntő jelentőségű csatája Diószeg és Álmosd között, a Nyúzóvölgyben, az Almás-patak mentén zajlott le.

A csata

A csatának az előzménye az volt, hogy miután 1604. október 2-án Concini váradi alkapitány kardcsapás nélkül elfoglalta Bocskai Szentjobbi várát, a sikerén felbuzdulva, a rendelkezésre álló 600 fős zsoldoscsapattal Kereki várát is megtámadta. Kereki váránál Örvéndi Pál várkapitány hajdúinak kemény ellenállásába ütközött, s a császáriak ezúttal csúfos kudarcot vallottak. Belgiojoso felső-magyarországi főparancsnok értesülve a vereségről, attól tartva, hogy a helyzet felbátorítja az ellenállást, elhatározta, hogy visszaverhetetlen ostrom alá veszi a várat 10 ezer katonával és ostromágyúkkal. A nagyméretű sereg összegyűjtésére, valamint az ágyúk felvonultatására katonai manőverekre volt szükség, mozgósításra, amely időbe tellett. A legfontosabb a csatarend felállításánál az ágyúk voltak, amelyeket Petz ezredes kellett magával hozzon. Október 14-én reggelre az ezredes meg is érkezett Álmosdra, a türelmetlenül várakozó lovasság- és gyalogsághoz csatlakozandó. Petz ezredesnek célszerű volt, hogy Diószegnél rátér-

Petz generális Bocskai fejedelem előtt – Petrucz József festménye

jen az Ér völgyében haladó országútra, és Biharfélegyházánál találkozzon az ágyúk hírére Adorjánból elinduló Belgiojoso seregével. A csapatnak éjfélkor kellett elindulnia Álmosdról, holdfényben. Mivel nagy csapatról volt szó, és kilenc ágyújuk is volt, feltételezhető, hogy a holdfény kellő mértékben megvilágíthatta az útjukat, felhőtlen volt az ég.

Bocskainak pontos értesülései lehettek Belgiojoso hadműveleteivel kapcsolatosan, tudta mire készülnek, és hogyan. Tisztában volt azzal is, hogy legfőbb céljának Petz ezredes csapatának a megsemmisítését, valamint az ágyúk Kereki vára alá való eljutásának a megakadályozását kell kitűznie.

Petz ezredes éjfélkor a csapatot elindította, ő maga pedig előrement, hogy néhány sziléziai lovas élén ellenőrizze, alkalmas-e a diószegi híd az ágyúk átviteléhez. Ez idő alatt egy másik császári seregben, Danpierre ezredes csapatában az ott szolgáló hajdúk elhagyták a sereget, mert a hadimozgások előtt már szövetségre léptek Bocskaival. Ami Danpierre ezredesnek fel sem tűnt (valószínűleg azt gondolta, hogy a serege elején nyargaló hajdúk csupán haragosan előresietnek, magyarul ugyanis nem tudott), az Petznek már gyanús volt, őt nem tudták megtéveszteni a hídhöz érkező hajdúk, és heves harcba elegyedett velük, annyira, hogy ő maga is megsérült. Bocskai csapata eközben egy Diószeg közeli Egyed erdőben várta a hajdú csapatokat, azonban a csatazaj hallatán, amely a híd felől jött, az előttük elvonuló császári csapatokra támadtak.

Az éjszakát az erdő felől hangos „Hujj rá!” felkiáltás rázta meg, és megkezdődött az ádáz küzdelem a császári túlerő és Bocskai vitéz hajdúi között. Eleinte sikerült visszaverni a hajdúk rohamát, és összetolva a szekereket lekapcsolták az ágyúkat. A hajdúkapitányok sorozatos roham alá vették a szekerek mögött megbúvó gyalogságot, és halált megvető bátorsággal harcoltak a sziléziai lovasok ellen. A Danpierre ezredestől elpártoló hajdúk csatározásával nyolc rohamot hajtottak végre, ami közben a sziléziaiak a környező mocsárba szorultak, majd megfutamodtak, elhagyva a csata helyszínét. Még így is két és fél ezer gyalogossal kellett szembenézniük a hajdúknak. A tábori ágyúkból leadtak egy-egy lövést, de a rohamok alatt a hajdúk baltákkal szétverték az ágyúk kerekeit, amelyek megsemmisülten fordultak a földre.

A buzgó hajdúk győzelmét az isteni gondviselés vívta ki, amikor az egyik elővigyázatlan lövész égő kanócának parazsa a lőpor közé esett, s a lőporos szekér felrobbant. Sokan megsebesültek, mások a légnyomás miatt váltak harcképtelenné. Az így jelentősen meggyengült ellenállást a hajdúknak már nem volt nehéz legyőzniük. A csatát megnyerték.

Bocskai hadicsele (a lesből való támadás) érthető, hiszen reguláris császári hadsereg ellen a könnyűfegyverzetű hajdúk csak portyázással, meglepetésszerű támadásokkal győzhettek.

Hajdú csapatok ütközetre készülődve

A megemlékezés

A tőlünk nyugatabbra lévő országokban, a tengerentúlon ma már általános gyakorlat az, hogy a hazájuk történelme iránt rajongó lelkes emberek „újrajátszanak” egy-egy, a népük életére nézve döntő jelentőséggel bíró csatát, ütközetet, felelevenítve az eseményeket, éberen tartva a múlt iránti tiszteletet. Nem utolsó sorban felejthetetlen élményt szerezve így, hogy a nézők szemei előtt megelevenedő csatát korhű ruhákban, korhű fegyverekkel, az eredeti csata helyén elevenítik fel.

Ezen a példán felbuzdulva, a Partiumban, Erdélyben és egész Romániában először az Érmelléki Református Egyházmegye, a Diószegi Református Egyházközséggel és lelkes magyarországi támogatókkal karöltve felvállalta a Diószeg–Álmosd közötti Nyúzóvölgyben lezajlott csatának, Bocskai István fejedelem győzelmének a felidézését.

A nagy horderejű esemény ötletgazdája az Érmelléki Református Egyházmegye esperese, Gellért Gyula diószegi lelkipásztor volt. Az ötlettől a megvalósulásig azonban sok idő telt el, ami alatt a szervezés szálai párhuzamosan futottak. A csatarekonstrukcióhoz a pénzbeli támogatást a Királyhágómelléki Református Egyházkerületen keresztül (pályázat alapján) a Magyarországi Zsinat adta. E mellett alapos történelmi tájékozódásra is

Harc közben

Az osztrák ágyúk hajdúkézen

szükség volt, hogy a csatában minden korhú és az eredetivel megegyező legyen. A csata megszervezése mellett természetesen nem lehetett megelégedni a csata megtekintésére érkező népes seregről sem. Ellátásukról, a megfelelő körülmények, feltételek megteremtéséről is gondoskodni kellett. Az ügyért mindvégig fáradhatatlanul munkálkodó esperes mellé csatlakoztak az egyházmegye lelkészei, érmelléki magyar emberek.

A csata tiszteletére két bronzágyút öntöttek Csokalyon. Ezek felirata: „1604 X. 15. A HÁLÁS UTÓDOK. ÉRMELLÉK 2006 VIII. 13. BIHARDIÓSZEG.” Az ágyúkat Marozsán Gyula nyugdíjas kerékgyártómester Nagykágyán tette tölgyfatalpra, majd a kerekek bevasalása Diószegen történt meg, Gál László kovácmester munkája révén. Az ágyúk fa részét fekete és piros színekkel festették le. Ezen kívül az ágyúk megöntésére használt faágyú, valamint Füzesi József presbitertől ajándékba kapott mozsárágyú is csatába állítódott. A rendelkezésre álló pénzből az ágyúk vontatására négy szekér megvásárolására került sor. A fegyverek között találunk még 8 puskát, 10 buzogányt, 30 kopját, harci baltákat, 2 féle fokost, 3 féle lándzsát, hajdú és osztrák pajzsokat, osztrák sisakot, hajdú süveget, 45 zászlót, 2 gyalogsági dobót és 1 kürtöt. A ruhák elkészítésében a bihardiószegi asszonyok jeleskedtek, de készült ruha Csokalyon, Margittán és Szentjobbon is. A diószegi varrodában az osztrák ruhák is elkészültek, a fejedelem és a hajdúkapitányok ruháit posztóból Deák Julianna Csokalyon varrta, mint ahogy a tarsolyokat is. A süvegekbe számtalan gyülekezetből érkezett toll, hogy így is hitelesebbé váljon a viselet.

A jelenkori csata hajdúseregét szentjobbi, székelyhídi, diószegi, érköbölkúti, érolaszi, érsemjéni lovasok és gyalogosok, valamint az álmosdiak szabályakkal is felszerelt gyalogosai tették ki. Az osztrák sereget ezúttal a diószegi, csokalyi és érköbölkúti szekeresek alkották, összesen 14 szekérrel.

A hosszú készülődés utolsó heteinek nagy hajrája után az események célba érkezni látszottak. A nyúzóvölgyi terület előkészítése, egy 100 méteres alkalmi deszkaasztal felállítása, 3 disznó levágása, 20 bogrács felállítása után 3 nyergesvontatónyi fa is megérkezett. A csatába készülők a csata napján Négyesi Lajos őrnagy, a budapesti Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem és Bolyai János Katonai Műszaki Főiskolai Kar tanszékvezetőjének szakszerű instrukciói alapján gyakorlatoztak, lelkesen készülődve az eseményre.

2006. augusztus 13-án a Magyar Reformátusok Világtalálkozójának keretében délelőtt a bihardiószegi templomban dr. Erdélyi Géza püspök hirdette Isten ígését, az ünneplő gyülekezet nagy örömeire.

Délután többezres tömeg gyűlt össze a Nyúzóvölgyben, kilométeres sorokban érkező autókkal, buszokkal. Az összesereglettek között nemcsak a Királyhágómelléki Református Egyházkerület gyülekezetei képviseltették magukat, de a határokon túlról is szép számban érkeztek, valamint megfigyelhető volt a fiatalok számbeli nagysága is.

A programtól eltérve először dr. Hegedűs Lóránt volt dunamelléki püspök köszöntötte az egybegyűlteket. Ez után az egyre hevesebben zuhogó esőben került sor a csatajelenetre, amelyhez Négyesi Lajos őrnagy fűzött magyarázatot. Nemcsak egymással, de az időjárással is hősiesen küzdők között végül eldőlt a csata, az osztrák sereg ismét vereséget szenvedett. A győztes hajdúcsapat Bocskai zászlaja alatt esküt tett Isten szolgálata, a hit szabad gyakorlata, és Bocskai fejedelem mindhalálig való követése mellett. Az eskütétel után Tókécs László püspök, a Magyar Reformátusok Világszövetségének elnöke mondott beszédet. Meleg Vilmos színművész-igazgató rendkívüli átéléssel elszavalta a Szózatot. Ezt követően a Himnusz eléneklése zárta a tartalmas programot. Az idő közben átfázott egybegyűltek a bográcsosok tápláló tartalma mellett ismerkedhettek egymással.

A szervezők látva a megkülönböztetett figyelmet a résztvevők részéről, örömmel állapíthatták meg, hogy nem hiába fáradtak. A sok korhű ruha, fegyver Diószegen, egy elkészítendő Bocskai Múzeumban talál helyet magának, és a hagyományörzés, hagyományteremtés nemes szándéka mellett azt a célt is szolgálja, hogy az emlékezés áldott eszközévé válhat Isten kezében.

A győztes csatát Petrucz József bihardiószegi festő 2x3 m-es gyönyörű olajfestményében megörökítette.

Amit Bocskai István Erdély és Magyarország fejedelme 1606-ban, a bécsi békében kivívott – „az ő vallásuk szabad gyakorlata és használata megengedve legyen...” –, ma is létezik, ezt bizonyította 2006. augusztus 13-a és az egész világtalálkozó.

KULCSÁR ÁRPÁD
lelkipásztor

Bocskai István, a szentjobbi várkapitány

A Magyar Reformátusok V. Világtalálkozója a Királyhágómelléki Református Egyházkerületben, Bocskai István szabadságharcának (1604–1606) a kimeríthetetlenül gazdag eszmei és történelmi örökségéhez kapcsolódott. Négy száz esztendeje annak, hogy Bocskai vezetésével őseink győzelemre vitték nemzeti és vallásszabadságért vívott küzdelmüket, és a bécsi béke megkötése által hosszú évszázadokra megalapozták magyarságunk és egyházunk jövőjét.

Ez alkalommal, 2006. augusztus 13-án, a Szentjobbi Református Egyházközségben gyülekezeti ünnepség volt, melynek keretében emlékeztünk Bocskai István Szentjobbon, várkapitányként eltöltött éveire és itt megvalósított cselekedeteire. Az ünnepi istentisztelet D. dr. Hegedűs Lóránt nyugalmazott dunamelléki református püspök igehirdetésével kezdődött, melyben püspök úr kifejtette, hogy az örökkévaló Istentől két térdet kaptunk, melyet előtte meg kell hajtani (Ef 3, 14), két szárnyat kaptunk, mellyel felé kell közeledni (Jel 12, 6. 14), és egy szívet, mellyel szeretni és imádni kell Őt. Az igehirdetés után Dukrét Géza tanár Bocskairól szóló előadása következett, majd szavalatok és énekszámok kíséretében megkoszorúztuk Bocskai István 2005-ben felállított mellsobrát.

Szentjobb várának megépítése mindjárt a tatárdúlás után kezdődött el

mely Bihar vármegyében, fontosságában, nagyságában, a védők számában és hadászati erejében, a Várad vára után következett (1242–1711).

Száz méter hosszú és nyolcvan méter széles területen állott. Díszes, olaszos, korai reneszánsz stílusban épült. A várpalota, a templom és az összes többi épület a mellette folyó Berettyó vizéből táplált vizes árokkal volt körülvéve. Az utólagos feltárásokból tudjuk, hogy az alapfalak vastagsága elérte a két métert is, ezek tisztán téglából készültek. A külső alapfalak alatt még egy terméskőből készült talpfal volt építve. Az alapfalak hosszanti irányban, tölgyfából készült falkötőkkel voltak szilárdítva. Az egész vár a Berettyó mocsarai közötti emelkedőn állt.

A török terjeszkedéssel egyidejűleg felértékelődik a vár szerepe. 1474-ben a szendrői pasa megtámadta Várad várát. Mivel nem tudta elfoglalni, ezért felgyújtotta a várost és a környéket kirabolta. Ennek hatására kezdték el fokozni Szentjobb várának erősítési munkálatait. Igazán ekkor vált hadászati is jelentős erősségé. 1514-ben Dózsa György emberei megtámadták Szentjobb várát, de a vár különleges védettségének köszönhetően, sem elfoglalni, sem felégetni nem tudták. Csupán kisebb károk keletkeztek a váron, melyeket hamarosan kijavítottak, sőt, újabb erősítési munkálatokat végeztek rajta.

1556-ban a reformáció kezd erőre kapni ezen a vidéken, 1557–1712 között a település lakossága teljes mértékben református lett. Ebben nagy szerepe volt a református Bocskai István várkapitánynak is. Hitéhez és vallásához való ragaszkodása erőt és példát adott és ad a Szentjobbon élő reformátusságnak.

Bocskai István 1595-ben kapta meg Báthory Zsigmond fejedelem adományaként Szentjobbot és uradalmát. 1599–1603 közt Bocskai gyakran tartózkodott Szentjobb várában, komoly erősítési munkálatokat is végzett. Hogy mennyire szerette a szentjobbi várban való tartózkodást, kitűnik a levelezéseiből. Tizenhat levelet írt a szentjobbi várból (1599. június 5. – 1603. május 21. között).

Bocskai ugyan nem volt reformátor, de olyan református politikussá lett, aki ennek a hitnek a szabad terjedését vívta ki az 1606-os bécsi békekötésben. Úgy tekintettek rá, mint a gondviselés által küldött szabadítóra: a „magyarok Mózesének” nevezvén őt.

Bocskai alakja ma is dacol az idővel a reformáció genfi emlékművén. Balja díszes szablyán nyugszik, jobbján fejedelmi jelvényként tollas buzogányt tart. Hitvalló tekintettel néz, mint aki vallja, minden időben, az odavéssett jelszavát: „Hitünknek, lelkiismeretünknek és régi törvényünknek a szabadságát minden aranynál följobb becsüljük”.

RAKOSI JENŐ
lelkipásztor

Ízelítő az Érmelléki Református Nőszövetség életéből

„Jer, kössünk szövetséget“

1Mózes 31,44

A fent említett igeverset választotta az Érmelléki Nőszövetség Közgyűlése mottójául 2004 májusában, Érmihályfalván, az egyházmegyei nőszövetség fennállásának 10. évfordulóján, mely azóta is lelkesít minket, asszonytestvéreink, árváink, kallódó betegeink, időseink, szegényeink felé tereget bennünket.

Az 1990-es évek elején dr. Eszenyeiné dr. Széles Mária kerületi elnöknő útmutatásával éledt újjá Érmelléken is a nőszövetségi élet. Leányegyletek és Biblia-körök régi zászlói, terítői, fényképei kerültek elő és a nagymamáktól örökölt csigapödrők; teadélutánok, bálók emlékei elevenedtek a feledésből. A közös szeretetszolgálat végzésében rejlő erő és öröm, a közösséghez tartozás vágya, az éneklés és imádság ereje, az özvegyek, betegek, gyengék, a gyermekek felkarolása és segítése iránti tettvágy gyűjtötte össze a lelkes, hívő női közösségeket. Feladatukká lett pótolni, kikerekíteni a gyülekezetekben zajló sokféle szolgálatot, segíteni, kiegészíteni a presbitériumok, lelkesek diakóniai munkáját.

Az Érmelléki Egyházmegye 37 gyülekezetéből 28-ban alakult meg hivatalosan, bejegyzett tagokkal a Nőszövetség. Ezek ábécésorrendben a következők: Asszonyvására – 1998, Bályok – 1992, Berettyószéplak – 1991, Bihardiószeg – 1992, Csokaly – 1990, Érábrány – 1997, Érkeserű – 1993, Érköbölkút – 1997, Érkörtvélyes – 1990, Érmihályfalva – 1990, Érolaszi – 1997, Érsemjén – 1994, Érszőlős – 1999, Értarcsa – 1990, Gálospetri – 2003,

A gálospetri kórus énekel

Hegyközszentmiklós – 2003, Jankafalva – 2001, Kiskereki – 1994, Margitta – 1993, Micske – 1996, Nagykágya – 1992, Ottomány – 1990, Papfalva – 1999, Poklostelek – 1994, Szalacs – 1990, Szentjobb – 1995, Székelyhíd – 1995, Tóti – 1993.

Jelenleg az Érmelléki Egyházmegyében 812 bejegyzett tag van,

Margittai zászlóavatás

Tanulmányi kirándulás 2006-ban, Bihardiószegen

akik szívükön hordozzák a gyülekezeti tagok sorsát. Ez a lelkes kis gyülekezet 1994 óta tart egyházmegyei szintű konferenciákat félévente, évente. 1994–2000 között Vinczéné Pálfi Judit szervezte a megye szolgálatát, majd 2000–2003 között Magyar Zsuzsa volt az elnök, 2003-tól pedig özv. Karászi Lórántné dr. Szilágyi Rozália tölti be az elnöki tisztséget. Jelen sorok írója hat éve (kerületi alelnökké való megválasztásom révén) kapcsolódott be az érmelléki nőszövetség szolgálatába. Isten iránti hálával tapasztalom, hogy ez a majdnem két évtized nem volt eredménytelen, gyümölcstelen, az utóbbi években sem lankadtak meg a női szívek, kezek. Saját magam láttam, tapasztaltam a 2001-ben megalakult jankafalvi nőszövetségben, hogy a hívő asszonyok összefogását a templomépítésben önként vállalt testi és lelki terhek elhordozását Isten milyen gazdagon megáldotta.

Azt sem lehet elfeledni, hogy mekkora öröm volt adni 2003 adventjében az ünnepi asztalhoz csigatésztát, élelmet, jó szót, figyelmességet Élesden az árvaházban, Tenkén az öregek otthonában, Nagyváradon, a Lorántffy Zsuzsanna Egyházi Központ étkezdéjében. A megye küldöttsége akkor is, azóta is tapasztalja, jó dolog Isten kezében, mások javára, áldott eszközzé válni a szeretet gyakorlásában. Több ízben készítettünk igés kártyákat, gondolva azokra, akik az Érmelléki Diakóniai Alapítványon keresztül napi kenyérhez, ruhához, segélyhez jutnak, hogy ne csak a test, de a lélek is éljen Isten ígéje által. 2004-től évente közös tanulmányi kirándulásokat szervezünk. 2004-ben pl. az Érmellék műemlék templomait látogattuk meg (Székelyhíd, Bihardiószeg, Érabrány, Micske, Albis) és adományainkkal a micskei Sámuel bentlakást és az érselindi templom javítását támogattuk. 2005-ben jártuk Nagykárolyban, Kaplonyban, Érmindszenten, Tasnádon, Ákoson, Érsemjénben, adományainkkal az épülő újsemjéni templomot támogattuk. A gyülekezeteket, templomokat látogatva énekelve, imádkozva búcsúztunk el egymástól, sokszor egy-egy nőszövetségi tag verssel lepte meg az autóbusznyi sereget. A kiránduláson egymásnak bemutatkozva, egymás örömeit, bánatait megismerve jobban összekovácsolódtunk. Utazás közben, az áhítatok alkalmával megbeszéltük a választott témakör minket foglalkoztató és érintő kérdéseit (az idős ember örömei, nehézségei; a szenvedés, mint áldások forrása). Az idei témakörünk kapcsolódott az egyházkerület által meghirdetett imaprogramhoz: Imádkozz és dolgozz néped lelki újjáéledéséért. Érkörtvélyesről, Érmihályfalváról, Érsemjénből, Érszőlősről, Gálospertiből, Hegyközszentmiklósról, Szalacsról, Székelyhídról, Érkeserűből, Ottományból, Jankafalváról, Bihardiószegről, Margittáról rendszeresen többen is részt vesznek a közös kirándulásokon, a megyei találkozók, a kerületi konferenciákon.

Egyik legemlékezetesebb és legszebb napunk 2004. augusztus 7-e volt, amikor Érmihályfalván került megszervezésre a Királyhágómelléki Egyházkerület Nőszövetségének egynapos konferenciája. Ezen az alkalmon

érthettük meg, hogy jó itt élnünk, rádöbbsentünk arra, hogy az Érmelléknek Isten mennyi ajándékot adott költőin, lelkipásztorain, szolgáló édesanyáin keresztül, s mekkora felelősség adatott nekünk, nőszövetségi tagoknak, hogy itt, az Ér mentén, és a Berettyó völgyében a hit és a lélek örökségét megőrizzük és továbbadjuk. Feledhetetlen marad, hogy az érmihályfalvi nőszövetség összefogása, áldozatkészsége, kezük munkája láthatta vendégül a több, mint 1100 istenfélő nőtestvért a Partiumból és az anyaországból. Ekkor indítottuk el a megyei nőszövetség Fehér című lapját, ekkortól élénkült fel ismét a nők szolgálata több nőszövetségben is.

2004 novemberében Érsemjénben, adventkor Érkörtvélyesen avattunk zászlót, 2005-ben Anyák napján Hegyközszentmiklóson, 2006 pünkösdjében Margittán, júniusban pedig Gálospetriben gyűltünk össze zászlóavató ünnepségre. E mellett a közeljövőben több gyülekezet nőszövetsége tervez zászlóavatást, úgymint: Érkeserű, Érköbölkút, Értarcsa, Nagykágya. Az érszőlősi évek óta zászlajuk alá sorakozva építik a parókiát, segítenek a templom felújításában, a csokalyiak a lelkészértekezletek szeretetvendégségeinek a megszervezésében vesznek részt tevékenyen, a bihardiósziegiek pedig rendszeresen, havonta terítenek asztalt az Érmellék lelkészi karának a közigazgatási gyűlések alkalmával. Az érmihályfalviak folyamatosan kulturális és egyházzenei értékek felmutatásával járulnak hozzá a konferenciák színvonalasabbá tételéhez, a székelyhídiak pedig az érmelléki ifjúsági táborok rendszeres támogatói, a margittaiak pedig történelmi ismereteiket emlékhelyek meglátogatásával egészítik ki.

A fentiekben a teljesség igénye nélkül soroltam fel egy-egy eseményt, egy-egy tevékenységet az érmelléki nőszövetség gazdag szolgálatából. Ebbe az ízelítőbe minden gondolat, fénykép által megörökített örömteli pillanat leírása nem fért be, de hiszem, hogy hiányosságaink, tévedéseink, tökéletlenségünk ellenére isten dicsőségére szolgálunk. Az általunk elvetett igei mag megtermi a maga idejében gyümölcseit. Hiszem, megvalósul közöttünk az a testvériség, eggyé válás, amit belevéstünk az érmelléki nőszövetség jelvényébe is, és Isten munkatársaiként élünk halálunkig, közösen választott és énekelt himnuszunk könyörgésével: Vezess Jézusunk, s véled indulunk!

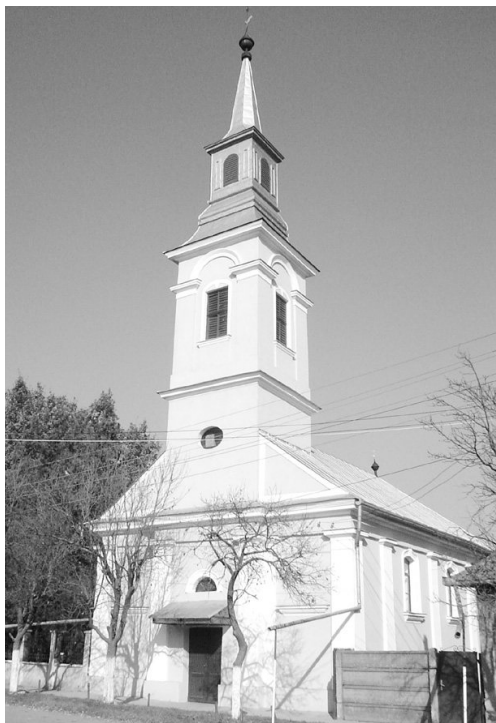
BALÁZSNÉ KISS CSILLA
egyházkerületi alelnöknő

Értarcsa: egy építkező gyülekezet

„Azért immár nem vagytok jövevények és zsellérek, hanem polgártársai a szenteknek és cselédei az Istennek, kik fölépíttettek az apostoloknak és prófétáknak alapkövén, lévén a szegletkő maga Jézus Krisztus, akiben az egész épület szép renddel rakattatván, nevededik szent templommá az Úrban, akiben ti is építtetek Isten hajlékává a Lélek által”.
Ef. 2, 19-22

Az építkezés lelki-szellemi nehézségeit azok ismerik igazán, akik sokszor kellett már újra kezdjék, sokszor kellett a semmiből építkezzenek. Értarcsa református gyülekezete is azok közé tartozik, akiknek története elszakíthatatlanul összefonódik az állandó építkezéssel. A török hódoltság idején teljesen kipusztuló, majd a 18. század elején egy református nemes és jobbágysai által újra benépesedő település az élni akarás szüntelen küzdelmében edződött.

Az ősidők óta lakott helyet már 1163-ban említik „villa Thorza” néven, majd 1338-ban „Tarcha iuxta fluv. Eer”, azaz Ér folyó menti Tarcháról esik szó. A 14. században a váradi káptalan birtoka. Első, ősi református temploma a településnek a mai új temető helyén volt, a dombon, a magasabb teraszszinten. Az épületnek a reformáció előtti létezését semmi nem támasztja alá, tekintettel a török pusztítására, és a hódoltság idején való, több évig tartó teljes elnéptelenedésre, kihalásra. A korabeli egyházi iratokból az derül ki utalásszerűen, hogy a chatedra, a szószék a templom közepén volt. A templom állagának megőrzése érdekében többször végeztek komoly felújítást. 1780-ban a templom mennyezetének deszkáit cserélték ki, majd 1792-ben zsindeytetű kőtornyot építettek. Portikus is készült 1802-ben. 1828-ban elbontották a szószéket a templom közepéről, mivel alkalmatlannak találták a helyét, és

fából készítettek újat, ezúttal a templom falához erősítve. Egy évvel később az új szószéken felbuzdulva, a padok kicserélése mellett is döntöttek, papi széket, úrasztalát készítettek. A bizakodó, az új évszázadot szorgalmas munkával, építkezéssel megkezdő gyülekezet első igazi tragédiája következett be 1834. október 15-én reggel 7 és 8 óra között (ahogy a korabeli krónikás pontosan megörökítette), amikor egy földrengés következtében a templom sok más épülettel együtt összeomlott. A harangok a toronyból lezuhantak, a torony is teljesen megrongálódott. A gyülekezet könnyes szemmel állt romokban heverő temploma előtt, ahol a századok során építkeztek, fáradtak, szépítgettek, most csak egy hatalmas kőhalmaz állt. Istenbe vetett reménységüket azonban nem veszítették el.

1841 tavaszáig bontogattak, gyűjtögettek az új templomra, téglát égettek a mesterek, kijelölték az új templom helyét, elkészült a tervrajz. Aztán ugyanezen év április 20-án megtörtént az alapkövetétel és Békési József lelkipásztor, valamint Tóth István főgondnok és Lantos Ferenc számadó gondnok idején megkezdődtek az 1847. március 4-ig tartó munkálatok, amikor felszentelheték Isten dicsőségére az új hajlékot. Ez a templom már nem oda épült, ahol az első volt, hanem a vizenyősebb, lapályosabb részére a falunak, ahol út vezetett, és vezet ma is Érmihályfalvára. Mivel II. József türelmi rendeletéből kifolyólag megszűnt a tiltás, miszerint református templomnak ajtaja nem nyílhat utcára, a hívek örömmel fogadták el az akkor szembetűnőbb helyet a templom számára, amely így az országút mentén helyezkedett el. Míg a nemzet a szabadságáért küzdött a csatamezőkön, addig 1849-ben a tornyot (is) villám sújtotta, aminek következtében máris felújítási munkálatokat kellett alkalmazni a zsindeletetön. Ettől kezdve majd minden évben akadt valami kisebb javítási munka, de többször is kapitális felújításba fogtak. Tekintettel arra, hogy a gyülekezet számára mindig is komoly erőfeszítést jelentett a templom állapotának a megőrzése, 1852-ben Tóth István főgondnok és hitvесе, Balogh Mária egy alapítványt hozott létre 400 ezüst forint tőkével, amelynek évenkénti kamatját az egyház a templomra tudta fordítani. Ez az alapítvány sokban segített, különösen a nehéz gazdasági helyzetek idején, egészen addig, míg végül a második világháború után teljesen meg nem szűnt. Az alapítvány így is majdnem száz esztendeig gondoskodott arról, hogy a templom álljon, és a hívek megfelelő körülmények között fohászkodjanak Istenükhöz. A külső felújítások mellett a 1980-as évek végén a templom teljes padozata kicserélődött, valamint Gábor Sándor és hitvесе adományából a szószéket és a papi széket is kicserélték. A legutolsó, de egyben az egyik legfontosabb felújítási munkálat 2004-ben volt, amikor az elsalétromosodó falakat átfúrták és szellőző nyílásokkal látták el, így mentve meg a végveszélytől a templomot. A hatalmas anyagi kiadás, ami a templom felújítását jelentette, nem szegte kedvét az egyéni adományozóknak, és további adományaik révén, a 2004–2005-ben konfirmáltak, valamint sok gyülekezeti tag áldozatából új úrasztala is készült.

A följegyzésekből nem derül ki, hogy az első parókia mikor épült, de ez az épület máig tisztázatlan körülmények között 1899-ben leégett, és újat kellett építeni. A második parókiát azonban már egészen biztos, hogy a templom déli oldalára építették 1900-ban, amelyhez az építési költségeket a debreceni főiskola előlegezte meg. Ezt az épületet is többször renoválták, 1941-ben és 1960-ban is alapvető felújításokat végeztek. A 20. század utolsó éveire az épület állapota annyira megromlott, hogy a gyülekezet nem látta tovább értelmét a rendszerinti javítási munkálatok folytatásának, 1993-ben eldöntötték, hogy új parókiát építenek a régi helyére, így lett ez már a harmadik a sorban. A munkálatok 1994-ben kezdődtek, Nagy Imre gondnoksága idején, és hat évet vettek igénybe, 2000. augusztus 13-án avatták fel az új házat. Az új parókia felépítése, valamint a fentebb már említett grandiózus templomfelújítás is Dérer Zsolt lelkipásztor idején ment végbe, aki elévülhetetlen érdemeket szerzett a gyülekezetben állhatatos szolgálata révén, és tíz év alatt sok szép, nehéz feladatot kapott az Úristentől, de mindet sikerült is teljesítenie.

Értarcsa reformátussága nemcsak a lelkiek ápolásáért hozott áldozatokat, de a szellemiekért is. Miközben templomát és parókiáját karban tartotta, iskolát és tanítói lakást is épített. 1872-ben épült fel az iskola, a templom mögé, amely a második világháború utáni államosításig egyházi iskolaként működött, és amelynek falai között a kántortanító oktatta a gyermekeket. A szerény anyagi körülmények, amelyek a felekezeti oktatást jellemezték Értarcsán is, nem akadályozták meg az iskola működését, és mindvégig kitartottak, akár komoly anyagi áldozatok árán is. A '90-es évek elején életveszélyes állapota miatt kénytelenek voltak elbontani a felekezeti oktatás utolsó maradványait.

Az iskola megépítésével párhuzamosan a tanító számára lakást építettek, a templom északi oldalán, de a vályogból készült épület állaga viszonylag hamar megromlott, mert 1892-ben komolyabb felújítást igényelt, majd pedig 1913-ban átalakították kisebb javítási munkálatok után, amelyekre a két világháború között is gyakran sor került. Végül 1941-ben határozott úgy a presbitérium, hogy a hadiállapotok ellenére új tanítói lakást kell építeni. A határozat jól tükrözi azt az optimizmust, ami az első bécsi döntés után uralkodott el az Érmelléken is. Nem sejtették, hogy a szintén vályogból épülő új tanítói lakást 1948-ban kulcsrakészen nem a református tanító, hanem az állam veszi át, és rendőrségnek nevezi ki. Mára az épület siralmas állapotban került a gyülekezet használatába, sürgős felújításra szorul.

A gyülekezetben sokakat a tántoríthatatlan ragaszkodás jellemez templomuk és egyházuk iránt, és ez így volt a régi időkben is. Még a török uralom utáni újratelepedés idején adományozták az eklézsia patrónusai, Sári Gergely és Kovács Árváta 1748-ban azt a csőrös ónkannát, ami mind a mai napig az úrvacsorák alkalmával szolgál. Szintén az úrvacsorához

Ifjúsági kirándulás Gyantán

használatos egy másik értékes kegytárgy 1780-ból, egy ezüst kehely, belsejében aranyozva, amelyet Kolyi Comaromij Ágnes adományozott, Bornemissza János özvegye. A gyülekezet nőszövetsége tisztelegve az áldott lelkű adományozó emlékének, a hamarosan elkészülő nőszövetségi zászlóra az ő nevét szeretné kitűzni.

A legrégibb és legértékesebb kegytárgyak mellett szinte minden évre jut kisebb-nagyobb értékű adakozás a gyülekezet tagjai részéről. Dicséretre méltó példa, hogy a gyülekezet konfirmándusai is minden évben adakoznak a templom javára. A padokra és a szószékre terítők, szőnyeg és csillár, úrasztalára terítők kerülnek évről évre a templomba. Kiemelkedik még az 1981-es évből 2 krómnikkel kehely, amely a mai napokban is használatos, ezt szintén a konfirmándusok, valamint Deák András és hitvese adományozta. Mivel egy évben kilencszer osztunk úrvacsorát, ezek az eszközök gyakran megfordulnak a gyülekezeti tagok kezében. Az úrvacsorára való felajánlások sokasága miatt gyakori, hogy két évre előre „elfogynak” az ünnepek.

Az elmúlt évben is jeleskedtek a konfirmándusok: egy színezüst úrasztali tányért adományoztak, amelybe nevük is bevésetett. Ehhez csatlakozott Marian István és hitvese, Etelka, akik egy ezüst tálcat adományoztak a kenyér számára, valamint színezüst keresztelési kannát és hozzá való tálcat. Isten adja, hogy minél gyakrabban kelljen használni ezeket a kegytárgyakat, megkeresztelve az újabb és újabb nemzedékeket Jézus Krisztus nevébe.

Értarcsa református népe azonban nemcsak a saját maga javára adakozik: ott ahol nagy a szükség, ők is kiveszik a részüket a segítségnyújtásból.

Többször is hozzájárultak már súlyosan beteg gyermekek életmentő műtéteihez, tavaly pedig nemcsak a bánsági árvízkárosultaknak adományoztak 5 millió régi lejt, de a székelyföldiek számára Értarcsáról elküldött 20 tonna tengeri szállítási költségeibe is pótoltak 2 millió régi lej értékben.

A gyülekezet szívesen olvassa Bibliája mellett a keresztyén, hitépítő irodalmat, imakönyveket is, ezért más gyülekezetek példáján felbuzdulva tavaly tavasszal könyvvásárt tartottunk, a nagyváradi Illyés Gyula református könyvesboltban több mint 4 millió régi lej értékben vásárolva.

Az ifjúsági munka megvalósításai közé tartozik, hogy az elmúlt évben ifjúsági táborot szervezett a fiatalok számára a gyülekezet, a Fekete-Körös völgye szó szerint festői szépségű környezetébe, Gyántára, ahol egy rövid, de annál tartalmasabb nyári kikapcsolódásban volt részük. Szinte majdnem mindenki most először vett részt keresztyén ifjúsági táborban, most először volt távol otthonától, de felejthetetlen emlékekkel gyarapodott. A tábor nem titkolt célja volt, hogy a fiatalok nagyobb kedvet kapjanak a gyülekezeti ifjúsági szolgálathoz, aminek ígéretes kezdete a rendszeres templomi bizonyoságtétel. Ilyen volt 2005-ben a Reformáció Emlékünnepére készített műsor, valamint az adventi, és a karácsonyi is. Örömdetes tény az is, hogy a nyári vakációs bibliahetek alkalmával az idősebb gyerekek hozzák a kisebb testvéreiket, ott maradnak velük a templomban, aktívan részt vesznek a foglalkozásokon, nagy segítséget nyújtva ezzel a lelkipásztornak.

Nagy áldás mutatkozott a tavalyi családlátogatások alkalmával, amikor a 8 presbiteri körzethez tartozó közel 200 család mindegyike meglátogatásra került a presbiterek segítségével. A téltől késő tavaszig tartó szolgálat gyümölcsei a templomlátogatásban, a gyülekezeti élet egyes dolgai iránti fokozottabb érdeklődésben mutatkozott meg.

A gyülekezet távlati tervei között szerepel a volt kántortanítói lakás belső-külső felújítása, mert az épület teljesen lelakott állapotban került vissza a gyülekezet használatába; a templomi fűtés megoldása, az 1954-ben vásárolt orgona felújítása, a nőszövetségi munka megerősítése, az ifjúság még intenzívebb bevonása az aktív gyülekezeti életbe, az új magyar református énekeskönyv és istentiszteleti rendtartás meghonosítása, valamint kihelyezett, presbiteri körzetenkénti téli bibliaórák tartása a lelkész vezetésével.

Jó reménységgel van a gyülekezet a felől is, hogy hamarosan felépül a református temetőben a kápolna, amelyhez a falu mind a négy keresztyén felekezete adományaival hozzájárult. Az értarcsai reformátusok ez ügyben is erejük felett teljesítettek, amikor nemcsak a telket ajánlották fel önzetlenül a közös kápolnához, hanem 50 millió régi lejt is.

Az Úr áldja meg a jókedvű, buzgó, fáradhatatlan, építeni vágyó gyülekezetet.

KULCSÁR ÁRPÁD
lelkipásztor

Két zászló története Gálospetriből

A nőszövetségi zászló

Gálospetri református gyülekezete kettős ünnepet ült 2006. július 23-án. A lelkészbeiktatás mellett sor került nőszövetségük zászlajának avatására.

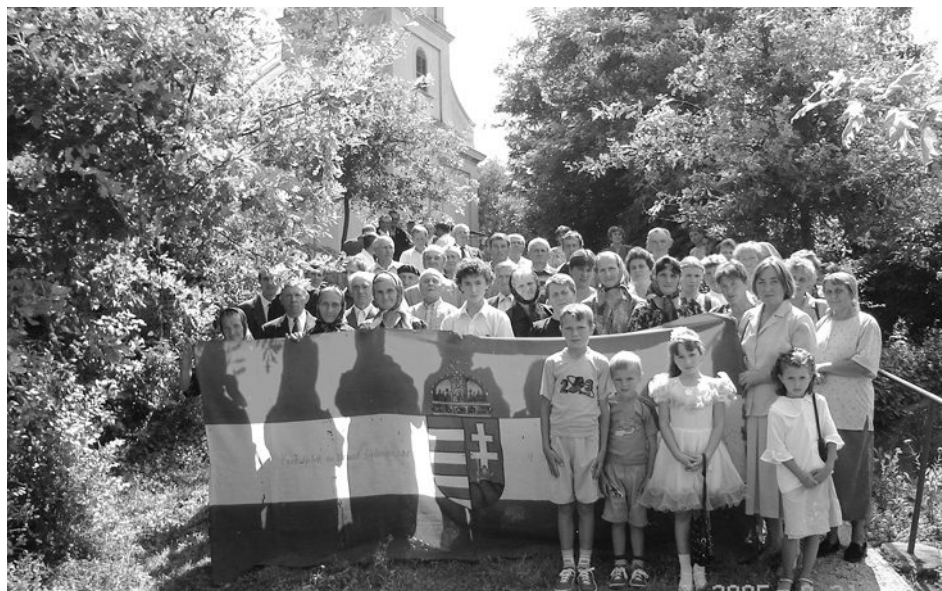
A nőszövetségekre jellemző feladatokat már hosszú ideje ellátták gyülekezetünk lelkes nőtagjai, csak éppen neve, zászlaja és vezetősége nem volt eme áldozatvállaló csapatnak. Az Úrnak hála, lassan de biztosan, sikerült mindent pótolnunk. Két esztendeje van már választott, felelős vezetősége nőszövetségünknek, neve egy esztendeje, s megáldott zászlaja július 23. óta, Darvas Helénáról kapta a nevét az asszonyok szövetsége, s a zászló főszimbóluma egy harang lett, mindez azonnal érthetővé válik, ha megtudunk egyet s mást a névadóról.

Darvas Heléna gyülekezetünk egykori főgondnokának, Draveczy Lászlónak hites felesége volt, s evangélikus létére főpatrónusa volt református közösségünknek (evangélikus gyülekezet nem lévén), oly annyira, hogy templomunk tornyában lakó kisebbik harangon ez olvasható: PETRI-I EV. REFORM. EGYHÁZ RÉSZÉRE ÖNTETTE DARVAS HELÉNA ÖZV. DRAVECZKY LÁSZLÓNÉ 1771-BEN. Újra öntötték az egyház tagjai 1899-ben. Adja az Úr, hogy e nemes léleknek mindenkor legyenek bátor követői gyülekezetünkben.

A nemzeti lobogó

A gálospetri gyülekezetnek van egy megtalált lobogója is. Ennek felirata: Énekeljetek az Úrnak hálaadással. A Debreceni Kálvinisták Templomegyesülete, 1940 augusztus 30. A zászlóval kapcsolatos ismert adatok a következők. A második bécsi döntés után, a bevonuló magyar honvédeket ez a zászló fogadta, a református templom toronyablakából nevetett a változó életre, hirdelve, hogy 22 esztendő keserve után újra beköszöntött a magyar világ. Valószínű, hogy Kádár Miklós tiszteletes (akit később, az 50-es években gerinces magyarságáért távolítottak el Gálospetriből), már jóval előtte kézhez kapta a lobogót, mely a felirat szerint ajándék volt, a debreceni reformátusság ajándéka. 1945-ben a visszavonuló honvédség után benyomuló, fosztogató, orosz és román hatalom elől hűségesez kezek mentették meg. Ettől kezdve hányatott sorsa lett. Egy zsákba varrva, áldott hazafiak az életüket kockára téve rejtegették. Bujkált csutka kérében, elásva, és ki tudja, hogy még hol, míg 2005. március 15-én újra megmutathatta magát gyülekezetének. Az 1970-es évekig Zeffer Erzsébet rejtegette. Őt követően más család vette át a megóvás veszélyes munkáját. Adja az Úr, hogy mostantól kezdve, Wass Albert szavait parafrázálva, ne maradjon soha „láthatatlan lobogó”.

SZABÓ ZSOLT
lelkipásztor

A gyülekezet a megtalált zászlóval

Múlt és jelen Nagykágyán

2003. szeptember 1-jétől neveztek ki Nagykágyára helyettes lelkésznek. Addig mit sem tudtam e vidék hírességeiről, de az elmúlt idő folyamán egyre többet hallottam a környék és a falu nevezetes személyeiről, a gazdag történelmi múltról. Nagyon sok grófi, nemesi hagyaték került az egyházközség, a falu tulajdonába, ami arra enged következtetni, hogy valamikor fontos események színtere lehetett az Érmellék eme része.

A Nagykágyai Református Egyházközség templomának épüléséről nem sok adat maradt fenn. Az anyakönyvekből, valamint a templom belső falán restaurált régi feliratból következtetünk arra, hogy a jelenlegi templom több folyamatban nyerte el a mostani állapotát. A kezdeti időkben jóval kisebb lehetett, s a gyülekezet gyarapodásával bővítésre szorult. A már említett felirat 1799-re teszi a templom építésének idejét, de az egyház tulajdonában levő kegyszerek alapján arra lehet következtetni, hogy már jóval korábban létezett a Koly-Nagykágyai Egyházközség.

A templom eredeti tornya egy, a templomhajótól távolabb álló, fából készült torony volt, ami nem nevezhető haranglábnak ugyanis a leírások, valamint egy régi kép szerint magassága szinte megegyezett a jelenlegi torony magasságával. 1930-ban megtörténik a régi torony elbontása, és azután több mint 20 esztendőnek kell eltelnie addig, amíg elkezdődnek az új torony építésének munkálatai. Rácz Mihály lelkész idejében 1952–1954 között elkészül a ma is álló torony.

Ezt a hatalmas munkát egy ideig nem követi semmi, csak majd a nyolcvanas évek elején cserélik le a templomhajó tetőszerkezetéről a régi cserepet és fedik át fémlemezzel. Ez a munkálat nagyon fontos volt, de sajnos anyagi okok miatt nem teljes. Nem cserélték ugyanis ki az akkor már pusztulásnak indult faanyagot. Az idő vasfoga megtette a magáét, és amint az várható volt, a helyzet csak romlott.

2004 derekán a presbitérium úgy határoz, hogy sürgősen meg kell kezdeni az előkészületeket a javításra. Megtörténik a helybeli mesteremberek és vállalkozók megkérdezése és kiderül, hogy javításról szó sem lehet, teljes felújításra van szükség. Egy évig gyűjtjük a hozzávaló anyagot, valamint megpróbáljuk biztosítani az anyagi hátteret. Már itt meg kell említenem, hogy az adakozás terén a gyülekezet derekasan kivette a részét. Megmozdult a falu apraja-nagyja, ha a templomról van szó és megpróbált mindenben segíteni. A tehetősebb családok szinte fél évente látogattak meg adományaikkal, de volt olyan idősebb néni is, aki a napszámból hazajövet az aznapi keresetét ajánlotta fel a templom javára.

2005 májusában meg is kezdődnek a munkálatok. E hatalmas munka komoly szakértelmet igényelt, ezért egy olyan mesterembert kellett keresni, aki ezt felvállalja és kellő pontossággal el is végzi. De Istennek hála, nem

kellett sokáig keresgélni, hiszen Létai Sándor helybeli vállalkozó és presbiter személyében meg is találtuk a magunk emberét. Ő és munkásai egy esztendő alatt, a gyülekezet segítségével újjá építették a templomot. De soroljuk fel, mit is végeztünk el Isten kegyelméből.

Miután lebontották a régi tetőszerkezetet, megtörténik a falak vasbeton koszorúval való megerősítése. Ezt követi az új tetőszerkezet megácsolása, a faanyag tűzálló folyadékkal való kezelése, majd a cseréppel való befedése. Megérkeznek aztán a bádigos mesterek és elkészítik az új csatornát. Miután már van tető a fejünk felett, lehet bátran alatta dolgozni. Leverésre kerül a régi vakolat és miután kicserélik a villanyhálózatot és beteszik az új ablakokat és ajtókat, felviszik az új vakolatot.

Ezt követi aztán a mennyezet szigetelése és fa burkolattal való ellátása. Már odakint kezdi mutogatni magát a késő őszi hideg, amikor elkészül a templom-belső padló alá való betonozása. Ezek után egy kicsit pihenni kell – mondják a mesterek –, majd kora tavasszal találkozunk – vesznek búcsút. Jó is egy kis pihenés az ünnepek előtt hiszen arra is lassan készülni kell. Romos felekezeti iskolánk ad helyet a gyülekezet számára a téli hónapokban az Isten tiszteletére.

Még rügyfakadás előtt megérkeznek a mesterek, és már épül is az új karzat, készül a padló. Mikor már jó meleg az idő és a festék tud száradni, megtörténik a templom belső kimeszelése, valamint a famunka fényezése. Most már csak be kell költözni – mondogatják a hívek –, minek érdekében mindent meg is teszünk. Helyére kerülnek a padok és a templom bútorzata. Még odakint is tudunk egy kicsit munkálkodni Fodor Károly tanár úr és szakiskolás diákjai a gyakorlati idejükben elkészítik a templom talajvíz-mentesítését.

A megújult templombelső

Amikor június 18-án a hálaadó istentiszteleten a megújult templomban felcsendült az ének, azt hiszem nem kell mondanom, hogy mi látszott az arcokon. Öröm és boldogság, valamint mérhetetlen hála Isten iránt, hogy egy esztendő alatt idáig képesek voltunk eljutni. A többes szám itt szó szerint értendő, hiszen összefogás nélkül nem lett volna eredmény. Híveink nem

csak adományaikkal, de kétkező munkájukkal is derekasan szolgálták az anyaszentegyházat. Volt olyan nap, amikor 30–40 ember munkálkodott a templom körül, s volt olyan, aki heteket itt töltött.

Köszönet illeti a nőszövetséget is, hiszen ha nem is tudtak részt venni a kőműves- vagy az ácsmunkában, de mégis sokat köszönhetünk nekik. Az elmúlt esztendőben a csigatészta-készítés által több mint harmincmillió régi lejt gyűjtöttek össze, amit a templom javítására ajánlottak fel.

A templom tetőszerkezetének és belsejének teljes felújítása több mint 1,5 milliárd régi lejbe került. Ez az összeg sok helyről gyűlt össze, sokak által. Van benne alapítványi pénz, de ott van az egyházmegye és gyülekezeteinek segítsége is, valamint az egyházkerület támogatása.

Végezetül, de nem utolsó sorban szóljunk egy kicsit a gyülekezet szervezeti és lelki életéről. A 16 tagból álló presbitérium igyekszik mindenben a lelkész segítségére lenni, valamint hűségesen elvégezni a feladataikat. Jelen-tik a lelkésznek, ha a körzetben valaki beteg, vagy valami más probléma van, s végzik a lelkésszel a családlátogatás szolgálatát.

Ahol még nagy hangsúlyt kell fektetni a lelki építésre, az az ifjúság val-lásos nevelése. Megpróbálunk mindent megtenni azért, hogy ifjaink ne eltá-volodjanak Istentől és az anyaszentegyháztól, hanem kapcsolódjanak be a gyülekezeti életbe. Hogy mennyire érdemes itt ezt a munkát végezni, azt mi sem bizonyítja jobban, mint az a népes ifjúság ami egy-egy nekik szervezett alkalmon megjelenik. Az anyag tehát megvan, csak formálni és alakítani kell.

Az elmúlt pár év alatt itt végzett munka azt bizonyítja, hogy egy élni akaró közösség van jelen ebben a faluban, és a nehézségek ellenére is tenni akar valamit múltja védelmére, s jövője biztosítására. Legyen ebben a Mindenható Szent Isten segítségünkre.

BARA LÁSZLÓ
lelkipásztor

A síteri református templom és falképei

(...)

Csak változásról zeng az ének,

Új arcot váltott a világ

Síter, Síter, mi bűn, mi vétek,

Amely eget hívott ki rád?

Az új világ helyett te lettél

Ígéretföld, mely megsegít?

Ady Endre hangzatosnak tetsző, cinizmust sem nélkülöző sorai egy, a falu szempontjából végül is jelentéktelennek bizonyuló epizód kapcsán születtek 1900 kora tavaszán, amikor a Függetlenségi 48-as Párt szentesi elnöke, Sima Ferenc, szülővárosából szeretett volna Síterre telepíteni száz családot. A politikus még az évben az Újvilágba emigrált, s a hegyközi falu nem vált ígéretföld-dé a kiszemelt szentesieknek. A konjunkturális szempont, ami azzá avanszálta volna, rövidéletűnek bizonyult. A falu a századfordulón, amikor Ady verse született, sem bírt olyan adottságokkal, melyek a telepítendőeknek különösebb ígéretföldi perspektívát nyújtott volna. Az amúgy viszonylag félreeső településnek két nevezetessége volt csupán: a Vayak itteni vadászkastélya, melyet akkoriban Roheim Náthán birtokolt és a református templom, utóbbi hírből ismert falképei révén. Lelkésze a diákkorában Kossuthot Angliába kísérő, már több mint negyedszázada a gyülekezetet szolgáló Séra Ferenc volt, akinek elegáns szecessziós kerítéssel övezett síremléke a templom mellet található. Akkoriban még segédlelkészek is szolgáltak mellette, a hitélet kétségtelenül pezsgőbb lehetett, mint manapság. 1911-ben hunyt el; utódja a veje lett, Csutoros Elek. Őt ugyanaz az ígéretföldje, az Újvilág csábította kivándorlásra alig egy évre rá.

A kastélyt az a gróf Vay Ábrahám (1789–1855) építtette az 1840-es években, aki Széchenyi mellett a Magyar Tudós Társaság egyik megalapítója és a belőle megszervezett Magyar Tudományos Akadémia első igazgatótanácsának tagja lett, Bereg majd Máramaros főispánja, bőkezű mecénás (többek közt Ferenczi Istváné, klasszicista szobrászatunk legnagyobb alakjáé). Ő építtette a Sárospataki Református Kollégium ma is álló, ún. Fellegvárát (Gólyavárát), diákszállásként. Kazinczy Ferenc unokatestvérét, Zsófiát vette feleségül; egyes vélemények szerint házasságon kívüli kapcsolatából született a legendás betyár, Sobri Józsi. A szabolcsi Vayak inkább csak alkalmi vadászatok során használhatták a síteri kastélyt, mely később a Zichyek, majd a faluban olvasókört fenntartó Farkas Lajos tulajdonába került. A második világháború után lerombolták, mára csupán hatalmas belterű, pillérekkel két térrészre osztott boltozott pincéje maradt meg sűrű bozótban, a templom dombjának oldalában, jobb sorsra várva.

Így mára – ha eltekintünk a környék természeti szépségeitől – egyetlen érdemleges látnivalója maradt a településnek, ez viszont annál több, a közműltban részben feltárt kincset kínál a műemléket meglátogatók számára. Talán az egész egyházkerület legszebb fekvésű temploma a síteri, ahogyan kimagasló tornyával letekint a Réz-hegység legnyugatibb pereméről, s őrködik – mint kiderült – immár legalább nyolc százada a Berettyó-völgy felett, Micskétől Biharig jól láthatóan. Különlegességeire még a középkori értékeit eltüntető 19. századi átalakítása előtt felfigyeltek, sőt két év-zaddal ezelőtt még az is felmerült, hogy a kereszténység felvétele előtről származhat: „...nem messze a’ Hegyek között, és igen kies, rejtekes helyen vagyon egy Siter nevű falu, mellynek Templomáról hiteles tudósításból bizonyos, hogy nem csak régi Pogány Templom’ formát mutat, hanem az ajtó mellett abban márványköre a’ Thammuz és annak a’ szerént való siratása volt le-rajzolva, és mint az meg íratik Ezek. 8. de a’ mellyet nem igen régen bé-vakoltatott az együgyűség mésszel.”

A tiszántúli református püspök, Hunyadi Szabó Ferencnek ezzel az 1794-ben, a Keresztyén Archivariusban („olylan históriai Gyűjtemény, mellyben össze-szedegettetve feltaláltatnak a’ Bibliában elő-forduló dolgoknak a’ régi külső íróknál meg-maradott nyomai”) megjelent és egy nyakatekert etimológizáló eszmefuttatást bevezető passzusával vonult be a síteri templom, igen korán a művészettörténeti irodalomba. A jó néhány település nevét az ókori auktoroknál, mitológiai és bibliai történetekben előforduló toposzokból, személy-, illetve helynevekből levezető Hunyadi számára Síter nem annyira névformája – bár ürügyként az szolgált –, mint inkább „az említett... Templomban volt régi festésnek” köszönhetően került spekulációi sorába, de emiatt keltette fel később a debreceni lelkész, Révész Imre, a szintén debreceni tanár, Lugossy József vagy a magyarországi régészet ósatyjának, Rómer Flórisnak az érdeklődését is.

A számos meglepetést rejtő műemlék templom kutatása 2002-ben kezdődött, a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma támogatását elnyerő helyreállítást előkészítendő, bár már korábban, 1998-ben sor került a több alkalommal feltárt, de mindannyiszor visszameszelt falképeinek szondázó vizsgálatára. A 2002. évi épületkutatás elsősorban a külső homlokzatokra terjedt ki, a belsőben a folyamatos használat miatt csak kis felületekre szorítkozhatott. 2004 júliusában azután lehetőség nyílt nagyobb arányú falképvizsgálatok elvégzésére, melyek jelentősen kiegészítették a korábbi megfigyelések eredményeit. Ugyanezévben a padlócsere rendjén adódott jó alkalom a hajó keleti részének régészeti feltárására, mely során egy korábbi templom némileg kisebb méretű hajója került elő. Ez az épületmaradvány az Egyházkerület egyik legrégebbi templomaként még a 12. század öröksége.

Kutatásaink nyomán körvonalazódott a téglaeépület sajátosan alakuló építéstörténete, s egyúttal kibontakozni kezdett az alföldi régió egyik kiemelkedő színvonalú, ikonográfiai szempontból is figyelemre méltó középkori falképgyűjtése.

Történeti adatok

A Suhtur, Sehtur, Schechter névalakban megjelenő falu a Réz-hegységnek a Kösmő és az Almás patakok által közrefogott nyugati nyúlványán helyezkedik el, mely a középkorban a Középkalota, később a Hegyköz névvel illetett, erdővel borított vidékhez tartozott. Első megüölői a bihari vár népei lehettek. A falu által 1291–94-ben a püspöknek fizetett 26 kepe összeg, valamint az 1332–37. évi pápai tizedjegyzékben Imre nevű papja által fizetett adó 9,5 garasos átlaggal, közepes nagyságú településre utalnak. 1421-ben a Csákyak adorjáni uradalmának falvai közt sorolják föl, a tulajdonlásuk előtti időszakra vonatkozóan viszont bizonytalanok vagyunk. A környékbeli falvak birtoktörténeti körülményei alapján elképzelhető, hogy már az uradalom kialakulása táján, az Adorjánvárat felépítő Geregyék vagy legkésőbb a tőlük azt megszerző Barsák bekebelezték a helységet s az 1395-ben az uradalom részeként – bár az adománylevélben a tartozékokat tételesen nem sorolják fel – Zsigmond király adományaként került a Csákyak kezébe. A Barsáktól I. Károly 1316-ban kobozta el az adorjáni uradalmat, mely királyi kézen maradt a Csákyaknak történő eladományozásáig.

A falu valószínűleg már 1395-től az egész középkoron át a 18. századig a Csáky család birtokában marad, bár birtokosként megjelenik a későbbi fejedelem, Bocskai István is 1599-ben.

Az egyházközség a kegyurak református hitre térését valószínűleg azonnal követte 1558 körül s a később rekatalizált Csákyak faluja meg is maradt döntőrészt reformátusnak a hódoltságot követően is.

Szőnyi Mihály prédikátorsága alatt (1756–66) épült a hajóhoz az északi portikusz, szép ívelt kontúrú tükrös barokk ajtajával. 1773-ban két karzatot emeltettek Bot János áccsal és Rácz János asztalossal: nyugaton az ifjak, keleten a kórus számára. 1803-ban közadakozásból építették fel a templom elé a nyugati tornyot, melybe az 1759–61 közt emelt korábbi haranglábból helyezték át az 1748-ban a hívek által önttetett harangot. 1860-ban

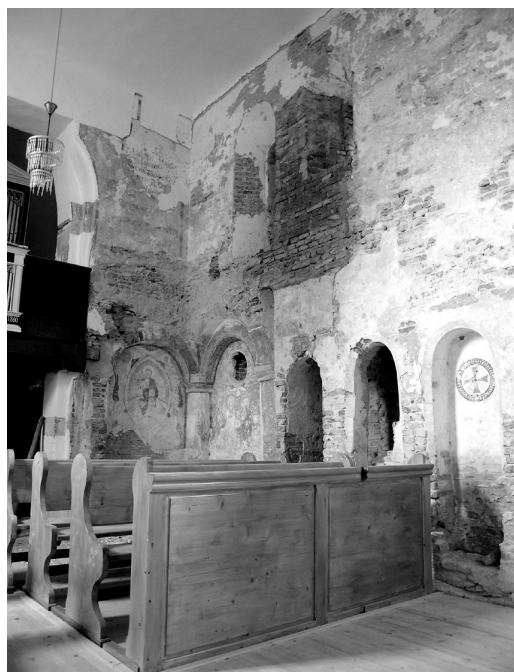
adományozták Szabó Pál és Mihály a hét regiszteres orgonát, melyet az ekkor átépített kisebbik karzatra helyeztek fel: ekkor vághatták ki a diadalív felső részét. A toronynak korábban zsindelyfedésű sisakja fiatornyos volt, 1903-ban viszont ledőlt, helyette Tóth István ácsmester készített újat. Az utolsó nagyobblegzetű külső renoválás 1973-ban történt.

A templom kutatása

A nyugati torony–hajó–szentély térfűzésű templom északon egy kisebb előteret portikusszal bővül. A hajó belterét két falpillérszerűen beugró falcsonk tagolja, kívül pedig a nyugati sarkokon kissé szabálytalanul illeszkedő, átlós állású támpillérek erősítik. A hajó homlokzatain a kutatás előtt egyetlen középkori ablak sem volt látható, ezek helyett 1773-ban illetve 1879-ben nagyméretű, félköríves záródású ablakokat vágtak, melyek teljesen eltüntették a templom középkori jellegét. Az apszist két ablak világította meg, egy, a 18. században vágott körablak a főtengelyben, alatta pedig a karzataljba nyíló kis négyzetes ablak.

Már a kutatás előtt valószínűnek tűnt, az alaprajzból pedig jól kiolvasható, hogy az apszis és a hajó keleti fele egy korábbi templomhoz tartozik, ennek visszabontott nyugati zárófalából maradt a két falpillérszerű csonk.

Az épületkutatás nyomán egyértelművé vált, hogy az újkori tornyon kívül két építési fázissal számolhatunk: a félköríves apszissal záródó, 7,5x6 m-es

belső hajóterű első templomhoz utóbb illesztették a 10,4 m hosszú bővítményt. Feltártuk az összes eredeti, keskeny, félkörívesen záródó, rézsús béléttű ablakot és még számos középkori részletet. Kiderült, hogy mindkét hajónak nyugaton volt a bejáratú kapuja, falaikba ülőfülkék mélyedtek. Mindkét periódusban a hajóban nyugati karzat állt. Az első építési fázis árkádkon nyugvó, gerendafödémes, falazott karzatának feljárátát a déli hajófal vastagságában alakították ki. Kibontottuk a lépcsőfeljárót, mely igen izgalmas térelményt nyújt.

A korábbi épület legérdekesebb, szenzációszámba menő ele-

me a hajó délkeleti sarkában felfedezett baldachinszerű oltárépítmény: a cibórium. Az északnyugati sarkán szabadon álló oszlopra támaszkodó, élkeresztboltozatos cibórium egykorú a templommal, s a 14. században a szentéllyel együtt gazdag, feliratokkal tűzdelt kifestést kapott.

Keleti falán határozott egyenes vonal jelöli ki az egykor itt állt oltár magasságát, mely felett négy angyal tartja a mandorlába foglalt, szívérványon trónoló Krisztus képét. Krisztus jobbját áldásra emeli, baljában csukott könyvet tart. A déli falon nyíló és a cibórium terét megvilágító kerek ablakot liliomos mustra keretezi, alatta a Szentlélek galambja jelenik meg élénk kék háttér előtt. Lentebb szabályos körív mentén egy asztal körül apostolok foglalnak helyet. Az al fresco technikában festett képek sokkal jobb megtartásúak, mint a szentély több alkalommal, szakszerűtlenül feltárt ábrázolásai, csak a lábazatok közelében okozott kárt a falazatba felszívódó nedvesség.

A cibórium rendkívüliségét az adja, hogy ugyan hasonló struktúrájú építmények nem álltak nagy számban középkori templomainkban; a Kárpát-medencében egyetlen, 15. századi példát ismerünk, a Pozsonyhoz közeli Dunahidas római katolikus templomából.

A késő gótikus cibóriumok kétségtelenül kevésbé ritkák, korábban viszont a környező területek közül csak Dalmáciában terjedtek el széles körben főleg a szabadon álló cibóriumok, melyek az ókeresztény előképeket szinte megszakítás nélkül továbbéltető itáliai emlékek kisugárzását ötvözik némi bizánci hatással. Ezek struktúrája azonban a síteritől eltérő.

A kisszámú nyugat-, illetve közép-európai román kori emlékből is mindössze néhány ilyen, falsarokban kialakított, a fal felé konzolokra vagy falpillérekre terhelő cibóriumot ismerünk. Funkcióikról általában nem tudunk közelebbit, de többségük kétségtelenül mellékoltár fölött állt, oltár-cibórium volt. Mindazonáltal nem kizárt, hogy a társtalan síteri cibórium kialakítását egy fontosabb erekle motiválta.

Mint említettük, a falképek jelenlétéről már a 18. század végén tudtak, de utóbb bemeszelték őket, amit a szuperintendens Hunyadi Szabó Ferenc szóvá is tesz, a műemlékvédelem történetében igen korainak és ritkának számító fellépésével. 1848-ban Révész Imre, a későbbi egyháztörténész és tanár még teológus hallgatóként fedezte fel ismét a szentély falképeit, melyeket aztán Lugossy József debreceni tanár tárt fel és tett közzé. Lugossy feltetelezte, hogy Hunyadi martirológiai jeleneteket értelmezett félre, amikor a képek leírásában pogány témára, Zeusznak és Themis leányának, Astraeának, illetve Bellonának a tiszteletére utalt. Ő maga több ciklust ír le többkevesebb részletességgel: a szegény Lázár jelenetét, a Keresztrefeszítést, Királyok imáadását és Vértanúk szenvedéseit (Bacchus, Szent Krisztina) a szentélyben, Szent Mihályt a sárkánnyal a hajóban.

Rómer Flóris váradi kanonok 1874-ben ismertette először a részben legendai, részben bibliai tárgyú falképeket, majd bihari útinaplójában foglalkozott ismét részletesen velük. Utalt Hunyadi értelmezésére, miszerint ő azt a követ-

keztetést vonta volna le, hogy az épület Vénusz temploma volt s a település neve az istennő származási helyéről, Citherea szigetéről kapta volna nevét.

1879-ben a falubeliek segítségével tárták fel ismét a freskókat és kibontották a szentély két befalazott ablakát is. Ekkor Rómer útitársa, a nagyváradi bazilikát kifestő Storno Ferenc felmérést is készített a templomról és lemásolta a feltárt falképtöredékeket. Ezek a másolatok, egyetlen lap kivételével, sajnos nem maradtak ránk. Rómer leírása szerint a szentély felső regisztereiben bibliai tárgyú jelenetek sorakoztak majusculás feliratokkal, lentebb martirológiai ciklus, míg legalul drapériadísz futott körbe.

Az 1998 óta végzett kutatások során Lángi József restaurátor a Szegény Lázár történetét megörökítő ciklus egy részét, Szent Móric alakját, valamint a hajó keleti falán látható falképtöredékeket tárta fel. Itt jegyezzük meg, hogy Magyarország falképfestészeti emlékei között más Szent Móric ábrázolást nem ismerünk, képzőművészeti alkotásokon is alig fordul elő ez a korai középkor századaiban Európában oly népszerű szent. A thébai légió egykori parancsnoka keresztény hite miatt a 3. század végén, Maximianus császár uralkodása idején szenvedett mártírhalált társaival együtt a svájci Agaunum mellett. Jelenlétét a diadalíven talán a falkép megrendelőjének valamilyen személyes kötődésével magyarázhatjuk, saját vagy egy családtag védőszentje lehetett, de az sem kizárt, hogy az apszis falán több katonaszentet is ábrázoltak és Móric csak egy volt közülük.

A jelenlegi hajó két építési fázisának datálása a szorosabb kor meghatározást lehetővé tevő elemek hiánya miatt csak hozzávetőleges lehet, de figyelemreméltó, hogy egy régészetileg feltárt korábbi előzményük is volt, mely még 12. századi. A keleti hajórészt a félköríves apszissal és a cibóriummal – melyek együtt az álló épület első fázisát képezik – véleményünk szerint a 13. század első felében–kétharmadában emelhatték, míg a nyugati hajóbővítést a keskeny félköríves, rézsús bélletű ablakok alapján általánosságban a 13. századra tehetnénk, de nem zárhatjuk ki teljességgel azt sem, hogy a következő század elején épült.

A falképekről összességében elmondhatjuk, hogy a kutatás során rendkívül kvalitásos és ikonográfiai szempontból is ritka és sajátos együttes részletei kerültek feltárára. Restaurálásuk a templom építészeti helyreállítása után végezhető el, a további támogatások függvényében. A munkálatok jelentős műemléki többletköltségekkel járnak, amit a gyülekezet anyagi lehetőségei nem képesek fedezni. Noha ezt igyekszik pótolni a hollandiai Kampen gyülekezetének, a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumának, valamint az Illyés Közalapítványnak a támogatása, a falképek tisztítása, konzerválása és restaurálása azonban így is vélhetően évekre elhúzódhat.

EMÓDI TAMÁS

építész,

egyházkerületi műszaki előadó

Szórványban is élni akarnak

A borossebesi református egyházközség alakulási éve 1547-re tehető. (Kerekes Mihály lelkész írja ezt 1824-ben, az akkor még az egyházközség irattárában lévő régi levelek alapján). Nagy valószínűség szerint a helybéli református egyházközség Ozorai Gergely reformátor munkássága nyomán alakult.

Egy másik feltevés szerint (Rácz K. A Zarándi Egyházmegye története 163. lapján említi), Ember Pál a zarándi egyházmegyei egyházak között említi a 61. helyen. Hogy mikor vette be a reformációt, nem lehet tudni, de annyi bizonyos, hogy mind a 16., mind a 17. században református egyház létezett Borossebesen. Bár egyházi életéből egyetlen mozzanatot sem ismerünk, amikor elpusztult a Zarándi Egyházmegye, akkor Borossebes, mint egyike a megmaradt öt egyházközségnek, a Makói Egyházmegye esperesének kormányzatára bízott.

A gyülekezetnek több temploma is volt az idők folyamán. Alakulásától 1800-ig a vasútállomás közelében állott a temploma, amelyben egy 1165-ből származó harang szólt (Nánássy Dániel lelkipásztor közlése szerint).

1774-ben az Aradi vármegye 2424-es számú jegyzőkönyve alapján ideiglenesen templomépítési engedélyt kapott az egyházközség. Azért ideiglenesen, mert a vallási türelmetlenség visszavonta. 1783-ban a vasút melletti régi templom már romokban hevert. Az aradi helytartótanács a romokban heverő régi templom kijavítására 1783-ban engedélyt ad (7802-es számú

Balla Sándor lelkipásztor hűségés híveivel

rendelet). Ennek az engedélynek is csak papírértéke volt. A bécsi kormányzat protestáns ellenes magatartása, s a belső politikai helyzet következtében nem valósulhatott meg a régi templom felújítása.

Végül a türelmi rendelet nyomán 1800-ban megkezdhetik egy új templom építését. Reiner Lőrinc építőmester irányítja az építkezéseket. A felmerülő nehézségek miatt csak 1813-ban lett kész teljes egészében a most is istentiszteletnek helyet adó templom.

Az 1826–1827-es években a mostani parókia helyén új, vert falból (földből) és vályogból épített parókiát a gyülekezet lelkipásztora számára. 1840-ben olvasunk először arról, hogy az egyházközség iskolával is rendelkezik.

A gyülekezet népmozgalmi adatai 1868-ban a következőképpen alakulnak: a gyülekezet lélekszáma 291, a szülöttek száma 35, a meghaltak száma 33, új házasságok száma 5.

1890-ben Waldstein Wartemberg Ernő gróftól 3500 forintért iskolának megveszi az egyházközség a ma is meglévő épületet. Ebben az 1930-as évekig a kántortanító vezetésével magyar nyelvű oktatás folyt.

Ugyanebben az évben felépül a borossebesi anyaegyházközséghez tartozó újbokszei leányegyházközségben az iskola. A gyülekezet levéltárában fennmaradt 1890-ből egy vagyonynyilatkozási lista a gyülekezet tagjairól. Ebből megállapíthatjuk a gyülekezet népmozgalmi adatait. Eszerint a borossebesi gyülekezetben van 68 család és 278 lelket számlált a református egyházközség. Az újbokszei leányegyházközségben 37 lélekszám (mivel a birtok, amelyen dolgoztak, eladódott, s munkalehetőség hiányában elköltöztek, azért ez a gyülekezet teljes mértékben felszámolódott), a prezesti leányegyházközségben volt 24 lélek, a buttyiniban 22. A jószáshelyi leányegyházközségben 46 református volt, Gurahoncon 5, Déznán 39, Menyházán 29 fő, a nagy és a kis tamándi pusztán lakó leányegyházközséghez tartozott 10 család. Ezekben a leányegyházközségekben (a déznait kivéve) ma már nincs egyetlen református gyülekezeti tag sem.

Az 1827-ben felépített parókia felújításra szorult. A gyülekezet 1891-ben úgy döntött, hogy a régi épületet nemcsak felújítja, hanem azzal egyidőben át is alakítja, 1000 korona költséggel. Ezt az összeget teljes egészében Szilágyi Sándor lelkipásztor fizette.

Szilágyi Sándor 1891–1895 között volt a gyülekezet lelkipásztora. Szolgálatára idején komoly felméréseket végzett a környékbeli magyar közösségekről, a gyülekezethez tartozó leányegyházközségekről. Így fedezte fel, hogy 1892-ben Hodosra 42 magyarországi család költözött be, nagyobb részük Orosháza és Doboz vidékéről, akiknek háromnegyed részük evangélikus vallású, negyede pedig református vallású volt. Egyes feltevések szerint a Magyarország területén pusztító többéves szárazság miatt költözhettek erre a vidékre. Sajnos, róluk nem tudunk semmi többet.

Nánássy Dániel lelkipásztornak a gyülekezetbe érkezésével 1937-től kezdődően megpezdül a gyülekezeti élet. Már az általa tartott presbiteri gyűlésen

tervbe veszik, hogy bevezetik a hétköznapi reggeli istentiszteletet, a bűnbánati istentiszteletek tartását a bűnbánati hét minden napján. Nagy hangsúlyt fektetnek a gyülekezetgondozásra, ami azt jelenti, hogy két család magára vállalja egy harmadik segítségét, továbbá a szórványokra is nagyobb hangsúlyt fektetnek, az anyaegyház tagjai figyelemmel kísérik a szórványban élő egyháztagokat. Megalakul a gyülekezetben az Ifjúsági Keresztény Egyesület, Nőszövetség, Férfiszövetség. Ezek egyenként és együttesen Bokszezen is kivették részüket a lelki és a fizikai munkából egyaránt.

1989 februárjától 14 évig nem volt állandó lelkésze a gyülekezetnek. Ez időszak alatt jelentős területi veszteségeket élt át a gyülekezet. Elvesztették a parókia kertjének hátsó részét, az úgynevezett „Füzes”. Ezt a részt a helybeli püNKöSDi egyház a városi tanács jóváhagyásával tulajdonította ki magának, s most imaház és óvoda van ráépítve.

2000. november 12-én a Kölcsey Egyesület jóvoltából emléktáblát állítottak a templomban a város szülötte, SároSSy Gyula forradalmár költőnek.

Az évek óta megtakarított pénzből és egy kis holland segítségből 2000-től kezdődően, Máté József főgondnok irányítása mellett nemcsak felújították az 1891-ben épült parókiát, hanem annak egy részét teljesen újjáépítették.

2006-ban a gyülekezet lélekszáma 90. Vasárnaponként rendszeresen megtartjuk a délelőtti és délutáni istentiszteleteket. A délelőtti alkalmakon átlagosan 20-an, míg délutánonként 8-an vagy ennél kevesebben vagyunk jelen. Ünnepnapokon az istentiszteleten jelenlévők száma eléri a 40-et, Karácsony estéjén 60-an is voltunk már. Évenként megtartjuk az ökumenikus imahetet vendég igehirdetőkkel. Nemcsak reformátusok, hanem magyarul tudó ortodoxok is együtt imádkoznak ilyenkor. Télen hetente bibliaórát, úrvacsoraosztás előtti héten esténként bűnbánati alkalmakat tartunk. Nemzeti ünnepeinken az istentisztelet keretében tartjuk megemlékezéseinket, amikor előadás, versek és énekek is elhangzanak. Magyar vonatkozású gyűléseknek s minden rendezvénynek a gyülekezeti terem ad helyet.

A Borossebestől 19 km távolságra fekvő bokszezi gyártelepen kéthetes rendszerességgel tartunk istentiszteletet vasárnaponként. Itt 11 lelket számlál a református közösség. Istentiszteleteinken tíz körül gyűlnek össze a katolikus és református hívek.

Déznán két gyülekezeti tagunk van. Ők hozzánk járnak le istentiszteletre. Ranusán két hívünk van. Menyházán számon tartunk egy idős házaspárt. Telefonon tartjuk a kapcsolatot a szórványban élőkkel. Évente legalább egyszer a lelkipásztor meglátogatja őket.

Előre tekintve, amíg az Isten időt és erőt ad, szeretnénk Neki engedelmeskedve a múltat tiszteletben tartani, a közösségünket táplálni és ápolni, s épületeinket, amelyeket őseink ránk hagytak, megőrizni, de ha lehetőség van rá, újakat is hozzáépíteni.

BALLA SÁNDOR
lelkipásztor

GÁL ÉVA EMESE

Fohász

*Maradj örök értékünk drága Isten,
Kétségeinkből támadj újra fel,
hevítsd lelkünk a megfeszített hitben,
mert jaj! a testnek egyre hűlni kell,*

*mert tenmagad sem válthatod fehérre,
ha hontalanná válik itt a szó,
fohászunk mindhiába tör az égre,
alatta fájdalomunk mindenható.*

*Jönnek, tűnnek korok és forradalmak,
ember kiált, elvérzik, avagy hallgat,
sorsa vétkes, míg bölcsője hamis;*

*Te mindenütt vagy, most sem lehetsz máshol,
hát mentsd e tájat, mentsd a pusztulástól,
hát ments meg vele, ments meg minket is!*

Nagyzerénd, a hajdani város

A 18–19. században Zerénd még közigazgatási központ, amint azt több okirat is tanúsítja. Az 1879. április 14–15-i katasztrófát, a Fekete-Körös áradását így örökítette meg a névtelen poéta:

*„Keserves sorsodról akarok szólani,
Mit Zerénd népének kellett kiállani,
Ezernyolcszázhetvenkilencedik évben,
A nagy feltámadás, Húsvét ünnepében.
A társulati gátázott alul, felül,
Félő, hogy városunk a víz alá merül.”*

Az egykori város mára Feketegyarmattal együtt egy 1466 lakosú község része. Talán a kevés munkalehetőség, a kevés gyermek vállalása miatti vérvesztés, az ateista-kommunista nyomás vagy Trianon az oka, hogy besorolható azon magyar falvak sorába, melyek fokozatosan elnéptelenednek. 1954-ben még 607 ház volt a faluban, ma már csak 520, ebből is 125 üresen áll. A községet egykor körülvevő hatalmas erdők is eltűntek. A Körös szabályozása nyomán a talaj vesztett nedvességtartalmából, emiatt sok a szikes terület. Az 1800-as évektől a lakosság szőlőtermesztéssel foglalkozott, mára pedig már a szőlőskertben alig lehet szőlőt találni. A régi parcellákon inkább konyhakerti növények díszlenek. A jó magyar zeréndi borosgazdák egyszerűen eltűntek. A lakosság 98 százalékbán magyar, de 120 egyedül élő ember van, a fiatalok legtöbbször városra vagy Magyarországra költöztek. A 19. században 2000 lakosa volt, 1910-ben pedig 2636. 1930-ban a község lakossága elérte a 4703 főt.

Nagyzerénd már a honfoglalás idején is lakott terület volt, de a tatárjárás kipusztította a lakosságot. 1060-ban a falu már létezett és a szentjobbi apátsághoz tartozott. 1326-ban a Salánka család, 1332–1337 között a katolikus egyház tulajdona volt, 1473-ban a Báthori családé lett, 1512-ben Telegdy István vásárolt meg egy részt Gyulaffytól. Még nagyon sok gazdája volt a falunak napjainkig. Tompa Mihály, Buda Miklós, Siklósi István, Pattantyus Balázs és Kerestheli János urak birtoka volt 1559-ig. Akkor a falut Gyuláról jött katonák fosztották ki. Nagyzerénd közigazgatásilag Zaránd vármegyéhez tartozott. 1561-ben 42 porta /gazdaság/ volt a faluban. 1580-ban Bocskai István lett a tulajdonosa. A 18. századtól a borosjenői várhoz tartozott.

A történelmi dokumentumok szerint 1331-ig rabszolgaság volt itt, azután a földet jobbágyság dolgozták. A jobbágyság a földesúrnak kilencedet, az egyháznak tizedet fizetett. Ezenkívül robotot, azaz ingyenes munkát is végeztek. A háborúban katonaként szolgáltak fejszével, kaszával, villával fel-fegyverkezve. 1919-ig a vidék legnagyobb földbirtokosa József főherceg volt. 1922 után a föld nélküli lakosság kubikosként kereste kenyerét, más vidé-

ken. 1950-ben kollektív gazdaság alakult. Jelentős volt a libatenyésztés, a hízott libákat Gyulára szállították a keskeny vágányú vasúton. A zeréndi libák még Budapesten és más városokban is ismertek voltak. Az 1919-es háttármódosítás miatt a kisvasút eltűnt. Ettől kezdve a libákat Bukarest felé kezdték szállítani. Az 1922-ben megépült Illye–nadabi vasút jelentős fordulatot hozott a falu gazdasági életében. Az Arad–váradi főút 1783-ban épült. Zeréndnél a Fekete-Körösre vashidat építettek, melyet 1944-ben, a háború alatt felrobbantottak. Helyébe 1956-ban betonhíd épült, amit most szétvertek, hogy a már nálunk megszokott gyorsasággal újjá építhessék. A községben működő gabonamalom a múlt században az egyház tulajdonában volt, aztán magánkézbe került, majd államosították. Működött a faluban vízi-, majd gőzmalom is. Már a régi időktől kereskedelmi központ volt. Négy alkalommal nagyvásárt, tíz alkalommal országos vásárt is tartottak. Manapság minden csütörtökön és vasárnap reggel is van piac. Orvosi rendelő, fogorvos, gyógyszerár működik és a falu büszkesége a gyönyörű képtár. Az iskola a falu nagy szülöttje, Tabajdi Károly, a művelődési ház pedig az Olosz Lajos nevét vette fel.

Iskola már a 16. században működött, amikor a lakosság áttért a református hitre. Törzskönyvek 1893-ból, jegyzőkönyv-füzet 1830-ból található. Külön folyt a tanítás fiúk és lányok számára. Ide jártak már 1830-tól a tőz-miskei román gyermekek is. Működött a vasárnapi iskola. Az 1876-os adatok szerint 110 fiú és 136 lány járt iskolába. Ma már a két faluból alig van 80 iskolás. Az iskolából senki nem hiányozhatott a tanító vagy az iskolatanács engedélye nélkül. Aki hiányzott, pénzbírságra ítélték, amit a

falubírója hajtatott be és ebből segítették a szegényebb sorsú diákokat. Az iskolatanács tagjai és a lelkész hetente egyszer kötelezően meglátogatta az iskolát és észrevételeiket jegyzőkönyvbe foglalták. 1910-ben állami árvaiskola alakult az ország minden részéből összegyűjtött gyermekek számára. A gyermekek családoknál laktak. 1919-től a tanítás román nyelven is folyt, de 1954-ben megszűnt, mivel nem volt érdeklődés. 1948-tól az iskola állami kézbe ment át. Ettől kezdve tevékenykedni kezdett a Haladás művelődési otthon. Volt színjátszó csoport, táncegyüttes is.

A faluban azonban rendre megszűntek a fonók, feledésbe merült sok szép népi hagyomány. A lakodalmi népi szokások élnek még. A menyasszonyt találós kérdéssel kéri ki és csak a jó válasza kapja meg a menyasszonyt. Az álarcos „maskurák” részt kérnek az ünnepi vacsorából. A regruták is tartják még a hagyományokat. Végig muzsikáltatják magukat a falun, bokrétás díszítéssel. Temetéseken a virrasztóra és a búcsúztatóra nagy hangsúlyt fektetnek.

Nagyzerénd ma

A községre és a templomra vonatkozólag a nép ajkán legendák keltek szárnyra. Néha még ma is hallhatók a következők:

A környéken élő földesúr egyszer nagy vadászatot rendezett. Egy őzet vett célba, azt el is találta, de az őz még bírta magát és menekült. Egy nagy szelindek kutyája üldözőbe vette, de annyira elfáradt az üldözésben, hogy amikor a Fekete-Körösön átúszott, nem sokáig bírta az iramot és lepihent egy helyen, ahol ki is lehelte páráját. Azon a helyen a földesúr egy kápolnát építtetett és ennek a kápolnának a helyén, a Körös bal partján áll a református templom. A nagy szelindek nevére kapta a helység a Nagy Szelind, azaz ma a Nagyzerénd nevet.

A mai református templom az Árpád-házi templom romjain áll, ott ahol a kápolna volt. 1567-ben, amikor a község elfogadta a reformációt, itt is reformátusokká lettek a hívek, s a templom a tulajdonukba ment át, mert Falkestein püspök nem kívánta háborgatni őket. A törökdúlás idején a község elpusztult, de a kőből épült templom megmaradt. 1690-ben önálló egyházzá lett. Eleinte a feketegyarmati gyülekezettel közös lelkészüik volt. A török pusztítás idején a lakosság elmenekült és az egyházközség 1712-ben, a lakosság visszatérte után alakult újra. 1715. február 4-én visszaváltották azt a harangot, amelyet Csete István, Csete Balázs és Gyulai Ferenc a Szalontára való menekülés idején magukkal vittek. Ekkor vált egyházilag külön Gyarmattól. 1735-ben Zerénd prédikátora volt a felkelő parasztok egyik tábori papja, akit elfogtak ugyan, de büntetés nélkül szabadon engedtek. 1776-ban a templom és a falu nagy része is leégett és 1786-ban újra épült. 1924-ben volt általános felújítás, 1921–25 között készítették a padokat és új harangot vettek. Horváth Endre harminckét éves lelkipásztorsága idején is

folyamatosan karbantartják a templomot, kerítéseket. 2004 őszén Dénes József lett a gyülekezet lelkipásztora. A gyülekezet meglátogatása során döbbenet reá az új lelkipásztor arra, hogy a falu elszegényedett és elöregedett. A családlátogatás során megállapítást nyert, hogy a gyülekezet 726 tagból áll, de rendes egyházfenntartó csak 550 lélek. A gyülekezet, főleg a nőszövetség lelkes munkája és a hívek adakozó kedve nyomán megújult a lelkészi iroda, fürdőszoba készült, a melléképületeket rendbe tették, a visszakapott régi református iskola nagyterme Csáky Barna presbiter adományából újult meg, a parókián és a régi iskolánál is új kapuk és ajtók készültek a régi helyébe, a vihar által megrongált toronyra áldoztak. A kívül-belül megújult templom várja a hívek seregét istentiszteletre. Újonnan festett belső bútorzattal és orgonával készült a gyülekezet az Erdőhádi Napokra, amelynek házigazdája lehetett Isten kegyelméből 2006. szeptember 1–2-án. Az Erdőhádi Napokat Tőkés László, Hegedűs Lóránt és Mózes Árpád, tehát három püspök is megtisztelte jelenlétével és így ünnepelhettünk az 1956-os forradalom 50 éves évfordulójának jegyében. E jeles ünnep előtt, július 1-jén került sor az aradi egyházmegye nőszövetsége és a helybeli nőszövetség zászlajának a felszentelésére ünnepi körben. Közben folyik a lelki munka, a nőszövetség, az ifjúság és a presbitérium lelkes munkájával szolgálja Isten gyülekezetét. Imádkozunk azért, hogy fűtse egyre jobban a hívek szívét az Úr szerelmes hajléka utáni féltő szeretet, hogy többen jöjjenek még munkatársaknak az Úr aratásába. Ebben a fogyatkozó faluban megmaradni csak erős hittel, erős egyházi és magyar nemzeti öntudattal lehet, hiszen a következő statisztika nagyon szomorú képet mutat:

1950-ben	keresztelés 31	temetés 24
1980	keresztelés 23	temetés 28
1990	keresztelés 15	temetés 20
2000	keresztelés 10	temetés 20
2000–2005	keresztelés 6–8	temetés 20

A gyülekezetben szolgáló lelkipásztorok névsora 1826-tól napjainkig ismert. Végül hadd idézzek a Nagyzerénd vésznapijai című elbeszélő költeményből:

*„Zerénd népe máskor, ha az ünnep eljött,
Felvirradt szent napján, templomba özönlött,
Hogy a feltámadás hitében részt vegyen,
És a szent asztalnál lelki étket vegyen.”*

Ma már nem a Körös, hanem a hitetlenség, az elvilágiasodás kiáradása ennek a népnek is a veszedelme, ha elveszti Istenbe vetett bizalmát, nemzeti öntudatát és nem becsüli meg azt a temérdek lelki ajándékot, amit Isten az ő templomán keresztül nyújt övéinek.

„Tartsd meg ami nálad van, hogy senki el ne vegye a te koronádat” (Jel. 3,11.)

DÉNES JÓZSEF
lelkipásztor

Erdőháti csodaszarvas

Nagy szelindek

Nagyzeréndi helytörténeti monda

*Szellő támad hűs hajnalra
Bíborodik az ég alja;
Hát a szarvas nagy merészen
Ott szökdécsel, túl a vizen.*

Arany János: Rege a csodaszarvasról

Közel ezer esztendeje annak, amikor ott, a Kerezszen* túl hatalmas, vége-láthatatlan erdőségek nyújtózkodtak, egészen a Kölesérig, ahol most Szalonta van. Az lehetett igazán szép!

Az erdőrengeteget kanyargó erek kígyózták körül, dús fűvű rónák vagy kisebb tisztások kínálták magukat a legelésző marhagulyáknak, csordáknak, méneseknek. A laposabb részeken vadmadarak zsibongó sokasága: vad-rucák, vadlibák, szárcsák, búbicek, sirályok és gémek hada uralta a nádasokat, tocsogókat. Hát még a titokzatos erdőségek szinte átláthatatlan bozótos csalitjai! Azok voltak ám félelmetesek: óstulkok, bölények, szarvasok, őzek bőgése, réti farkasok, toportyánok üvöltése, rókák csaholása, makkoló vad-disznókondák rőfögése-visítása.

Árpád Díj.
Deák Árpád
képzőművész
plakettje a
csodaszarvas
motívumával

Emberi település csak szórványosan itt-ott, a vízpartok mentén található abban az időben. Csendességre, nyugalomra vágyik végre a nép. Még kísértenek a régi hit beidegződései, de már egyre inkább megfogán a lelkekben az új hit krisztusi üzenete. Királyi törvény rendeli el: minden tíz falunak egy templomot kell építeni. De hol álljon az a templom?

* * *

Az alnép éli szokványos köznapi életét, terelgeti nyáját, gulyáit. S a harchoz szokott kiváltságosok? Belefáradtak a kalandozásokba, portyázásokba, harci szenvedélyüket izgalmas vadászatokban élik ki. Az erdőháti bőséges vadállomány csábító.

Elterjed a hír, hogy egy csudálatos szarvasüñő mutatkozik nap mint nap szokványos időben az erdő nyiladékan, a tisztások szélén. Elejtése szinte lehetetlen, rendre eltűnik kerítői elől. Az Erdőhát ura, aki régi szokás szerint még mindig pogánymód tar kopaszra borotváltatja fejit, a gazdag préda reményében nagy vadászai lármával, kürtöléssel, kopócsaholással indul embe-reivel az izgalmas vadászkalandra. Magával viszi kedvenc vadászkutyáját, a nagy szelindeket, amit eddig főleg vaddisznóvadászatokon használt. Most itt az alkalom, hogy bebizonyítsa, nemesebb feladatok véghezvitelére is képes. A szelindek feszülten figyelni gazdáját, s még vakkant is, hogy minden rendben.

A társaság a jelzett hely közelébe érve elcsendesedik, feszülten várja a kiszemelt zsákmányt. S mily csoda?! A nemes állat kecses tartással, mint egy égi tünemény, megjelenik. A feszült vadászokat mintha bűvös varázslat kerítené hatalmába. Az uraság tar fején verejtékcseppek gyöngyöztek. Egy pillanat, s a felajzott nyíl elpattan. Nyílvevesszők tömege zúdul a célpontra, óriási vadászai láрма kerekedik. A szarvasüñő hirtelen két lábra ágaskodik, a nyilak mellette a levegőben elsuhanak, s a közeli fák ágaiba fúródnak, egy-kettő mintha aranyos szóréről szökkenne le – a szarvas elillan.

– Utána! – ordít bőszerűen az uraság. Nyílvevesszők röpködnek erre is, arra is, de a vad a fák közt cikázva déli irányban eltűnik a bozótban. A lovasok képtelenek üldözni. Az uraság kénytelen utána eresztetni a türelmetlenül nyüsztő szelindeket. Az igazi vadászeb módjára iramodik a menekülő szarvas után. Kegyetlen, halálos hajsza következik. Már-már eléri, de a vad egy-egy oldalugrással kanyarogva kicselezi üldözőjét. Itt máma valakinek pusztulnia kell! Hátulról a lemaradt üldözők lármája egyre távolodik.

S akkor, hopp!, a szarvas a Kerezs partjára érve hirtelen megtorpan. A felhevült testű üldöző szelindek ugrani készül, hogy elkapja áldozatát. Egy villanás, és a szarvas a Kerezs vizébe veti magát, a szelindek utána, egy pillanatra elmerül, szokatlan számára a hideg víz. A szarvas könnyedén átúszik a túloldalra, ott még egyszer körbehordozza fenséges tekintetét, majd a napba nézve, diadalmasan eltűnik örökre.

A hűséges szelindek vergődve még kikecmereg a déli partra, de már képtelen a szarvas üldözésére, reszketés fogja el, felhevült forró testét a Kerezs hideg vize görcsbe rántotta. Még visszatekint a vizen át lóháton utána úsztató gazdájára, de széles mellkasa mind jobban zihál, a görcs egyre inkább megmerevíti zömök testét, a kétségbeejtő remegés teljesen eluralja, s amint gazdája melléje érkezik, a hűséges kutyaszolga üvegesedő tekintetét az elilant szarvas után fordítva összerogyik és elpusztul.

* * *

Az uraság a sisakját levéve tar fejét végigsimítva, megrendülten tesz fogadalmat:

– Uram, legyen meg a Te akaratod! E helyen, hova a szarvas vezetett, és kutyám kiszenvedett, templomot építek a Te dicsőségedre. Köré telepítem házuk népével együtt legkiválóbb embereimet, s a falut, a nagy szelindek örök emlékére Nagy Szelindeknek (azaz Nagy-Zeréndnek) nevezem.

Nagyapámtól hallottam az 1950-es évek elején.

CSANÁDI JÁNOS

* Kerezs – A Körös nevének népies ejtése

Helytörténeti mondánk szarvasüldözéses motívuma:

*idegeikben újraremeg a gyönyörű látomás
a villámsebesen eliramló, hófehér gím,
és halálos vágátat tombol a lelkük
az elérhetetlen álom,
a tovatűnt csodaszarvas után.*

Olosz Lajos: Csodaszarvas

Immár több mint fél évszázada ismerem a történet magvát, az első híradást szülőfalum, Nagyzerénd templomának építéséről s a helységnév népi logikával történő magyarázatáról.

Csanádi nagyapám szerint valamiféle varázserővel bíró sebezhetetlen anyaszarvas üldözése közben pusztult el a nagy szelindek. De hallottam nyíllal megsebzett menekülő szarvasról is, melynek kicsorduló vérnyomait követte a véreb. A szelindek tragikus pusztulása után a szarvas nyílvesszővel az oldalában tűnt el. Csáky Jenő egykori igazgató-tanító Zerénd-monográfiájában őzüldözésről tudósít. Mindegyik változat lényege templom(kápolna)-építés a megjelölt helyen és a falu nevének eredete.

Történelmi tény, hogy valóban élt egy Árpád-unoka, Tarhos fia Tar Szerénd, valószínűleg Tormás fivére, Taksony fiatalabb kortársa, törzsi vezető, aki mereven ragaszkodott a pogány hithez és hagyományokhoz, és nem hó-

dolt be az idegenek általi keresztény térítésnek. Ezért a források eléggé lenézően nyilatkoznak cselekedeteiről, könnyelmű életviteléről.

„Mihály úrral barátkozott, a Nagyúr (Géza) öccsével. Ez a két Árpád-ivadék ugyancsak messzire pottyant a termőfától. Örvendtek rajta, hogy nem kell ország dolgával bajoskodniok. Asszony, bor, vadászat, ebből állt az életük. Utálták az idegent, Istent, papot, lovagot egyformán. De, hogy felejsék, annál dühösebben szeretkeztek, ittak, úzték a vadat.” (Makkai Sándor: Magyarok csillaga)

Számtalan helynév őrzi Szerénd úr és szállásterületeinek emlékét: Szerénd Bács mellett, valamint a Szörény helynevek és változataik, a mi vidékünkön Nagyzerénd, Bélzerénd, Ózerénd (valahol a Csigerszőlős–Pankota–Fazekasvarsánd háromszögben létezett, dr. Kovách Géza Arad megyei helynévtára adatokkal igazolja), no és a Belényes közeli meredek, omladékos hegyoldal, a Bélzerindi fal.

Erdőhát és a Körös mente falvainak többsége honfoglalás kori település: Ágya (Adya), Ant (Ond), Árpád, Baj, Bélzerénd, Borosjenő és Kisjenő, Feketegyarmat és Nagyzerénd. Dr. Bartucz Lajos múlt század eleji antropológiai vizsgálatai szerint itt él a megye legtörzsökösebb magyarsága. Az egykori vadászó életmódhoz és állattartáshoz kapcsolódnak a következő helynevek: Barmód, Belényes, Bikács, Madarász, Ménes, Tulka, Vadász. Tar Szerénd úr fiáról, az István ellen lázadó Koppányról annál több történelmi és irodalmi forrás beszél:

„Keményöklű, villámlóelméjű, vadakarátú fickó volt már kölyök korában, s gyönyörű nagydarab legénnyé sudárodott. Vérében örökölte szertelen büszkeségét Árpád-fi-voltára, s mint honfoglaló fejedelem fiának, Tarhosnak unokája.”
(Makkai Sándor: Magyarok csillaga)

Tar Szerénd halála után a táltos (sámán) valósággal a Koppány lelkébe szuggerálja, hogy a Nagyúr, Géza fejedelem halálát követően a szeniorátus szabálya szerint nem annak fiát, Vajkot (Istvánt) illeti a fejedelmi szék.

Géza Nagyúr és Sarolt Nagyasszony azonban, áthágva a magyarság szeniorátusi trónöröklési hagyományait, a Nyugat-Európában terjedő elsőszülöttségi elv (primogenitura) szerint Vajkot (Istvánt) jelöli ki örökösévé, majd emelteti pajzsra 997-ben.

Fejedelmi uralkodásának nyitányaként István német lovagok segítségével leveri a pogánylázadást és felnégyelteti Árpád-házi rokonát, a trónkövetelő Koppányt, és megteremti a keresztény magyar királyság megalapításának feltételeit.

A pogány kobzos ajkán még felsír a dal:

*„Az mi fényes napunk véribé fulladott,
Égről lehulltanak az mi csillagaink.
Fekete üngébe az halál befogott,
Magyari népöm te, jaj, már végöd vagyon.*

*Erdők: induljatok, hegyek: omoljatok,
Nagy vérhabot hányó vizek: áradjatok!
Föld, az te hátadot rázd meg talpok alatt,
Az mi fiainkért, tik bosszút álljatok!...”*

Makkai Sándor: Magyarok csillaga

A szétdarabolt testet elrettentő példaként István Esztergom, Győr, Veszprém és Gyulafehérvár várkapuira szegezteti.

Az eseményt megénekelte Juhász Gyula (Az örök ballada – 1925), modern szonettjében (Magyar történelmi pillanatokra) pedig Kányádi Sándor így sóhajt fel 1983-ban:

*„vajon ha koppány úr a győztes
fölnégyeltette volna-e
vajkot ki ha magyar nőt vesz
asszonyául s nem hozza be*

*európát pannóniába
irtva már-már a nyelvet is
nem hittünk-e vajon hiába
ha bennünk az isten se hisz”*

* * *

A monda nem más, mint az ősi hun-magyar mondakör csodaszarvas regéjének egyik motívuma, a szarvasüldözés.

Eredetmondánk a gót Jordanes latin nyelvű krónikája nyomán hagyományozódott ránk. Első krónikaírónk, Anonymus éppen csak utal rá, mivel nem sokra becsüli „a hamis meséket”, „a regősök énekeit”.

Kézai Simon 1285 táján írott Gesta Hungaroruma (A magyarok tettei) által válik ismertté, majd forrásul szolgál Arany János költői remeke, a Rege a csodaszarvasról megírásához 1863-ban.

*„Vadat űzni feljövénék
Hős fiai szép Enéhnek:
Hunor s Magyar két dalia,
Két egytestvér, Ménrót fia.”*

Ménróth fejedelem és Eneth ikerpár fiai, Hunor és Magor vadászat alkalmával eltévednek, s egy csodaszarvas üldözése közben új hazára lelnek, ahol feleségül veszik Dul alán fejedelem lányait. Tőlük származik a hun és a magyar nép.

Eredetmondánk fő forrása a Biblia. A vízözönt egyedül túlélő Nóénak három fia volt: Sém (Szem), Hám (Kám) és Jáfet. A középső, Hám egyik fia volt Nimród (Ménróth), a nagy vadász, Babel Akkád, Erek, illetve Asszíria uralkodója, Ninive és Kalhu építője (Ter. 10,10–12; 1Krón. 1,10).

A keresztény hagyomány másik változata Jáfet egyik fiához, Magóghoz kapcsolja a magyar, hun és szkíta népek eredetét, sőt Magóg országának egy későbbi királyát, Gógot is atyafiságnak tekinti. „Góg és Magóg fia vagyok én” – kiáltja a magyar költészetbe „új időknek új dalaival” betörő Ady Endre.

Az említetteken kívül egyéb magyar középkori krónikákban is előfordul a szarvasüldözés motívuma, mely szerint csodaszarvas mutatja meg, hol kell templomot, kápolnát vagy éppen kolostort, várat építeni. Így Szent Gellértnek csodaszarvas jelöli ki a bakonybéli monostor, Szent Lászlónak a váci székesegyház leendő helyét. Sőt a lengyel krónikások szerint a magyar Szent Imrének is szarvas mutatja meg, hová építsenek a lengyelek kolostort. Bors vezér a honfoglalás idején egy szarvas üldözése közben jut fel arra a hegyre, ahol később Bars várát építteti fel.

A csodaszarvast üldöző, de soha el nem érő vadászat mint égi tünemény is ismeretes, hiszen a vadász apa és iker fiainak szarvasüldözése éjszakáról éjszakára feltűnik az égen: a szarvas teste a Perzeus és a Szekér, szarva pedig a Kasziopéia csillagkép. Üldözői az Ikrek vadászkutyájukkal, a Kiskutyával, valamint az újat feszítő apa, az Orion.

A magyarság eredetmondája ma már nem él a szájhagyományban, ellenben a szarvasüldözés motívuma, mint a zeréndi helytörténeti monda is példázza, máig fennmaradt. Nem kell hát csodálkoznunk, ha néphagyomány szerint egy Körös menti falu templomának helyét is varázsserejű, sebezhetetlen csodaszarvas jelöli meg. A népi fantázia ráadásul arra is magyarázatot talál, hogy honnan kapta a szülőfalu a Nagyzerénd nevet a Nagy Szelindek tragikus pusztulása révén.

Templomtörténeti szempontból a helytörténeti monda mindenképpen az első híradás Isten zeréndi hajlékának építéséről. Idősíkból az 1100-as évek fordulójára tehető. A közelben a Körös jobb partján már áll a Szent Tamás apostol tiszteletére emelt, Szent László korabeli hatalmas tamáshidai templom. A szentjobbfi apátság birtokösszeírása alapján Tamáshida és Nagyzerénd első dokumentáris említése 1169.

CSANÁDI JÁNOS
ny. tanár

Süllyedő sorsok ösvényein

„Rosszkor jöttek!” – Nyolc év után újra a Bánságban

– Jöjjenek vissza a nyáron is! – Ez a kérés a teológusok felé böjtfőkor hangzott el Pusztakeresztúron a román–magyar–szerb hármashatár mellett. Istentisztelet után a gyülekezet sorsáról beszélgettünk a fehér asztal mellett. Kicsiny lelkes közösség fogadott itt Elekes Ferenc gondnok házában, ahol megtelt a gondosan templommá berendezett nagyszoba.

– Volna itt munka elég – és máris sorolták a falvakat, ahol éldegélnek magyarok, de nem járt még lelkész arra, vagy utoljára is mi jártuk be alaposan e legnyugatibb sarkát az országnak.

– Visszajövünk – szaladt ki a szánkon az ígéret, de már ekkor is sejtettük, hogy milyen nehéz lesz fogadalmunkat teljesíteni. Évek óta több erdélyi és regáti város – Szeben, Szászrégen radnótfáji lakónegyede, sőt, majdnem a lehetetlen, a főváros, Bukarest felmérése is ránk vár.

2006 júniusának utolsó napján a Diaszpóra Alapítvány szervezésében kilencen indulunk útnak a Bánságnak erre a nagy területére. A cél a régi: megkeresni, felmérni és lelkigondozni a zsombolyai missziói egyházközséghez tartozó híveket, a Temesvártól nyugatra, északnyugatra a Marosig és a hármashatárig terjedő területen élő reformátusságot. E munkára vállalkozó teológiai hallgatók: Gábor Áron, Fazakas Csaba, Pap Ákos, Vajda Gellért, Zabolai Sándor, Rátoni Csaba, Rátoni Botond, a szervezők pedig Vetési László szórványmissziós előadó és Sipos-Vizaknai Balázs segédlelkész. Hosszú

Megálló a marosszentimrei templom mögött

**Balázs, az alfőnök
a volánánál**

időre sem tervezhattünk, mert szerény anyagi alapokkal indulunk, de nem panaszkodunk: néhány partiumi gyülekezet is nagy szeretettel állt mellénk.

Nyolc év után vagyunk itt újra e kis csoporttal, magyarokat keresni. A csapat új, a terület magyarságának helyzete is alaposan megváltozott: kevesebben vannak, mélyebbek a beolvadás, felszámolódás nyomai. Kezünkben ott vannak a régi dokumentumok: a népszámlálási adatok eredményei, az akkori jegyzetek, feljegyzések, a csoportok élménynaplói, három vaskos iratgyűjtőben pedig az akkor összeírtak családi lapjai. Bizony, munkánk alatt sokszor gondoltunk hálaival azokra a fiatalokra, Orbán Lajosra, Balázs Enikőre, Hídi Juditra, Jakab Mihályra, Pápai Lászlóra, Máthé Zoltánra, akik nyolc évvel ezelőtt pontos és gondos munkát végeztek itt a felkutatásban – valamennyien hűséges gyülekezeti lelkészek azóta. Nyár közepéig, a nagy lelkészvándorlások között Bányai Ferenc Temesvárról beszolgálóként látta el a szolgálatot. Minden elmenő lelkész után ő következett. Most is ővele beszéljük meg az előkészületi munkát. Név szerint ismer minden templomba járó, sorolja sorsukat, s hogy kire és miben számíthatunk.

Istenem, bár legalább a régieket megtalálnánk.

Hosszú az út a Maros mentén, közel 500 km. Megállunk Marosszentimrén, Déván felkapaszkodunk a várdomb meredekén, gyönyörködünk a kilátásban. Lemenőben van már a nap szombaton, amikor Zsombolyára megérkezünk. Az építőmunka kellős közepébe csöppentünk: a templom és a parókia teljes felújításával készülnek az új lelkészt fogadni.

– Én mondtam, hogy itt felfordulás van, most ne jöjjenek! Itt nem nagyon van, ahol lefeküdni! – mondja dohogón aggodalmaskodva Balogh László gondnok, aki elfáradni látszik az egyedül végzett munkában és szervezésben. Más támogatás hiányában, nagy utánajárással a helyi vállalkozóktól kéregeti össze a javításhoz szükséges pénzeket. Valahol mégis csak aludni kell! Semmiben sem aggodalmaskodjatok! Mi már a leleményességben, sőt, kalandokban sem vagyunk kezdők: a meszes szobákban újságpapírokat te-

szünk a földre, és arra terítjük ki nyoszolyáinkat. Így is vannak, akik a folyosóra szorulnak ki az éjjeli szállással. A törmelékek között úgy nézünk ki lefekvés után, mint bombatalálat után egy hadikórház.

Vasárnap hajnalban munkánk szolgálatba indulással kezdődik. Három csoportba osztjuk magunkat, és kiszállítjuk a fiatalokat a gyülekezetekbe istentiszteletre. Az úti cél: Gyertyámos, Máriafölde, Nagyszentmiklós, Puskasakeresztúr, Zsombolya, Valkány. Sajnos elmaradt a gyertyámosi szolgálat, mert talán elmaradt az értesítés. A Bánságban is megszoktuk, hogy bármikor tele lehetünk meglepetésekkel. Vasárnapi istentiszteletet tartottunk már magánházak mellett kocsmában, erdészeti, polgármesteri hivatalban is, itt, Zsombolyán pedig most a parókia folyosóján. Akár egy vonaton, úgy ülnek, állnak egymás mellett és mögött a gyülekezeti tagok a meszes edények között, de testvéri közelségben.

„Ha lelkész, legyen lelke!” – Zsombolyán és környékén

A Bánságnak ez a nyugati része bábeli vidék, nyelvek, hitek, önazonosságok követhetetlen keveréke. A néhány szigetként küszködő katolikus magyar falu mellett nem is olyan régen még sváb katolikus vidék volt, de ez a múlt már csak a települések megviselt arculatában él tovább. A házak homlokzatán még sok helyen ott olvashatóak a régi tulajdonosok nevei, de a falvak közepén a katolikus templomokat már a jövevény új lakók használják. A telepesként idehozott németység nagyobb része visszaköltözött Németországba, ez rányomja bélyegét a lakosság etnikai összetételére, a vallási megoszlásra és a vidék arculatára egyaránt. Az elköltözött svábok helyére többnyire vidékiek és Olténiából érkezett románok és cigányok költöztek. Aki itt református, az mind Erdély és a Partium különböző tájairól telepedett ide. Zsombolya nemrég még fejlődő ipari város volt, a környéken is virágzott a mezőgazdaság és az állattenyésztés, farmok létesültek. Ezek a helyek sok munkást vonzottak az egész országból,

Zsombolyai gyülekezeti ház

Balogh László gondnok és családja

magyarokat is a Szilágyságtól a Székelyföldre. Mára viszont a gyárak nagy része csődöt mondott, az állami gazdaságok pedig leépültek, s azóta – a nem kis számú magyar vállalkozó mellett – úgy él mindenki, ahogy tud. A falun élők többnyire mezőgazdasággal foglalkoznak a nagyszerű bántási talajon, abból próbálnak megélni, mivel más lehetőségük már nem nagyon maradt.

Balogh Laci bácsi szervezi meg a zsombolyai ittlétünkkel kapcsolatos legfontosabb intéznivalóját, a napi egyszeri meleg ételt. Aggodalmaskodásra itt sem volt oka. Olyan nagy volt az étkeztetésre való túljelentkezés, hogy fiataljaink nem tudnak annyit enni, amennyi család ebédet adni jelentkezett. Lett is zúgolódás belőle. Végül nem volt mit tenni: egyeseket azzal büntettünk, hogy kétszer kellett ebédelniük vagy vacsorázniuk. Így hát nem is az ételt előállító családokra, hanem a túletetett fiatalokra várt a legnehezebb feladat: mindenütt úgy kellett enni, hogy a másik család ne vegye észre, hogy asztaltól érkeznek az asztal mellé.

A bántási telepese magyarság mindenikének sorsa is egy-egy regény. Sok olyan családdal is találkoztunk (pl. Lovrinban), akik a városból költöztek ki, eladták ott a tömbházlakást, mert nem tudták fizetni a költséget és falun vettek házat, ott gazdálkodnak. Olyan is van, aki megtartotta blokkházlakását, s falun vett vagy örökölt házat. Nyáron ott gazdálkodik. Azok a magyar református családok, akik a rendszerváltás előtt munkát keresve jöttek a Bánságba, néhány kivételtől eltekintve, szegény körülmények között élnek. Olyan fiatalokkal is találkoztunk, akik házasságkötés nélkül együtt élnek egy-egy nővel, többnyire románnal, és van, ahol már gyermekek is vannak. Szinte biztos, hogy a második generáció már nem beszél magyarul.

Nagyon gyakoriak a vegyes házasságok – magyar–román, magyar–sváb, szinte alig van tiszta református család. Zsombolyán a református fiatalok románul konfirmálnak, és elmondásuk szerint nem is járnak templomba, mert nem értik az istentisztelet nyelvét. Család- és beteglátogatásra indulunk Zsombolyán. Sorsok, félévszázados emlékek meggennyisedett sebei fakadnak fel a beszélgetésekkor. Életüknek olyan mélységeit mesélik el ne-

Teológusokkal böjtfőkor

künk, amelyekkel bizonyára évtizedek óta hallgattak. Balogh Laci bácsi pontosan visz el háztól házig a német pontossággal tervezett rácsos utcák között. Kissé zavar, hogy az általunk hozott Ige, rövid imádság mellett ő sehol sem felejt el az elmaradt egyházfenntartó járulékot megemlíteni, sőt el kérni. Mindenik család külön sorsregény, egyedi élettörténet, a hányattatás kálváriája. Vannak, akik messziről érkeztek, többnyire a Szilágyságból, kevesebben a Székelyföldről, mások csak innen Szigetfaluból, Végvárról, és közeli-távoli környék néhány református közösségéből. Különös sorsok és életutak keverednek. Szávuly András Kézdimartonfalváról vetődött ide székelytamásfalvi feleségével. Elkeseredett ember lett, amióta feleségét elvesztette: – azóta fekete lett minden.

Gyuri bácsi és felesége gálospetrik, s magyar anyanyelvű görög katolikusok, majd ortodoxok. Szomorúan mesélik, hogy amikor ide kerültek...

– Az elején otthoni szokás szerint hűsögesen eljártunk az ortodox templomba, de kifele jövet egyszer megszólítottak: miért beszéltek magyarul a román templomban? Akkor egymásra néztünk a feleségemmel: látod, szívem, itt már nekünk nincs mit keresnünk tovább. Megemeltém a kalapomat: – na, kedves testvérek, viszontlátásra, minket itt többet nem láttok. Keresünk egy magyar közösséget. Nem tértünk át sehová, minek azt, nem az a lényeg, hanem ami odabenn van. Azóta ide, a reformátusokhoz járunk.

Nehezen totyogva nyit kaput Balogh Károly bácsi. Bölcs, megfontolt szavú nagyzeréndi ember, felesége, Kati néni pedig rossz kadenciás, szabolcskás verseivel ostromol. Károly bácsi megviselt életét meséli: sokat szenvedett, és szinte mindig mások miatt.

– Megjártam a frontot, a fogságot, és amikor hazajöttem, azt reméltem, hogy végre békés életem lehet. Nem így lett. 42 ha földet írtattak rám az utolsó pillanatban, majd amikor jöttek a kommunisták ghiaburnak (=kuláknak) tettek és öt évre a Bőrórganba deportáltak azért, ami nem is volt az enyém.

– Van egy különös bánata is, és meg is mondja őszintén nekünk: nem szereti a papokat. Meglepődünk szavain, de mindennél többet ér őszintesége:

– Istent ismerek, de a papoknak nem hiszek. Nem megyek templomba, mert csalódtam a papokban. A katonaságban volt egy pap, aki egyszer egy reggel félórás, harcra buzdító beszédet mondott az amerikaiak ellen: menni kell, harcolni kell, életünk árán is kitartani. Este pedig, amikor fogságba estünk, azt magyarázta, hogy békében kell élni, hogy milyen áldott jó nép az amerikai, és szeretetben kell velük élni. És mindent a Bibliából magyarázott ki. Hát így történt. – A fiatalokhoz fordulva folytatja. – Ha ő Isten szolgája, lelkész, elvárom, hogy legyen lelke, amit mond, azt is cselekedje. Beszélj felelősséggel! Ha szavaidat kiköpted, ne nyald vissza!

Mégsem tiltakozik, amikor elcsendesedünk. Rövid imádsággal válunk el, és elgondolkozunk szavain: látjuk, hogy a fiatalokat is megdöbbenettette. Az életbiblia nagy tankönyvéből lapozták fel ezt a lelkészeket megintő teológiát.

„Korpa közé keveredve... éjjel nem lehet magyarnak lenni” – A Klári szőlősből

Zsombolyától alig néhány km-re van a Klári szőlőse. Meglepő itt a kegyetlen kettészakítás: csak a szőlő van Romániában, Klári átesett a határon. Hatalmas sárban érkezünk ki a telepre. Olyan közel van itt az országhatár, hogy ha a jószág eltéved, Szerbiából kell visszahajtani. Útközben a mobil társaságok többször is, szinte km-ként nagy szeretettel köszöntenek a Jugoszláv (!) vagy a Magyar Köztársaság területén. Gyorsan kikapcsoljuk a telefonokat, nehogy már két román telefonbérlőnek egy másik országon át kellene egymással beszélgetnie.

A volt állami gazdaság felszámolódott farmján néhány szánalmas, háborús időkre emlékeztető blokklakásban magyarok is tengődnek. Elsüllyedve élnek egy nemrég még virágzó állami gazdaság emlékéen, a blokk-romok, a sár és a nyelv tengerében. A tömbházak törött ajtajú és ablakú lépcsőházaiban, akár odahaza az ereszek alatt, fecskék vertek tanyát. Fészkeikből bájosan kandikálnak ki a csivitelő fiókák, de alattuk madár ürüléknél is nagyobb emberi szemét áll halomban. Az egyik blokkban minden magyar Beszterce-Naszód megyei. Csak úgy röpködnek az ismerős falunevek: Magyarborzás, Szentmáté, Veresegyháza, Vice – kicsi magyar nyelvszigetei a Mezőségnek. Képzeletben sorra vesszük a dombokat, bejárjuk a hegyeket, a tanyákat és felidézzük az ismerős arcokat, sőt, a kutak, csorgók forrásízét is. Ki hogy van odahaza, él-e még, milyen világ van most arra fele? Kiss Márton bácsi mezőveresegyházi, Ella néni pedig szentmátéi. 1964-től élnek itt, mint állatgondozók.

A magyarborzási Papp Józsi a Klári szőlősi tanyán, és büszkesége

– El vagyunk itt süllyedve drága tiszteletes úr – nyílik meg lelkük a mélyből. – Volt itt valamikor rendszeresen istentisztelet, de hiába jött el a lelkész, az itteniek nem gyűltek össze. Kettőért pedig ide fáradni olyan messziről, Zsombolyáról, nem érdemes. Mindig dolgunk volt az állatok körül, és olyanok lettünk, mint az állatok. Veress Dezső Vicéről jött, akárcsak Schmidt-né Dani Anna, akinek német volt a férje, és mind a három gyermeke ortodox.

A szentmátéi Kiss Márton és Ella néni a Klári szőlősi blokklakásban

– 1972-ben a szüleimmal jöttünk el, előbb Déva mellé, Szántóhalmára, majd onnan ide. Volt itt akkor még magyar tanítónő is a tanyán, de ő is csak románul beszélt a gyermekekkel. Aztán egy némethez mentem férjhez, a lányok nem is nagyon tudtak már akkor sem magyarul. Aztán a román pap nem eskette meg addig a lányokat, amíg oda nem tértek. Nehéz itt magyarul tanulni és magyarnak maradni. Ennyi munka után egy családban éjjel nem lehet magyarul beszélni.

– A magyarborzási Papp Józsit a blokkok mögötti sáros gazdasági udvarban találjuk. A beszélgetésben meg-meg állva, már gondolkodva keresi a magyar szavakat, miközben a szűk blokkudvarra terelgeti ki szép szilaj lovát. Büszkén állnak mindketten szembe a fényképezőgéppel. Jellegzetesen kemény arc az övé, bátor, merész és szilaj ő maga is.

– Asszonyom, gyermekeim is románok – vallja meg hirtelen. – Két szép magyar legényt adtam én is a románoknak. Az én életemet tönkre tette az ital, családomat a vegyes házasság – szakad fel belőle a még mélyebb őszinte vallomás. – Lábamat cséplőgép vágta le, mert részegen fogtam neki javítani. Közben működött a gép, elkapta és leharapta a lábamat. Magyarborzácson ott él még az öreg édesanyám. Nem láttam már vagy húsz éve, nem hagyhatom az állatokat, a gazdaságot. Látják, erősen hűtlen gyermeke vagyok én Istennek és szegény anyámnak. Tiszteletes úr, ha Borzás fele jár, mondja meg neki, hogy tiszteltetem, és nagyon szeretem őket. Szegény anyám!

– Megigérem, hogy a most készült képekből juttatok néhányat az édes- anyjának.

Erre Józsi beszalad az istállóba, hogy tejjel kedveskedjen. A kétliteres pillepalackkal nekiugrik az egyik tehén tőgyének, és néhány perc múlva hozza is a friss, meleg tejet, diadalmasan.

Bartók szomszédságában Nagyszentmiklóson és környékén

A **nagyszentmiklósi** csoport Búzás Mátyás gondok vendége és az ő vendégszeretetüket élvezi. Igazi gondnok, aki érzi, tudja, hogy neki kell cipelni itt a gondokat, a felelősséget. Német felesége, Erzsébet néni nem csak példás konyhaművészetét mutatja be a fiúknak, de alkalmat is ad, hogy a „németesek” nyelvtudásukat csillogtassák. Nagy a szeretet és fenséges a fogadás. A fiúkból hamar családtagok lesznek, a kis közösség gyermekei is. A minden esti istentisztelet mellett a szentmiklósiak is végig látogatják a helyi családok egy részét. Az elnéptelenedett magyar evangélikus templomban a reformátusok csak bérlők, és épp ekkor zajdul fel bennük a hír: az egyház eladni készül templomát. Bármelyik neoprotestáns gyülekezetnek előnyére és nyereségére válik ez a megviselt, de igen központi fekvésű épület. Annyi pénze pedig nincs, és soha sem lesz a helyi kis református közösségnek, hogy kereskedelmi áron megvásárolhassa.

Egy kissé a Bartók-évforduló jegyében is zajlik itt a misszió. Mátyás bácsiékkel éppen szemben áll az emléktáblás szülőház telke. Minden nap innen indul, szinte Bartók előtt tisztelegve és ide tér vissza minden csoport. Naponta érezzük, hogy munkánk itt egyszerre lesz allegro barbaro, és sok-sok este a székelyeknél.

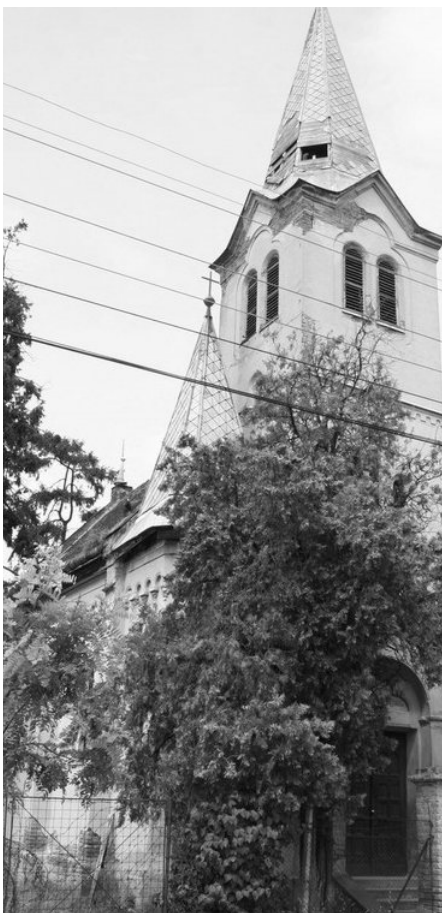
A csoportokkal és gondnokokkal elszántan járjuk a vidéket. A városi munka mellett a környék rendszeres felkutatása itt is sorra kerül. Matyi bácsi is mindenüvé elkíséri a csoportot. Itt is nagy a terület: szinte egy fél megyényi régiót kell bejárni, és szinte mindenütt él egy-két magyar református. Az ő sorsuk is a rég elhagyott szülőföld, emlékezés és a másfajta, idegen jelen között őrlődik.

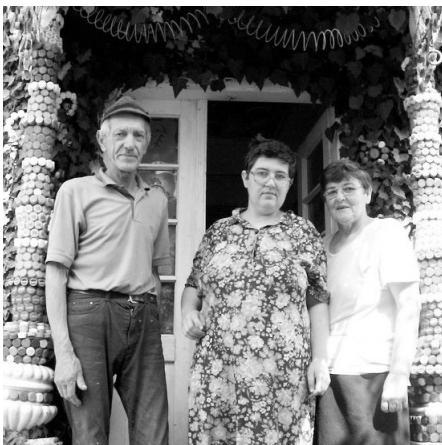
Csoportkép Nagyszentmiklóson, Búzás Mátyásékkal és a fiatalokkal

Lovrin is sváb falu volt valamikor. Gáll Jani bácsit még az első misszióban „fedezték fel”, aki azonnal felismerte Búzás Mátyást. Igaz, nem hűséges egyháztagsága miatt, hanem mert közös a szakma: mindketten pékmes-terek. Jani bácsi igen vicces ember, és a kérdésre, hogy hová való, azt válaszolja, hogy feleségem szerint akasztófára. Velünk jön tovább kutatni és nem hiába: a főúton máris találunk három asszonyt. Ebéd után **Nagyőszre** megyünk, ahol egy ideig rendszeresen volt istentisztelet, meglepetésünkre egy katolikus ember házában. A következő nap is hosszú út vár a csoportra, de ekkor sajnos kevés a siker. **Nyerőn** Bakos Istvánnak az a szenvedélye, hogy pillepalackok műanyag dugóiból készült alkotásaival díszítette ki udvarát, lakását. Valódi színes indiai pagoda-hangulat giccsparádéja uralja házát, kertjét. **Kunszőlős** majdnem egybeépült **Nagykomlóssal**. Vajon hol ér véget az egyik, és hol kezdődik a másik település? A csapat eltéved, és majdnem nekiszalad az országhatárnak. A határőri igazoltatást könnyen megússzuk, de valahogy most nem csábít az átkelés. A régi nevek, címek és családok között hiába keresgélünk, meghaltak, elköltöztek, már nincsenek. **Nagycsanád** is határzóna, a hatalmas magyar katolikus település központját egy impozáns templom uralja. A hagyomány szerint itt nyugszik valahol Gellért püspök is. Itt is sikertelen a keresés: a nagy magyar településen csak volt reformátusok nyomait találjuk, elvitte őket a reverzális, elsodorta a többség vonzása.

**Bakos István családja
a „dugó-pagoda” előtt Nyerőn**

A nagyszentmiklósi magyar evangélikus templom – még a reformátusok otthona

„Ne félj, fiam a magyar nyelvtől!” *Pusztakeresztúrtól a hármashatárig*

Pusztakeresztúr felé már olyan közel járunk a hármashatárhoz, hogy mindenütt határvasdombokba és lezárt, a senkiföldjére vezető utakba botlunk. A határőrök az első ellenőrzés után már csak ismerősen mosolyognak: nem értik ugyan, hogy mi történik itt ennyi pappal, de nincs mit tenni. Úgy látszik, ezt a kis hármashatársarkot megszállták a kolozsvári teológusok. **Valkány**-ban csak ketten vannak az istentiszteleten a Búzás Juli néni házában, velünk együtt négyen. Az Ige után soroljuk a hiányzókat, sorsukat idézzük.

– A Juli néni családja is már román, ő sem tud már unokájával magyarul beszélni. Duniék, Csordásék fizetnek, de soha nem jönnek, Váradiék nagy egyház ellenesek voltak, mondtuk is neki, hogy nálad a pap még egy pohár vizet sem iszik. Bálinték nem tarcsák magukat sehová sem, még a románokhoz se, mindegy, hogy kivel házasodnak, a másik valláshoz húznak.

– Az én vejem is román – meséli Juli néni – és sehogy sem engedte a családba a magyar szót. „Az én házamban nem akarom hallani azt a handabanda beszédet”. Mondtam is neki: hát milyen legény vagy te? Mit ijedsz meg te, a magyar nyelvtől? Tán attól félsz, hogy gyermekeid Romániában nem fognak megtanulni rományul? Most már a vejem is mondja, hogy kár volt. Itt van a szomszédba Magyarország, most mehetnének a gyermekek oda dolgozni. Ülnek itthon, vagy mennek Amerikába. Tán az jobb, mint magyarul tudni?

Juhász Pista bácsi elkísér körbejárni a falut. Valkányon egy jó félévszázada még református anyaegyházközség volt, templommal, papilakkal, felekezeti iskolával, saját lelkésszel, és egyházi temetővel. Mára már csak a temető maradt. Szomorú főhajtással állunk meg a templom puszta helyén, ahol most az épületmaradványok között juhok legelésznek.

A valkányi gyülekezet és Rátoni Botond, az igehirdető

Juhász István szülei sírjánál a református temetőben

– Az én gyermekkoromban még élt itt lelkész, aztán amikor már nem volt, szúrta a szemét valakinek. Jöttek a tanácstól, hogy kell nekik a hely. Gyügyi Józsi volt akkor a gondnok, és elkezdtek behívatni a presbitereket. Listát csináltak, és egyenként kellett aláírni. Józsit azzal ijesztgették, hogy ha nem ír alá, a lányát nem veszik fel az iskolába. Aztán alája írt, és utána többiek is. Előbb az óvodának kantint csináltak belőle, majd eladták, lebontották. Azóta pusztá itt minden. Nincs is amit már visszakérni.

Pista bácsival megállunk még a temetőben a családi síroknál egy fényképre, aztán megyünk tovább...

Istentisztelet Pusztakeresztúron

Pusztakeresztúr magyar többségű falu lenne, szinte teljesen katolikus. De van itt is gond bőven. Az egyház dolgai nem úgy mennek, ahogy kellene ebben a 300 lelkes közösségben. A magyar iskola haldoklik, teljes a pangás, az érdektelenség. A huszonöt fős református közösség lelke Elekes Feri bácsi és Fülöp Mihály székely vállalkozó, de szinte mindenki bátor és erős szilágysági, Berettyó vidéki, máramarosi tartásos hitet hozott magával. Feri bácsi diósadi születésű, árva gyermekként került a Zsil-völgyébe, onnan Vajdahunyadra és Temesvárra. Mosolygó arcú kis ember, akinek arcán sosincs bosszúság. Háládatosan, megelégedve és szolgálva él. Keresztúron nemrég vette ezt a szép sváb házat, melynek nagy szobáját úgy bútorozta be, hogy ott igazi, otthoni templomi hangulat lehet. A szülőföldek, mint egy csokor virág, oly színesen pompáznak az emlékezetben. Mivel az elmúlt néhány évben szinte minden erdélyi településen jártunk már, könnyű a beszélgetés: utcákról, házakról, családokról, majd Feri bácsival bejárjuk a környéket.

Székely Jenő, felesége Hajnalka és az öt gyermek, Porgányban

Az erdőfülei Kőrösi Olga tanító néninél Porgányban

Béla bácsi putrilakása Óbédben

Porgányba utazunk ki innen először, itt három magyar református családnak kell lennie. Fazekas Józsiáról az utcai beszélgetéskor derül ki, hogy domokosi. A marosvásárhelyi Székely Jenőnél és Hajnalkánál most született az ötödik gyermek. Győzködjük, hogy a többi katolikus után ezt legalább kereszteljék reformátusnak. Kőrösi Józsefné Boga Olga néni a messzi Erdőfűléről érkezett ide magyar tanító-nőnek. Megtelik a szeme könnyel, amikor székely falujáról mesélünk. Hamisítatlan erdővidéki nyelvjárását ma is lágyan őrizve beszél.

– Odahaza heten voltunk testvérek, és nagy áldozat árán 1949-ben végeztem el a székelyudvarhelyi tanítóképzőt. 32 évet tanítottam ebben a magyar katolikus faluban, és azóta itt élek. Itt a szomszédban, Bolgártelepen kezdtem a tanítást. Akkor még bolgár falu volt, de hozzám jártak a magyar tagozatra. Képzelmegye el, hogy betanítottam a Csikós színdarabot, otthonról székely ruhát hozattam, és a bolgár gyermekeket székely ruhába öltöztettem, úgy adták elő a darabot. Iskola kellene Porgányba – zárja emlékezéseit Olga néni. Magyar gyermek volna, de pap és tanító nincs, aki őket erre biztassa.

Óbéd híres falu, minden iskolás gyermek megtanulja, hogy Románia legnyugatibb települése a határok háromszögében. Áthaladunk a török időben épült műemlék hídon, és egy rettenetes sáros utcában, egy szörnyű putriban, szinte rothadó ágyban feküdve leljük meg Darabont Béla bácsit. Előrehaladott érszűkítése miatt nem tud már lábra állni. Kö-

rülötte asszonyokkal és gyermekekkel népes romasereg. Ilyen eszméletlen nyomort régen nem láttunk.

– 1982-ben jöttem ide a Gostatba dolgozni. Eljöttem a jóból ide a nyomorba. Odahaza Béla voltam, itt már Adalbert. Be szép is az én szőlőfalum, milyen gazdag és híres hagymásfalu Perecsen. Járt arra, tiszteletes úr? Ott él a fiam, de nem tudok róla semmit. Keresse fel, ha arra jár, és mondja meg, még élek, de siessen, ha látni akar, mert nem sokáig. – Már nem is tudom, hányadik kérés ez felénk. Mintha egy televízió „bocsáss meg” szirupadásában lennénk közvetítők. Végig kellene járni szinte egész Erdélyt, hogy békéltető „szívküldi” üzeneteket adjunk át hazafele.

– Nem az enyémekek ezek az asszonyok, nincs semmi közöm hozzájuk – mutat körül tekintetével a tapaszos szobában. Mindenik azt mondja, hogy én vagyok a férje. Kell nekik a nyugdíjam – mondja szomorúan. – De legalább valamit ennem adnak.

Búcsúzáskor a „feleségek”nek kéregetésbe torkollik a kedvessége, jönnek purdék is mindenünnen és egyre többen. Már csak román bibliánk marad, amire elhúzzák a szájukat, és gyorsan eltakarodnak.

Tovább járjuk Keresztúr környékét. **Keglevicsházán** Pap Éva néni a leghűségesebb egyháztag, soha nem hiányzik a kereszttúri együttlétekről. Van, amikor stoppal jön, de legtöbbször a szolgálatra érkező lelkészek veszik fel autójukra, és hozzák-viszik. Hatalmas asztalt terít, sonkát, kolbászt, hagymát tesz az asztalra, és képzeletben messzi szülőföldjére utazunk, a máramarosi Domokosra. Ő is életét meséli, bolgár férjeit, akik megtanultak magyarul. Lehetne tőle templom iránti hűséget tanulni még Belső-Erdélyben is.

Pap Éva nénitől egy szomorú, elhagyott telepre megyünk tovább, autót roncsoló utakon, a szomszédos **Bolgártelepre**. Bolgárok itt már nincsenek, szinte teljesen elnéptelenedett. Hatalmas juhászkutyák viczorogva ugatják körül autónkat. Az összeomlott vályogházak között az itt maradt néhány magyart keresünk. Csak a messzi Szeben vidékéről érkezett csobánokat találunk, akik itt vertek maguknak tanyát egy megviselt katolikus templom és temető árnyékában. Legeltetéshez van itt gazdátlan mező bőven a szerb határig, vagy még azon is túl.

Pap Éva néni Keglevicsházán

„Mi fogyunk, itt már csak a moldvaiak szaporodnak!” *Dél-Bánságban a határ mentén*

Munkánk vége fele aztán egy fél napot arra szánunk, hogy Temes megye legdélibb részébe látogassunk. Legtávolabb, a határ szélén, **Csávoson** kezdjük a kutatást. Legalább azokat megtalálnánk, akik nyolc éve még itt voltak – sóhajtunk fel gyakran útközben. Csávos olyan közel van a szerb határhoz, hogy román neve is (Grănicerii) határőrt jelent, de mellette magyar településtábla is fogad. Itt minden nemzetből kevés él. Vigyázni is kell, mert a falun túl a fűzfák már Szerbiában vannak. Egy romos temetői kápolna messziről jajdul az ég felé, fedél nélkül maradt tetejével. Először a régi címen Vereséket keressük. Az asszony most is emlékezik a nyolc évvel ezelőtti látogatókra. Körülötte az udvaron színromán unokák játszadoznak. A falu közepén a megviselt külsejű katolikus templomot Csányi János és felesége vigyázza, pap nélkül árválkodik itt templom és hívek is egyaránt.

– Elmentek a régi lakók, plébános nincs, ritkán jön Ótelekről. Van ott neki baja elég. Romos a Csávossy család kastélya is, amióta kiköltöztek belőle a határőrök. Csak a moldvaiak szaporodnak. Juhokkal Moldvából Csávosra vándorolni?! – döbbenünk meg. Megnézzük a református templom helyét is a falu közepén: cséplőgép roncsa áll a tágas telken a lucernásban. A kastély is siralmas. Csávossy Gyuri bácsinak, a Nagyenyeden élő híres csombordi borásznak nem nagyon van mit kezdenie a romos családi örökséggel onnan a messzeségből. **Torontálkeresztes** magyar katolikus falu, a Balázs család benne egyedül református. Csak volt. Balázné felsősófalvi székely asszonyként érkezett ide testvéreivel együtt, itt születtek gyermekei, maguk is felnőttek már. Most már mindenki katolikus, de legalább magyarok. Kiejtésében lágyan ott bujkál most is a székely akcentus, melyet nem lehet levetkőzni. Megtelik a szeme könnyel, amikor Sófalvát és a székelyeket emlegetjük. Rég nem volt odahaza, és talán nem is mehet már életében soha. Faluját, férjéért otthoni hitét is elhagyta, de elfelejteni nem lehet.

A Béga mentén térünk haza, végig az árvizek útjain. Szinte mindenütt láthattuk még a nagyvizek szomorú nyomait is. Különös a vizek útja: **Ótelek** mellett a Béga csendesén folydogál medrében, és nem ez, hanem a távoli Temes sodorta el a falut. Itt csak a magasabban elhelyezkedő római katolikus templom és a kacsalábon forgó plébánia környéke maradt meg, szinte jelképesen is védve azokat a keveseket, „akik kősziklára építettek”. Az összedőlt házak nyomán új falukép született, de az állam által újjáépített, szükséglakásnál nem nagyobb típusházakkal örökre eltűnt, már csak emlék marad a régi Ótelek.

Óteleki falukép a csendesen folydogáló Béga hídjáról,
háttérben a római katolikus templommal

Német reformátusoknak magyar lelkész? *Túl a Maroson, Arad megyében*

A misszió utolsó napján a zsombolyai csoporttal áttutajozunk a Maroson Arad megyébe is. Ez a nap már nem a magyarság kereséséé, csak amolyan, a vidéket megismerő tanulmányi kirándulás. **Nagylak** központját impozáns toronnyal uralja a szlovák evangélikus templom. A város a hazai evangélikus szlovákság fővárosa. A torony körtornácából óránként most is kürtös jelzi az időt a négy égtáj irányába harsonázva. Innen **Szemlak** felé folytatjuk utunkat, meglátogatni egy különleges, a romániai református egyházban egyedülálló német anyanyelvű református gyülekezetet. A templomra ráférne egy általános javítás, Mészáros Józsefnek nem könnyű a szolgálata, hiszen Szemlak reformátussága 47 személyből áll és ebből csak 5 magyar, a többi német anyanyelvű. Emellett hozzá tartozik Nagylak is. A közösség igényelné az anyanyelvű szolgálatot, de a lelkész nem beszél és nem is szolgálhat németül.

A szemlaki német református templom
is javításra vár

„Életünk legszebb hete volt.” ***Pusztakeresztúri búcsúest és vacsora***

Utolsó napon mindhárom csoportnál búcsúest van. A keresztúri kis közösség is búcsúvacsorát szervez. Kint az udvaron ülünk le a gyülekezettel a jókora adag bográcsgulyáshoz egy pohár bor mellé. Rég nem ettünk ilyen finomat és ilyen kedves társaságban. Feri bácsi nagyszerű szakács, de régen nem láttunk ilyen hálásan boldog gyülekezetet.

– Életünk egyik legszebb hete volt ez drága fiaim – mondja meghatódva Feri bácsi a családtagokká vált fiúknak, és megerősítik azonnal többen is – olyan szép volt, hogy ennek emlékéből életünk végéig is élélhetnénk.

– Ez a kicsi reformátusság leckét adott az egész falunak, hogyan kell lélekerősítő hetet szervezni. Jöttek a katolikus szomszédok: Feri, mi van nálatok? Minden este olyan szépen énekeltek, mint az angyalok? Bár nekünk is lenne saját papunk, hogy ilyet szervezzen. Mi több mint háromszázan vagyunk, ti harmincan sem, és nálunk ügyesebbek vagytok.

A helyiek hazatérnek otthonaikba, csendben teszünk-veszünk a ház körül. A fiúk elmennek e nyár szent bálványa, a labdarúgó-világbajnokság előtt tisztelni, mi ketten pedig leülünk az est csendes árnyában az udvar sarkában. Feri bácsi újra vallomásra fakad. Magáról, életéről mesél, mely úgy nyílik meg az alkonyatban, mint egy szép hitvalláskönyv. Gyermekkorára emlékezik, az árvaság keserű kenyerére, a diósadi, hadadi cselédsorsra.

– Nehéz gyermekkorom volt, édesanyám korán meghalt, öcsémmel ketten maradtunk. Ránk szakadt a család összes gondja. Apánk új asszonyt hozott,

A pusztakeresztúri gyülekezet a búcsúestén

s mi az árvaság mostoha kenyérére jutottunk. Sokat hányódtam a Zsil-völgyén és a Bánságon át. De valahogy az Úristen nekem mindig erőt adott ahhoz, hogy semmi sem tört meg, mert reménységgel, és hálaadással néztem a jövő felé. Az segített át engem minden bajon, hogy sosem veszítettem el a reményt. Tudtam, éreztem mindig, Isten kezében vagyok gyermekkorom óta. A panaszokkal, jajgatással nem megyünk semmire. Hálával és mosolygó arccal kell szolgálni Istent, és ebből az örömből adni kell a mellettünk élő embereknek is. Azért vagyok hálás és boldog, mert mindig megláttam életemben az Úristen kezét.

Elekes Ferenc, a nagy szakács

Elcsendesedik az udvar, éjfél is elmúlt, ketten lépünk ki a kapun a faluban összeszedni a missziós fiatalokat. Az utolsó éjjelt ismét Zsombolyán töltjük, és hajnalban indulunk tovább egy ennél még nehezebb útra, Râmnicu Vâlcea-ra, ahol nagy regáti magyar találkozó lesz. Oda is örömet kell vinnünk.

„Mikor lesz vége a nagy lelkészvándorlásnak?” *Hogyan tovább?*

– Vajon lesz-e ősztől lelkészünk? – szinte mindenütt ezt a kérdést tették fel nekünk. – Mikor lesznek meg itt a szolgálati és életfeltételek? Mikor lesz végre vége a nagy lelkészvándorlásnak?

Hazatérve mi is tovább adtuk a gondokat és feladatokat az illetékeseknek. Nagy az igény a gondoskodásra, az egyház szeretetére. Zsombolyán sajnos az utóbbi években egymást váltották a lelkészek, s ez meglátszik mind a zsombolyai gyülekezeten, mind a környékbeli szórványokon. Nagy probléma még az egyházközségben, hogy nincs szolgálati autó, s vasárnapról vasárnapra a gondnok vagy a lelkész kell járművet kerítsen, hogy a környékbeli falvakba kijárjon. Gyakran a lelkészek nemtörődömsége vezetett oda, hogy egy-egy helységben sokáig vagy egyáltalán nem volt istentisztelet. Egyik faluban (Nagyósz) a református istentiszteletet katolikus családnál tartották, mert a református családok nem biztosítottak helyet az istentiszteletnek. Nyolc évvel ezelőtti munkánkat szinte egyáltalán nem folytatta, és senki nem kereste meg az akkor összeírtakat.

**Mészáros József lelkész bemutatja gyülekezetét
és a javításra váró parókiát a szemlaki német református templomban**

A misszió utáni első igazgatótanácsai ülésen beszámoltunk a bánsági misszióról, örömeiről, gondokról, és elmondtuk, hogy oda sürgősen lelkészre van szükség. Ehhez össze kell fognia az egyháznak. Előterjesztettük azt a javaslatot is, hogy tíz nagyobb gyülekezet havonta öt éven át félmillió lejjel segítse Zsombolyát, hogy a gyülekezet anyagi gondjait orvosolhassuk és a lelkész is utazhasson. Megható volt, hogy néhány perc alatt ott helyben összegyűlt a tíz adakozó egyházközség. Öt éven át ez a kis missziós egyház, a Királyhágómellék legnagyobb kiterjedésű szórványgondozó gyülekezete, talán már lesz, amiből a lelkész szolgálatát támogatassa.

Ilyen lélekkel kellene hát mindenütt az elesettet és rászorulót segíteni!

Bizonyára évek telnek majd el, amíg feldolgozzuk az adatokat, de még nehezebb lesz elrendezni magunkban és szolgálatunkban az élményeket. Mert láttunk sok emberi gondot, de a mélységben az igazgyöngyöt is. Nem csak a pusztulás hangulata, hányatott emberi sorsok panaszai és a vegyes házasságokba torkolló asszimilációs jövőtlenség uralják ezt a vidéket. Tanulságos életpályák is tündököltek fel előttünk a hívek, gondnokok felelősségteljes szolgálataiban: a hinni, győzni és bízni tudó embereké is, akik megtanultak túlélni, s meglátni életükben a Gondviselő kezét.

A teológiai hallgatók naplói
és Sipos-Vizaknai Balázs beszámolója alapján
írta: VETÉSI LÁSZLÓ

Igehirdetés a posztmodern korban – szószéken és katedrán

Elhangzott 2006 nyarán a lelkészek és vallástanárok Nagyváradon tartott továbbképzőjén

Az egyház és a pedagógia helyzetéről nemrég beszélgettünk Kozma Tamással, jeles szociológussal, aki a Debreceni Egyetem doktori iskolájának igazgatója, tanszékvezető egyetemi tanár, a Magyar Tudományos Akadémia Pedagógiai Bizottságának elnökségi tagja. A gondolatcsere levelezéssel folytatódott, amelyből – az ő hozzájárulásával és egyben a konferenciának küldött köszöntésének tolmácsolásával – egy részletet idézek: „...A totális rendszerek elmúltával ... csak néhány, eredetileg nem állami szervezet maradt, úgy-ahogy meg társadalmi szervező erőnek. Ezek egyike a közismert szakszervezetek voltak, a másika pedig az egyházak. Az összes többit a rezsimek fölszámolták. Persze ezek is korrumpálódtak – de legalább túléltek a rezsimeket. Nos tehát ezekből – nem pedig a korábbi állam- és pártszervezetekből indulhat meg a társadalom szövetének regenerálódása. ... Az egyházi összejövetelek, a gyülekezeti alkalmak, az istentiszteleti együttlétek stb., stb. kezdhetik meg a társadalmi-társasági élet újjászervezését. Egyéb egyesületek, szövetségek, szerveződések ugyanis nem maradtak fenn hasonló súllyal. ... az 1990-es évek közepén –, épp állt a háborúság az iskolák visszaadása miatt, s úgy tűnt, hogy ha a lelkészi kar hozzá akarna és tudna járulni az említett társadalmi regeneráló szerephez, a pedagógusok akkor sem hagynák őket...”

Figyelemre méltó, hogy:

a. Elismeri, hogy baj van, társadalmi léptékű gyógyulásra van szükségünk. Helyzetünket nem tekinti pusztán ténynek, ahogyan sokan teszik, tétlenül széttárva karjukat, vagy megrándítva vállukat, hogy „ilyen a világ!”, hanem kimondja a regenerálódás szükségességét.

b. Látása szerint ebben a helyzetben az egyháznak kulcsszerepe van.

c. Lelkipásztorok és pedagógusok együtt tehetnek valamit, s nem egymással versengve, még kevésbé egymás ellenében. Emiatt jelzésértékű, hogy ezen a konferencián együtt vannak jelen lelkipásztorok és pedagógusok! Kifejezi, hogy az egyházban is van erre igény. Kifejezi, hogy az egyház a

posztmodern kor atomizáló, szétziláló folyamatai ellen foglal állást. Legyen ez a konferencia első lépés a közös úton, s kövesse szép folytatás!

Milyen is tehát az a kor, amelyben kateketikai feladatainkat meg kell fogalmaznunk?

A posztmodern jelenség

A „posztmodern”, azaz a jelenkori állapot/tudás névadója: Jean-Francois Lyotard, francia filozófus, aki az 1968-as események hatására (lásd csehszlovák forradalom és annak a szovjet blokk által történő katonai eltiprása) fogalmazta meg, hogy semmiféle ideológia nem lehet tekintély forrása. Elvetette a nagy ideológiák (szocializmus, kapitalizmus, emancipáció, kereszténység) a nagy létértelmezések, narratívák, további létjogosultságát, helyükbe a pluralizmust tette. Hitetlenség és bizalmatlanság ébredt az átfogó magyarázatokkal szemben. Minden nagy „elbeszélés” csak elkendőzi a káoszt. Egyszerre minden igaz és mindennek az ellenkezője is igaz lehet. Nincs egyetlen posztmodern abszolútum – mint pl. a középkorban a kereszténység –, nincs egyetlen „igazság”, de van mindennek a megkérdőjelezése, van egyre erősödő kritikai tudatosság. Az egészszelvű, rendszerező gondolkodás lejtőre került.

A videoklip-kultúra azt programozza belénk, hogy minden esetleges, véletlenszerű, minden megtörténhet, minden mindennel kapcsolatba kerülhet, és „semmi nem függ össze semmivel” (Gertrude Stein). Nincs „sztori”, nincs értelmezés, nincs ok-okozati összefüggés-keresés, csak felbukkanó jelenségek. Ennek következtében pedig spirituális magány.

Egyre erőteljesebb a „mátság” jogának hangoztatása – jobbára az eddig deviánsnak minősülők oldalán –, egyre nagyobb az érték-viszonylagosság és értékválság. Az a jó, ami nekem jó. Az a jó, ami hatékony – mindegy, milyen áron. A korábban elfogadott értékek megkérdőjeleződnek: minek a becsület, tisztesség, hűség, munka, ha jobban boldogul az, aki figyelmen kívül hagyja ezeket?!; meg sem hökkenünk, ha pénzen megvásárolható nyelvvizgabizonyítványról, vagy éppen pénzen megvásárolható diplomáról (!) hallunk; gyökereinkhez lazábban kötődünk; a nyelvek posztmodern kori gyarmatosításában – Márai Sándorra utalva – nevünkről egyre gyakrabban „kopik le az ékezet”.

Tájékozódási pont nélkül maradtak a tömegek, mindenki önmagának mértéke. Ezért halljuk olyan sokszor: „nekem ne mondja meg senki...! Ne szóljon bele az életembe senki!” Mintha a tékozló fiú útjának első fázisában lennénk: az önfeledt szabadság mámorában. És egyelőre még jól is esik ez a szabadság... amíg van mit tékozolni... Soha nem látott szabad(os)ság a viselkedésben, gondolkodásban, beszédben, öltözködésben. Ma nehezebb meghatározni, mi a deviancia/bűn. Éppen azért, mert nincs általánosan

elfogadott viszonyítási pont. Ma a homoszexualitás normálisnak számít, a házasságkötés nélküli élettársi kapcsolat általános, a trágár beszéd a „menő”, a pedofilok pártot alapíthatnak...

Gyermekeink gyermekkor nélkül nőnek fel (lásd Marie Winn és Neil Postman a gyermekkor eltűnéséről beszélnek). A korábbi iskolai tankönyvek még megbélyegezték – joggal – az

ipari forradalom korát azért, mert „nem engedték a gyermeket játszani”, de semmivel sem jobb a mai helyzet, amikor a gyermekek ugyanazt „játsszák”, mint a felnőttek. A gyermekek ugyanannak a szórakoztató iparnak a fogyasztói, mint a felnőttek: ugyanazokat a filmeket nézik, prostitúcióról, családi botrányokról, terrorról, gyilkosságról. Élvezeti cikkeik éppúgy az alkohol, cigaretta, s egyre inkább a drog, mint a felnőtteké. Küllemük, ruházatuk hasonló. Nem ritka a kamasz lányok abortusza. A minap halottam egy tizenöt éves lányról, aki szült – az apa tizenhat éves –, s amikor világra hozta, csak ennyit mondott a gyermekéről: „vigyétek ezt innen, nekem nem kell”. A tizennyolc éves korban igényelhető művi sterilizálás lehetősége olyan szabadsággal ruházza fel az értelmükben még fel nem nőtt, felelős döntéseket hozni általában nem tudó fiatalokat, amelyet később már nem lehet jóvá tenni. Az, aki „emberölő volt kezdettől fogva” ma így öl, hogy megrontja az ifjúság életforrásait.

A posztmodern korban lépten-nyomon történik az agresszió:

- Autópályák fölötti hidakról kamaszgyerekek dobálják a köveket az autósokra, nem számít, ha szórakozásukkal családi és egyéni tragédiákat okoznak.

- A graffiti: a titokban elkövetendő romboló művészet annál nagyobb elismerésre számíthat, minél feltűnőbb helyen jelenik meg anélkül, hogy „alkotóit” tetten érnék.

- A futballmérkőzések szurkolótáborainak összecsapása szinte a sport része.

- Sőt ma már nem csak agresszióról beszélünk, hanem ritualizált agresszióról. Kéjjel elkövetett gyilkosságokról és erőszakról.

Mindenki siet. Nincs idő részesedni egymás életében, a felebarát érzéseiben és gondolataiban. Ünneptelenül zajlanak a hetek, az évek és az élet. A hihetetlen mértékű elmagányosodásból (is) következő lelki bajok és a depresszió első számú népbetegségnek számít. Ezek orvoslása éppen ott lenne, amit leghamarabb feladunk: közösségeinkben, azaz a házasságban, családban, barátságokban, a jó munkatársi kapcsolatokban, egyházban, otthon jelentő hazában. Ünnepeinkben, asztali beszélgetéseinkben.

A korábbi „szocialista embertípust” mára felváltotta a „fogyasztói ember-típus”. Fogyasztói magatartásra nevel a média, a közvetlen környezet versenyszelleme. A globális fogyasztói kultúra vásárlási kényszer lázában tart, és állandósuló elégedetlenség-érzéssel tölt el, hiszen nagyon kevesen tudnak mértéktelenül költeni. (Aki pedig tudnak, ott általában más, nem anyagi természetű deficitek mutatkoznak annál erőteljesebben.) Valaki így mondta: „Ma a pénztelenségtől jobban félnek az emberek, mint az elkárhozástól.” Az új templomok a bankok.

Újfajta ifjúsági szubkultúra jelent meg. Korábban az ifjúsági szubkultúra leginkább politikai jellegű volt: a szocializmus elleni lázadásban nyilvánult meg. A politikai fordulat után, a kilencvenes évektől kezdődően az általános társadalmi értékekkel helyezkedik szembe az ifjúság. Ebben a folyamatban a kortárscsoportok jelentősége felülmúlja a felnőttek tekintélyét. Ma elsősorban nem a család, nem az iskola, még kevésbé az egyház nevelik az ifjúságot, hanem az utca, a lakótelep, a szórakozóhelyek és az internet.

Mi a teendőnk? Noé módjára bárkát építeni. Az őstörténetek mindegyike, így Noé története is rólunk szól. Modell-történet, nem csak egy hajdan le-tűnt kor elbeszélése. Éppen az az üzenete, hogy ma is bátorság kell hozzá, hogy a korszellemmel szemben Isten szavára építsük – mi felnőttek – a biztonságot nyújtó hajlékot fiainknak és fiaink fiainak, valamint a teremtet világnak! A hajlék Isten neve, aki ma éppúgy oltalom, mint a pusztai vándorlás idején. Nem kőfalak, nem emberi erődtítmények tartanak meg bennünket, mint ahogy Jeremiás idején is hiába reménykedtek ebben, hanem tényleg a „Név”: Jézus Krisztus. A bárka építése átháríthatatlan feladatunk. Azaz: az egyházat, amely Krisztus nevének hordozója ebben a világban nekünk, lelkipásztoroknak és hittanoktatóknak kell elsősorban építenünk. A kérdés az, hogy hogyan?!

1. Tekintélyvesztés

a. A tekintélyvesztés hatása az egyházra

Az egyháznak mint intézménynek a térvessztését éljük át. Nemcsak az intézmények körében, nemcsak a civil szférában, hanem az emberek tudatában is. Az egyházak nyílt és akadálytalan kritikája folyik, egyre erősödő hangon. A pártállami időszakhoz képest is gonoszabb az egyház-zsugorítási folyamat, mert a nyílt üldözés idején nagyjából lehetett tudni, hogy hol az ellenség. Ma a liberalizmus/pluralizmus jegyében, a szabadság nevében bomlasztják az egyház máig megmaradt tekintélyét és egységét.

b. A tekintélyvesztés hatása az egyházon belül

Az egyházfegyelmelés ellehetetlenülése jelzi ezt legkézzelfoghatóbban. Továbbá az egyházon belüli öntörvényű egyének, csoportok megjelenése,

akik kivonják magukat az egyházi törvény – időnként még hitvallási irataink – szabályai alól is. Világi normák begyűrűzése lelkészi, presbiteri és egyháztagsági szinten, mert első sorban közöttünk nincs tekintélye az igének. Nincs egységes káté, hittantanterv, liturgia, vagy ha van, nem tartják magukat kötelezően hozzá. Pedig gondoljunk bele, mekkora ereje volt a Heidelbergi Káténak az ellenreformáció idején, hiszen ténylegesen egy táborba, egy zászló alá gyűjtötte az együvé tartozókat! Mekkora ereje lenne egy Kárpát-medencei egységes hittankönyvnek?...

Az egyházi rangok – tisztelet a kivételnek – jobbára csak a múltból konzervált hierarchiát mentenek át, valóságos tekintély nélkül. Igaza lenne annak a korábban lelkészként szolgáló, de az idézett korra már civil, „kiugrott” lelkésznek, aki Ravasz László temetése után, 1975-ben – tehát nagyjából a fentebb említett Lyotard-dal egyidejűleg – így kesergett: „Ravasz László temetése azt példázta, hogy lezárult egy korszak, amelyben még azt hittük, hogy van protestáns egyházi erkölcs, van valami sajátos etika. Nincs, vége, eltűnt, megsemmisült. Kár, nagy kár, hogy a Televízió nem volt jelen ezen a szertartáson, mert ország-világ elé tárhatta volna, hogy a református egyházi élet ma már formaság, ma már csak tradíció, de sem ereje, sem bátorsága nincs. Kiégett. Elmúlt.” (ÁBTL 0-13586/6. In Fodorné Nagy Sarolta: Történelmi lecke, 47. p.) Ravasz László temetésén őt, azaz őt palástos református lelkész vett részt. Többen civilben. Azt rebesgették, hogy az Állami Egyházügyi Hivatal útján körlevél ment a lelkészekhez, hogy ne merjenek palástosan kivonulni. Ez is a posztmodern kor része! Mint ahogy az is, hogy mindezt egy ügynöki jelentésből tudhattuk meg... A pártállami rendszerben az egyházi pozíciók a párt kihelyezett állásai lettek. Az egyháztagság elveszítette vezetői iránti bizalmát. Megüresedett az egyházi tekintély. Pedig Isten az előljárókat megtartásunkra akarja adni. Ezt a bizalmat újra fel kellene építeni. De ez nem világi eszközökkel adatik, hanem az Isten beszédéhez való szoros ragaszkodásból.

Nemcsak a lelkészi-, hanem a tanítói tekintélynek a megkérdőjelezése is zajlik, akár a tanítványok, akár a szülők részéről. Okkal, vagy ok nélkül, azt most ne firtassuk, mindenesetre általános jelenség. Bár még mindig a tisztelet jele, hogy a gyermekek ott vannak a hittanórán, minden kényszerítő eszköz nélkül! Becsüljük meg!

c. Kateketikai következmények

A tekintélyvesztés legszembeötlőbb következménye a fegyelmezési nehézség hittanórán éppúgy, mint otthon. Svédországba kivándorolt erdélyi magyar anya panaszkodik, hogy ha gyermeke rossz fát tesz a tűzre, és el akarja náspángolni, előbb be kell csuknia az összes ablakot, redőnyöket lehúzni, nehogy kihallatsszék az utcára a fiúcska sírása, mert előfordulhat, hogy egy járókelő feljelenti bántalmazásért. Mire azonban körbe gondosan bezár

mindent, elszáll a mérge, ejnye-ejnye lesz belőle, és kezdheti kinyitogatni az ablakokat. Hatástalan marad a szülői feddés. Hasonlóképpen a pedagógusok kezében is alig-alig van a gyermek megértési szintjének megfelelő fenyítési lehetőség (vö.: L. Kohlberg erkölcsi fejlődési vizsgálatai). A szavak sokszor gyilkosabbak, mint ha a gyermek a hátsójára kap egy puha-párnást.

A keresztyénység lényege az engedelmesség Isten szuverén akaratának. Ez a tartalom azonban a korszellem ellenállásába ütközik: mi az, hogy „engedelmesség?!” – Elavult szó, felejtteni való...

Püspökladányban egy tragikus esetnek lehettünk tanúi: a vonat egy tizenéves fiúcskát gázolt el. Piros volt a jelzés, de ő kerékpárral kikerülte a félkarú sorompót. Elütötte a vonat. Mentő, helikopter... halál. A mi fülkénkbe berogyó vasutas fiatalember még mindig remegve mesélte: minden szemtanú elillant egy perc alatt. Mire a rendőrség kiért, csak ő maradt tanúnak a bakterházból. A munkatársai mondták, hogy két nap alatt ez volt azon a vonalon a harmadik gázolás. Mert mindenki csak a maga feje után megy: látja, hogy piros a jelzés, de azt hiszi, ő kivédheti, az másnak szól, ő siet a dolgára. Csak a bizalom képes elfogadni, hogy Isten szabályai és akarata nem ellenünk munkálkodik, hanem javunkra. Hangsúlyozom: ne csak tanítsuk, hanem szeretessük meg a gyerekekkel Isten törvényét. Ez az első és nagy parancsolat. A második pedig hasonló ehhez: szeretessük meg velük a másik embert éppúgy, mint önmagukat.

Mivel a szülő egyre kevésbé tekintély a gyermek számára, a kortárs csoportoknak szervezzünk programokat: gyermek bibliaórát, ifjúsági kört, nyári tábort, családi gyülekezeti alkalmat. Ezek a csoportok a viszonyítási ponttá, referenciacsoporttá válnak a gyermekek számára. Az ő hátterüket maguk mögött tudva könnyebben vállalják keresztyén értékeiket, és formálják keresztyén identitásukat. Németországban alakult egy ifjúsági szövetség, amely többek között azt tűzte célul, hogy ők nyíltan vállalják, hogy a házasság előtti szexuális életet nem tartják helyesnek. Sok fiatal egy ilyen csoporttagság nevében, annak mintegy védőernyője alatt könnyebben őrzi meg testét. Annál is inkább, mert kimutatott tény, hogy sok fiatal csak azért kezdi el szexuális kalandozásait, mert nem akarja, hogy társai megbélyegezzék.

A tekintélyt nem féltetni kell, hanem megosztani. Megosztani a munkatársakkal. (Persze, ez csak kölcsönösségi viszonyban működik.) Tehát segítőkét érdemes bevonni a kateketikai munkába. A matematika érvelése az egyszemélyes tekintély ellen, hogy: míg egyetlen hatékony tanító, aki naponta ezer embert térít meg, több mint 13 ezer év alatt lenne képes megtéríteni a világot. Ezzel szemben az a tanító, aki egy év alatt két másik hatékony tanítót kiképez, akik a következő évben ugyancsak két-két hatékony tanítót képeznek ki, akik ugyancsak másik kettőt-kettőt... így mindössze 33 év alatt tudnák megszólítani a világot. (Persze, ha a misszió csak matematikai feladat lenne.)

Összességében azt mondhatjuk, feladatunk: a tekintélyvesztés korában „mégis-tekintélyelvűnek” maradni, ahol a tekintélyt az ige jelenti. Ez nem új felismerés, hanem nagyon is régi: ez a reformátori „Sola Scriptura” a „Solutus Christus” és végső soron a „Soli Deo Gloria” elve.

2. Nagy narratívák eltűnése

Nehéz elválasztani az előzőtől, talán nem is lehetne, de abban a reményben, hogy mégis más hangsúlyokat enged meg ez a jelölés, elkülönítve is tárgyaljuk.

a. Hatása az egyházra

A keresztyénség egy válasz lett a sok közül. Valóságos vallás-piac van. A nagy világvallások árnyékában egyre többen fölteszik az egyre élesebbé váló kérdést: „Miért éppen a keresztyénségnek lehet igaza?” Emellett megjelennek az „angyaltanos” közösségektől kezdve a táltosokig a legkülönbébb, magukat egyháznak minősítő csoportok. Kuruzsolnak, hetet-havat összehordanak, pénzt csinálnak a hiszékenységből, nyernek rajtunk.

b. Hatása az egyházban

Nem vagyunk párbeszédben a posztmodern kultúrával. Nem az a megoldás, hogy ne vegyünk tudomást korunk kihívásairól, éppen ellenkezőleg: az üdvösség sisakja azt jelenti, hogy a bátran, emelt fővel, a Krisztus győzelmében részesedve merjünk szembenézni a kor „kihívásaival”! A hit útját járni mindig azt is jelenti, hogy a tegnapi biztonságaimat feladni abban a hitben, hogy a „Vagyok” a pusztában vagy a viharzó tenger közepén is „Veled Vagyok”-ként mutatkozik meg. A zsidóság soha nem tapasztalta volna meg Istent akként, mint aki a tengert kettéválasztja, a kősziklából vizet fakaszthat, vagy hogy szövetségeséül választja, ha Egyiptomban maradt volna. Kellett Mózes hite, kockázata. Kellenek ma azok a próféták, akik az ige világosságában, és egyben a kijelentés felhőjének spirituális súlya alatt a posztmodern kor egyháza számára utat mutatnak. A világ veszteglésre szeretne kárhozthatni minket. A zsugorítási tendenciák erről szólnak. Elhívásunk viszont arra készlet, hogy menjünk tovább az úttalan utakon is, a Jó Pásztor nyomában.

A nagy narratívák eltűnésének köszönhetően nincs szabadítás-történetünk, nincs elbeszélő kultúránk sem. Elbizonytalanodtunk keresztyén érveinkben. Nincsenek történetek a gyülekezeteinkben sem. Talán a múltat még fel-felidézzük, de válik-e jelen idejűvé Isten a mi tanításunk nyomán?

c. Kateketikai feladatok

Kateketikai feladatunk: Mégis vállalni a keresztyén narratívát! Az egyik legnagyobb hitetés, hogy nincs szükség a nagy, létértelmező magyarázatra! A

zsidó tradíció soha nem kérdőjelezi meg saját kiválasztásának és szabadítás-élményének, a Páskának a létjogosultságát. A törvény, vagyis a megfelelőbbhezvetetlen tekintély: a Tóra az elbeszélést az atyák kötelességévé tette... és elmondják a fiaknak évről évre, nemzedékről nemzedékre mind a mai napig.

A keresztyénség szabadítását is történetté tette Isten Jézus Krisztusban, hogy elmondható legyen, üzenetet hordozzon kicsinynek és nagyak egyaránt. A mi nagy narratívánk: Jézus Krisztus váltságshalála és feltámadása. Ezt kell továbbadnunk szegyenkezés nélkül. Nem humanisztikus magyarázatokat, morális érveléseket várnak tőlünk, hanem az evangéliumot: „Úgy szerette Isten e világot, hogy egyszülött fiát adta, hogy ha valaki hisz őbenne, el ne vesszen, hanem örök élete legyen.” Az evangéliumnak a „bolondságát” tette Isten a keresztyénség nagy narratívájává. S valljuk meg, az a keresztyénség, amely ezt véka alá rejt, bizony, méltó, hogy csak egy ideológiának tekintsék a többi sorában.

A nagy narratívák eltűnésével az esetszerű tanítás – de nem a kioktató hangnemben! –, azaz az egyes élethelyzetekre alkalmazott igei útmutatás jelentősége megnő. Az egyházi óvodák és iskolák erre kiváló alkalmat adnak, ezért becsüljük meg őket! Sokkal több és hatékonyabb a spontán helyzetekben megfogalmazható tanítás, mint a megtervezett hittanórák keretében zajló, előre megtervezett oktatás. Az iskola nem csak a kifejtett tantervével tanít, hanem az ún. rejtett tantervével is. A rejtett tanterv az, hogy: ki válhat vezéregyéységgé osztályban és pedagógusok körében, milyen hangnemben beszélnek egymással tanárok és diákok, milyen öltözködést, dekorációt, szabadidő foglalkozást enged meg az iskola, mennyire tiszta, ápoltság a környezet, milyen pontosan kezdődnek az órák, van-e helyettesítés, elvárja-e az iskola az igazságosságot vagy újratermeli a szülők társadalmi besorolását a gyermekben stb., ez nagyobb nevelő jelentőséggel bír, mint a szándékolt és tudatos tanterv vagy pedagógiai program. Ezért a református iskola jelentősége nem csak a hittanórák kedvezőbb helyzetében nyilvánul meg, hanem mindazon nevelői helyzetekben is, amelyek spontán rejtett módon hatnak a gyermekekre.

Beszélgessünk! A beszélgetések számára biztosítsunk keretet pl. úgy, hogy „beszélgetős órát” szándékosan beletervezünk a tantervbe, aztán úgy, hogy nyitott kérdéseket tegyünk fel, amelyekre nem igen-nem a válasz, nem is egyetlen szó, adat, név, hanem amely gondolatközlést követel. Nem baj, ha az óráink, előadásaink nyitva hagynak kérdéseket, amelyekre később vissza lehet térni.

A csoportfoglalkozások jelentőségét el kellene végre ismernünk, és beszélgető körökből építeni föl a gyülekezet nagyobb közösségét. Ezek a csoportok nem a vasárnapi istentisztelet helyett vannak, hanem éppen annak megerősítésére. A csoport-programok elindítása hihetetlenül meggazdagíthatja a gyülekezetet. Igaz, veszélyeket is hordoz, de a semmittevés még többet! A paksi gyülekezet példájára hadd hivatkozzam: a lelkipásztor a vasárnapi ige hirdetést közzéteszi a gyülekezeti hírlevélben. Az ige hirdetéshez

kapcsolódóan 4–5 kérdést tesz föl. A hívek hazaviszik a hírlevelet, és a hét folyamán tartandó házi bibliakörökben megbeszélik. A lekipásztor pedig felváltva megy egyik csoporttól a másikig, folyamatosan pásztorolva őket. Érdemes kipróbálni! Ha hírlevél kiadására nincs lehetőség, lehet jegyzetelni is, és csak a kérdéseket kapják meg istentisztelet végeztével a csoportfelelősök. Ez a hittanos gyermekeinknek a szülői háttérét erősíti meg.

Jelenlétünk a gyermek és az ifjú életében pótolhatatlan, mert szavaink szervezik „történeté”, „isten eseményé” az életüket. Amikor az egyes helyzetekben a gyermekek figyelmét mennyi összefüggésekre hívjuk fel, nem teszünk mást, mint történeté szervezzük az életüket! Ez a lekipásztor és a tanító prófétai tevékenysége: felhívni a tanítvány figyelmét arra, hogy ebben a helyzetben nézd, itt van Isten! Ez a látásmód teszi gyermekeinket bölcsé! A hittanoktató tehát nem csak tanít, hanem bölcsességre is nevel. Ez az, amit egyetlen botcsinálta vallásoktató sem tud megtenni. Ehhez szív kell, halló és értő fül, engedelmes lélek. Így válik lelki vezetővé a hittanoktató és a lekipásztor.

Kisebbeknek sok történetet mesélünk, nagyobbaknak bátran alkalmazzuk a metaforákat, mert mind a történetek, mind a metaforák nyitva hagynak olyan értelmezési utakat, amelyeken a hallgatóink maguk is elindulhatnak. A történetek és a metaforák nem lezárnak, hanem kinyitnak, elkísérik tanítványainkat a legkülönbözőbb élethelyzetekbe, és tanácsadóikká válnak. Több értelmezési lehetőséget rejtenek magukban, mint a fogalmi magyarázat.

Végül pedig még azt is meg kell állapítanunk, hogy az az üresség, amelyben most kortársaink legnagyobb része leledzik, alkalmas állapot a misszióra. Ne jajgassunk kezünket tördelve, hogy hova jutott a világ, hanem ismerjük fel az Isten-készítette időt. Könnyebb egy semmiféle narratívával nem rendelkező embert megszólítani az evangéliummal, mint ha előbb le kellene bontanunk hamis hitek kőfalait. Tehát igenis alkalmas az idő arra, hogy Isten szeretetének nagy történetét elmondjuk. A kérdés csak az, hogy hajlandóak vagyunk-e rá? Olyan ez az állapot, mint amikor Jerikó falai ledőltek, és a honfoglaló törzseknek csak át kellett menni a romhalmazokon. Összeomlott életcentrumok kiáltanak segítségért. Mit teszünk? Járjuk még mindig körbe a várost, mint az eszelősek? Visszavonulunk? Merünk-e győzni? Vagy csak a veszteshez értünk?!

3. „Fogyasztói embertípus” – haszonelvűség

a. Hatása az egyházra

A fogyasztói embertípus hatása az egyházra talán leglátványosabban abban jelentkezik, hogy az egyházat szolgáltatóként kezeli: keresztesítés, esküvő, temetés, konfirmáció alkalmával veszi igénybe. Számukra ünnepi dísz az egyházi szertartás, belső tartalom nélkül.

Pénzmegvonások az egyháztól: akár személyes adakozások elmaradása, akár kormánymegvonások szintjén (lásd a diszkriminatív támogatási megvonások, vagy hogy a kormány adóztatni akarja az egyházi szertartásokat). A posztmodern ember nem szeret adni a egyházi célokra. Érdekes módon sokkal jobban megtalálják az adakozás módját, formáját a nem történelmi egyházak, más vallási közösségek.

b. Hatása az egyházon belül

A fogyasztói magatartás a vallást anyagi nyereséggé váltja. Az áldást jólétként értelmezi. Van olyan neoprotestáns közösség, amely az áldás ismervének éppen a gazdagodást, valamint az egészséget és a sikert teszi meg. Ezek alapján Jézus Krisztus, az Isten Fia sem volt áldott, hiszen szegény volt, teste megtöretett, és kivégzéssel végezte „földi pályafutását”. A fogyasztói ember elvárással van Isten iránt, jelenlétét tehát földi, és ezzel együtt mulandó garanciákban szeretné igazolni. Ez azonban sokszor nem adatik meg.

„Isten jobban enyém, mint a tied” jelenség. A vallás privatizálására is történnek próbálkozások: ki tud nagyobbat kanyarítani belőle. Erről szól a reverzális, de erről szól a garantált javakat kínáló szekták, kisközösségek sora is. Az „igaz” vallás próbája a posztmodern ember számára a „hatékony-ság”. A „működik a termék” jelenség, ami nagyon messze van attól, hogy „ne az én akaratom legyen meg, hanem a tied!” és attól, hogy „mit akarsz, Uram, hogy cselekedjem?” A keresztyénség lényege éppen a „gabonamag halálában” van. „Visszalépek egy fél lépést, járj előttem, Uram. Követlek... Nem akarok nyerni rajtad, inkább rajtam keresztül hódítsd Te szereteteddel a világot. Leszek kezéd, szád, füled.”

c. Kateketikai feladatok

A katekézisben a fogyasztói magatartással szemben leghatékonyabb a megelőzés. Tanítsuk a gyermekeket a pénzről bibliai mérték szerint gondolkodni. Legyenek negatív példák (pl. a bolond gazdag példázata), de pozitív példák is (pl. Salamon vagy mai példák), amelyek azt mutatják, hogy a pénzzel lehet végzetesen rosszul bánni, de szolgálhat jó célokat is. Tévedés az „üdvözítő szegénység”-et hirdetni. A szegénység megalázza az embert emberi méltóságában. Ez nem célja Istennek. Az azonban igen, hogy szabadok legyünk a pénz-okozta szolgaságtól, azaz tanítványaink ne legyenek a pénz rabjai sem gazdagság, sem a kényszerítő szegénység által. Tanítsuk őket – amennyire csak lehet – a pénztől való szabad lelkültre. Tanítsuk őket sáfárként bánni a javakkal, tanítsuk őket a jószívű adakozásra. Istennek szép ígéretei fűződnek hozzá. Tanítsuk a pénzen nem vásárolható értékek megbecsülésére. Irányítsuk közgazdasági pályákra is

tanítványainkat. Csak az újjászületett szívű emberek alkothatnak új morálon felépülő társadalmat, amelynek alapja nem az önzés.

Tanuljunk meg mi magunk a „kicsik” oldalán bekapcsolódni Jézus Krisztus missziói programjába. Néhány éve társultam a „Fellowship of the Least Coin” nevű női nemzetközi imaszövetséghez, amelynek lényege az, hogy valahányszor valamilyen szempontból a „legkisebb” – lehet az a legszegényebb, legbetegebb, legmagányosabb, legszomorúbb, özvegy, árva, csalódott stb. ember a látóterünkbe kerül – imádságot mondunk érte. Ezzel egyidejűleg ki-ki a saját országa legkisebb pénzürméjét beledobja egy otthoni perselybe, s évente egyszer az így összeadódó szerény pénzüsszeget

elküldjük a központba, az Egyházak Világtanácsa székházába, Genf-be. (A nőszövetségünk testületileg csatlakozott.) Hihetetlen jól esik nem a „hatalom” felé húzódni, hanem a kicsinyek felé. Ha belegondolunk, száz imádságot mond el az ember, mire száz forint összegyűlik! Tehát végképpen nem a pénzüsszeget van a hangsúly, hanem az imádságon. Egyébként nem törvényeskedő pontossággal gyűjtjük az imaforintokat: előfordulhat, hogy elmond az ember tíz vagy ötven imádságot is nap közben, mire egy-egy forint belekerül a gyűjtődobozba, máskor pedig pontosan megtartja. Ennek a mozgalomnak a célja az, hogy Isten segítségét hívjuk mindazon helyekre a világon, ahol ember nem segíthet. Cél, hogy az imádság ereje által lehetőségek nyíljanak meg reménytelen emberek előtt, Isten munkálkodjék, és uralma nyilvánvalóvá váljék. Ezüstünk és aranyunk nincs, de imádkozni mindannyian tudunk. A közbenjáró imádság által tudunk részesedni mások nyomorúságában, és így is adatik hatalom a fogyasztói szemlélet fölött úrrá lenni. Megjegyzem, hogy a gimnáziumunk egyik évfolyamán a diákok is csatlakoztak ehhez, s tanárunk elmondása szerint megindító volt, hogy a tanári asztal sarkára kitett üvegtálcán hétről hétre hogy szaporodtak az egyforintosok.

A szilágysámsoni szószék

A fogyasztói szemlélet ellenében hat mindenféle közösségi játék, tánc, dráma, színdarab, közösségi poszter készítése, mindazon foglalkozás, ami kreativitás szintjén sem csak az „önkifejezésre” gondol, hanem az „együvé tartozásra” is.

Tanítsuk meg a gyermekeket a kicsiny megbecsülésére, az „elég” fogalmára. A tiszta víz, a kenyér, a levegő, a fény így került az anyaországi első osztályos hittankönyv tantervébe. Tanulják meg kicsiny korban ezeket becsülni, hogy majd nagyobb korukban is vigyázzanak rá, és majd ezek szimbolikus értelmét is becsüljék.

Összegezve: miközben lépten-nyomon a „fogyasztói embertípus”-ba és annak mesterségesen kreált ideáljába (a szép, a fiatal, a sikeres) botlunk, a katekézisben mégis a pénz és az anyagi javak viszonylagos értékét kell tanítanunk. Hangsúlyozom: nem a mellékes voltát, de a viszonylagos értékét.

4. Virtuális létezés

a. Hatása az egyháza

A televízió és az internet által mesterségesen kreált helyzetekben élünk, azok félelmét féljük, azok sikerét irigyeljük, gondolataink gondolkodunk, felszólításainak engedelmeskedünk. A média által irányított propaganda célpontjai, s gyakran áldozataink vagyunk egyénileg is, és egyházként is. A média gondoskodik fiataljaink számára szabadidejük színes eltöltéséről, így idejükből nem marad „holmi vallásos gyakorlatokra.” Ma már nem a pap és a tanító a tudás forrása, a média „demokratizálta a tudást”, mindenki számára hozzáférhetővé tette. A tanító és a lelkipásztor mégis ismer valamit, amit a média nem: az élet misztériumát! Az istenközelség és az embertárs titkát. Ezt csak személyes emberi kapcsolatokban lehet átélni. Tehát az egyház azok számára változatlanul nélkülözhetetlen a jövőben is, akik az élet lényegét keresik. Akik a „szórakoztató ipar” egy válfaját látják benne, azok megválnak tőle. Jól teszik.

b. Hatása az egyházban

A technikai forradalom, a digitalizált intelligencia világában a számítógépes programok, filmek az egyházban is megjelentek, s igen jól használhatók egyházi adminisztrációban, információszerzésben, tanulásban, szabadidő szervezésben. A technikai eszközök kezelését mindenkinek meg kell tanulnia, esetenként hittanórán alkalmaznia.

A média jótékony hatását nem tagadva beszélnünk kell arról, hogy a média által neurotizált, időnként hipnotizált, s igen gyakran általa deformált tömegekkel van dolgunk. Az agresszió, a sztárjelenség, a fizikai erőnlét ha-

nyatlása és a mentális szegényedés beszédben, gondolkozásban, ítélő erőben, képzelőerőben mind jelentkezik korunk egyháztagságában, így gyermekeinkben is. Meg kell hogy mondjuk, talán még mindig sokkal kevésbé, mint az egyházon kívüli közegben élők között. Egyháztagjainknak éppen az egyházi közösség által adatik egészségmegőrző, személyiség-integrációs, megtartó erő, akár a virtuális világ veszélyeivel szemben is.

c. Kateketikai feladatok

A média jótékony hatása, hogy az internetről a gyermekek információt gyűjthetnek, amivel gazdagíthatják egy-egy hittanóra anyagát. Időszerű feladatunk mint egyháznak számítógépes programokat, játékokat készíteni, amelyeket az egyházi oktatásban tudunk használni. A filmek hasonlóan jó szolgálatot is tehetnek.

A jó mellett a rossz hatásokat is figyelembe kell vennünk. Ma már kiterjedt irodalma van a média-ártalmaknak. Tájékozódjunk benne! Helyi közösségekben ellensúlyoznunk kell és lehet a média-propagandát. Kimutattott tény, hogy a média nem közvetlenül hat az emberekre, hanem az úgynevezett „vélemény-vezéreken” keresztül, vagyis olyan tekintélyesebb emberekre keresztül, akikre saját családjuk, lakóközösségük odafigyel. Miért ne lehetne ilyen a lelkipásztor és a tanító?! Beszélgessenek arról, hogy milyen információk jönnek híveikhez, tanítványaikhoz a média-csatornákon, és vállalják a „vélemény-vezér” tisztét.

Összegezve: A virtuális világ minden vonzása ellenére mégis az emberi kapcsolatokat és közösségeket erősítsük, s ne higgyük el, hogy ezek helyettesíthetők gépekkel.

Zárszó

A posztmodern jelenség nem új, hanem benne tetőzik az előző korok minden útkeresése és életfilozófiája. Pilátus igazságkeresése és egyben kételkedése: „micsoda az igazság?”; Descartes racionalitása: „cogito ergo sum”; Nietche fanyar élettágadása: „az isten halott”; Kierkegaard egzisztencialista döntésre hívása: „az élet a választási lehetőségek sorozata, nem determináció”; Freud személyiség-atomizálása: „id-ego-superego” – hogy csak néhányat említsünk. Csakhogy miközben a nyugati gondolkodás „stációról” beszél a filozófia (lásd: R. Tarnas), Távol-Kelet, Kínával az élen a világ motorjává válik. Ez nemcsak népességének köszönhető, hanem véleményem szerint annak az egészes, holisztikus látásmódnak, amelyet a távol-keleti ember éppen a vallásán keresztül megőrzött, s amelynek köszönhetően önmagát egy nagyobb rend értelmes részeként látja. De köszönhető az oktatásának és versenyképes tudományművelésének is. Távol-

Kelet feljön, míg Európa a posztmodern világban felőrli önmagát. Talán tanulhatnánk tőlük, európai keresztyén identitásunk megőrzése mellett. Lehetséges, hogy el kellene indulnunk egy pedagógiai őshaza-keresésre?...

Nekünk magyaroknak kelet éppúgy részünk, mint nyugat. Talán éppen híd-szerepünk vállalásában lehet megmaradásunk?...

A hittanoktatók és a lekipásztörök álljanak helyükre, és motiváljanak! Az ige teremtő erejével késztesse nek életre, feladatokra, hivatás(ok)ra. Buzdítsanak olyan egészséges életszemléletre, amelyben az első hely mindenek ellenére a Szent Istené marad, a második pedig az emberé.

Ha valaki, akkor a református egyház könnyedén megtalálhatja az utat a posztmodern emberhez, hiszen a reformáció óta hordozza elemeit: az üres tekintély elleni lázadás, az egyéni felelősség hangsúlyozása, a kultúra, a tudomány, a gazdaság felelős művelése, megszentelése, Isten dicsősége alá vonása és nem pedig ideges elfordulás tőle. A református egyház, szolgálva az élen vállalja bátrabban örökségét, mert a reformáció felismeréseit talán jelen korunkra nézve is adta Isten, hogy ne roppanjunk össze egy pillanat alatt a posztmodern kor kaotikus erői között, s ne egyszerre veszítsünk el evilági és egyházi támaszokat. A reformáció megtanította áldásként használni azt, amit a posztmodern ember önsors-rontásként tud csak alkalmazni, mert önmaga akarja meghatározni, hogy mi a jó és mi a rossz. Ebbe pedig kezd belezavarodni a posztmodern ember. Minél inkább látjuk, hogy önmagunk „felszabadítása” Isten felsőbbbsége alól halálunkra van, annál közelebb jutunk ahhoz, hogy önként visszavigyük a tiltott gyümölcsöt – nem csak egyénileg, hanem globálisan is a Szent trónusához, és ott letegyük, és megvalljuk: nem kell. „Jó az, amit Te mondasz jónak és rossz az, amit Te mondasz rossznak. Nem azért ismerem már el jónak a Te akaratodat, mert nagy tekintélyek és nagy narratívák így mondták, hanem önként, szabadon, egyéni felelősségem tudatában, Hozzád visszavágyó szabad akaratomból.” Efelé mutatnak a posztmodern kor jelenségei.

Ezékiel látomása a templomból kijövő vízről prófétai szó a mának (is). Azt üzeni a mai kor egyházi munkásainak, lekipásztöröknek és pedagógusoknak, hogy a templomból kijövő víz fogja meggyógyítani a népeket, azaz a szószékről és a katedráról hangzó ige. Ezért Isten népe, állj helyedre!

DR. FODORNÉ DR. NAGY SAROLTA
református lelkész – főiskolai tanár

ÉPÍTETT MENNYORSZÁG

A középkori templomépítészet lelki háttere

Néha az ember menekülni szeretne az ellenségesnek látszó kiismerhetetlen jelenből. Fantáziája vagy előreröpíti egy sosemvolt világba, vagy visszaréved a messzi múltba. A jövőt olyannak képzeljük, amilyennek mi szeretnénk, ha viszont a múltban kalandozunk, olyanná kell válnunk, mint a régi emberek...

Akik a messzi múltban templomot építettek, egy zűrzavaros világban kerestek biztos menedéket. – Mármint azok, akik építhettek. – Az ősegyház számára ez nem volt kérdés (Krisztus úgyis nemsokára visszajön mennyei királyságával, tehát nem kell építeni). Később lehetősége nem volt rá – a „földalatti” (szó szerint) egyház katakombákba szorult. Aztán, a Nagy Konstantin-i fordulat után ugyan levegőhöz jutott az egyház (kicsit meg is szédült a friss levegőtől), de a birodalom alapjai már rengeni kezdtek – megfelelő hangulatot keltve egy világ vége várásához.

S a világnak hamarosan vége is lett – legalábbis annak, amit addig oly rendíthetetlennek hittek –, a pogány germánok s a barbár vándornépek pusztításai következtében a Nyugat-római Birodalom összeomlott – vége lett annak a világnak, aminek mintájára még az Isten országát (Civitas Dei) is elképzelték. Olyan idő következett, amelyben a békét áhító ember visszavágyott a rend korszakába – Róma világába.

**Az észak-magyarországi Karcsa temploma ma református.
A szentély kör, a hajó négyszög alakú**

Sokáig, nagyon sokáig nem mondtak le arról a dédelgetett ábrándról, hogy a Római Birodalom még helyreáll. A nyugati világot (Nyugat-Európa) bármennyire széttagolt volt is, egyetlen uralkodó – Cézár (a császár) uralma alá akarták erőltetni, s az istenháza is a császárok kora birodalmi csarnokának, a bazilikának (basiliké) mintájára épült. Az első templomok eredetileg nem is templomok voltak. Az ókor utolsó évszázadában szabadabb, majd kötelezővé váló vallásgyakorlat számára nem voltak kultikus épületek, s hogy a hirtelen támadt szükséglet enyhítsék, a „basiliké”-t engedték át erre a célra. A bazilika a római korban eredetileg kereskedelmi és bíraskodási célokra épült. A magas négyszögű csarnok mellé kétoldalt alacsonyabb részeket ragasztottak, oly módon, hogy a középső magas csarnokot oszlopok tartják, s az oszlopok között lehetett átgátni a kétoldali alacsonyabb részekbe. A középkori Német-római Birodalomban az egyház a templomokat ilyen bazilika stílusban építtette.

A bazilika lett az egyház, a mentsvár a lelkek számára – vagy inkább hajó, ami menedék az áradat idején. (Mert ahogy Nőé idejében Isten a vízözönnel véget vetett az akkori világnak, majd ugyanígy tűzözönnel vet véget ennek a mostaninak, és ahogy annak idején Isten kegyelméből csak azok menekültek meg, akik bent voltak a bárkában, ugyanígy majd a világ végén csak azok menekülnek meg, akik bent lesznek az egyház hajójában.)

Képzeletben lépünk be egy ilyen templomba. Főleg Olaszországban és Németországban találhatunk ilyeneket. Ezek székesegyháznak vagy apátsági templomnak épültek. Ezt a korszakot később találóan jellemezve, román kornak – vagyis római eredetűnek – nevezték el, de tulajdonképpen a rómainak és a germánok keveréke, s a 8–13. századra tehető. A Kárpát-medencében ez a honfoglalás, illetve az Árpád-házi királyok kora. Itt példának vehetjük a pécsi székesegyházat, a tihanyi apátság templomát, vagy a Partiumban az ákosi református templomot. Az épület a belépőre lenyűgöző hatással van. A hatalmas, vastag falak és oszlopok biztonságérzetet keltenek, mintha valóban a végítéletben kellene rendíthetetlenül állniuk. Az említett bazilika mintájára három hajója van: középen a széles és magas főhajó s kétoldalt az alacsonyabb s keskenyebb mellékhajók a már fentebb leírt módon.

A szentély és a hajók találkozásánál gyakran kereszthajók vannak, így a templom alaprajza kereszt alakúvá válik, mint például a gyulafehérvári székesegyházé. A szentély a „szent rész”, mise idején ez a papok helye. A korai korszak néhány kivételével a szentély mindig kelet felől van, így a hosszanti tengely kelet-nyugati irányú – a templom „keletelt”. A szentély apszissal (félkörívvel) zárul. (Középkori eredetű református templomaink még őrzik ezt a formát és itt a volt szentély ma már általában a férfiak ülőhelye.) Ha a félkörívet a szentélyen belül kiegészítenénk, egy teljes kört húzhatnánk meg (mint egy kicsi körtemplom), mert a kör a végtelenség, az örökkévalóság jelképe. Ha az alaprajzot képzeljük el, a szentély köre és a négyszögletű hajó érintkezési pontján volt az oltár, ami az ég és a föld találkozása. A szentély keletre néző ablaka is kerek vagy ovális, amin

keresztül a reggeli/délelőtti mise idején a felkelő nap sugarai rávetülnek az oltárra. Az oltáron Krisztus, „a mi fényes napunk”, itt találkozik népével, aki ide járul, hogy egyesüljön „Krisztus testével”, a megszentelt kenyérrel.

A főhajó kicsi ablakai a falaknak mellékhajók fölé emelkedő részén vannak. Nem kilátni kell rajtuk, csak egy kevés fényt beengedni. A külvilágot minél inkább ki kell zárni, mert bent egy más világ van. Ha belép valaki a templom hajójába, a „szentek közösségében” érezheti magát. A hajdani szenteket, a prófétákat, az apostolokat, evangélistákat, meg az egyház szentjeit ott lehet látni a freskókon s szobrok alakjában. Ez a benti világ az oltalmat és örökkévalóságot is sugallja. „Az egyházon kívül nincs üdvösség” – hangzott az intés, s az akkori felfogás szerint ezt az egyházat maga a templom testesítette meg. (A régi magyar nyelvben a keresztyén templom az „egyház”.) A templomba menekültek a veszedelem idején is. Valóban rendíthetetlenek ezek a falak! Egy ezredéve állnak s ha kell, készek állni legalább ugyanennyit.

Ha kívülről szemléljük a román kori templomokat, abban a hitben erősítenek meg, hogy ez a világ „jól megépített”. A középkori ember Isten teremtettségét csak úgy képzelhette el, hogy alul van a föld, s térben felette a menny. Még mindig nem mosolyogták le a bábeliek naivitását, akik azért építettek tornyot, hogy ezen keresztül az égbe jussanak. Ha nem rettentene a régi példa, akár lehetne bátorzkodni újra egy magas lépcsővel... Mert hát így stabil is ez a világ s ez a rend. Rend van a társadalomban is: alul a szolganép s aztán feljebb-feljebb, fokozatosan fel a csúcsig, a királyig, vagy a pápáig, vagy...az örökkévaló Úrig. A román kori templom ennek a rendnek a figyelembevételével épült. Legjellemzőbb példa a pisai dóm – no, és a torony... Az embernek az a benyomása, hogy a félköríveket tetszőlegesen lehet ismételni vízszintesen, s ki tudja még, hány szintet felfele!

A pisai dóm és a befejezetlen torony

A pisai torony esete elgondolkoztathatta az akkoriakat, hogy ez a világ talán mégsem annyira stabil, mint képzelték. És a templomok sem tudtak mindig biztos menedéket nyújtani. Nagy problémát jelentett a deszkamennyezet. Tűzvészben, ez inkább veszedelem, mint oltalom. A 11–12. században, a román kori templomépítészeti virágkorában azonban ezt a problémát is megoldották. A kő éghetetlen, ezért a mennyezetet kőből készítették, boltozatosan. Kezdetben dongaboltozattal, ahol a boltívek sorban követik egymást, mint a hordó dongái, majd a még ennél is stabilabb bordás boltozattal, amikor egymást is támasztják a dongák – hát még, ha csúcsosan záródnak!

Ez utóbbi megoldás forradalmasította a templomépítészeti, sőt, egy olyan technikai megoldáshoz vezetett, aminek az alapötletét a modern építészeti is kénytelen kölcsönözni. Ez viszont már egy új korszak új stílusa – ez a gótika.

Semmi köze a gótokhoz. Valószínű, hogy az olasz reneszánsz képviselői, akik túlzottan tisztelték Rómát s mindazt, ami római, csúfondárosan gótnak nevezték azt, ami az Alpoktól északra volt, mert az barbár. A későbbi kor csúfolta, viszont keletkezési korában felháborítóan szemtelennek titulálták, s szörnyülködtek égbetörő merészségén. Ma már csodáljuk ezt a stílust és technikát. A gótika keletkezési helye Franciaország szíve, az Ile de France. Úgy látszik, a franciákra nemcsak ma, hanem már akkor is jellemző volt az extravagancia, ami kellett ennek a stílusnak a kialakulásához. S ugyanaz történt, mint ami lenni szokott egy új divat keletkezésekor, hogy előbb megütközést kelt, sőt megbotránkoztat, aztán mégis mindenki átveszi, s ugyanazt csinálja. 1140-ben kezdték el a Párizs melletti Saint-Denis apátsági templomban az apszist átépíteni. Az építész neve ismeretlen, Suger apáté viszont igen. Róla azt állítják, hogy főleg politikával foglalkozott, a francia királyság megalapozásával, egyébként pedig az apátság ügyeit intézte. Ő volt az építés megrendelője. Az építészeti ötletnek kigondolója volt-e vagy bátorítója, ma már megmondani nem tudnánk. Arról van szó, hogy az ezt megelőző korban a „rend”, vagyis a fokozatok betartásával építkeztek, itt viszont merészen, minden átmenet nélkül az „égbe törtek”. A súlyos kőboltozatos tetők megtartásához, a stabilitást nyújtó tömör falakra tulajdonképpen nincs is szükség. A falakat óriási üvegablakok sorával lehet felcserélni, a tetőzetet viszont megtartják az oszlopok, az oszlopokat támasztó pillérek, pillérek bonyolult szerkezete. A tetőzet kő szerkezete attól stabil, hogy bonyolult hálózata pontos számításokkal szerkesztették s a terhelést a csúcs zárókövétől a mennyezet egymást támasztó bordázatán, az oszlopok, pillérek szerkezetén vezették le az alapokig. Az egész szerkezet a csúcstól az alapokig pontosan egymáshoz illesztett díszesen faragott kövekből áll. Bár a kő súlyos építőelem, az épület egész szerkezete mégis olyan hatást kelt, hogy az egész könnyed, légies, szinte földöntúli.

A messziről érkező földi vándor a várost még szinte alig látja, de a templom már messziről vonzza a tekintetét. Ahogy közelít, nem teheti, hogy

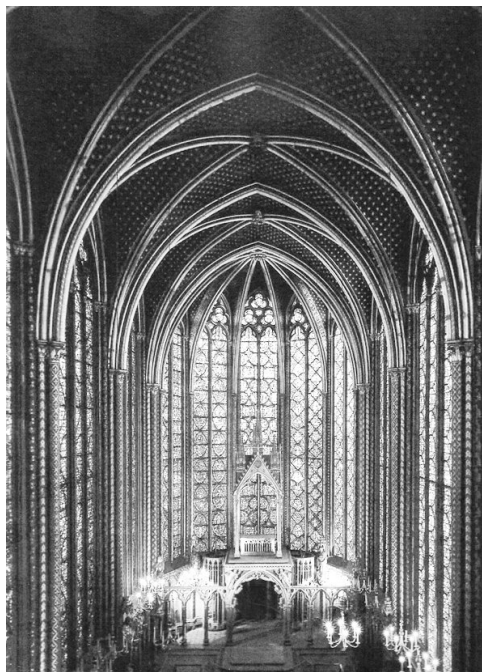
szemlesütve járjon – ellentétben a romanikával, ami inkább alázatos főhajtásra kényszerít, a gótikus templom minden eleme (a tornyok, ablakok, oszlopok, pillérek, csúcsíves bordázat) arra biztatja az embert, hogy tekintetét felemelje, fel az égig, s még tovább, fel Teremtőjéhez...

A gótikus katedrális a tündöklő mennyországot akarja a földre varázsolni az által, hogy az égi fény az égbe törő festett üvegablakokon áthaladva, bent ragyogó, színpompás világot teremt. Mindezt nemcsak az utókor értékeli ilyenképpen. Fennmaradt Suger apát írása, amikor kénytelen volt védekezni, mert ezt az új stílust impertinenciával, szemtelen szentségtöréssel s istentudja, még mivel vádolták. (Mert ha a földi halandó tekintete nem akad meg az első párkányon, hanem egyből a csúcsra emelkedhet, és ezt az árnyékvilágot nem komornak, sötétnek látja, hanem gyönyörködhet a ragyogó fény pompázatos játékában, akkor még egy szolgából is lehet király, vagy egy koldusból is szent... – felborul a régi rend!) Suger apát azzal védekezik, hogy itt nincs szentségtörés, hanem éppen ezek az ablakok a legszentségesebbek („sacratissimae vitrae”), amin keresztül behatol a csodálatos fény („mirabilia lux”).

A vád nem állt fenn sokáig. Harminc év múlva, 1171-ben egy francia építőmestert fogadtak a Canterbury székesegyház felépítéséhez. Nemsokára a németek is követték a példát s innen terjedt tovább kelet felé – későre, meggyúlt árnyéka átvetült a Kárpátokon túlra is. Nemsokáig állt ellen

Itália és Spanyolország sem. És mindegyik nemzet „honosította” is a gótikát, a nemzet lelkülete jól tükröződik a díszítésekben, építészeti megoldásokban. Az itáliai kicsit játékos (a velencei kicsit keleties), a spanyol kicsit móros, az angol egészen egyedi, a német következetesen (talán túlzottan is) célratörő.

Akár a romanika, akár a gótika esetében tettenérhető az építők azon szándéka, hogy a templomba belépőt lenyűgözze a benti világ. Aki a kinti, fáradsággal, szenvedéssel, veszedelmekkel terhelt világból a templomba jön, itt egy más, szebb világot talál, az építők által teremtett mennyországot.

Gótikus szentély

KELEMEN ISTVÁN
hegyközsáldobágyi lelkipásztor

Reformációtól reformációig

Ha van évszám az Anyaszentegyház történetében, amelyet gyülekezeteink tagjai közül a legtöbben ismernek, az a szászországi Wittenberg 1517. október 31-én elkezdett reformációjának dátuma.

A wittenbergi egyetem bibliai tanszékének Ágoston-rendi professzora, Luther Márton ezen a napon tette közzé egyházjobbító 95 tételének röpiratát, amikor azt a város vártemplomának északi kapujára kiszögezte. Tette ezt azzal a jóhiszeműséggel, hogy egyházi felettesei – kezdve a mainzi érsektől mindazokig, akik szívükön hordozzák Krisztus földi testének, egyházának küldetését: megújítani az egyházat fejében és tagjaiban – komolyan veszik, és valami újat kezdenek cselekedni az Anyaszentegyház s így Ura javára.

Lássuk, mi is történt a nyilvánosság elé tárt reformatori tételek nyomán.

1. A Luther által remélt tisztázó vitára nem került sor, de annak szövegét kinyomtatva, mind Németországban, mind külföldön a wittenbergi professzor tételei viharos gyorsasággal váltak ismertté és egyben szellemi kovásszá az egyetemes egyház életében. E tételek elterjedésükkel egyszerre szereztek szerzőjüknek legalább annyi ellenséget, mint pártolót.

Ellenfelei közül elsőként tartják számon Tetzel Jánost, a búcsúcédulák árusítóját, aki már a következő évben válaszolt a Wittenbergben kifüggesztett tételek vádjaira. Luther e támadást nem hagyta válasz nélkül. Tetzelt követte Eck János teológiai professzor, aki Luthert, a száz évvel korábban élt és 1415-ben máglyahalálra ítélt cseh előreformátorhoz, Husz Jánoshoz hasonlította. Látván, hogy Luther nem egykönnyen győzhető meg tételei visszavonására, maga a pápa vette kezébe az ügyet, pert indítva Wittenberg engedetlen professzora ellen.

Az 1519-ben megrendezett lipcsei hitvitán nyilvánvalóvá vált, hogy Luther túl a búcsúcédula-árusításon immár az egyház egész berendezkedését és tanítását vette kritika alá.

Ezek a nyilvánosság előtt is ismertté vált hitbeli-szellemi küzdelmek hozták el a reformátor számára a kor humanistáinak barátságát. Ezzel a kapcsolattal magyarázható, hogy a wittenbergi egyetem eddig oktatott tantárgyai közé a latin, héber és görög nyelvi oktatást is felvette, ezzel mélyítve el a Biblia szövegének még alaposabb kutatását és megértését.

2. A meddőnek látszó vitatkozások azonban eredményt is hoztak a reformátor további küzdelmeiben, amikor 1520-ban három olyan nyilvánosságnak szánt dolgozatot is közzé tett, melyek az egyház laikus tagjait voltak hivatva eligazítani a hit és az abból fakadó cselekedetek dolgában.

Ezek az iratok: a. A német keresztyén nemességhez, b. Az egyház babiloni fogságáról és c. A keresztyén ember szabadságáról.

Az első iratban Luther a császárt, a fejedelmeket és a német nemzet nemességét arra szólítja fel, hogy vigyék végbe az egyház halaszthatatlanná vált reformációját, mivel erre az egyház illetékesei, főpapjai nem hajlandók.

A második iratban a reformátor az egyházban addig alkalmazott hét sákramentumról (szentségről) értekezik, azoknak javarészét úgy tekintve, mint amelyek fogságban tartják Krisztus egyházát. Luther a Szentírás alapján csak a keresztséget és az úrvacsorát kész elismerni és kiszolgáltatni.

Harmadik röpirata a keresztyén ember szabadságát taglalja, azt a témát, amelyet a humanizmus gondolkodói, elsősorban Erasmus vetett fel. A keresztyén ember – tanítja Luther – lelkében, belső mivoltában – szabad, míg külső teendőiben, cselekvéseiben hitéből fakadóan – szolga. Luther e tanításában a lelkiismereti szabadság 16. századi chartáját teszi közzé az addig lélekben gúzsba kötött keresztyén társadalom számára.

3. Luthert egyháza először pápai bullával megfenyegeti, hogy ha álláspontján nem változtat, a kiközösítés büntetésére számíthat. (Ex surge Domine! Kezdeti pápai bulla. Itt ér véget a reformátor eddigi jóhiszeműsége s belátja, egyháza képtelen arra, hogy fejében és tagjaiban, illetve hitében megújuljon.

A Luther egyházi megítélését jelző események ezek után gyorsan követik egymást: 1520 novemberében Aleander pápai követ nyilvánosan égeti el Luther műveit és hirdeti ki a reformátor kilátásba helyezett kiközösítését, immár mintényt. Luther válasza sem marad el. Ugyanez év decemberében a kiközösített reformátor professzortársai és diákjai előtt ugyancsak nyilvánosan elégeti az őt kiközösítő pápai bullát, s ezzel Luther reformátori fáradásai új szakaszba lépnek.

A szakítás így a római egyház és új utakat kereső fia, a wittenbergi professzor között véglegessé válik.

4. Az egyház kiközösítést jelentő döntése után a reformátor tényleges sorsa a birodalmi gyűléstől függött. A német fejedelmek, élükön Bölcs Friggyessel keresztülvitték, hogy megegyezően hallgassák meg Luthert. E döntés nyomán Luther 1521. április 18-án megjelent birodalmi gyűlésen, s ott előbb latinul, majd német nyelven tett bizonyosságot arról, hogy egyedül a Szentírás a legfőbb mérce, pápa, zsinat és egyház fölött, hogy miként kell a keresztyén embernek e világban élnie és szolgálnia. De kész arra, hogy bárki a Szentírás alapján ennél őt

jobbra tudja tanítani, azt engedelmesen elfogadja és tételeit visszavonja. Bátor vallástételét a sokunk által ismert mondattal fejezte be: Isten engem úgy segítjen. Ámen.

* * *

Kerek négy évtizednek kellett eltelnie ahhoz, hogy az 1517-ben elkezdett német reformáció szelleme Erdély kapujában, Váradon is győzedelmeskedjék. Ha figyelembe vesszük, hogy Luther Márton reformációjának híres és egyes iratai már 1518 táján ismertekké váltak Nyugat-Magyarországon, feltehető a kérdés: mi késleltette az evangélium térhódítását a 16. század közepéig a Magyar Királyság területén s annak keleti részén, Erdélyben?

Az ok, amelyik ezt a szellemi fáziseltolódást magyarázza, többretegű. A Magyar Királyság sajátos, Kelet-Európában elfoglalt geopolitikai helyzete, a hatalma csúcsa felé közelítő Oszmán Birodalom expanziós politikája, az ország fejletlen gazdasági állapota s az értelmiségi és polgári réteg szerény volta indokolják, hogy a lutheri, majd pedig a svájci reformáció társadalmat és lelkeket megpezsztítő hatása csak akkor vált történelemformáló erővé, amikor a német lutheri egyház vassal-vérrel folytatott küzdelemsorozata után az 1555. évi augsburgi vallásbékében biztosíthatta szabad vallásgyakorlatát a birodalomban.

Mátyás király 1490-ben bekövetkezett váratlan halála után erejét veszti az ország alkalmatlan vezetői révén. Az őt követő utódok, II. Ulászló, majd pedig II. Lajos képességeikben még csak meg sem közelítik a nagy reneszánsz uralkodót, Mátyást. Az 1514-es Dózsa-féle parasztháború szomorú előkészítője és nyitánya annak a nemzeti szétdaraboló hullámverésnek, amely az 1526-os nemzeti tragédia, a mohácsi csatavesztés nyomán lett úrrá nemzetünk fölött.

Az ország három részre szakadt. A Dunántúl egy része és Észak-Magyarország a sebtiben néhányak által megválasztott Habsburg Ferdinánd jogára alá került, dél felől háromszög alakban a török hódoltság területe hasított az ország testébe, míg a történelmi Erdély és az ahhoz időnként váltakozó területtel kapcsolt ún. Részek, a Partium Szapolyai János ellenkirály felségterülete lett.

A főúri rend és a főpapság egy jó része Mohács mezején elesett, akik pedig közülük megmaradtak, azok gyakran változtatott pártállásukkal hol az egyik, hol pedig a másik király oldalán igyekeztek személyes birtokukat és hatalmukat gyarapítani.

A mezővárosok éppen csak fejlődésnek indultak, mesteremberei, kereskedői a polgárosodás kezdő lépcsőfokait ha megtették e században. Az ország egyetlen külkereskedelemnek szánt és kivitt terméke a hízott marha.

Werbóczy megtorlást hozó törvénye, a Tripartitum béklyóba verte 1514 után a jobbágyságot, amely így – érthető módon – kilátástalanságban morzsolta napi életét, amelyet török, katonai zsoldossereg és földesúr egyaránt keserített.

Az egyház pedig ebben a megosztottságban, anyagi és lelki szegénységben nem állt Urától kapott lelki megbízatása magaslátán.

Összegezve: a bajaival elfoglalt és önmagába zárkózott nemzet nem látott reményt arra nézve, hogy a hajdani dicsőség és önállóság akár csak töredékében is visszatérne számára.

Ebbe az emberileg kilátástalannak tekintett helyzetbe szól bele Isten Igéje, először rejtetten, majd pedig mind nyíltabban és hatalmasabban, hogy a térdre kényszerített népet kimondhatatlan szavával és Lelkével vigasztalja és fölemelje. Istennek ez a megújító szándéka a hozzánk is elért reformáció örömeiben öltött történelmi formát.

1. Az első kapcsolatok a reformációval

A reformáció első hírhozói az ország németajkú városainak polgárai, külföldet járó kereskedői és a külhoni egyetemeket felkereső diákjai köréből kerülnek ki. Továbbítják a német föld hitújító mozgalmának legfrissebb eseményeit s magukkal hozzák azokat a röpiratokat és teológiai dolgozatokat, melyek az itthoni hitújítás ösztönzőivé válnak.

Az 1520-as évek elején ismertté válik Luther Márton neve, mozgalma és részben azok az iratok, melyek lámpásai lesznek az itthon kibontakozó egyházi megújulás előharcosainak. Érdekes módon éppen Mária királyné, II. Lajos feleségének környezetében bukkan fel az a kis csoport, amelyik fogékonynak bizonyul a wittenbergi reformátor tanításai iránt.

Ezzel párhuzamosan azonban találkozunk az ellenkező folyamattal is: a mohácsi vészt megelőző országgyűlési határozatok tételesen is kifejezik, hogy akik a vétkes lutheri eretnekség bűnében találtatnak, azokat megégetik és javaikat elkobozzák.

Az alaphelyzet itthon azonosnak mondható a németországgal: az evangélium – emberileg szólva – ott nyerhet teret, ahol a világi hatalom pártolólág karolja föl a hitújítás ügyét. Isten a térdre kényszerített országban is rendelt hitbuzgó nagybirtokosokat, városi tanácsbelieket, tehetős polgárokat, akik az evangélium ígértetőiben Isten követeit látták meg és oltalmazták.

Az új hit hirdetői részben a régi egyház szolgálói közül, szerzetesek, kanonokok, plébánosok, részben tanítók, családi nevelők vagy külföldön megfordult s hazajött diákok közül kerültek ki. A meghallott üzenet egyenes következménye lett itthon is, hogy felébredt az Ige forrása, a Szentírás iránti igény. A kor szerény anyagi lehetőségeinek arányában s a nyelvi képzettség fele útján a Szentírás egy-egy könyvének, illetve könyveinek a fordítása kerül kiadásra. Ebben a reformáció ügyének elkötelezett nyomdászoknak is komoly részük van. Gondoljunk Huszár Gálra vagy a nagy hírű kolozsvári nyomdára Heltai Gáspár vezetése alatt.

Az Ige vándor prédikátorai egy-egy főúr vagy város oltalma alatt rajzanak ki birtokaik, falvaik és városaik népe körébe, hogy a rájuk bízott üzenet elérkezzék a szívekhez. Nem zökkenőmentes ez a fáradozás. Olykor-olykor vakbuzgó földbirtokos, várkapitány vagy főpap üldözi el a hivatlan igehirdetőket.

2. Összeütközések

Az 1520 utáni évek, de az 1530-as esztendők még inkább világossá teszik, hogy az evangélium magvetése szárba szökken és már gyümölcsei is jelentkeznek. A régi egyház így mindent elkövet, hogy útját állja az evangélium előretörésének. Nem egy alkalommal kerül sor hitvitára a katolikus klérus és az új hit hirdetői között – abban a reményben, hogy Luther követői hitviták során is legyőzhetőek és megcségyeníthetőek tudományukban.

E fent jelzett harcmodort példázza Martinuzzi Fráter György váradi katolikus püspök, erdélyi kincstárnok kívánsága, hogy János király hozassa el katonai kíséret mellett Szántai István kassai lutheránus prédikátort s rendezzen 1538-ban Segesváron hitvitát. A megrendezett hitvitán a döntőbírák között ott van Enyedi Adorján és Kálmáncsehi Sánta Márton gyulafehérvári kanonok is, aki később a svájci reformatori irány kérelmelhetlen képviselője és Debrecen nagyhírű prédikátora lesz. A bírák lelkük mélyén Szántai István prédikátor igazát teszik magukévá, s hozzájuk csatlakozik a király orvosa is. János király az éj leple alatt pénzt ad a prédikátornak és visszaküldi Kassára. Martinuzzi megtudva, hogy a prédikátor visszakerült Kassára, fenyegetően adta tudtára a királynak, hogy „majd más írral kötjük”, azaz másként fognak ezután eljárni az eretnekek dolgában.

A segesvári disputa jól mutatja azt a helyzetet, amely az erdélyi társadalom egyházi és világi képviselőinek reformáció iránti magatartását tükrözi.

Brassó, Szeben, Beszterce – mint az erdélyi szász polgárság központjai – az elsők között vállalják hitük megújítását és egyházaik reformációját.

Igen értékes szakasza az erdélyi reformációnak az az időszaka, amikor szász és magyar fiatalok együtt tanulnak Brassóban, köztük Károlyi Gáspár is, s amikor még nem osztotta meg a hazai reformációs törekvéseket a külföldön már németországi és svájci irányra szétvált reformáció. Csak idő kérdése volt, hogy e külföldi megoszlás itthon is követőkre találjon. E szétválást megelőzően a szász és magyar egyházak közötti evangéliumi hídverés szerepét Heltai Gáspár és Dávid Ferenc töltötte be elsőként, hogy a lutheri reformáció szikrája ne zárványjelenség maradjon hazai egyházaink történetében.

3. A váradi reformáció előzményei

Már az is a reformáció előjelének számít, amikor Perényi Ferenc, Várad római katolikus püspöke 1524-ben zsinatot hív össze, s azon a papság

erkölcsi és tudományos alkalmatlansága ellen kel ki. Bizonyos, hogy nem általánosnak mondható jelenség az ilyen főpapi kifakadás, de mindenképpen jelzi azt, hogy az egyház jobbításra szorul. Senki nem mondhatja meg, mit tett volna az elkövetkezendő években Várad püspöke, ha nem esik el sok más főpappal együtt a mohácsi ütközetben.

A megüresedett püspöki székbe Szapolyai János a vitéz és mértéktartó katonát, Czibak Imrét nevezi ki. Az elszórt adatok arra engednek következtetni, hogy béketűrő, szelíd ember volt, akinek környezetében a más hitűek is megfértek, így Bácsi Ferenc, ki később protestáns prédikátor lett.

Czibak Imre meggyilkolása után Martinuzzi Fráter György, a kiváló püspök és diplomata, Erdély kincstartója lett Várad katolikus püspöke. Ha kell, fegyverrel küzd a reformáció hívei visszaszorítása érdekében. Mutatja ezt a segesvári hitvita megrendezésének esete is. Kézenfekvő, hogy a régi egyház hadállásainak védelmében nem tűr meg semmilyen evangéliumi áramlatot a város falain belül és környékén.

Az 1543. évi országgyűlés alkalmával is sor került egy hitvitára a régi és az új hit képviselői között, de mert az eredmény ez esetben sem tetszett Várad püspökének, Erdély kincstartójának, újabb hitvitát rendeztet a következő év nyarán Váradon. A lutheránus és katolikus vitázók közti küzdelem eredményét nem jegyezték fel, s csak az ismeretes, hogy a lutheránus prédikátorok 25 pontban foglalták össze hitvallásukat. Mindössze egy későbbi áttételes énekeskönyvi utalás sejteti, hogy a protestáns küldöttek ez alkalommal is felülkerekedtek kihívóikon.

A török délvidéki előre nyomulása arra sarkallja a kifinomult diplomátát, Fráter Györgyöt, hogy Erdélyt visszajátssza Ferdinánd király kezére, remélve, hogy így az ország megszabadul a török növekvő hatalmától. Az elgondolás – azt valóra váltva – nem hozza meg az eredményt. Ferdinánd képtelen megvédeni Erdélyt a török expanzióval szemben, s az elűzött királynőt visszahívják. Ezt megelőzően a király Fráter György püspököt, aki immár bíborosi kalapot is nyert, meggyilkoltatja.

1552-től a király Varkoch Tamás vitéz katonát nevezi ki Fráter György helyébe. De mert messzemenően rokonszenvezik a reformáció szószólóival, feljelentik a királyi kancellárián s az uralkodó felmenti püspöki tiszte alól. Helyét Zabardi Mátyás foglalja el, aki Martinuzzihoz hasonló eréllyel és türelmetlenséggel üldöz mindenkit, aki akár vallási, akár politikai tekintetben ellenfelének bizonyul. Újabb akadály Várad életében, hogy a reformáció tanításai gyökeret verjenek.

Köleséri Kristóf prédikátor átmenetileg, elúztatva Temesvárról Szegedi Kis Istvánval egyetemben, pankotai kudarca után Váradon és környékén igyekszik terjeszteni az evangéliumot, de szolgálata átmenetinek bizonyul.

1556 végén meghal Zabardi Mátyás, a reformáció legerősebb váradi ellenzője, s mivel Ferdinánd királynak vissza kell adnia Erdélyt török parancsra Izabella királynőnek, újra uralomváltás előtt áll a kis ország.

1556 novemberében visszatér fiával Izabella királynő, a várak és városok megnyitják kapukat a királynő előtt. A régi rend képviselői bezárkóznak a váradi várba s a visszatért Varkoch Tamás kilenc hónapi ostrom után éri el, hogy 1557 tavaszán megnyitják a vár kapuit előtte.

Igen valószínű, hogy a Váradra visszatérő Varkoch magával hozza Czeplédi Györgyöt, a kiváló prédikátort és teológust, hogy a város már oly régen áhított reformációját véghez vigye.

4. Várad reformációja – 1557-ben

Négyszázötven esztendeje ebben az évben, hogy Isten jónak látta Igéjét diadalra vinni az oly sok szenvedést és lelki vihart elhordozott városban, Erdély legnyugatibb kapujában.

A váradi reformáció keresztülvivője – mint fentebb említettük – Czeplédi György lelkipásztor, kiforrott reformátor és képzett teológus. Sem születési helyét, sem annak idejét nem tudjuk. Csak feltételezhető nevéből, hogy Czepléden született, de a török hódoltság körébe kerülve családjá, az északi Borsod megye vidékére költözhetett. Annyi bizonyos, hogy az 1533–34-es esztendőben a wittenbergi egyetem hallgatója. De semmit sem tudunk a Váradra érkezés 1557-es esztendőt megelőző korszakról és szolgálati helyeiről. Irányítása és szolgálata nyomán Várad reformációja kiteljesedik. Károlyi Péterrel karöltve, ki előbb a váradi schola tanára, majd Czeplédi utóda a lelkipásztori tisztségen, szorosan együttműködik a gyülekezet-formálás nem könnyű dolgában.

Valószínűnek mondható, hogy 1569–70 táján távozik Váradról tizenhárom évi lelkipásztori szolgálat után.

Czeplédi György lelkipásztori-reformátori tevékenysége azonban túlterjed a gyülekezet határain, mert ott találjuk őt a hitvitákon, a zsinatokon, így az 1567-es debreceni alkotmányozó zsinaton, valamint az ezt követő szikszói zsinaton is 1568-ban.

Olyan lelki alapokat rakott le Váradban, melyek 103 éven át jelezték, hogy fundálójuk Isten Igéjének odaadó és áldozatos szolgálója volt.

Ezt a szellemi épületet, a váradi református eklézsiát rontotta le a török 1660-as váradi megjelenése, amikor az egyház hívei és iskolájának tanulói vándorbotot voltak kénytelenek kezükbe venni, s amikor a készülő Szentírás félbemaradt példányait kellett Kolozsvárra menekíteniük.

Czeplédi György nevét s mellette mindazokét, akik Isten Lelkétől vezetve szolgálták Urukat, csak hálaadással és kegyelettel emlegethetjük a város reformációjának 450. évfordulóján.

ZSIGMOND JÓZSEF
ny. lelkipásztor

Lelki vakságban?!

Boldog ember az, akinek megadatott a látás ajándéka. Legyen szó testi vagy lelki látásról, mindkettő nagy áldás. Ha sötét szobában botorkálunk, alkalmunk nyílik megtapasztalni a vakok világát. De gondoljunk arra, hogy hasonló sötétség uralkodik azok szívében is, akik lelki vakságban élnek: reménytelen, hitetlen, istentelen hétköznapiakban.

A testi látásnál fontosabb a lelki látás. A vak Bartimeus bár szájalomra méltó, mégis a legboldogabb ember volt, mert vakon is látta az Urat, a Dávid fiát, gyógyítóját és szabadítóját.

A látás és vakság Istentől függ, aki Mózesnek is megmondotta, hogy én, az Úr, teszek látóvá vagy vakká (2Móz. 4,11). Így történt a Szíriabeliekkel Dótán városánál és Elimás ördögössel Páfosz szigetén: Isten megvakította őket. De az Úr megnyitotta Elizeus próféta szolgájának, vagy Saulusnak a szemét (2Kir. 6,17; ApCsel. 9,17; 13,11).

Bibliánkban testi (fizikai) vakokról olvasunk. A testi vakság lehet az öregkor vagy betegség következménye. Izraelben a szélsodorta mészaköpor, a vakító napfény sok szembetegséget okozott. Isten vigyázott a vakokra és megátkozta azt, aki félrevezette a világtalant (Ézs.42:16). Jézust azért küldte földi világunkba, hogy megnyissa a vakok szemeit (Luk. 4,18).

Lelki vak az olyan ember, akinek Isten nem nyitotta meg a szívét és értelmét. Az ilyen ember állítja, hogy nincs Isten, mert ő nem látja, sőt azt kívánja, hogy a látók se lássanak és ne prófétáljanak (Ézs. 30,10). A lelki vak érzékeli a tapintható dolgokat, de képtelen megérteni életünk célját és irányát. Isten nélkül lehetetlen fölfogni a múlt és a jelen bonyolult összefonódásait, vagy fölismerni jövődőben a megoldásokat. Az ilyen ember azt képzei, hogy jól döntött. A bolondnak pusztulásba vezető útja helyesnek látszik a maga szemei előtt (Péld. 16,25). A süketeknek csöndes, a vakoknak fekete a nagyvilág. Ilyenek a lelki vakok.

Jézus Krisztus példázatban vagy konkrétan beszélt a világtalanokról. A címben idézett lelki vakság a farizeusokra vonatkozik. A farizeusok jól képzett vallási és politikai vezetők voltak, igen elégedettek önmagukkal és nem volt szükségük arra, hogy Jézushoz bartimeusi kéréssel forduljanak: Mester, lássak! Nem ismerték föl, hogy Jézus a Krisztus. – Hogyan kerültek az élre? Családi, baráti kapcsolatok által? Erőszakosan vagy andalító szólamokkal? Alamizsnaosztogatással vásárolták ezt a pozíciót, vagy erőszakosan törtettek előre? Azzal nyerték meg a közvéleményt, hogy képességeiket csillogtatták? – Mi volt a céljuk?

Az, hogy maguk mellé gyűjtsék a naivokat, gyarapítsák a vagyonukat és vezessenek. Nagy bűnük volt az ámtás, hogy egyedül ők az igazak és a látók, pedig Jézus róluk mondta: vak vezet világtalant (Jn. 9,41).

A közönyös ember nem törődik se családjával, se egyházával, se nemzetével, legföljebb önmagával. A modern, felvilágosult emberek többsége depressziós, lelki beteg és vezetőt keres. Elbűvölik a reklámok, az ügyes riporterek. A modern ember Krisztus nélkül úgy irányítható, mint Jézus idején a jeruzsálemi sokaság. Virágvasárnap hozsannát énekeltek, nagypénteken a vezetők uszítására „feszítsd meg!”-et ordítottak. A világtalanok gondolkodás nélkül követik a vakokat, a látók soha! A farizeusok halálra gyűlölték a föl nem ismert Krisztust. Jézus a meszelt sírokhoz hasonlította őket, akik lát-szatra szépek, de belülről velejéig rothadtak. Meneteltek a katasztrófa felé és magukkal vonzottak másokat is, mint Izrael királyai, akiknek bűne miatt pusztult el a szent város, a jeruzsálemi templom és az egész ország.

A zavaros vallási tanítás és szertartás is butíthat és fanatizálhat. Az evangélium fény és világosság. Sajnos, nem csak egy országnak lehetnek vak vezetői, hanem magukat keresztyénnek mondó közösségeknek is, ahol elhomályosul az evangélium dicsősége (2Kor. 4,4).

Félénk, tanácstalan, de nagyra törő, pénzsóvár emberek ültek már épp elégszer a vezetői székekben. Ilyen volt Laodiceában az önmagával elégedett gyülekezet, az Úr pedig panaszkodott rájuk (Jel. 3,14-19.). A bölcsesség, a céltudatos élet, a világos látás nem vallási vagy tanulmányi kérdés. Vallási, társadalmi vezetők, kiváló tudósok is Krisztus nélkül csak tapogatóznak; órállói a népnek, mégis vakok (Ézs. 56,20). Alkalmatlanok a vezetésre, mert ez nem a világtalanok feladata. Az Úr megtiltotta, hogy ilyenek irányítsák a közösséget. Isten a boldogulásunkért, gyarapodásunkért adott alkalmas embereket Krisztus által. Neki, egyedül csak Neki van hatalma megnyitni azoknak szemeit, akik kérik Tőle. Krisztus a világ világossága és azokat teszi alkalmasokká a feladatra, akik szívükbe fogadták az evangéliumot és elfogadják, hogy a Jó Pásztor irányítsa őket az öröm és a győzelem felé.

Reánk is vonatkozik, amit az Úr parancsolt Pál apostolnak: „Látók, hirdessétek az evangéliumot, hogy az emberek megszabadulva a sátán rabságából, Istenhez térjenek” (ApCsel. 26,18).

A nagyvilág eseményeiben, a magyar nép és egyház történetében azok voltak kiváló emberek, akiknek Krisztus megnyitotta szemeit. Ha valakiket ránk bízott az Úr, akkor könyörögjünk érettük! S mindenekelőtt könyörögjünk földi és mennyei látásokért!

SZŐNYI LEVENTE

lekipásztor,
Szilágylompért

A Rimanóczy építészcsalád Váradon

Közel egy évszázad repült már el, mióta a két Rimanóczy Kálmán, apa és fia, alig négy esztendő különbséggel a másvilágra költözött. Áldásos tevékenységük mintegy negyvenöt évet ölel át, mégis nekik köszönhető Nagyvárad belvárosának jellemző képe. Ezért méltó, hogy legalább a magyar közösség őrizze meg a kiváló építészek emlékét. A Rimanóczyak tehetségét, tudását hirdeti többek között a városháza, a színház, a Fő utcai poliklinika, a nagypiac téri orvosi egyetem, az ideg- és elmekórház, a görög katolikus és görög keleti püspöki palota, az ügyvédi kamara, a Moskovits- és Apolló-palota és sok más épület.

A történet a 19. század második felében kezdődik, a kiegyezés évében. Nagyvárad lakossága ekkor mintegy 28 ezer fő. A girbe-gurba poros utcák, zabolátlan patakok és a jórészt földszintes házak városában gyakran pusztít árvíz és tűzvész. Éppen 1867-ben költözik Váradra egy 27 éves építőmester, aki szakmája minden csínját-bínját ismerő merész vállalkozó. Rimanóczy Kálmán jókötésű bajszos, dolgos fiatalember. A nemesi eredetű, ám elszegényedett dunántúli Rimanóczy család feje, József Sámuel, Kálmán édesapja a gróf Esterházy uradalom tisztartója. Első felesége, Würt Ernestina halála után Kiszelényi Franciskát veszi el. Ő az édesanyja Kálmánnak, aki 1840. május 12-én született. A sokgyermekes, gyakorlati érzékű ember több fiát iparos pályára adja, másokat taníttat. Így Kálmán 12

A Rimanóczy Szálló

évesen kőműves inasnak áll és Kaposváron tanulja a mesterséget. Feltűnik már ekkor kitűnő rajzkészsége, ezért mesterei biztatására Budára megy és Koczka Nándor vállalkozónál széles körű szakismeretet szerez, műveltségét is gyarapítja. Azután Szolnokon építésvezető, miközben takarékos életmóddal összegyűjt annyi pénzt, hogy önálló vállalkozásba fogjon. 1867-ben érkezik Váradra, s rövidesen Nogáll János kanonok megbízza a Szent Vince-apácázárda építésével. A megnyerő fellépésű építész első váradi munkája kivívja a szakemberek elismerése mellett a város lakóinak tetszését, így egyre több megbízatást kap új polgárházak építésére. Közben idős szüleit és két testvérét Váradra hozza, majd 1869. január 4-én házasságot köt a 17 éves, apáról árva Kápolnai Vilmával. A következő esztendő örömet és bánatot is hoz. Így 1870. február 13-án 60 éves korában tuberkulózisban meghal Rimanóczy Józsefné, az építész édesanyja, majd április 30-án megszületik Kálmán a család Szent János utcai házában. Aztán újból kopogtat a halál, mivel július 23-án, 67 éves korában meghal az özvegy Rimanóczy József. A halál oka: szívkitágulás lövés következtében. Öngyilkosság kizárva, mivel a római katolikus egyház nem temet olyanokat, akik önkézzükkel vetnek véget életüknek, ám az építész édesapját a lelkész ünnepélyes szertartással kíséri az utolsó útjára – az anyakönyvi bejegyzés szerint. Valószínű véletlen bal eset, vadászat vagy párbaj lehetett a lövés oka.

Három év múlva, 1873. február 28-án ismét új élet költözik a házba, megszületik Béla János, a második fiú. Közben a szorgos munkával és kitűnő érzékkel gyarapított vagyon hirtelen elvész, mivel Rimanóczy kezességet vállal néhány barátjáért. Még házát is elárverezik, ám a kudarc megsokszorozza munkakedvét. Merészségére jellemző, hogy ő az első magyar építész, aki az 1870-es években gyárkéményt épít, a szatmárnémeti nagy gőzmalom hatvan méter magas kéményét. Ezután híre elterjedvén, gyári építkezésre még Triesztbe is meghívást kap. Váradon az első nagyobb középület, a neológ Cion templom, a Körös partján, melyet Busch Dávid városi főmérnök tervei után épít. Az 1878-ban kivitelezett kupolás zsinagóga kivívja a szakma és a lakosság csodálatát, sőt a városképnek máig egyik ékessége. Közben tragédia árnyékolja be a család mindennapjait, mivel a feleség és két-gyermekes édesanya súlyos idegbajt kap. Valószínűleg tudathasadás lehet az ok, amiért a budapesti lipótmezői tébolydában éli ezután szomorú életét, míg 51 éves korában, 1901 nyarán szívszélhúdás következtében meghal és pár nap múlva a várad-olaszi temetőben nyugalmat talál.

Az egyházi anyakönyvekben búvárkodva találtam két érdekes adatot. Eszerint 1879. december 13-án Rimanóczy Kálmán 39 éves korában elhagyja római katolikus vallását és áttér a helvét, azaz református vallásra. Az észrevétel rovatban a lelkész leírja: „azért, hogy római katolikus nejétől elváljon“. Valamilyen okból erre nem kerül sor, ám 14 év múlva ismét a régi írások beszélnek. Így 1893. június 10-én a helvét hitvallást elhagyva – a kitértek jegyzőkönyve szerint –, tanúk előtt leteszi a hitvallást az olaszi templomban.

Az 1880-as években számos magánpalotát és középületet épít Rimanóczy. Így a Fő utcai Honvédlaktanya (1882), az olasz református templom tornya (1884), a Teleki utcán a Kereskedelmi Ipar és Termény Hitelbank (1886) és Takarékpénztár (1887), az Úri utca sarkán a Nemzeti Kaszinó (1888), a Katolikus papnevelde bővítése (1890) dicséri szakmai hozzáértését. Vagyonát gyarapítja, pénzét ingatlanokba és földterületekbe fekteti. Téglagyárat is alapít 1885-ben s ez modernebb, mint az addigi váradi üzemek, mivel gőzgépmeghajtással készítik a téglákat, később pedig a kitűnő minőségű csempelapokat. Nagyszámú alkalmazottnak ad kenyeret mind a téglagyárban, mind a többfelé folyó építkezéseken. Fáradhatatlanul dolgozik, alkalmazottainak szigorú, ám igazságos főnöke. Szakismeretét és műveltségét állandóan pallérozza, hatalmas könyvtárát gyarapítja. Barátaival hosszú tanulmányutakra megy. Így bejárja szinte egész Európát – Olasz-, Francia-, Német- és Oroszországot, eljut Svédországba és Norvégiába, majd Bulgária és Törökország az úticél. A külföldi tapasztalatok megjelennek a váradi építkezéseken, így lesz a Körös-parti város egyre szebb. Az új találmányokat pártfogolja, így ifj. Rimanóczy Kálmán 14 éves korában első volt Váradon, aki kerékpározott.

A két fiú külföldön szerez diplomát. Így a kisebbik, Béla Amerikában, Chicagóban lesz gépészmérnök, majd később Debrecenben a Villamosművek igazgatója. Kálmán pedig a berlini Charlottenburgi műszaki főiskolán nyer diplomát 1891-ben, majd Budapesten dolgozik, közben 1894-ben megszerzi az építőmesteri oklevelet is, majd hazatérve Váradra, édesapja munkatársa lesz. Ebben az évben, 24 éves korában május 26-án örök hűséget esküszik keresztszülei leányának, a filigrán 18 éves Janky Augusztának. Két módos család gyermekei kötik össze életüket, hiszen id. Rimanóczy Kálmán a város egyik leggazdagabb vállalkozója, míg Janky József a kereskedelmi kamara elnöke. A kilencvenes években apa és fia titáni munkával alakítja Várad arculatát. Felépül a Rimanóczy Szálló és gőzfürdő (1892), melyet nyolc év múltán a Bémer tér felé bővítenek, az Andrányi vasáruháza (1893), a Kereskedelmi csarnok (1894), a Múzeum (1895), a Katolikus kör (1895), a nagyváradi ipartestület menháza (1896). Id. Rimanóczy mindig bőkezű, ha segíteni kell. Így 1894-ben a vízmű építésére átengedi a városnak a Körös partján fekvő 12 ezer négyzetméternyi szőlőjét, azzal a kikötéssel, hogy a 30 ezer korona kárpótlást fordítsák jótékony célra. Közben elkészül az Áldás utca 5. sz. (ma Josif Vulcan) alatt az a kétemeletes palota, melyben 1895 januárjában tartják a házszentelőt. Ebben a házban lakott haláláig id. Rimanóczy és itt születtek az ifj. Rimanóczy Kálmán gyermekei – elsőként 1895-ben Kálmán, 1897-ben József László, majd 1900-ban Rózsika.

Miután 1901-ben meghal az idegbeteg Kápolnai Vilma, másfél hónap múlva id. Rimanóczy Kálmán polgári házasságot köt, feleségül véve a negyven évvel fiatalabb Fehér Erzsébetet, Zách János váradi polgár nevelt leányát. A még jó munkabírású apa, valamint fia hihetetlenül sokat dolgozik. Így az id.

A nagyváradai Állami Színház épületét a tavaly tatarozták

Rimanóczy bővíti ki a pályaudvar épületét (1900–1902), nagy műve a Bazárépület (1900), valamint más építészekkel együtt a színház kivitelezése.

Közben vidéken kastélyokat épít, sőt Budapesten is vállalkozik, így felépíti többek között a Rákóczi úton az Uránia bérpalotát. Ezekben az években Váradon sem tétlenkedik, felépül a Honvéd gyalogsági laktanya (1901–1902) és bővíti a Szent Vince-zárdát.

Aztán a megfeszített munka kikezdi a hatvan esztendő teltétől apa egészségét, azért orvosai tanácsára visszavonul a közéleti tevékenységtől s egyre több időt tölt Karlsbadban és saját tátralomnici nyaralójában.

Az ifjú Rimanóczy pedig élete gyertyáját két végén égeti. A század első évtizedében építőteleg az egész város, sokfelé tervező és kivitelező az élete virágában levő építész. Legtöbb munkájához pályázat útján jut, hiszen pályatársai közül ő a legjobb. Ekkor épül a Fő utcán a Pénzügyigazgatósági palota (1900), a városháza (1902–1903), az evangélikus templom (1902), ideg- és elme kórház (1903), az Úri utcai családi ház (1903), mely jelenleg görög keleti püspöki palota, a Szent László téri görög katolikus püspöki palota (1903–1905), a Fő utcai Barátok temploma (1903–1905), a Moskovits-palota (1904–1905), id. Rimanóczy velencei gótikát idéző Fő utcai palotája (1905), a jelenlegi tudósúró állomás a Bunyitay ligetben (1906), a Központi Takarékpénztár Bémer téri palotája (1907), mely jelenleg városi kultúrház. Ekkor a város lakossága már meghaladja az 50 ezer lélekszámot. Több mint 90 százalék a magyar anyanyelvű, 5 százalék román. Felekezeti megoszlás szerint

római katolikus és református 30–30 százalék, izraelita 25 százalék. Villanyvilágítás 1905 óta van, a „városi vasút”, a villamos 1906-ban indul, 1907-ben nyílik az első nagy mozi, az Uránia. 1908-ban csak Budapest előzi meg Váradot villanyáram-fogyasztás szempontjából, sok kis- és nagyobb üzem működik, virágzik a kereskedelem. A városban nyolc kórház működik 1056 ágygal s ezzel Várad országosan a harmadik helyen áll.

1907 végén tüdőgyulladást kap a három éve betegeskedő id. Rimanóczy. Családja és ifjú felesége szerető gondoskodása mellett gyógyulgat az akkori-ban gyakran halálos bajból. Már utazásra gondolnak, új év utáni utókezelésre, mikor december 29-én hirtelen rosszul fogja el. Négy híres váradi orvos a beteg ágya mellett szomorúan állapítja meg, hogy a 67 éves Rimanóczyt agyszélhűdés érte, jobb oldali bénulással. Táviratilag a család konzultációra hívja a híres kolozsvári professzort, Purjesz Zsigmondot, aki segíteni nem tud a különben öntudatánál levő, ám beszédre képtelen szenvedőn. Január 2-án gyermekei, felesége és családtagjai körében rövid agonizálás után bekövetkezik a vég. A gyász híre azonnal elterjed a városban, a városháza tornyára fekete lobogót tűznek. Következő nap délutánján a járásbírószágon bontják fel a végrendeletet a sajtó érdeklődése mellett. Az éppen két esztendeje, 1905. január 7-én keletkezett okirat 32 pontja szerint a nagy vagyont családjára, rokonaira és mintegy fele részben jótékony célokra hagyományozta. A legközelebbi hozzátartozók mellett rendelkezik a végrendelet a testvérekről és azok leszármazottjairól a széles hazában, gondol barátaira, munkatársaira is. A Rimanóczy Szállót, fürdőt és a Royal kávéház épületét, berendezésével együtt Nagyvárad városának hagyományozza, azzal a megjegyzéssel, hogy a hatalmas épületnek a város birtokában kell maradnia és az örökhatározó nevét kell viselnie. A végrendelet szerint a város feladata a szegényügy rendezése a jövedelemből, valamint dologház, hajléktalan menhely, téli melegedő, kenyérkiosztó intézet létesítése. A szőlőhegy Körös-parti oldalán levő szőlőt, vincellérlakot, villát, gazdasági felszerelést a Szent Vince-intézet apácáinak hagyományozza s az ingatlan fejében csak azt kéri, hogy a Rimanóczy család elhunytjainak lelkiüdvéért évente gyászmisét tartsanak. Alig telt el egy évszázad, s a város az ölébe hullott adományt a kilencvenes években eladta, a vincés nővérek szőlőjében pedig ortodox apácakolostor épült.

A végrendelet jelentős pénzüsszeget juttat az elaggott iparosok menedékházának, a gyermekbarát egyesületnek, a Szent László-menedékháznak, a leány és fiú árvaháznak, a Tűzoltó egyesületnek, a város szegényeinek valláskülönbség nélkül. Kaposvár városának, ahonnan életpályája kiindult és Nagyvárad városának 20–20 ezer koronát hagyományoz, hogy annak kamataiból minden évben a legszorgalmasabb kőműves, ács, kőfaragó, asztalos és lakatos tanoncot jutalmazza.

Január 4-én a temetésen a közélet kiválóságai mellett az egyesületek tagjai és a város polgárai nagy számban vettek részt. A szertartást Fetser Antal

püspök fényes segédlettel végzi. Az Áldás utcai palotától a barátok vállon vitték a koporsót végig a Fő utcán a várad-olaszi templomban megtartott gyászmisére, majd az olasz temetőbe. A Nagyvárad újságírója másnap beszámol, hogy a családhoz több mint ötszáz kondoleáló levél és távirat érkezett és kiemeli, hogy a városra hagyományozott érték eléri az egymillió koronát.

Édesapja halála után az ifj. Rimanóczy viszi tovább a családi gyárak – a téglagyár mellett a műbútor- és parkettaüzem –, valamint az építési feladatok dolgait. Hírneve túllépi a város határait, így vidéki kastélyokat épít, megtervezi a máramarosszigeti elmeógyógyintézetet, felépíti a debreceni Takarékpénztár palotáját. Híres alkotása a horvát tengerparton Cirivenicán a Miramare Szálloda és étterem, csodaszép kilátással az Adriára. Ebben a korban világ szintű létesítmény, saját villanyteleppel, külön vízvezetékekkel, légfűtéssel és minden szoba mellett fürdőszobával.

Váradon 1908-ban bővíti a görög katolikus szeminárium udvari szárnyát, 1909-ben épül az Ügyvédi kamara, később a Bölöny-ház, a gyárban készítik a Csendőrségi iskola számára az asztalosmunkákat, majd megtervezi 1912-ben az Apolló palotát. A lázas tevékenységnek rövid betegeskedés után a halál vet véget. Rimanóczy orvosai tanácsára feleségével előbb olaszországi útra indul, ám mivel állapota nem javul, a budapesti professzorok javaslatára Bécsben szanatóriumba vonul. Csalóka javulás után 1912. július 12-én délelőtt hirtelen hal meg, a halotti anyakönyv szerint szívszélhűdésben. A szomorú hír sürgönyben érkezik Bécsből a család orvosához, aki azonnal értesíti a szőlőhegyi villában tartózkodó feleséget, miközben az egész városban megdöbbenés és mély részvétel lesz úrrá. Kitűzik a fekete lobogót a városházára, a Kaszinó, a Katolikus kör, a Központi Takarékpénztár és a Rimanóczy-házak épületére. A temetés július 16-án délelőtt az Úri utcai palotából indul. A gyászkocsi előbb a Barátok templomába viszi a koporsót, ahol a püspök mutatja be a gyászmisét, majd az ezrekre menő halottas menet elkíséri a mindössze 42 esztendőit élt Rimanóczyt az olasz temetőben levő családi sírkápolnába. Amikor a váratlan halál elragadja, fiai 17 és 15 évesek, kislánya 12. Fiatal, 36 éves özvegye folytatja a munkát, aztán a világháború, majd az országvesztés megviseli a családi vállalkozásokat. A két fiú szerencsésen hazatér a frontról, majd családot alapít. Rimanóczy özvegye még örvendhetett két unokának, ám 49 éves korában, 1925 tavaszán agyhártyalobban meghalt. A valaha örök nyughelynek gondolt sírkápolna az olasz temetőben alig fél évszázadig adott pihenőt a Rimanóczy család négy nemzedékének. Van, akinek jeltelen sírját már nincs mód megtalálni, míg hét elhunyt jelenleg a Barátok templomának kriptájában nyugszik, több mint húsz esztendeje.

Reméljük, hogy a tehetséges, dolgos építészek alkotásai még hosszú ideig ékesítik Váradot.

JÓSA PIROSKA

Harangsors

*„...mint a monda tóba hullt harangja,
A mélyben él az ember-fájdalom”.*

Szinte négy évtizednyi mélységből törtek felszínre bennem Áprily Lajos feledhetetlen verssorai, majd a folytatás is:

*„De túl romon, ha perce jön csodáknak,
A mély megkondul mintha vallana...”*

Más is eszembe ötlött 2006 nyarán, amikor a nagykereki öreg harang kalandos sorsát megismertem. Ebben a versben (Áprily Lajos: Vallomás Kuncz Aladárnak) a költő már leírta a világ-traverzek szókapcsolatot, és ezzel a boldog békeidős világ letűnésére, széttűződására terelte az olvasói figyelmet, egyszóval Trianonra. Mert a történelmi Biharországot igencsak kettészelte az új határ. Aki térképen keresi Nagykerakit, Biharkeresztes mellett megtalálja. Annak a Versailles-i békediktátumnak folyományaként, amelyik elválasztott testvértelepülést testvértelepüléstől. (A mellékelt, Nagykerékiből származó bizonyítvány szerint Paptamási és Nagykereki között már 1834-ben is léteztek kapcsolatok – szerk. megj.)

Tehát már egyfajta ősiség jogán is felkereshettem volna a határ túloldalára került települést, de érkezésem célja a harang volt. Megyesi Károly, aki

maga is író ember, és aki a faluszeletről is idelátszó Nagyszántóról települt át, véletlen találkozásunkkor említette a hűséges harang történetét, és ennek nyomán keltem útra. A határátlépés izgalmait leszámítva – Lengyel György Magyar Polgári Egyesületes és Erdélyi Magyar Nemzeti Tanácsos kocsiját tételes vizsgálatra „kiszúrták” a magyar testvérek –, megérkeztem Nagyke-rekibe. Károlyi Kovács Imre parókus lelkész – aki Megyesi Károlyhoz hasonlóan a trianoni határ mindkét oldalán itthon érezheti magát – készségesen elmondta a református egyház irataival is dokumentálható té-nyeket. Lévay Mihály az 1900-as évek elejének tiszteletese idejében érkezett haza a harmadfél évszázada elrabolt harang. A költő tehetségű lelkész ezt az alábbi versben üdvözölte:

*„Visszajöttél hát varázsszavú harang,
Hogy nekünk a múlt időkről regélj!
Isten hozott szelíd békegalamb,
Mely rég feldúlt fészkébe visszatér.*

*Beszélj nekünk dicső korokról,
Mikor a Nagykereki vár fokán
Győztes kuruc tároгатója szólt,
Futott innen labanc, német, pogány.*

*Háromszáz év mennyi bús sóhaja
Hangzott el, míg magyar fülig jutott?
Ős kurucok vitéz unokája
Míg rabságodból kiszabadított.”*

Szakítsuk félbe nagytiszteletű Lévay Mihály uram hajdani versezetét, ismerkedjünk meg a Nagykerekibe csodálatos módon visszakerült harang sorsával! Mohácsig (1526) a nagyközség lakossága katolikus volt, de ekkor földesurával együtt áttért a református, akkor úgy mondták, új hitre. A település várát előbb az Ártándyak, majd Bocskai István birtokolta, aki innen indult a dicsőséges álmosdi csatába.

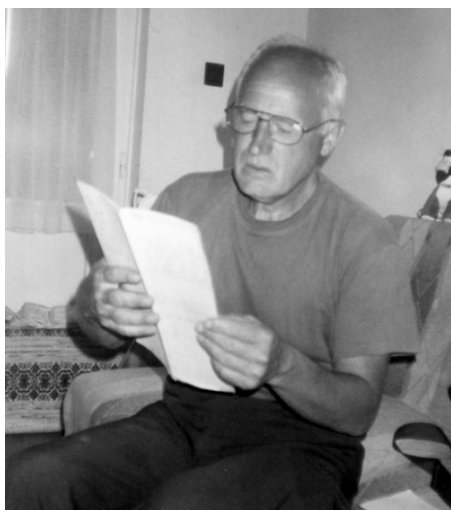
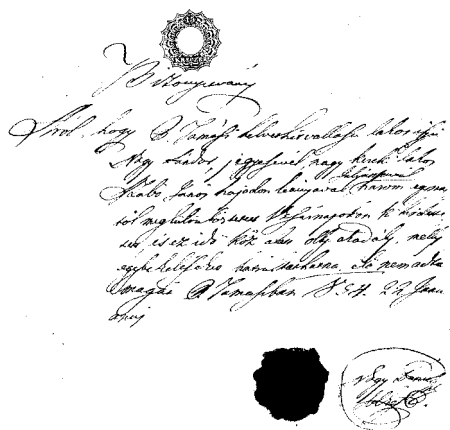
Mai ésszel furcsa, bár a kort jobban ismerők számára nyilvánvaló, Nagykereki templomának akkor még nem volt tornya, azt csak később építették az Isten házához. 1635-ben Nagykereki Török János, I. Rákóczi fejedelem főlovásza harangot öntetett, melynek latin nyelvű felirata: „Nicolaus Gelnauer me fudit. In honorem dei et ecclesiae me propriis sumptibus fudit egregius dominus Johannes Török de Nagykereki, illustrissimi dom. dom. Georgii Rákóczy principis Transsylvaniae Agasonum magister, hac conditione, ne quis vel pastorum, vel monachorum, vel alius quispiam proprium commodum usu mei promoveat, exceptis 4 den: qui ex primo quoris pulsu funebri comparatori cedant.” – A harang felirata

magyarul: Gelnauer Miklós öntött engem. Az Úrnak és egyháznak a tiszteletére a saját maga költségén öntetett Nagykereki Török János kiváló úr, fenséges Rákóczi György Erdély fejedelmének főlovásza, azon feltétellel, hogy se a lelkész, vagy a gyülekezet, vagy másvalaki ne mozdítson meg, kivéve aki először 4-szeresen kifejezi a közösség gyászát az elhunyt fölött.

Kedves egykori szokásra is fény derül e szövegből, a hangszer megszólal, egyes szám első személyben mondja el mindazt, amit róla tudni kell, sőt azt is, miként és mikor szabad használni. Feltehetően ez a harang hirdette a veszélyt 1659-ben is, amikor Szejdi pasa hadai elpusztították Nagykerekit. Megelégtelve vészt zengő hangját, a krónikás szerint „török és oláh martalócok” elrabolták. Csodával határos módon harmadfél évszázadnyi távollét után a 125 kilogrammos harang teljes épségben hazakerült a faluba. Történt pedig, hogy az első világháború második szakaszában az Osztrák–Magyar Monarchia csapatai előrenyomultak. Câmpulung településen (az akkori hadi helyzet ismeretében csakis Câmpulung Muşcel-ről lehet szó) Gemeinhardt Márton temesvári népfőlkelő hadnagyot harangok rekvirálásával bízta meg felettese. Ekkor tűnt fel neki előbb az öntés évszáma, majd Rákóczi neve. Kibetűzván a feliratot, megírta jelentését, s ennek nyomán Temesvár útbaejtésével visszakerült a harang Nagykerekibe 1918. február 12-én. Erre a jeles alkalomra írta volt Lévay tiszteletes az üdvözlő verseteket.

Azóta is teszi a dolgát, nyilvánvalóan arra várva, amit Áprily Lajos versében megjövendölt: „Magasra száll az ember dallama”.

TÜZES BÁLINT

Megyesi Károly

BRÓDY LÁSZLÓ

Zsoltár az örök kegyelemről

***Magasztaljátok az Urat, mert jó,
Mert örökkévaló az ő kegyelme.***

136. zsolt

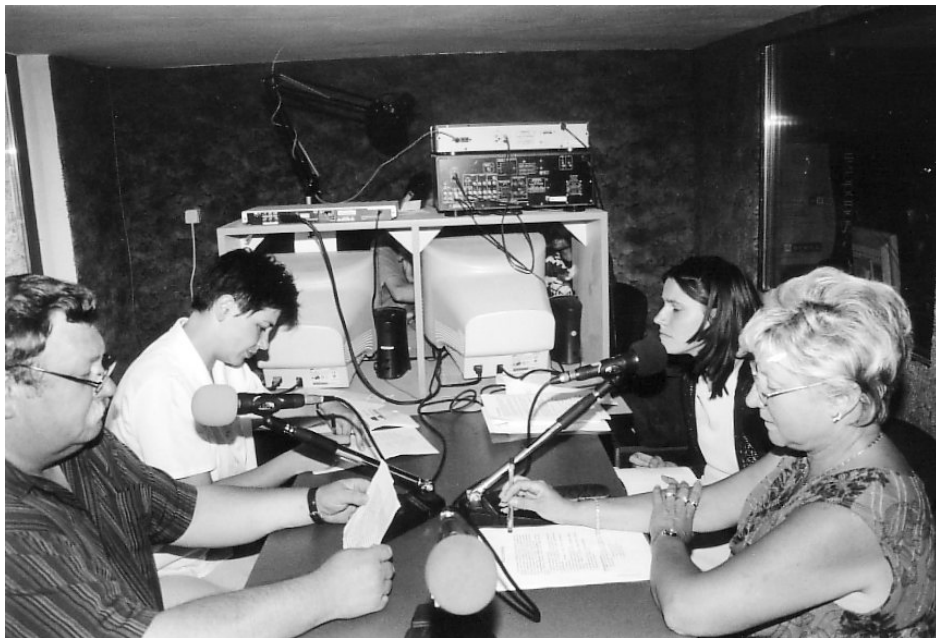
*A hárfa zengjen, csendüljön az ének
Adjatok hálát az ég Istenének.
Kastélyául az eget építette,
Földet teremtett végtelen vizekre
Örök az ő kegyelme.*

*Világot gyújtott a sötét világra,
Nappal a nap volt itt a földi lámpa
És éjjel a csillagokkal és a holddal
Fénylett ezüstben a szőlős hegyoldal.
Örök az ő kegyelme!*

*A szabadságba szökőknek titokba
A Nádistengert kettéhasította.
Minden éhes száj kövér falatot kap,
Hús italt csorgat szegény szomjasoknak.
Örök az ő kegyelme!*

*Életveszélyben voltunk, ó de hányszor!
És oltalmazott, mint gidát a pásztor.
Tikkadt vándorként hozzá menekültünk,
Házában mindig felüdült a lelkünk.
Örök az ő kegyelme!*

*Szívünkéből szálljon magasba az ének,
Kopogjon szép-kék kapuján az égnek.
Az ének csengjen, zengjen hárfa húrja:
A hála csokrát hozzuk, hallelúja!
Örök az ő kegyelme!*

Református hang az éterben

Mekkora fejlődés egyházunk missziója számára megszólalni a rádióban reformátusul! Ki gondolta volna tizenöt-húsz évvel ezelőtt, hogy ez a lehetőség itt Romániában egyszer megadatik a mi egyházunknak is. Ki gondolná viszont 2006-ban, hogy református egyházunk még mindig csak egy kis kezdeményezéssel rendelkezik a Királyhágómelléken! Ugyanis Nagyváradon kezdődött megszólalása egyházunknak a rádióban heti fél órában a baptista rádió hullámhosszán 2002. október 31-én. Gavrucza Emese és Visky István lelkipásztorok úttörő munkája nyomán épült lassan az éteri szószék e városban és környékén. Nem kedvező külső hatások miatt, melyet itt most nem tisztünk részletezni, egyre nehezkesebbé vált a félórás műsor megszerkesztése is. Elismerést érdemel Gavrucza Emese erőfeszítése, mellyel igyekezett életben tartani ezt a lehetőséget, hisz fokozatosan egyedül maradt ebben a munkában. 2004 Adventjén az egyház elöljárósága lehetőséget kapott a Nagyváradon beindult PARTIUM Rádiótól arra, hogy heti egy órában református adást sugározzon a 89.6 MHz frekvencián. Ekkor megkerestük az EMISSION Alapítványt (Hollandiában jött létre, a világon sugárzott református rádióadások támogatására), s

felkértük, hogy lehetőségeik szerint támogassák a beinduló adást. Miután a szerződés megkötöttet, összeállt egy mintegy tíz fős kis csapat, hogy elindítsa Karácsonykor az első adást. Gavrucza Emese lelkipásztor és férje már nagy tapasztalatokkal rendelkeztek ezen a téren, ez írás szerzője pedig Ausztráliában már szerkesztett rádióadást heti rendszerességgel egy évig –, tehát volt már annyi ismeret a rádiózásról, hogy belevágtunk. A nagyváradi gyülekezetekkel közösen, feltételként határoztuk meg, hogy a rádió működéséhez a hollandok által biztosított háromhavonkénti támogatás mellett a gyülekezetek is hozzájárulnak a rádió fenntartásához. Lassan ez elmaradt, de a műsorok sugárzása folyamatosan történik. Az Egyházkerület hosszú viták után felkarolta ezt a fontos missziói vállalkozást és anyagilag támogatja a műsorok készítését.

Hogyan is készül és miként áll össze egy adás szombat délelőttre?

Rovatokat indítottunk, melyek egyfajta rendet tartanak, de ugyanakkor köteleznek is, hogy azokat tartalmasan töltsük ki. Ilyen rovatokban dolgozunk: beköszöntő, a világegyház és a hazai egyházak friss hírei, heti jegyzet egy fontos eseményről vagy évfordulóról, Téma, azaz élet az egyházban című rovatunk a műsor gerincét alkotja, melyben egy adott témakört dolgozunk fel riportokkal, helyszíni beszámolókkal. Zengjünk dalt az Úrnak címmel hetente jelentkezik Leopold László zenetanár rovata, melyben a református egyházzene-költészetéről beszél, bőven illusztrálva hangfelvételekkel. Ezt követi A hit és tudomány rovatunk, melyben Katona János hegyközpályi lelkipásztor már több mint egy éve folyamatosan közli jegyzeteit e nagyon érdekfeszítő kapcsolatról. Emberközelen címmel rendszeresen mutatunk be olyan református presbitereket, vagy közéleti embereket, akik felvállalják reformátusságukat a templomon kívül is. Csendes percekkel zárul a műsorfolyam, melyben rövid igei áhítattal szolgálunk útravalóul a hét végéhez, illetve a következő hét munkájához. A hittelt írtam című műsorunkban Járosi Éva magyartanár havonta egyszer megemlékezik a hónap neves magyar és hitvalló írójáról. Az irodalmi illusztrációkat színészek mondják be. Minden rovatnak megvan a gazdája. A rendszeres bemondói tisztet Nacsádiné Csuka Melinda lelkipásztor látja el. A tartalmas, sok-sok jó zenei betétszámot, mellyel a műsorunkat fellazítjuk, Gavrucza Nagy László zenetanár szerkeszti és vágja össze. A műsorok vágását dr. Járosi István orvos és újabban Orbán Levente Ernő olasz segédlelkész végzik. Segít a riportok elkészítésében Cseke Sándor vallástanár is. A műsorokért, azok tartalmáért és formai megjelenítéséért a két főszerkesztő, Gavrucza Nagy Emese és Veres-Kovács Attila felelnek.

A rádió igazgatóságával kötött szerződésbe foglaltaknak megfelelően, a műsorok teljesen politikamentesek, a hétköznapi pártpolitizálástól mentesek kell hogy legyenek, másképp megvonhatják a sugárzás jogát.

Különösen nagy lehetőséget biztosított a két főszerkesztőnek és ezen keresztül egyházunknak is a PARTIUM Rádió műsorigazgatósága azzal, hogy júniustól még másfél óra sugárzási lehetőséget kaptunk minden második kedden délután, csúcsidőben. Az élő adásban sugárzott műsorunk címe: TÁMASZ-PONT. Adásaink a keresztyén kultúra területéről merítik témáikat. Ilyen tartalmú műsoraink voltak eddig: a keresztyén családok életszemlélete, fogyatékos a családban, fiatalok a családtervezés időszakában, a fiatalok tartalmas szórakozása, a fiatalok érvényesülése kint vagy bent, a magvas kultúra visszahozatala színházainkba és kulturális intézményeinkbe stb. Igazán nagy az izgalom a stúdióban az élő adások alkalmával, melyre több szakembert is meghívunk, akik az illető szakterületen járatosak. A visszajelzések szerint, a hallgatóság nagy rokonszenvvel és figyelemmel hallgatja műsorainkat. Gyülekezeti tagjaink, és mindazok, akik Nagyvárad körzetében foghatják az adást, mindnyájan várják a szombat délelőtti református percekét és a kedd délutánonkénti jelentkezésünket.

A Magyarországi Református Egyház internetes honlapjának fejlécén beismerésként és felismerésként jelenik meg a kiírás: „A most felnövekvő generáció már Istent is a hálón fogja keresni. Rajtunk is múlik, megtalálja-e...”, azaz, fel kell használnunk azokat a hírközlési (kommunikációs) csatornákat, melyek segítségével evangéliumot hirdethetünk azoknak is, akik nem gyakorolják hitüket a gyülekezetben. Jelenti ez azt a gondolkozásmódbeli változást, melyet – tetszik, nem tetszik – gyakorlatba kell ültetniük a hazai egyházaknak is. A rádió kiváló eszköz lehet a kallódó, magukat megtalálni nem engedő hívő emberek elérésére. Kolozsvár mellett Brassó, Sepsiszentgyörgy, Marosvásárhely, Szászrégen és Nagyvárad reformátussága hallhat egyházi műsort valamely kereskedelmi rádió csatornáján.

A nagyváradi református rádiózás kezdetben a város református gyülekezeteinek támogatását is élvezte, amely anyagi nehézségek miatt mára már teljesen erkölcsi támogatottsággá nemesedett. Csak elismeréssel tartozunk a PARTIUM Rádiót fenntartó alapítványnak, az Emission hollandiai alapítványnak, valamint a református egyházkerületnek az eddigi támogatásért, valamint köszönet mindazoknak a munkatársaknak, akiket fentebb említettünk, és akik vállalták az úttörő munkát a magyar református rádióadások elkészítését. Isten éltesse az evangélium hirdetését a rádión keresztül!

VERES-KOVÁCS ATTILA
lelkipásztor

ÁPRILY LAJOS

Menedék

*S mikor völgyünkre tört az áradat
s már hegy se volt, mely mentő csúccsal intsen
egyetlenegy kőszikla megmaradt,
egyetlen tornyos sziklaszál: az Isten.*

Haza

*Egy életben kétszer vesztettem el.
Nincs, nincs. Bús sorsot értem és kietlent.
Hová vezetsz utam? Egy hang felel:
Keress magadnak elveszíthetlent.*

Vándor

*A nyugtalan patak lelkét szeretted,
suhogó völgyek útját követted.*

*Gyönyörködtél gátnál, zuhatagoknál,
de mindig új szépség után futottál.*

*Mi lenne, hogyha egyszer nem sietnél
s megállnál egy tónál: Genezáretnél?*

TÖRTÉNELEM

Árpád, a honfoglaló nagyfejedelem

Emlékezés halálának 1100. évfordulóján

Ki gondolná, hogy a 2007. esztendő számunkra kerek évfordulót jelent, mégpedig a honfoglalást beteljesítő nagyfejedelem, Árpád 907-ben bekövetkezett halálának ezeregyszáz éves évfordulóját. Neve szorosan egybeforrt a Kárpát-medencében végleges hazát nyert népünk történetével. Amikor a nagyfejedelemre emlékezünk, elkerülhetetlen, hogy – ha csak röviden bár – ne tekintsük át népünk eredetének, nemzetté válásának útját és annak állomásait. A régóta ismert igazság – hitünk szerint – ma is érvényes: csak annak a népnek van jövője, amelyik múltját is ismeri.

I. A magyar nép eredete, őshazája, szálláshelyei

Feltehető a kérdés: milyen úton-módon kaphatunk választ – ha csak röviden is – népünk eredetére, nemzetté formálódására nézve? Ismert tény, hogy sem tárgyi, sem írásos emlékek nincsenek birtokunkban, hogy ezrekkel ezelőtt végbe ment történelmi eseményeket ábrázolni tudjunk. A múlt ködébe vesző eredetünk megjelenítésének legfőbb használható eszköze a nyelv, illetve az azt kutató-elemző nyelvtudomány. E mellett némi segítséget nyújthat a múlt feltárásában a néprajz, a genetika, és a környezetváltozást kutató állat- és növényteni elemzés. A továbbiakban leginkább a

Részlet a Feszty-körképből

nyelvtudomány eddig elért eredményeinek felhasználásával adjuk – ha csak mozaikszerűen is bár – népünk honfoglalásáig terjedő történetének vázlatát.

1. A magyar nép az uráli ősnépek és az általuk beszélt uráli alapnyelv világából veszi kezdetét, kb. Kr. e. 3–4000 évvel. Az Európát Ázsiától elválasztó, észak-dél irányba hízódó Urál hegység keleti oldalára, az északnak tartó Ob folyó mentére tehetők az uráli ősnépek szálláshelyei.

A kezdeteket tekintve az uráli ősnépeesség és annak nyelve két tömbre szakadt: a finnugorok és a szamojéd népek tömbjére. A finnugor közösség Kr. e. 2000 körül ketté válik: az ősfinn nyelv hordozói átköltöznek az Urál hegység nyugati, európai oldalára s ott a Volgától Finnorszáig terjedő hatalmas területen szóródnak szét. Az őshazában maradt ugorok valamivel később ugyancsak útra kelnek, de az Urál hegység keleti, szibériai oldalán maradvá déli irányba húzódnak, a Tobol és az Isim folyó között alakítva ki új szálláshelyeiket. Innen számíthatjuk a magyar nép kezdetének elejét. Amikor egy nép nyelvében, kultúrájában és önmeghatározásában megkülönbözteti magát azoktól, akiktől elvált, akkor mondható ki, hogy egy új nép, új közösség alakult ki a korábbiakból. Ez az időszak Kr. e. 1000 körül következhetett be.

Az őshaza szamojéd tömbje megmaradt az Ob folyó mentén. Leszármazottaik a votják és az osztják nép, melyek mai legközelebbi rokonainknak számítanak.

Nem tudjuk, hogy a délre költözött ugorok mennyi ideig tartózkodtak a fent jelzett folyók vidékén, miközben már itt iráni lovasnépekkel kerültek kapcsolatba, amelyektől többek között a ló alkalmazását és a bronztárgyak használatát vették át, de egy idő után ez az ugor közösség ketté vált: egy részük nyugat felé indult, az ott maradók később visszahúzódtak az őshaza irányába.

A nyugatra költözők tekinthetők a mai magyar nép ősmagjának. Nem állapítható meg, hogy mikor és milyen erők nyomására szakadt ki az ugoroknak ez a része. Annyi mindenesetre feltételezhető, hogy Ázsia népeinek mozgástörvénye érvényesült, miszerint egy-egy nagyobb nép, mely szállásterületeit „kinőtte”, nyugatnak indult és új hazát keresve, az ismert dominó-elv alapján maga előtt űzte a kisebb népeket, melyek így arra kényszerültek, hogy területeiket feladják. Ez történhetett az útra kelő ugorokkal is, népünk kezdeti magvával.

2. Az új szállásterület a Volga–Káma folyók vidékére tehető. Az itt-tartózkodás ideje szintén nem határozható meg, nem lévén semmilyen marandó tárgyi nyoma ennek az időszaknak. Annyi azonban – nyelvészeti kutatások eredményeire támaszkodva – bizonyos, hogy – leegyszerűsítve –, többirányú hatás érte ugor eleinket ebben a térségben és időszakban.

a. Mindenekelőtt az őshazában egykor együtt élő finnugorok ún. permi népcsoportjával kerültek közeli kapcsolatba. Igen valószínű, hogy egymás nyelvét nagyjából értették, sőt a nyelvi kölcsönhatás is kimutatható az

egykor rokon közösségek között. Kenyér szavunk is a permi finnugoroktól került nyelvünkbe, hogy csak a legismertebb bizonyítékot említsük az együttélés eme korából.

b. A korábbi szállásterületre érvényes iráni hatás itt, a Volga–Káma világában is jelen van népünkre nézve. Akár ezer év is eltelve a Tobol–Isim folyók menti táborozástól, az iráni hatás immár magasabb szintű befolyása tovább kísérte eleinket, ennek egyik kiemelkedő eleme a vas használatának átvétele. Bizonygatni sem kell, hogy mit jelentett ez a pusztá népeinek világában. Alán és szabír törzsek befolyása nagyban formálta a születő magyar népközösség életmódját, alkalmazkodó képességét, esélyét a fennmaradásra a sztyeppe farkastörvényei között. E kapcsolatnak nyelvi bizonyosságai is fennmaradtak szókincsünkben.

c. Népünk egységes nemzetté válásának hosszú folyamatában azonban a számottevő befolyást mégis egy más fajú néptől kapta: a bolgár–török néptörzsektől. A félnomád-nomád magyar közösségek e népcsoportoktól vették át és tanulták meg a földművelést, az állattenyésztést és a kertművelést. Hosszan sorolhatók azok a nyelvi elemek, amelyek kétséget kizáróan igazolják ezt a kulturális és szellemi hatást, melynek nyomán őseink egzisztenciája biztos alapokat nyert.

Az öltözködés, a háztáji kialakítása, s ezek nyomán új fogalmak átvétele máig érvényes módon igazolják a bolgár–török behatás előbbre vivő jellegét. Az első ezredév fordulóján élt arab krónikások említik, hogy a magyarok pompakedvelők, brokátban járnak, keleti szőnyegekkel díszített jurtákban laknak, ismerik az ágyneműt, a fehérneműt, használják az írást (rovásírás), tanult orvosai vannak, a sztyeppe műveltebb népcsoportjai közé tartoznak.

A nagyszámú nyelvi elem átvétele eredményezte a 19. század folyamán, hogy a magyarságot tudósaink egy csoportja török eredetűnek mondta. Azóta már bizonyosságot nyert, hogy ez így nem áll, de a genetikai kutatások mai eredményei azt a meglepő tényt is felszínre hozták, hogy nyelvünk alaprétege finnugor, de genetikai-vérségi tekintetben nincs közösség a finn és a magyar nép között. Levonható a következtetés: a nyelvi rokonság nem jelent feltétlenül genetikai-vérségi rokonságot is. Legközelebbi európai rokonaink az észtek.

A bolgár–török befolyás kezdete és vége sem határozható meg számszerűen, de e kapcsolat is elmúlt népünk életéből. Nyomukba egy másik, erős lovasnép érkezett a Volga–Káma világába, a kazárok.

a. A Kazár Birodalom, melynek befolyása a korábbi bolgár–török korszakot váltotta fel, a magyarság társadalomszervezési, politikai berendezkedési tekintetben jelentett újat. A kazár nagyfejedelem (kagán) több más nép mellett a magyarok közösségét uralta és befolyásolta. Adat szól arról, hogy a fejedelmválasztás idején megjelentek a kazár kagán küldöttei és azok jelenlétében választottak a magyar törzsek fejedelmet. E korszaktól kezdve lépett életbe a kettős fejedelmválasztás gyakorlata, amikor kendét és gyu-

lát választottak, azaz vezérlő fejedelmet, aki szakrális-karizmatikus személye révén a népközösség és az égi hatalmak kapcsolatát volt hivatva biztosítani, míg a gyula a tényleges hadvezetést, valamint a bírói tiszteletet látta el a magyar törzsek világában. A feljegyzések tudni vélnek egy harmadik vezető személyt is, a harkát, akinek feladatköre előttünk nem tisztázott.

Kr. u. 830 tájára tehető a kazár befolyás vége, amikor a magyar törzsek váratlanul „megszöktek” a Kazár Birodalomból és továbbvándoroltak. E hirtelen támadt változás okát is csak sejtethjük: valószínű, hogy a kaganátus belső szerkezetében roppant meg, s ezt a magyarság látva, kiszakadt a kazárok öleléséből és szabad néppé vált.

II. A szervezett társadalommá válás útján

Ha eddig elsősorban a nemzetté válás kulturális-szellemi vonatkozásait emeltük ki, essék néhány szó a szálláshelyek földrajzi vonatkozásairól is, noha e tekintetben sem mondhatjuk, hogy elkényeztetnek bennünket az erre vonatkozó adatok.

1. Amint szó esett róla, eleinknek első európai szállásterülete a Volga–Káma vidéke volt, a mai Baskíria. Itt sejtik a kutatók az igazi magyar őshazát, az ún. Magna Hungariát. A magyar törzsek e területről történt távozása is szakadással járt. Egy része a magyar közösségnek itt maradt, míg a többiek tovább vándoroltak nyugat felé. Az itt maradó magyarság megléte tovább élt a nyugat felé tartó törzsek emlékezetében, el egészen a 13. századig, IV. Béla koráig, aki – mint ismeretes – Julianus barát révén kereste fel a Magna Hungaria magyar népét. A Kárpát-medence magyarsága innen tudta meg, hogy számítani kell a tatár veszedelemre. A Baskíria területén maradt vértestvérek javarészt a megjósolt tatár támadás áldozatául estek.

2. Utalások révén szó esik arról, hogy a nyugati irányba tartó magyarság egyik szállásterülete Levedia volt, talán éppen a kazár korszakban. E szállásterület – sejtés szerint – a Volga–Don közti térségben lehetett, bár vannak kutatók, akik kétségbe vonják a magyar törzsek levediai jelenlétét. Szó esik egy másik, még kevésbé ismert szálláshely megnevezésről: Dentü-Magyariról. A Dentü kifejezés mögött a Don-tó, azaz a Don folyó deltavidékét kell értenünk, ahol állítólag erős szabír (iráni) befolyás érvényesült a formálódó magyar törzsi társadalomban. Vannak, akik egyenesen onogur (ugor) és szabír eredetű törzsekről beszélnek a hét törzсű magyar társadalom kapcsán.

Az oly felkapott sumér eredet kérdése ma már a mítoszok világába utalható, bár ma is vannak műkedvelő történetkutatóink, akik szívesen származtatják népünket az iráni világból, annak legősibb, ma már kihalt kultúrájából és nyelvéből, a sumérból.

3 A Kazár Birodalommal történt váratlan szakítás után a magyar törzsek 830 táján a mindnyájunk által ismert területre, Etelközbe vándoroltak.

Az etil szó folyót jelent, így igen nagy valószínűséggel az Etelköz elnevezés a Don–Dnyeper–Bug folyók közti területet takarja, amelyik a Fekete-tenger északi partvidékéig, el egészen az Al-Dunáig húzódik. E sima, füves terület s az a politikai függetlenség, amelyet eleink itt magukéinak tekinthettek, teljesítették be a nemzetté válás egyik fontos szakaszát, a törzsszövetség, azaz a vérszerződés létrejöttével. A bizánci krónikák jegyezték fel elsőként a magyar törzsek elnevezését és törzsi vezetőinek nevét. Ezek: Jenő törzs Kond vezetésével, Keszi törzs Huba vezetésével, Kér törzs Tétény vezetésével, Kürt-Gyarmat Ond vezetésével, Megyer törzs Árpád vezetésével, Nyék törzs Előd vezetésével és Tarján törzs Tas vezetésével. A Kürt-Gyarmat törzs eredetileg két törzs volt, amelyet egyesítettek, a Keszi törzs pedig a három csatlakozott kabar törzs egyesüléséből alakult. E törzsnevek a honfoglalás után helységnevekként követhetők nyomon.

Az etelközi időkben választották kendévé Álmost, aki addig a Megyer törzs vezetője volt, s helyébe fia, Árpád lépett, mint törzsvezető, s akit pajzsra emelve gyulává választottak.

A magyar törzsekhez csatlakozott kabar törzsek a puszták szokásjoga szerint a törzsszövetség hadjáratai során az előhad szerepét kellett hogy vállalja, s így elsőként rohamozta meg az ellenséget.

A sztyeppe népeinek létfenntartásához tartozott a kisebb népek hódoltatása, illetve a már letelepült őslakosság megadóztatása. A portyázó-, zsákmányszerző hadjáratok ugyancsak szerves részét képezték a törzsszövetség fenntartásának, megélhetésének. Ezek a hadi portyázások, kalandozások olykor-olykor egész messze tartományokba, országokba vezettek. Mind a bizánci, mind a nyugat-európai krónikák beszámolnak a magyar seregek balkáni, Kárpát-medencei és nyugat-európai portyázásairól. 832-től kezdve több rendben jelennek meg Árpád seregei Európa több országában, nem egy esetben zsoldos sereggként segítve királyokat, fejedelmeket ellenfeleik legyőzésében.

Igen valószínűnek tekinthető, hogy amikor a törzsszövetség átlépte a Kárpát-medence hágóit és nyugat felé tartott, túl a zsákmányszerzésen egy új biztonságos és végleges letelepülés gondolatát is magában hordozta, mintegy terepszemlét tartott, érezve, hogy az etelközi szálláshely nem lesz örökös otthona Árpád népének.

A 9. század utolsó évtizede igazolta ezt a szándékot és tervet. A magyar honfoglalást felgyorsító külső események talán eléje mentek e tervnek.

III. A honfoglalás

892-ben a magyar törzsszövetség képviselői ajánlatot tettek a Bizánci Császárság képviselőjének, hogy katonai szövetségre lépjenek. Feltételezhető, hogy a megvalósulás előtt álló honfoglalás idejére a magyarok bizto-

sítani akarták a hátszínre, elsősorban a bolgár erővel szemben, melyeknek előőrsei már korábban uralták a Kárpát-medence egy részét. Bizánc az ajánlatot ekkor nem találta időszerűnek és a szövetség nem jött létre. Két évvel később, azonban maga Bizánc fordult a magyar törzsszövetség vezetéséhez, hogy adnának katonai támogatást a Bizánc ellen készülődő bolgár Simeon ellen. A szövetség létre is jött és Árpád legidősebb fia, Levente vezetésével két törzs részvételével megindult az al-dunai hadjárat a bolgár seregek ellen. E hadjárat során a magyar támadások érzékeny veszteséget okoztak a bolgároknak, folytonosan lekötve azok Bizánc ellen szánt erőit.

Az al-dunai bolgárok elleni hadjárat azonban a magyarokat is érzékenyen érintette a fővezér, Levente elestével. Ezt fölöttébb tetézte Bizánc szövetségszegése, amikor a magyarok háta mögött váratlanul békét kötött Bizánc a bolgárokkal, akik ezek után felbérelték a magyar törzsek hátában letelepült, s az azok által szorongatott besenyőket, hogy törjenek a magyarok etelközi szálláshelyeire. A besenyők etelközi támadása olyan váratlan és rettenetes volt, hogy a magyar törzsek népessége hanyatt-homlok menekülni kényszerült az irtózatossá szorongatottság nyomán és a Kárpát-medence szorosai és hágói felé menekült megmaradt állatállományával és javaival. Elsősorban a Kárpátok keleti és déli szorosain át özönlöttek a magyar törzsek Erdélybe.

Árpád és főcsapata már 894-ben hadműveleteket folytatott a Felső-Tisza folyása mentén az ott jelenlevő szláv–morva helyőrségek semlegesítésére, majd 895-ben a Vereckei-szoroson át a Kárpát-medencébe vezette a népesség még menekülőben levő részét.

A honfoglalók nem ütköztek az Alföldön komolyabb ellenállásba, mivel az ott állomásozó bolgár előőrsek támogatás híján nem jelentettek akadályt. A Dunántúl délnyugati részén jelenlevő frank előőrsek, illetve a Balaton vonalában elhelyezkedő morva csapatok sem tudtak ellenállni a honfoglalók seregeinek.

Történészek igazolták, hogy a köztudattal ellentétben a honfoglalás 895-ben és nem 896-ban ment végbe. 900-ra kialakult az a magyarság kezébe került terület, amely 1918-ig a magyarok hazáját jelentette.

Árpád a 900-as évek elejére végleg megtiltotta az addig folytatott nyugat-európai kalandozásokat, érezve, hogy az ország népének számolnia kell akár nyugati, akár pedig keleti támadással a Nyugat-római Császárság, illetve a szövetségszegő Kelet-római Birodalom, Bizánc részéről. Árpád sejtése beigazolódtott, mert 907-ben frank–bajor egyesített seregek támadtak Pozsony felől az országra. Árpád hadai azonban Pozsony mellett fényes győzelmet arattak a betolakodók fölött, egy időre így biztosítva a békét, hogy a honfoglalás gyümölcse, a megszerzett ország ennek a népnek hazája maradjon.

Anonymus, III. Béla király névtelen jegyzője krónikájában 907-re teszi a honfoglaló nagyfejedelem halálának évét. A hagyomány úgy őrizte meg, hogy

a fejedelmet Ó-buda patakjának forrásvidéke körül temették el, s majd később itt építették föl a Fehéregyháza kápolnát, mely a török idők viszonyosságai során a fejedelmi sírhellyel együtt megsemmisült. Az utóbbi esztendőkből sok korábbi keresés után újból nekiláttak – talán nem hiába –, hogy a nagy fejedelem sírját megtalálják.

A népének országot szerző uralkodó igazi helye azonban azoknak emlékezetében és szívében van, akik ezeregyszáz év múltán sem feledik, hogy Isten gondoskodó jósága után Álmos fiának, Árpád vezérnek szerzeménye a föld, melyet hazának mondunk mindaddig, amíg történelmet írunk.

IV. Az Árpád-ház

Árpád, Álmos fejedelem fiaként egyes becslések szerint 840–841, illetve mások számítása alapján 850–855 körül született. A történetírás adatai szerint öt fia volt, akik közül többen felnőtt korban haltak meg, mint pl. Levente, az említett al-dunai bolgár hadjárat során. Fiai: Levente, Tarhos, Üllő, Jutas és Zolta.

Árpádot a fejedelmi székre legfiatalabb fia, Zolta követte, majd Fajsz, Jutas fia lett a fejedelem, s utána Zolta fia, Taksony, majd ennek fia, Géza, I. (Szent) István apja.

Az Árpád fejedelemtől származó uralkodói ház 23 koronás főt adott a magyar nemzetnek, akik közül csak ketten voltak női ágon királyok: Orseolo Péter Velencéből, illetve Aba Sámuel, aki Árpád-házi felesége révén lett magyar király.

Az Árpád-házból származó uralkodók sorát az 1301. január 14-én elhunyt király, III. Endre zárja, a női ág elapadása szintén III. Endrével függ össze, akinek apácakolostorba lépett leánya, Erzsébet a svájci tössi kolostorban 1338. május 6-án adta vissza lelkét Istenének. Feljegyezték élettörténetét, később megírva, hogy a kolostor új gyóntatópapot kapva, megkérdezte a halk szavú hercegnőt: Te ki vagy és honnan kerültél ide? Ő csendesen csak ennyit felelt: Elsbeth von Ofen, azaz: Erzsébet Budáról.

Feltehető a kérdés: van-e üzenete a nagyfejedelem küzdelmeinek és országot szerző erőfeszítéseinek? A válasz e kérdésre egyértelműen – igen! A mindinkább közömbössé, sőt haszonlesővé váló világunk emberének azt üzeni a honszerző uralkodó: Vigyázzatok azokra feltétlenül és minden áron, akiket reátok bízott az ég!

ZSIGMOND JÓZSEF
ny. lelkipásztor

Amikor Munkács várába szorult a szabadság

A Rákóczi-szabadságharc előzményei

Nem derült égből jött villámcsapásként robbant ki a II. Rákóczi Ferenc vezette szabadságharc, hanem annak fellegei már évtizedekkel azelőtt gyülekeztek, viharral fenyegettek. Izzott a parázs a társadalom különböző rétegeiben, lángra lobbanással fenyegetett egyrészt a német elnyomás, másrészt a török hódoltság szította gyúanyag. Ráadásul a nemzetközi viszonyok, az európai hatalmi ellentétek is a vihar felé sodorták e tájak népeit. Így hát, amikor a Rákóczi-szabadságharc 300. évfordulóját ünnepeljük nem haszontalan visszatekintenünk e forradalmi megmozdulás előzményeire, nemzetközi és belső hatalmi erőtenyezőire, politikai összefüggéseire. Annál is inkább, mert a 17. század második fele és a 18. század első évtizedei, új hatalmi helyzetet teremtettek Közép- és Kelet-Európában, ez az időszak vitte dűlőre a Habsburg és az oszmán hatalmi kötélhúzást, erre az időre esik a magyar történelem olyan összefüggő eseménysora, mint a Wesselényi-összeesküvés, a bujdosók küzdelmei, Thököly Imre felső-magyarországi feje-

Munkács vára – ma

delemségének létrejötte, s végül Rákóczi szabadságharcának zászlóbontása. Mindezt pedig nemzetközileg kíséri Magyarország és Erdély, valamint a Délvidék jórészenek török uralom alóli felszabadulása és a Habsburg hódítás közép-európai kiterjesztése.

Erdély katasztrófája, Várad eleste

Nem egy válságot, janicsárlázadást és erőszakos trónváltozást élt át az Oszmán Birodalom a 17. század első felében. Az ismételt perzsa háborúk is megakadályozták abban, hogy Magyarországon erélyesen lépjen és Erdély fejedelmeit engedelmességre kényszerítse. A török kormányzat tehetetlensége azonban nem jelentette a birodalom gyengeségét, s amikor sorozatos kormányválságok után erélyes nagyvezír – Mehmed Köprülü – került hatalomra, az oszmán erő nagysága és kíméletlensége egyaránt megmutatkozott. A Porta II. Rákóczi György fejedelmet a Lengyelország elleni hadjárat miatt trónfosztottnak nyilvánította és felszólította az erdélyi rendeket, hogy új fejedelmet válasszanak, mert különben fegyverrel pusztítja el az országot. Rákóczi nem akart lemondani, a rendek pedig – bár féltek a török megtorlástól – tehetetlenek voltak vele szemben. Az erdélyi haderő, mely hódításra kevés, de védelemhez elegendő lett volna, a lengyelországi kaland során elpusztult. Így Erdély védtelenül ki volt szolgáltatva a Porta bosszújának, mely régóta várta az alkalmat, hogy engedetlen hűbéresét megbüntesse. 1659-ben az Erdélyre zúdult tatár hadak, a budai és a temesvári pasák csapatai néhány erődített hely kivételével az egész országot feldúlták, s rengeteg embert megöltek vagy rabságba hurcoltak.

Nagy csalódást keltett, hogy Bécs nem lépett fel Erdély védelmében. Nem mozdult, mert a Habsburg-ház nyugaton volt elfoglalva, a nyugatrómai császári cím megszerzéséért küzdött. Ezt I. Lipót császár megválasztásával el is érte, de jelentős engedményeket kellett tennie. A német fejedelmek által a választást követően létrehozott ún. Rajnai Szövetség útját akarta állni a császári hatalom megerősödésének, ezt pedig nagyobb gondot okozott Bécsben, mint Erdély katasztrófája.

Ennek láttán a török már nemcsak II. Rákóczi György lemondását, hanem Váradot, sőt Szabolcs és Szatmár megyék átadását követelte. E két utóbbi megye királyi Magyarország területéhez tartozott, s így az erdélyi-török konfliktus bármely pillanatban a Habsburg-ház és az Oszmán Birodalom háborújává szélesedhetett. Különösen azután, hogy II. Rákóczi fejedelem a szászfenesi csatában szerzett sebeibe belehalt, s Váraddal együtt több vármegye török kézre került. Várad elestének híre nemcsak Magyarországon, hanem osztrák örökös tartományokban is nagy riadalmat keltett. Bécs katonai intézkedésekre kényszerült. Raimondo Montecuccolit, a híres hadvezért a Rákóczi György halála után fejedelemmé választott Kemény

János megsegítésére Erdélybe küldte, de szigorú utasítást adott neki, hogy kerülje az összetűzést a törökkel, ne adjon okot a szultánnak a háború megindítására. Montecuccoli így is tett, s a magára hagyott Kemény az erdélyi Nagyszőlősnél vívott csatában életét vesztette. Közben a Porta Apafi Mihályt nevezte ki fejedelemmé. Erdély adóját pedig 15 ezer aranyról 40 ezer aranyra emelte. Az elpusztított és a magyarországi Részektől megfosztott fejedelemség így régi jelentőségét, politikai szerepét többé nem nyerte vissza. Ennek ellenére nem vezett ki a korabeli diplomáciai tudatból, hiszen továbbra is – mintegy fél évszázadon át – számoltak vele, mint az európai hatalmi egyensúly egyik mellékes, de azért nem elhanyagolandó elemével. Apafi uralma alatt gazdaságilag konszolidálódott az ország, kulturális téren még viszonylagos fejlődés tényeit összegezheti a szemlélő, de területileg egyharmadának elvesztése, katonai erejének végzetes gyengülése miatt cselekvően nem avatkozhatott be az események alakulásába a hozzá képest félelmetes két katonai nagyhatalom árnyékában.

„Hallj meg engem élő magyar!”

Ellenben Bécs mégsem kerülhette el az újabb török háborút, mert a nagyvezír a következő évben, 1663-ban megtámadta a királyi Magyarországot. A Habsburg-hú magyarok a harmincéves háború befejezése óta (1648) hiába várták, hogy Bécs teljes erejét a török kiűzésére fordítsa. Most a szultáni támadás híre reményeiknek új tápot adott. Zrínyi Miklós éles szeme már régen felismerte az Oszmán Birodalom katonai erejének hanyatlását – amit Erdély lerohanásának sikere sem cáfolhatott –, s támadó fellépést sürgetett. „Az Isten, a hazámhoz való szeretet reám tette, íme kiáltok, íme üvöltök: hallj meg engem élő magyar, ihon a veszedelem, ihon az emésztő tűz!” – írta a Török áfium ellen való orvosság bevezető soraiban. Természetesen nem arra gondolt, hogy Magyarország egyedül megverhetné a törököt, hanem egy korszerű állandó magyar hadsereg felállítására, mely nagy nemzetközi összefogás keretében döntő szerepet kapna az ország felszabadításában. Ez azonban elmaradt. A bécsi udvar politikájának közép-pontjában változatlanul a Habsburg-háznak a Német-római Birodalomban elfoglalt helyzete és főleg a birodalomban jó ideje érvényesülő francia befolyás ellensúlyozása, a Rajna felé irányuló párizsi terjeszkedés megfékezése volt. „Keleten elveszítünk néhány vármegyét, de nyugaton a császári korona kerül veszélybe” – mondogatták a bécsi miniszterek.

Valójában a bécsi udvar keleten csak a védekezésre gondolt. Támadás helyett a császári udvar hadait az osztrák főváros védelmére vonta össze, s így a török további hódításokat tehetett. Az addig hátráló Montecuccoli azonban 1664. augusztus 1-jén a Rába folyó szentgotthárdi gázlójánál próbálta francia és német segítséggel feltartóztatni a török előnyomulást. Az

ütközetben – kezdeti megingások után – gyorsan érvényesült a fegyelmetten harcoló nyugati zsoldosrezdek tűz- és lökésereje. A török hadsereg – a foglyokat is beleszámítva – 16 ezer főt veszített, a szövetségesei veszteségei viszont elenyészőek voltak.

E diadalt követően mindenki azt várta, hogy Montecuccoli szövetséges hadai ellentámadásba mennek át, s csakhamar felszabadítják a hódoltságnak legalább egy részét. Ám egész Európa hitetlenkedve fogatta a hírt: a bécsi udvar 1664. augusztus 10-én Vasváron – szövetségesei megkérdezése nélkül – húsz esztendőre békét kötött a nagyvezírrrel. A feltételek pedig akkor sem lehettek volna rosszabbak, ha a török győz. Bécs nemcsak a török kezén hagyta az előző évek foglalásait – így Váradot és Érsekújvárt –, hanem ígéretet tett a Várad örökébe lépett Székelyhíd lerombolására és az erdélyi várakban állomásozó német katonaság kivonására is. A szerződő felek kötelezték magukat arra, hogy a magyarokat nem segítik, sőt kölcsönösen tájékoztatják egymást azok ellenséges terveiről.

Azonkívül, hogy a Habsburgoknak újra és újra fel kellett lépniük a franciák ellen, mert XIV. Lajos a vesztfáliai béke előnyeit kihasználva, egyre keletebbre tolta határait. Ám más indok is szólt a törökkel való jó viszony fenntartása mellett. A 16. század végi kísérlet kudarca dacára a bécsi udvar nem mondott le arról, hogy Magyarországon is felszámolja a rendek hatalmát és – miként Csehországban a fehérhegyi csata után – itt is bevezesse az uralkodói abszolutizmus rendszerét. Ez a rendszer másutt kétségtelenül előmozdította a fejlődést, de az eltérő szerkezetű országok halmazából összevetődött Habsburg-birodalomban ezt a szerepet nem tudta betölteni. Sem a polgárság, sem a jobbságység helyzetén nem javított, sőt rontott. Az idegen elnyomást jelentő Habsburg-abszolutizmussal szembeni magyar ellenállás tehát teljes mértékben indokolt volt. Mégis látni kell, hogy a 17. század hetvenes éveiben a császári önkényuralom bevezetésének feltételei kedvezőbbek voltak, mint azelőtt bármikor. A királyi Magyarországot kisebb és gyengébb államként tartották nyilván, mint Bocskai idejében, Erdély hanyatlása pedig megfosztotta eddigi támaszától. Viszont a török, mely azelőtt általában támogatta a Habsburg-ellenes megmozdulásokat, most elutasítóan viselkedett a helyzetükkel folyton elégedetlen magyarokkal szemben. Közte és a Habsburg-ház között átmeneti érdekközösség jött létre a status quo megőrzése tekintetében. Így a vasvári békét követő időszakot Bécs a császári önkényuralom bevezetésére használta fel.

Titokban, „poharazgatás közben”

Az alkalmat az ún. Wesselényi-összeesküvés szolgáltatta. 1668-ban az elégedetlen magyar főurak – egyébként a dinasztiahoz hű családok leszármazottai – titokban, „poharazgatás közben” a bécsi francia követhoz,

majd a Portához fordultak, tőlük kérve és várva segítséget az ország alapvető érdekeit elhanyagoló Habsburg-ház megdöntéséhez. Ám a francia követ a spanyol Habsburgok várható magszakadása miatt a spanyol birtokok felosztása ügyében akart a bécsi udvarral megállapodni. Így feleslegesnek tartotta, hogy a tárgyalásokat magyar „bonyodalmakkal” nehezítse. A török pedig nem akarta megszegni a számára kedvező vasvári békét, így azután a Wesselényi nádor halálával vezérét veszített szervezkedés tagjai üres ígéreteknél egyebet sem a franciától, sem a töröktől nem kaptak, s maguk sem tudták, hogy mitévők legyenek. Hasonlóan végződött 1670-ben a Zrínyi Miklós öccse, Zrínyi Péter horvát bán vezette horvátországi, és veje, I. Rákóczi Ferenc választott erdélyi fejedelem irányítása alatt indult felsőmagyarországi felkelés is. A vezérek – megriadva saját tettüktől – Bécsbe futottak feladni önmagukat, és persze másokat is. Az udvar azonban szakított a korábbi gyakorlattal: nem honorálta a megbánást, s osztrák bíróság ítélete alapján 1671. április 30-án Bécsújhelyen, illetve Bécsben Zrínyi Péter és sógora, Frangepán Ferenc, valamint Nádasdy György országbíró feje a porba hullott. A Pozsonyban felállított judicium delegatum további 13 köznemesi résztvevőre mondott ki fő- és jószágvesztéssel járó ítéletet. I. Rákóczi Ferenc úgy menekült meg a felelősségre vonás elől, hogy buzgón közreműködött az összeesküvés feltárásában és hatalmas váltságdíjat fizetett.

Noha a nemesség többsége távol maradt a szervezkedéstől, Bécs elérkezettnek látta az időt arra, hogy felmondja az udvar és a magyar rendek közti, 1608 óta alapjában véve jól működő hatalomfelosztást és felfüggeszse az alkotmányt. I. Lipót császár úgy nyilatkozott, hogy Magyarország a sorozatos felkelésekkel eljátszotta a jogot önmaga igazgatására, s így az országgyűlés megkérdése nélkül császári rendeletekkel lehet kormányozni, alávetni a központi hivatalok ellenőrzésének. 1673-ban Johann Caspar Ampringennek, a Német Lovagrend nagymesterének vezetésével hattagú Guberniumot állított fel, s a magyar várakat német katonaság kezére adta.

Mégis a magyar társadalmat az 1671 márciusi adórendelet érintette a legérzékenyebben. Ez ugyanis már nem a portánként megajánlott kvótából, hanem a királyi Magyarországon állomásozott idegen katonaság fenntartási költségeiből indult ki. Ennek 40 százalékát Magyarországra terhelte, s elrendelte a fogyasztási adó bevezetését is. Ez az ún. repartíciós adórendszer évi 4–5 forintról 80–100 forintra növelte volna 1–1 jobbágyporta terheit, aminek felét a földesuraknak kellett volna viselniük. A cseh és osztrák örökös tartományokban régóta így adóztak, de bevezetése a királyi Magyarországon akadozva indult és csakhamar megbukott a nemesség és a jobbágyok együttes ellenállásán. Többszörös csökkentés után, ugyan még mindig felülmúlta a korábbi terheket, de mégsem közelítette az előirányzott szintet. Legterhesebb tulajdonsága mégis az maradt, hogy az adó nagy

részét terményekben és vágómarhában követelték, ami rengeteg elszámolási és egyéb visszaélésre adott lehetőséget a behajtást végző katonai hatóság részéről. S ez a századfordulóra egyre nyomasztóbbá vált. Különösen a beszolgáltatási rendszert (portio) és a hadsereg számára teljesített hosszú távú fuvarokat (forspont) érezték elviselhetetlennek a parasztok. A 18. század elején a kuruc költészetben így panaszkodott a nép e két adónemre: „Vagyon hazánkban két gonosz ember,/ Portio Pál és Forspont Péter/ Ez a Portio mindent földhöz vér:/ Forspont pedig ökröt, lovat kér// Vedd el, Úristen, rólunk e terhet,/ Vesd ki hazánkból e két rossz embert,/ A Portio Pált és Forspont Pétert,/ Tehessünk még egyszer ökörre és lóra szert.”

Az adóztatás terén bukdácsoló császári abszolutizmus – a katolikus felső klérus buzgó közreműködésével – a protestánsok üldözésével igyekezett kárpótolni magát. 1674-ben az újra működésbe hozott iudicium delegátum, s 700 protestáns lelkészt és tanítót idézett Pozsonyba, többek között a törökkel való cimborálás vádjával. A megjelent 300-at április elején hazaárulás címén fő- és jószágvesztésre ítélték, de azokat, akik áttértek vagy lemondtak szolgálatuk folytatásáról futni hagyták. Ellenben a „megátalkodottakat” különböző börtönökbe hurcolták, majd gályarabságba adták. Ezeket 1676 márciusában a holland flotta szabadította ki Nápolyban a spanyol gályákról. A protestáns templomok elvétele azonban igen nehezen ment, mint ahogy nem sikerült az új hit egyházainak törvényen kívül helyezése sem.

Bujdosó kurucok

Mindebben nagy szerepet játszottak a megtorlások elől Erdélybe, illetve Erdély hódoltsági előterébe menekült bujdosók sorozatos, egyre erősödő támadásai is. E mozgalom tömegerejéről végeredményben Bécs gondoskodott azzal, hogy 1672-ben szélnek eresztette az egészében megbízhatatlannak minősített magyar végvári katonaság jelentős részét. Ezek zárt rendben csatlakoztak a bujdosó fő- és köznemesekhez és a váradi török őrség oltalmában vártak bevetésre. Csakhamar támadásba is lendültek. Petróczi István, Szepesi Pál és Szuhai Mátyás jó módú felső-magyarországi köznemesek vezetésével már 1672-ben a Kassa melletti Enyicknél megverték Spankau felvidéki generális németjeit, s egészen a Szepességig hódoltattak. Ám nem tartott sokáig Petrócziék látványos győzelemsorozata, s az Erdélyi Fejedelemség támogatásának megnyerése végett a bujdosók fővezérévé választott Teleki Mihály kővári főkapitány pedig még a szatmári német helyőrséggel sem bírt. Az 1672. szeptember 20-i batizvasvári veresége után, kedvét veszítve visszatért Erdélybe. A bujdosók éppen olyan gyorsan elveszítették az általuk inkább csak beszáguldott, semmint elfoglalt

területeket, amilyen gyorsan elárasztották azokat. Ez később is jellemző lesz a felkelők hadműveleteire. Ráadásul felszínre kerültek a mozgalom belső feszültségei is. A földesuraknak nem tetszett, hogy jobbágyaik katonának állnak, a katolikusokat pedig visszariasztotta a papjaikkal szembeni brutalitás. A mozgalom vezetése is többször cserélődött. De változékony viszony alakult ki természetes szövetségesükkel, az Erdélyi Fejedelemséggel is. Így hát 1672 után a felkelés válságba került. De nem olyan súlyosba, hogy nem éledhetett volna újjá. Hiszen évről évre mind több bujdosó húzódott az Erdélyhez és a törökhöz közel eső területekre, hogy fegyveresen álljon ellen az önkényuralomnak. Számuk 1672-ben már több ezer fő volt, de a császári katonaság megveréséhez nem voltak elég erősek, külső segítséget pedig sehonnan sem kaptak. Apafi Erdélye nem mert fellépni érdekükben és a Lengyelországgal hadban álló Portához is hiába fordultak.

Thököly Imre felső-magyarországi fejedelemsége

Fellépett ellenben a nyugati hadszíntéren vereséget szenvedett Franciaország. XIV. Lajos élenkebb érdeklődést kezdett tanúsítani egy, a Habsburgok ellen támasztott keleti konfliktus iránt, s diplomatái ennek érdekében egy francia–lengyel–erdélyi szövetség létrehozásán fáradoztak. 1677 májusában ezt alá is írták Varsóban. A francia király 100 ezer tallér évi segílyt ígért Apafi fejedelemnek, akinek ez összeg fejében csupán vezért és vezérkart kellett állítania a bujdosók élére. 1677 őszén Lengyelország felől kétezer főnyi francia sereg és katonai szakértők érkeztek Erdélybe, miután október 10-én Nyaláb várnál megverték az útjukba botlott császári csapatokat.

Apafinak azonban inkább kárára, mint hasznára vált a varsói megállapodás. Annak gyümölcseit nem ő, hanem az akkortájt már kurucoknak nevezett bujdosók új fővezére, Thököly Imre élvezte. Az ifjú, alig húszéves gróf, a Zrínyi–Rákóczi felkelésbe keveredett apja, Thököly István hirtelen halála és a család árvai sásfészekének elvesztése után menekült kalandos körülmények között Erdélybe. Enyeden tanult. Hét évi erdélyi tartózkodás után Apafi fejedelem azért bocsátotta ki – „magánszemélyként”, de „erdélyi önkéntesek” élén – a bujdosók közé és tette meg fővezérré az alkalmatlan Weselényi Pál helyébe, hogy a felkelés erdélyi szálait a lehetséges mértékig elfedje a Porta elől. Kara Musztafa új nagyvezír azonban nem figyelt erre, hiszen egy Bécs elleni támadás esélyeit latolgatta, s nem volt hajlandó elejtetni Apafit. Sőt, azt is elnézte neki, hogy az erdélyi hadakat portai engedély nélkül, immár nyíltan is bevetette a magyarországi hadszíntéren. Az egyesült kuruc és erdélyi hadak támadása – Thököly Imre és Teleki Mihály vezényletével – 1678 kora nyarán indult, és nagyjában úgy végződött mint a bujdosók 1672. évi hadjárata. Rendkívül gyorsan elérték és elfoglalták a felvidéki bá-

nyavárosokat, de Barsszentbenedeknél november 1-jén elszenvedett vereség megghiúsította azon reményeiket, hogy a beszárgult területeken berendezkedhétnek. Noha a hadjáratnak nagyobb volt a füstje, mint a lángja, Európa-szerte nagy feltűnést keltett, s egycsapásra ismertté tette Thököly nevét, aki teljesen elhomályosította vezértársát, Telekit. Valóban jobb hadvezérnek bizonyult, mint elődei.

Ügyes szervező is volt: többek között hatékonyan működő pénzügyigazgatósági szervezetté formálta a kezére került Szepesi Kamarát. Vagy államférfiúi belátását és nagyságát mi sem bizonyította jobban, minthogy a birtokába jutott államszervezetet nem engedte visszazuhanni valamiféle Jagellokorihoz hasonló rendi anarchiába, amit a nemesség szíve szerint elvárt volna tőle, hanem támaszkodva a kizárólag a saját főparancsnoki hatalma alá tartozó kuruc katonaság fegyvereire, nagyon is határozottan érvényesítette a maga szuverén fejedelmi hatalmát. Egyfajta fejedelmi központosítást, centralizációt követett.

Visszatérve katonai ügyekre, a felkelőknek nem sikerült saját területre szert tenniük. Pedig Thököly lovasai a Vág völgyén keresztül egészen Morvaországig portyáztak, és visszafelé jövet behódoltattak egy sor várat és királyi várost. Hogy az 1678 óta folyó béketapogatózásokat előmozdítsa, végül I. Lipót osztrák császár juttatott téli szállást a maga területéből Thököly harcosainak. De Lipót más engedményekre is hajlandónak bizonyult: 19 évi szünet után összehívta az országgyűlést, amelyre meginvitálta a bujdosók követeit is, hozzájárult ahhoz, hogy ismét nádort válasszon a diéta, eltörölte az 1670 utáni „újításokat”, köztük a Guberniumot és a repartíciós adórendszert, biztosította a protestánsok szabad vallásgyakorlatát. Tehát nagyjában-egészében helyreállította az 1608 után kialakult dualisztikus kormányzati-hatalmi rendszert. Ám a kurucok mégsem jelentek meg az országgyűlésen, s nem éltek a felkínált amnesztiával sem.

XIV. Lajos 1679-ben beszüntette a kurucok támogatását s visszavonta mellőlük segédcapatait. Ennek ellenére Thököly folytatta küzdelmeit, elfoglalta Kassát és Füleket, valamint a bányavárosokat. Rövidesen Felső-Magyarország

Zrínyi Ilona

Thököly Imre

jelentős része a birtokába jutott. 1682 júniusába pedig házasságot kötött I. Rákóczi Ferenc özvegyével, a nálánál több mint tíz évvel idősebb Zrínyi Ilonával, aki 1688-ig hősieen védte Munkács várát. A hatalmas Rákóczi-vagyon birtokában Thököly anyagilag is hathatósabban támogathatta az általa kormányzott fejedelemséget. 1682-ben elfoglalta Kassát, szultáni athnaméval pedig Magyarország királyává nevezi ki a török, ámde az ekkor 25 éves kuruc fővezér nagy eszményképe és anyai ágon őse, Bethlen Gábor példája nyomán egyelőre csak Felső-Magyarországra érvényes fejedelmi címet fogadta el. Mint azt Klobusiczki Pálnak írt levelében oly szemléletes módon indokolta: „nem akarván addig a madarat mellyeszteni, míg azt el nem fogjuk”, vagyis nem akar addig a királyi címmel élni, míg nem jut a magyar királyság teljes egészének tényleges birtokába.

Ezzel megszületett Thököly Imre felső-magyarországi fejedelemsége. S így a történelmi Magyarország az addigi három helyett rövid ideig négy részre szakadt. Ez volt az első kuruc állam, amely három éven át, 1682-től 1685-ig állt fenn, de amelynek létét kettétörte a török Bécs alatt elszenvedett 1683. évi veresége. Ezután következett – 1685-ben – az a szomorú pillanat, amikor a váradi pasa vasra verette és fogságba vetette Thökölyt, hogy így csikarjon ki engedményeket egyre félelmetesebbé vált ellenségétől, a bécsi udvartól. Thököly elfogatásának hírére Kassa megnyitotta kapuit a császári csapatok előtt, a fejedelem kurucjai pedig tömegesen álltak át a bécsi hadak oldalára. Bécsnek kapóra jött, hogy a legveszélyesebb ellenfelét éppen a török teszi tönkre, Thököly bukása az udvari háborús pártot erősítette. Erdélyben Apafi Mihály megfosztotta Thökölyt a birtokaitól. Egyedül Munkács állt még éveig. Mint a védő Zrínyi Ilona akkor kilencéves fia, II. Rákóczi Ferenc énekelte anyja születésnapjára írott versében: „E Munkács várában szorult a szabadság/ Kit egy Zrínyi szívű tartott meg asszonyáság, – / Hol vagy s hálát nem adsz az egész magyarság?!”

Időközben Thököly szabadon engedte a török, ellenben Apafi kiverette Erdélyből a kuruc vezért. Majd néhány év alatt a törököt is kiűzték Magyarország területének nagy részéről.

1690-ben utoljára ragyogott fel Thököly szerencsecsillaga. Megmaradt kurucával és 15 ezer főnyi tatár segédhaddal érkezett Erdély határára. Kezében tartotta a szultáni athnámét, amely évi tízezer forint fejében ráruházta az erdélyi fejedelemséget. I. Apafi Mihály már nem élt. Teleki Mihály erdélyi kancellár és a megszálló császáriak vezére, Donatus Heissler tábornok Erdély határszorosaiba erős őrséget állított, de Thököly a Törösvári-szoros fölött, a Királykő-havason nyaktörő, sziklás ösvényeken átvezette seregét és a váratlan támadás teljes sikert hozott. Teleki Mihály holtan maradt a zernyesti csatatéren, Heissler pedig fogságba került. A zernyesti csata után az erdélyi három nemzet többsége meghódolt, s Keresztényszigeten 1690. szeptember 15-én Thököly Imrét Erdély fejedelmévé választották.

Ám az országgyűlést a Belgrád alól Erdélybe érkezett Bádeni Lajos tábornagy tíz lovasezredének közeledése miatt be kellett rekeszteni. Thökölyt pedig a tatár csapatok is cserben hagyták, az üldöző császáriak elől harc nélkül kiszorult Erdélyből. Sosem tért vissza. Alig ezer főnyi kuruc csapatát a Porta a Vidin környéki várak, palánkok őrzésére rendelte. Thököly a török oldalán még részt vett néhány ütközetben – így a zentai csatában –, majd a Porta Kis-Ázsiába, Nikodémiába (ma Izmit) internálta, ahova a zernyesti csatában foglyul ejtett császári tisztekért cserébe kiadott felesége is követte. Itt haltak meg mind a ketten. Zrínyi Ilona 1703 elején, nem sokkal azelőtt, hogy fia, II. Rákóczi Ferenc a tiszaháti felkelők hívására élére állt a szabadságharcnak, tovább építve ezzel a Zrínyiek politikai örökségét, amit – mint a vezérlő fejedelem írta – „dicső anyja mentett át számára”. Thököly Imre két évvel élte túl feleségét, nagy reményeket fűzve mostohafia szabadságharcához.

Thököly élete, pályájának rövid fiataalkori, tündöklő szakasza után, tele volt megaláztatásokkal. Nándorfehérváron 1694. augusztus 22-én a reumás lábbaja miatt már hordszéken vitték az új nagyvezír, Ali elé. Ketten karoltak belé, hogy a protokoll kikerülhetetlen részeként megcsókolhassa a török köntösének szegélyét. Mondta is sokszor száműzetésében saját sorsát nyugtázva: „Bene sperando et male habendo transit vita” (Jót remélve és rosszat bírva telik el az élet).

Ők még nem sejtették, hogy fiuk, II. Rákóczi Ferenc is itt, a Márvány-tenger mellékén tölti majd száműzetését – de az európai parton, Rodostóban...

MIHÁLKA ZOLTÁN
történész

Meghiúsult vágyak, szertefoszlott remények

Hatvan éve írták alá a párizsi békét

A második világháború borzalmai, kínjai, szenvedései 1945-ben véget értek, s a világ valamennyi népe (köztük a mienk is) abban bízott, hogy igazságos béke születik, nem a vesztesek megbüntetése lesz a cél, hanem az országok közötti vitás kérdések méltányos rendezése, a népek, nemzetek közötti gyűlölködés, ellenségeskedés felszámolása.

A magyarok és románok kapcsolatában Erisz almája, a viszály forrása, Erdély kérdése volt és ezzel tisztában voltak a győztes nagyhatalmak is. Az angolszász szövetségesek (Nagy-Britannia és az Amerikai Egyesült Államok) szakértői már 1943-ban azt javasolták az „etnikai méltányosság” is a legkisebb változtatások elvére hivatkozva, hogy Partiumot (vagy egy

Rendkívüli kiadás

1945. évi 10. számú kiadás. A kiadás célja: a magyar nyelvű sajtó és a magyar nyelvű sajtó. Kiadás: Budapest, 1945. évi 10. számú kiadás.

Ára: 200 lei

Szombat 1946. szeptember 7.

Nagyvárad, II. évfolyam 201. szám

UJ ELET

DEMOKRATIKUS NAPILAP

A párisi békeértekezlet végleg- gerítette Románia határait

Esz kérdélyt teljes egészében Romániának ítélték

**A magyar delegáció 4000 négyzetkilométeres
területi igényét nem támogatta egy delegátus sem**

Páris. Románia bekezdésének tervezetét vizsgáló bizottság tegnapi szept. 5-ki ülésén a román-magyar határ-kérdésben szavazásra került a sor.

Miután meghallgatták Magyarország álláspontját, amelyet Auer Pál francia-orosz magyar nagykövet terjesztett be, Tatarescu külügyminiszter ismertette a román kormány szempontjait.

A bizottsági vita során, amelyben résztvettek a nagyhatalmak összes képviselői, megvizsgálták Magyarország területi igényeit Nagyvárad, Szalonta, Nagykároly, Szatmár és Radra vonatkozólag és azt elvetették. Magyarország területi igényét nem támogatta egyetlen szövetséges nemzet sem, mindössze Ausztrália és Délafrika megbízottai tartózkodtak a szavazástól.

A szavazás után a bizottság kihirdette, hogy a négy nagyhatalom külügyminisztere által megállapított határt helybenhagyja és ebben a kérdésben minden

részt) csatolják Magyarországhoz és a Székelyföld kérdését vagy lakosság-cserével vagy széles körű autonómia biztosításával oldják meg. A szovjet béketervek 1943–1944 folyamán vagy önálló Erdély, vagy Erdély nagy részének Romániához való csatolása mellett szóltak.

Az 1944. augusztus 23-i romániai fordulat megváltoztatta ezeket az elképzeléseket. A Szovjetunió már az 1944. szeptember 12-én Romániával megkötött fegyverszünetben érvényteleníti a második bécsi döntést, ami a gyakorlatban azt jelenti, hogy vissza kell állítani nyugaton az 1938 előtti határokat. Az 1945. szeptember 11. és október 2. között tartott külügyminiszteri értekezleten Londonban, mely a békekonferenciát készítette elő, az angol és amerikai külügyminiszterek a román–magyar határ Magyarország javára történő módosítását javasolták, amit azonban a szovjet külügyminiszter elutasított. Byrnes amerikai külügyminiszter nyíltan ki is jelentette, hogy „az erdélyi határ kisméretű módosításával vissza lehetne adni félmillió magyart”.

Ekkorra már az erdélyi magyarság túl volt az első csalódásán. Az történt ugyanis, hogy még 1944 őszén Észak-Erdély „felszabadítása” során visszatérő román államapparátus, de elsősorban a csendőrség, a „voluntárok” és a Maniu-gárdák atrocitásai miatt a V. I. Vinogradov, a Romániai Szövetséges (szovjet) Ellenőrző Bizottság helyettes elnöke kitiltotta a román közigazgatást Erdélyből s szovjet katonai közigazgatással helyettesítette. Ugyanakkor engedélyezte a közigazgatás helyi megszervezését magyarokból és románokból, a számuknak megfelelő arányban. Rátértek a kétnyelvűsége, beindítják a magyar és román nyelvű oktatást, megindul a magyar nyelvű oktatás a Kolozsvári Magyar Egyetemen – a későbbi Bolyain. 1945. február 12–15. között Kolozsváron megkezdődött Észak-Erdély parlamentjének a tanácskozása, 9 megye részvételével (hiányzott Szilágy és Máramaros képviselője), megalakították az Országos Demokrata Arcvonal (ODA) Észak-Erdélyi Központi Végrehajtó Bizottságát, amely a régió kormányának csirajaként értelmezhető. Alig két héttel később Bukarestbe érkezett Visinszkij szovjet miniszterelnök-helyettes, akinek követelésére Mihály király kinevezte dr. Petru Grozát miniszterelnökké. Az 1945. március 6-án megalakult ODA-kormány a szovjetbarát kommunisták hatalomra jutását jelentette, amit Sztalin azzal jutalmazott, hogy engedélyezte a román adminisztráció visszaállítását Észak-Erdélyben. Az „Erdély az erdélyieké” – elve helyett visszatért Bukarest mindenhatósága. Sztálin ahhoz a feltételhez kötötte a román adminisztráció visszaállítását, hogy a Groza-kormány szavatolja a nemzetiségek jogegyenlőségét. Groza tisztában volt azzal, hogy amíg folynak a béketárgyalások olyan magyarságpolitikát kell folytatnia, amely meggyőzi a magyar területi követeléseket támogató angolszász politikusokat, hogy Romániában határváltoztatás nélkül is rendezni lehet a „magyarkérdést”.

A magyarul jól beszélő, magyar alapműveltségű Groza ellentmondásos „magyarbarát” politikája megtévesztette az erdélyi magyar baloldalt és

önfeladó, engedékeny politizálásra készítette. A MADOSZ-ból (Magyar Dolgozók Országos Szövetsége) lett Magyar Népi Szövetség 1945 novemberében kiadta az ún. Marosvásárhelyi Kiáltványát, amelyben elviekben támogatta a trianoni magyar–román határ visszaállítását.

Néhány héttel később Márton Áron püspök vezetésével értekezletre gyűlt össze néhány olyan felelős magyar személyiség, akiknek az volt a meggyőződésük, hogy az erdélyi magyarság kérdését nem lehet megoldani a trianoni román–magyar határ visszaállításával. Elkészítettek egy Memorandumot a nagyhatalmakhoz címezve, melyben kijelentették, hogy a kommunisták vezette Magyar Népi Szövetség nem képviseli az erdélyi magyarság többségét, s kéri, vegyék figyelembe a magyarság akarátát is. A Memorandumhoz mellékeltek egy térképet is, amelyen vázolták miként kellene megosztani a magyarok és románok közt Erdélyt. Eszerint Romániánál maradnának a román többségű észak-erdélyi megyék és a Székelyföldet egy Marosvásárhely–Dicsőszentmárton–Torda–Kolozsvár–Nagyvárad sávban húzódó bővített korridorral csatolnák Magyarországhoz. Ezáltal egymillió 350 ezer magyar és 850 ezer román kerülne hozzá. A Memorandumot Márton Áron római katolikus, Vásárhelyi János református püspök, Szász Pál, az EMGE, Karparich Ede, a Kaláka Szövetkezeti Központ és Lakatos István, a Szövetség Szövetkezeti Központ elnökei írták alá, s térképpel együtt kijuttatták Nyugatra, de visszhang nélkül maradt.

A magyarországi béke-előkészítő bizottságban is több határtervet készítettek, amelyek közül Jakabffy Imre két változatban elkészített tervét Nagy Ferenc miniszterelnök 1946 júniusában az Egyesült Államokban és Angliában tett látogatása során megpróbálta az ottani vezetőkkel elfogadtatni – minden eredmény nélkül. A határkérdés gyakorlatilag már 1946. május 7-én eldőlt a Külügyminiszterek Tanácsában, amely a Szovjetunió, vagy Nagy-Britannia és az Egyesült Államok külügyminisztereiből állott és a postdami egyezmény értelmében a békeszerződés egyes pontjait érintő kérdésekben kizárólagos döntési joga volt. 1946. május 7-én a Molotov által képviselt álláspontot némi vita után elfogadta az amerikai és az angol külügyminiszter is, feladva azt a korábbi kísérletet, hogy etnikai alapon valamelyest módosítsák a román–magyar határt. Mivel a Külügyminiszterek Tanácsának határozata egyhangúlag született, lényegében eldőlt Erdély hovatartozása. A határozat így szólt: „Az 1940. augusztus 30-i bécsi döntés rendelkezései semmisek és meg nem történnének nyilváníthatnak. A Magyarország és Románia közötti határ ezennel visszaállítatik, amint az 1938. január 1-én fennállott.”

Nagy Ferenc az Egyesült Államok külügyminiszterétől az alábbi meglehetősen cinikus ígéretet kapta: „ha a Szovjetunió felveti Erdély kérdését, az Egyesült Államok nem zárkózik el Magyarország követeléseinek támogatásától”. Hasonló, kevés reménnyel kecsegtető volt az angol ígéret is: „amennyiben Románia és Magyarország kétoldalú tárgyalásokon rendezni tudja a függőben lévő kérdéseket, Anglia támogatni fogja a megállapodást”.

A magyar béke delegáció Gyöngyösi János külügyminiszter vezetésével 1946. augusztus elején érkezett Párizsba. (A teljesen ismeretlen Gyöngyösit, aki még franciául sem tudott tökéletesen, koalíciós érdekekből méltatlanul tették oda.) Lényegében három célt kívánt elérni:

1. a magyar–román határ kisebb módosítását, de már nem a Jakabffy-terv szerinti 22 ezer négyzetkilométerrel, illetve 11,8 ezer négyzetkilométerrel, hanem csupán 5 ezer négyzetkilométerrel.

2. a szomszédos országokban lévő magyar kisebbség állampolgári jogainak biztosítását, az újabb kitelepítések megakadályozását Csehszlovákiából.

3. a jóvátételi terhek csökkentését.

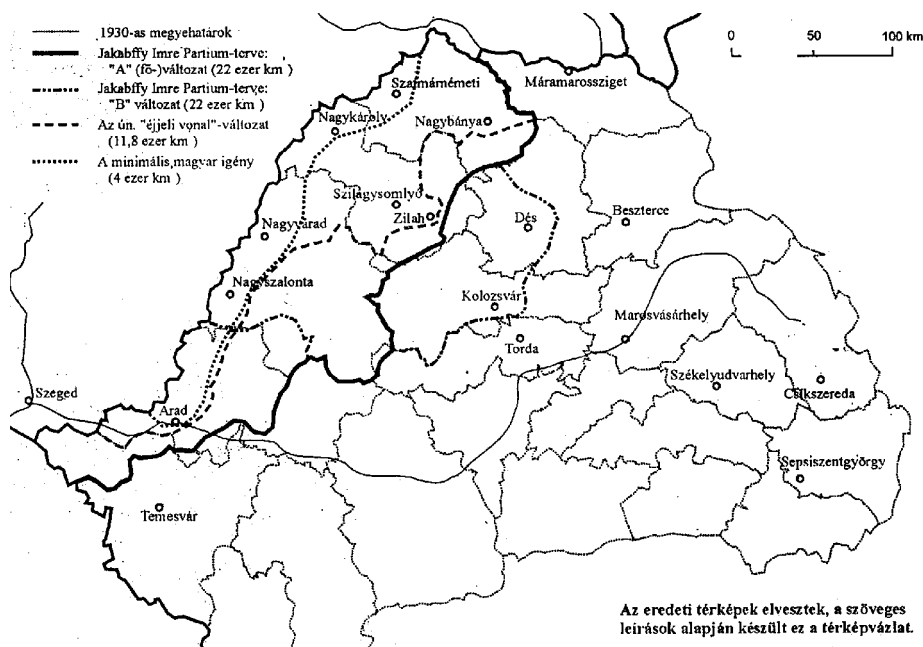
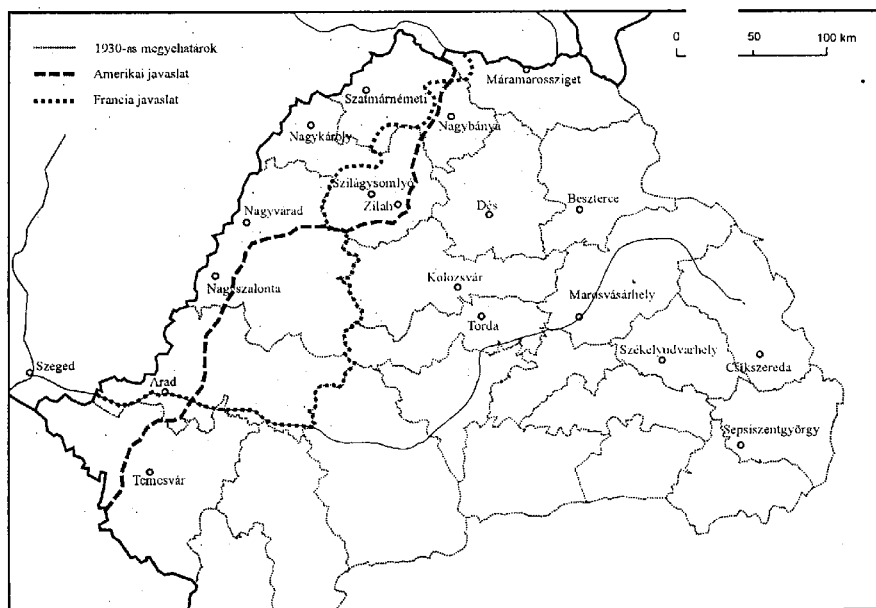
A magyar delegáció 15 jegyzéket nyújtott át a békekonferencia résztvevőinek, amelyben ismertette a magyar kormány álláspontját a napirenden lévő kérdésekben – nem sok sikerrel.

A területi kérdésekben Magyarországnak kevés reménye volt a sikerre. A magyar–román területi és politikai bizottság együttes ülésén, 1946. augusztus 31-én hallgatták meg a magyar képviselőt. Auer Pál párizsi követ ismertette az Erdéllyel kapcsolatos elképzeléseket és a Külügyminiszterek Tanácsa május 7-i döntése tudatában tovább mérsékelte a magyar igényeket. 5 ezer helyett már csak 4 ezer négyzetkilométert kért vissza, amely kb. félmillió embert, 67 százalékban magyar lakost és öt határ menti várost (Nagyvárad, Szalonta, Nagykároly, Szatmár és Arad) érintett volna. Emellett javasolta, hogy Székelyföld kapjon széles körű helyi önkormányzatot az ENSZ garanciája mellett.

Tătărescu román külügyminiszter szeptember 3-án adta elő észrevételeit a magyar előterjesztésre. A nagyváradi magyar újságok szeptember 6-án számoltak be erről a bukaresti sajtóban megjelentek alapján, csak ekkor tudták meg az olvasók, hogy milyen, a városunkra is vonatkozó előterjesztést tett korábban a magyar követ. Annál részletesebben közölték Tătărescu érveit. A román külügyminiszter beszédében azt bizonygatta, hogy kormánya teljesen egyenlő jogokat biztosított a magyarok számára: a nyelv szabad használatát az oktatásban, a közigazgatásban, a gazdasági életben, nem igaz, hogy magyar javakat koboztak el, s hogy a magyarok kevesebb földet

Gyöngyösi János külügyminiszter

Az eredeti térképek elvesztek, a szöveges leírások alapján készült ez a térképvázlat.

kaptak a földreform végrehajtásakor. Hivatkozott a Magyar Népi Szövetség vezetőinek 1945. november 15-i nyilatkozatára, mely elismeri a jelenlegi területi állapotok fenntartásának jogosságát, mert ebben látják a legbizonyosabb garanciát, hogy az Erdélyben élő összes nemzetiségek szabadon és békében éljenek és fejlődjenek egymás mellett. A román külügyminiszter elmondta, hogy a Magyarország által követelt 4 ezer négyzetkilométer csak 4 százaléka Erdély területének, de itt él Erdély összlakosságának 8,3 százaléka és magába foglalja Aradot, Nagyváradot, Szatmárt, amelyek rendkívül jelentősek Románia számára. Ezek a városok olyan vasúti csomópontok, amelyek összekötik Észak- és Dél-Erdélyt, s ezért pótolhatatlanok. A legfőbb érve az volt, hogy Románia a háború utolsó szakaszában teljes, rendelkezésre álló erejével harcolt Németország és Magyarország ellen ezekért a városokért, ezekért a határokért és a függetlenségért.

A politikai és területi bizottság szeptember 5-én szavazott a határkérdésről, s közel háromórás vita után megerősítette a külügyminiszterek Románia végleges határaitra vonatkozó döntését, vagyis hatályon kívül helyezte a bécsi döntést és visszautasította a magyar delegáció 4000 km²-es határkiigazításra vonatkozó kérését.

A határozat mellett szavazott tíz ország képviselője: Amerikai Egyesült Államok, Anglia, Franciaország, Fehér-Oroszország, Csehszlovákia, Új-Zéland, Kanada, India, Ukrajna és a Szovjetunió. A bizottság két tagja Ausztrália és Dél-Afrika tartózkodott a szavazástól. A tárgyalás azért húzódott el, mert az ausztráliai küldött ötször szólalt fel, határmódosítást javasolva. Az Új Élet című nagyváradi lap szerint „A Szovjetunió képviselője, Bogomolov határozottan visszautasította az ausztrál küldött javaslatát és ellentmondást nem tűrően védelmezte a már megszövegezett békeszerződés-tervezet vonatkozó pontját”. Visszaállították az 1937-es határokat, de Pozsonnyal szemben, a Duna jobb partján három színmagyar lakosságú községet, Dunacsúnt, Horvátjárfalut és Oroszvárt Csehszlovákiához csatolták. Tehát ez is békediktátum volt!

Volt még egy figyelemre méltó momentuma a békeszerződés-tervezet vitájának. A területi kérdés eldöntése után a bizottság áttért a békeszerződés második cikkelyének tárgyalására, amely az alapvető emberi jogokat szögezi le. Ehhez a cikkelyhez jugoszláv pótindítvány érkezett, azt javasolta, hogy az anyanyelven való tanítás szabadságának jogát is iktassák be a békeszerződésbe.

A jugoszláv pótindítványhoz a magyar küldöttség levelet csatolt, melyben kérte, hogy a viszonyosság alapján cikkelyezzék be az anyanyelvi oktatást a román békeszerződésbe is, úgy, ahogy azt a magyar már tartalmazza. A vita során a jugoszláv delegátus visszavonta az indítványát, így a becikkelyezés elmaradt. Ennyit a viszonyosságról és méltányosságról!

1945. szeptember 7-én az Új Élet rendkívüli kiadásban adta hírül olvasóinak: A párizsi békeértekezlet véglegesítette Románia határait. Észak-

Erdélyt teljesen Romániának ítélték. A nagy szalagcímben közölt hírt meglehetősen egyoldalú beszámolók követték. Ugyanakkor a következő lelkesítő jelszavakat közölte nagy betűkkel: Éljen az együtt élő népek barátsága és testvérisége az ország újjáépítése és a demokrácia megszilárdítása érdekében!

Éljen a Szovjetunió a kisállamok barátja és védelmezője! Éljen a demokratikus Groza-kormány, amely biztosítja az együtt élő népek szabadságát és jogait!

Szeptember 8-án az Új Élet Párizs után című vezércikkében így fogalmazott:

„A párizsi békebizottság végső döntése Erdély kérdésében olyan problémát zárt le, amely eddig a magyar és a román nép között a nyugtalanság, bizalmatlanság és békétlenség szellemét tartotta ébren. A határok végleges rendezése lehetővé teszi, hogy a két nép nagy problémáit szenvedélyek és indulatok nélkül vizsgáljuk meg és tárgyilagos higgadtsággal ítéljünk a közvetlen feladatok fölött.

(...) A párizsi döntés nem szabad, hogy lehangoló erővel bírjon az erdélyi magyarság felé, nemcsak azért, mert azok a vágyak és hírek, amelyek a határok magváltoztatásáról szállongtak, eleve célzatos jellegűek voltak, amelyekből hiányzott a realitás iránti érzék, hanem azért sem, mert ez a döntés a béke megszilárdulásának egyik alapkövévé vált és a román demokratikus erők győzelmének eredménye volt. A román demokrácia szerezte meg a nagyhatalmak és elsősorban a Szovjetunió föltétlen bizalmát, a román demokrácia nyerte el a 21 szövetséges nemzet egységes támogatását, mert 1945. március 6. óta a Groza-kormány vette át az ország népeinek irányítását, következetesen valósította meg a demokrácia és a haladás, a népek baráti együttműködésének és egyenjogúságának eseményeit. E nélkül nem jöhetett volna létre a párizsi határozat, de ezek a megvalósítások kétségtelenül indokoltá tették a békeértekezlet osztatlan bizalmát”. Nem folytatjuk tovább a szép szólamok idézését, mindnyájan tudjuk, mi következett: újabb csalódások, kiábrándulások.

1947. február 10-én Párizsban, a Luxemburg palotában a szövetséges nagyhatalmak Nagy-Britannia, az Amerikai Egyesült Államok és a Szovjetunió képviselői aláírták a békeszerződést.

Trianon után még egy párizsi palota vált magyar golgotává...

KUPÁN ÁRPÁD
történész

Így emlékszem '56-ra

Idestova 50 éve hordozom lelkemben az emlékeket...

1956 nyarán fejeztem be az óbudai Árpád-gimnáziumban a reáltagozat első osztályát. Egyes tanárok, tanárnők azzal búcsúztattak az évfázón, hogy vissza ne szemtelenkedjek oda a szeptemberi iskolakezdésre. Kiválasztottak voltunk! Édesapám debreceni református tanító volt, aki később még a jogot is elvégezte, édesanyám „kulák” lány lett. Édesapámat 1942-ben Berlin kívánságára ítélték halálra egy hadi törvényszéken. Öt évvel később már a kommunisták akarták felakasztani, ugyanazért: magyar ember volt és maradt. Mind a kettőt túlélte! – még a kommunizmust is. Pár éve a 93. életében halt meg – jó lelkiismerettel. A kommunisták a kultuszminisztériumból szabadították fel. A Magyar Községi Perben szerzett börtönbüntetése után re-szocializálódott, többszörös dr. sztahanovista villanszerelő-mester lett belőle.

1956 szeptemberében vissza szemtelenkedtem a gimnázium második osztályába. Annak ellenére, hogy az első osztályban igen csak iparkodtam és a legjobbak közé tartoztam, de nekem egy éppen csak közepes bizonyítvány járt – a kommunista egyenjogúság miatt. Jeles tanárain némelyike, főleg az osztályfőnököm, Kiss Jenci, azzal fogadtak: kár lesz a megerőltetésért, mert karácsonynál tovább úgysem lesz maradásom.

Az iskolában szép számmal voltak párttitkár-gyerekek, főleg a belügyminisztériumból. Az osztályomba is jutott legalább egy belőlük. Egyikük már több mint húszéves volt. Szerette a tanítókat, mert mindig szívesen ismételt –, az egyenlőség kedvéért ő többször megismételhette bármelyik iskolaévet, mivel anyja-apja bennfentes párttitkárok voltak.

Nos ezek a „gyerekek” már az első iskolanaptól fogva szaladgáltak a szünetekben és igyekeztek minket beugratni. Ilyen buli lesz, olyan buli nem lesz – Gerő bácsi megengedte, Ernő bácsi megtiltotta – és fordítva. A rohangálásuk és a hangulatuk egyre élénkebb és vadabb lett. A tanáraink nem szóltak semmit. Mi ismertük a félkegyelműeket, így rájuk se hederítettünk. Így mentünk haza 1956. október 23-án is. Leckézés közben egyszer csak láрма hallatszott a Bem tér felől. Ha kihajoltunk az ablakon, éppen ráláttunk a Bem-szoborra. A szobor körül tömeg volt és a tömeg nőtt. Ez már nem semmi, ezt meg kell néznünk!

Édesanyánk egyikünket sem tudta visszatartani, hisz nem csak ajtó, de ablakok is nyíltak a folyosóra.

A sokaság főleg fiatalokból állt – főiskolásokból, tanoncokból és egyetemistákból. Bazilidesz Zoltán színész szavalt a Bem-szobor talapzatán –, fivérével, Barna bácsival egy ideig egy házban laktunk. Aztán elindult a tömeg a Margit-hídon keresztül a Rádióhoz és a Parlamenthez. Öcsémmel a Rádióhoz sodródtunk. A Rádió főépülete a Nemzeti Múzeum mögött van. Ott voltunk egy ideig. Aztán jött a hír: egy diákcsoport bement a Rádió épületébe felolvasni a diákok kiáltványát, követelését. Huzamosabb ideig nem engedték ki őket. Közben ránk sötétedett. Mentőautók jöttek-mentek a Rádió ka-

puján át. Valaki ellenőrizni akarta a mentőautót. Nem volt üres. Lőszeres ládakkal volt tele. A mentőautó egyszer csak felborult. A nép egyre jobban hangoskodott, már tudta miről van szó. A diákokat dolguk végezetlenül kiengedték az épületből, de ez már nem volt kibékítő. A környéken egyszer csak elaludtak az utcalámpák. A Rádió épületének földszinti ablakaiból könny- és világító-gránátokat dobáltak ki. Egyes fiatalok a gránátokat visszadobálták az ablakokba. Nemsokára elhangzott az első éles sortűz. A múzeumkert hátsó részénél tartózkodtam ekkor, a Petőfi-múzeum bejárata közelében. A sortűz számos embert gyomormagasságban kapott. Szerencsém volt! Igyekeztünk minél több sebesültet a sírkövek mögé és a bejárat mélyedésébe behúzni. Ekkor éltem meg életem legnagyobb ijedségét. Öcsém nem volt mellettem! Kerestem reggelig. Pirkadat után indultam hazafelé Budára. Félttem, de a jó Isten velünk volt! Öcsém a sortűztől megijedve hazáig futott. Már régen édesen aludt, mire hazaértem. Bátyám is előkerült nemsokára egy rokon főiskolástól, drága édesanyánk csak akkor nyugodott meg. Édesapánk a Dunántúlon javította a bányagépeket egy szovjet katonai támaszpont közelében – látta a mozgást és látta mi lesz a vége. Nem sietett hazatérni. Ezért is maradt később életben. Már a novemberi napokban felhozták a barátai, sorstársai Budapestre. Édesapám beszámolt nekik megfigyeléseiről és aztán végig otthon maradt.

A szovjet felkészülés napokkal 23-a előtt kezdődött. Nagyapánk október 23-án reggel indult haza Beregre, Nyíregyházáról. Nehezen indították el a vonatot Vásárosnamény felé. A szovjet hadsereg kora délután már Orosnál járt. A vonatot Vásárosnaményban megállították és mindenkit betelereltek az állomás épületébe. Az állomás másik végében a szovjet hadsereg vonult Kisvárda felé. Nagyapámat majdnem 80 évesen mégiscsak elengedték. 1914–18 között Oroszországban volt hadifogoly, tudott oroszul. A közutakon két oszlopban vonultak a szovjet katonák és Vásárosnaményban váltak szét a hadoszlopok. A szovjet hadtestek Kárpátalján 1956. október 9–19. között vonultak fel hadikészültségbe. Ezt azonban csak 1969-ben, első hazatérésemkor tudtam meg, amikor sok minden kibuggyant az emberekből. Azután még rákérdezésre sem szívesen válaszoltak! Magyarországból nem lett szovjet republika (Gerő Ernő vágya volt ez), de szabad ország sem – a Nyugat gyávaságából.

Budapestet és szüleimet 1956. november 23-án hagytam el öcsémmel és harmadnap elértük Ausztriát.

ORMÓS AJTONY
Svájc

Elindultam szép hazámból...

Özv. Lázár Csabáné, szül. Záhui Dalma-Enikő lelkipásztornő 1976-ban fejezte be teológiai tanulmányait. Ezen az évfolyamon három nő is végzett. Enikőék nagyváradi szülőháza ma a Királyhágómelléki Református Egyházkerület tulajdonában lévő Szenczi Kertész Ábrahám Sajtóház. A Sors, vagy a Gondviselés különlegessége, hogy harminc év után éppen a felejtethetetlen szülőház előszobájában beszélgetünk.

– Kedves Enikő, tudom, hogy érzelmes, sőt fájdalmas is lehet éppen itt beszélgetni. De nagyon hálás vagyok, hogy vállalod. 1976-ban együtt fejeztük be a tanulmányainkat. Te messze földre szakadtál. Ma már tudom, nem véletlenül, s nem kalandvágyból. Hogy is történt ez?

– 1977-ben férjhez mentem Lázár Csaba amaci lelkipásztorhoz. Jómagam akkor Aranyosmeggyesen szolgáltam, ahonnan Hiripre kerültem. 1983-ban pedig kimentünk, illetve menekültünk Németországba. Származásom alapján német gyökereim is vannak, ezért választottuk ezt a lehetőséget. Fel is vettem a Zahn Lázár nevet

– Úgy döntöttetek, hogy elhagyjátok az országot. Biztos volt ennek valami oka.

A németországi magyar lelkipásztor hívei körében

– Igen! Nehézségeink támadtak az egyházon belül. Első női lelkészek voltunk a nagyvárad kerületben, a falusi gyülekezetek nem fogadtak szívesen. Hiripen bezárták előttem a templomot, mert férfit, azaz nadrágos papot akartak maguknak. Láttuk, hogy kellemetlen dolgok előtt állunk, s döntöttünk...

– *Hogy jutottatok ki Németországba?*

– Menekültünk. Mondjam, hogy az éj leple alatt indultunk el, az akkor már ötéves fiunkkal. Harmincöt órát vezettünk egyfolytában, mert nem mertünk megállni. Tudtunk arról, hogy az akkori román szekuritáé Bécseben állított le menekülőket. Nem mertünk megállni...

– *Útleveletek volt legalább?*

– Szabad ezt elmondani?... Az útlevél nehéz dolog volt 1983-ban. A Rendőrségtől és a Kultuszminisztériumtól kellett kérvényezni a püspökség jóváhagyásával. Egy körutat kérvényeztünk Kelet-Németországba és a volt szocialista országokba. Egy kis turpissággal végül is Nyugat-Németországba kaptuk meg az útlevelet.

– *Gondolom, a román állam nem tartott gyászmisét a távozásotokért?*

– Hát nem. Kellemetlen házaspár voltunk. Hét hónapos terhes voltam a fiammal, amikor éhségstrájkot jelentettem be, mert nem akart a püspöki hivatal állást adni. Huszonnégy óra alatt megjött a kinevezésem Bukarestből... De ezekről még ma se beszélünk szívesen.

– *Németországban hogyan sikerült új életet kezdeni?*

– Másfél év alatt hét menekülttáborban is laktunk... Mindezt egy ötéves gyerekkel... Nagyon nehéz időszak volt ez. 1985-ben megürült a müncheni magyar református lelkési állás... A férjem megpályázta ezt, s ezután kaptunk előbb szociális, majd szolgálati lakást. Csaba férjem mellett én is besegettem, bár eleinte keveset tudtam vállalni a kicsi gyermekem mellett. Majd a nürnbergi és a burg-kastli gimnázium közös lelkési állása üresedett meg, de csak a nürnbergit tudtam elvállalni. Ezek után én lettem Bajorország első megválasztott, beiktatott lelkésznője.

– *A kalandos kivándorlás így egészen jól végződhetett volna. De ebbe is beleszólt a tragédia. Meghalt a férjed...!*

– 1998-ban megbetegedett, első pillanattól megmondták, hogy halálos rákja van. 2000. december 17-én, éppen a születésnapomon halt meg. Egyedül maradtam... De nem vagyok egyedül sohasem...

– *Jelen pillanatban hol és hogyan élsz?*

– Nürnbergben szolgálok, miután nem bírtam a münchenit is ellátni. Tudni kell, hogy a müncheni magyar gyülekezet Csaba férjemnek köszönhetően beletagozódott a németországi református gyülekezetek szövetségébe.

– *Hogyan zajlik egy németországi magyar lelkipásztor szolgálata?*

– Bizonyos mértékig ugyanúgy mint itthon és mégsem. Bajorország akkora terület mint Magyarország. Olykor 100 km-t tesz meg egy-egy család, hogy ünnepi istentiszteleten vehessen részt. Két lelkész látta el ezt a

hatalmas magyar szórványt. A második és negyedik vasárnapokon tartunk templomi istentiszteleteket. A délutáni istentiszteletek után a gyülekezeti teremben szabad beszélgetésen találkoznak a gyülekezeti tagok. Ezek nagyon áldott alkalmak. A hónap harmadik vasárnapján Regensburgban szolgálok, ahol 30–40 családunk van. Erre az alkalomra az evangélikus egyháztól kapjuk kölcsön a templomot. Más vallású magyar testvérek is gyülekeznek ilyenkor. Viccesen azt szoktam mondani, hogy a diaszpórában egy az Isten, az is magyar. Nem azt keressük, ami elválaszt, hanem ami összeköt. Örülnek, hogy magyarul imádkozhatnak. A családlátogatás viszont már kis házi istentiszteleteket jelent. Ugyanúgy a beteglátogatáskor vagy kórházi istentiszteleteken. .

– *A bajországi magyarság igényli magyarsága, vallása megtartását?*

– Feltétlenül. Persze érdekesség is meg nehézség is az, hogy a mi gyülekezeteink ott nem homogének. Többnyire a leszakított magyar területekről érkeztek, faluról, nagyvárosból, kisvárosból. Münchenben inkább a debreceni liturgiát használjuk, Nürnbergben az erdélyi liturgia szerint tartjuk az istentiszteletet, az erdélyi énekeskönyvet használjuk. Számtalanszor mondtuk elszorult szívvel a bűnvalló imádságot. Mindig a magyar és a székely himnusszal zárunk. Hosszú évekig nem jöhettek haza sokan. Ezekben az években nagyobb volt a feszültség és a honvágy a lelkekben. Gyakran zokogva borultak a templom padjaira, s alig tudták könnyeik között énekelni, hogy Ne hagyd elveszni Erdélyt, Istenünk...

– *Mennyire vagy tájékozott az itthoni egyházunk és magyarságunk életéről?*

– Teljesen tájékozottak vagyunk, azok is voltunk, hiszen állandóan érkeztek és érkeznek mind anyaországi, mind erdélyi magyarok, most már egyházi képviselőkkel is inkább tarthatunk kapcsolatot. Egyébként a Nyugat-Európai Magyar Református Lelkigondozói Szolgálat alelnöke is vagyok, alkalmam van és volt nyomon követni a ti sorsotokat.

– *Harmincéves teológiai találkozónkon nagyon megrázóan szóltál a honvágyról. Annyira tud fájni az elvesztett otthon?*

– A honvágy marja az ember lelkét. Különösen amikor még nem lehetett jönni. Bár mi lemondtunk a román állampolgárságról és jöhettünk, de szolidaritást vállaltunk azokkal, akik 1940 vagy 1956 után fekete listán voltak és a saját édesanyjuk temetésére sem jöhettek. Nagyon tud hiányozni a szülőföld.

A Szabad Európa rádiónál is szolgálatot vállaltunk, nem is álnéven, hanem nyíltan. Üzentünk azoknak, akiknek kellett és akiknek tudtunk, hogy a hajuk szála se görbüljön itthon.

Az ünnepek a legnehezebbek idegenben. Ünnepközelben fokozottan keressük a magányosokat, igyekszünk a gyülekezetbe hívni őket. A gazdagon terített nyugati asztalok nem tudták elfeledtetni a keserű magyar kenyeret... Olykor könnyeinkkel sóztuk meg a drága húslevest. Különböző lehetőségeket próbáltunk megfogni, hogy őrizzük a hagyományainkat, hogy

valami összekössön a szülőfölddel. Mondjam, hogy a magyar nótázásunk gyakran sírásba fulladt. Férjemmel kiadtuk a Harang című kis újságunkat, melyben még a felvidéki lekvárfőzést is leírtuk, hogy emlékezzenek reá.

– *Úgy tűnik hamarosan az Európai Unió tagjai leszünk mi is. Véleményed szerint hogyan érinti a fogyatkozó magyar nemzetrészeket, ha megnyílnak a határok?*

– Már az is nagy dolog volt, hogy a forradalom után szabadon térhettünk haza, segínyt hozhattunk gyülekezetekbe, bár ma már tudjuk, hogy sok kellemetlenségetek is származott belőle, talán nem is mindig oda jutott, ahova kellett volna. Lelkészek is hibáztak, több gyülekezet már csak a segílyre várt, viszont ez nem mehet a végtelenségig.

Az uniós csatlakozás kétségtelenül szabad utat jelent. Menjenek is, azt mondom, tanuljanak és jöjjenek vissza, mint egykor külföldön tanult őseink. Sokan elindulnak majd szerencsét próbálni, de meggyőződésemm, hogy sokan vissza is fognak jönni. Ha most fiatalabb volnék, én is visszajönnék...

– *Úgy tudom, félig már útban is vagy visszafelé?*

– Egy kicsit útban vagyok, valóban. A fiam már Budapesten végzett teológiát. Egy nagy lépést már tettünk ezzel visszafele. Férjem azt mondta, megmutatta nekünk az Úr Isten a Kánaán földjét, de nem biztos, hogy beenged. Lehet, hogy büntetésünk van azért, mert elmentünk. De mennünk kellett, mert ki mertünk mondani dolgokat és nem féltünk.

– *Ezekben a napokban éppen folynak a tüntetések Budapesten a szocialista kormány ellen. Veszélyben a nemzetünk, halljuk felelős hangokból. Te hogy látod ezt a kérdést?*

– Mi megpróbáltuk a magyarságot továbbadni, megtartatni idegenben. Úgy neveltük a gyermekünket, hogy legyen büszke a fajtájára, mint akinek egy nyelvvel, egy kultúrával több van. Német környezetben ő már nehezebben ejtette ki a saját nevét is eleinte. De azt mondtuk, ha Csehszlovákiát ki tudod mondani, akkor a Csaba-Zoltánt is meg kell tanulni. Most, hogy Pestben zavargások vannak, a fiam azt mondta – mama, ne félj, mert kint leszünk és megvédjük magunkat.

Beszélgetésünk alatt csendesesen hallgat Enikő testvére, Brigitta.... Maga is a könnyeivel küszködik, de hozzá kell szólnia a beszélgetéshez.

– Az anyaországban sokszor szerencsétlen, kiéhezett erdélyi román cigányoknak is neveztek bennünket. Mi mindig igyekeztünk megfelelni. Sokan nem tudják azt sem, mi az hogy Partium, hol is van az a Szent László városa.

– *Ki most a magyar szerintetek?*

– Olyan szép szavunk az, hogy anyanyelv. Ennek a nyelvnek a megőrzése, a keresztyénségünk, a hagyományaink megőrzése, a magyarság megmaradásának az utolsó esélye. Nem lehet mindenféle szél után hajolni.

– A németektől érdemes azért tanulni – mondja Brigitta. A Parlamentben is minden nemzetség megtartja önazonosságát, legyen bár német,

bajor vagy sváb, teljesen természetes. Mi is népviseletbe öltöztünk Németországban, s tisztelik is a sajátosságainkat. Bár együtt szilvesztereztünk német barátokkal, amikor eljött az éjféli, ők tisztelettel értették meg, hogy mi elbújtunk előlük egy kicsit, magyarul sírni boldog új évet.

– *Én, mint faluvégi gyerek nagyon meglepődtem azon, hogy neked, született városi lánynak és Németországban élőnek, különös kötődésed van a földhöz, a természethez, a mezőgazdasághoz.*

– Ha pápa lennék, megcsókolnám én is ezt a földet. Idegenben erősebben sajnó az a szó is jobban, hogy anyaföld. Az elzártság idején azt kértük a jövőtől, hogy hozzanak egy-egy marék földet otthonról. Azoknak sírjára szórtuk, akiket eltemettünk. És azt üzentük, szólaltassák meg a kis falu hangját, ahonnan származtak.

Igen, városi kislány létemre kötődöm a földhöz. Itthon falusi lelkésként is gazdálkodtunk, kertet műveltünk, méhészkedtünk. Most Magyarországon vettünk egy kis kertes parasztházat, s olyan örömmel megyek haza, kapálni a fatornyos kis falumba.

– *Köszönöm a beszélgetést. A földhöz való ragaszkodásod jegyében, egy üveg szilvalekvárt és saját termelésű mézet, két falusi kenyeret szeretnék nektek ajándékozni. De ne legyen keserű ez a kenyér...*

– Nagyon köszönöm. Isten áldjon meg benneteket. Tartsatok ki. Maradjatok meg tisztán. Szükségünk van rátok és felétek figyelünk. Ha ti kibírjátok, nekünk is ki kell bírni. Ebből a tamási kenyérből szeretnék Úrvacsorát osztani Nürnbergben.

– *Megnyugtat-e benneteket, hogy a szülőházatok most a református egyházunknak tesz szolgálatot?*

– Jó ez, természetes, de nekünk csak a család jut eszünkbe most. A kis közös konyha, mama főztje, a mama melege. Talán érthető ez.

– *És Nagyvárada?*

– Végig jártuk a régi utcákat, régi barátokkal találkoztunk. Nagyvárada egy fogalom, Ady városa és Kosztolányi Váradja. Ilyen nem sok van. Ezt nem lehet elfelejteni – mondja Brigitta.

– Nagyon köszönöm neked Bandi ezt a beszélgetést. S azokhoz szólnék, akik olvasni fogják a kalendáriumot, hogy mindazok, akik közeljövőben elindulni készülődnek, hogy ne égessenek föl maguk mögött egyetlen hidat se. Úgy induljanak az irigyelt nyugati világba, hogy bár csillog-villog, de mindig idegenek lesznek benne. Mert haza csak egy van, otthon csak egy van.

Kérdezett: BERECSKI ANDRÁS

Tele lesz a világ magyarokkal

A svédországi magyar szórványról

Stockholmi lakásán beszélgetünk Veres Zoltán költővel, a svédországi magyarok prominens személyiségével. Arra kérem, meséljen a svédországi magyarok történetéről.

– Ez a történet elég régre megy vissza, ti. itt több migrációs hullámról van szó, több hullámban érkeztek magyarok Svédországba. Bár vissza lehetne menni az 1848-as évekig, de azok nem tömeges kitelepülések voltak, hanem csak egyedi esetek. Az első nagyobb hullám ami ideérkezett, az 1947-ben volt, amikor Magyarországon megtörtént a kommunista államcsíny és hatalomátvétel, és akkor azok a szociáldemokraták, akik nem akartak a kommunista ideológiának, pártnak, a moszkovitizmusnak behódolni, azok Svédországba menekültek tömegesen. Persze ezt nem százezrekben kell érteni, hanem csak kisebb százas tömegben.

– Főleg az értelmiségiekből került ki ez az első hullám?

– Igen, az értelmiségiek köréből, és azok köréből, akik kimondottan a Szociáldemokrata Párthoz tartoztak. Fontosnak tartom megjegyezni, hogy a svéd szociáldemokrata csapat, mely hosszú ideig kormányon volt, nagy

melegséggel és szívélyességgel fogadta őket, és a magyar Szociáldemokrata Pártot, melyet a kommunista államcsíny után vagy felszámoltak, tönkretettek vagy bebörtönöztek, ezt a Svédországban élők képviselték nemzetközi szinten, az ún. szocialista Internacionáléban.

– *Ez a hullám mennyire érezte jelenlétét az itteni svéd társadalomban?*

– Meg kell mondanom, hogy a szociáldemokratáknak ők voltak a folytatása. Tudni kell azt, hogy Svédországba nemcsak magyarok jöttek fel, hanem kimondottan jó demokraták. A második hullámot, mely sokkal terjedelmesebb számban, '56-tal érkezett, már ezek a nagyon jól beilleszkedett magyarok fogadták. Az '56-osoknak már nem igazán felelt meg a szociáldemokrata felfogás azok után, amit már a kommunizmus alatt tapasztaltak. Éppen ezért a két tábor nem talált tökéletesen egymásra.

– *Az '56-osok nagyobb hullámban érkeztek. Lehet-e tudni számszerűleg, hogy hány magyar jött Svédországba?*

– Ezt egész pontosan lehet tudni, csak én nem tudom! A svéd demográfiai és bevándorlási szakirodalom foglalkozik vele, de én úgy emlékszem erre, hogy többezres tömegről volt szó, akiket a svédek nagy szívélyességgel fogadtak, hiszen nagy megrendüléssel fogadták a magyar forradalom hírért.

– *A többi nyugat-európai országhoz képest, ide sokkal többen jöttek. Mi a magyarázata ennek?*

– Az '56-os esemény nem volt kimondottan egy jobboldali forradalom. Az egy emberarcú világnak volt a nagyon tiszta és szép forradalma. Ez nagyon szimpatikus volt a svédeknek. Visszatérve a kérdéshez, egészen biztos, hogy az ország lakosságához képest, Svédország fogadta be a legtöbb ötvenhatost. Lehet, hogy Németországba vagy az Egyesült Államokba többen jutottak ki számokban, de Svédország sokat befogadott.

– *Hogyan sikerült az ötvenhatosoknak megtalálni a helyüket, hogyan épültek be a svéd társadalomba?*

– Nagyon jól beépültek, elsősorban annak köszönhetően, hogy olyan jó szívvel fogadták őket. Ezt amúgy meg is érdemelték, mert nagyon sok műegyetemista jött, akik itt fejezték be tanulmányaikat, és mind jó szakmérnökök lettek neves helyeken. Ennek van egy szomorú oldala is, ugyanis ezek a fiatalemberek mind nőtlenek voltak, és a mielőbbi beilleszkedés céljából legalább kilencvenöt százalékban svéd nőt vettek feleségül, és ezeknek már második, magyarul beszélő nemzedéke nincs.

– *Hogyan sikerült felépíteni és megtartani a magyar közösséget?*

– Mivel az '56-osok sokan és sokfélék voltak, nagyon sokat tettek a magyar közösségért, de a jelenlegi magyar intézmények között egy sincs, amit nem ezek az emberek hoztak volna létre. Tény, nagyon sok vegyes család

keletkezett. Stockholmban legalább ötven családot ismerek, ahol a feleség svéd, otthon svédül beszélnek, a gyerekek csak egy pár szót tudnak magyarul, de ettől függetlenül, az asszonyok szívesen eljöttek és ették a gulyáslevest a magyarokkal együtt, s ugyanúgy nézték a magyar néptáncokat, illetve a cserkészeket. Ez a tolerancia nagyon sokat számított.

– *Köztudott, hogy Ön az itteni magyar élet szervezésében, összehangolásában fontos szerepet játszott. Szíveskedjék mesélni az itteni magyarok egyesületi életéről.*

– Én egyetlen egyesületben sem töltök be vezető szerepet, de igaz, hogy sok mindenben részt veszek. Mint a magyar protestáns gyülekezet felügyelője, hat évig töltöttem be tisztségemet.

– *Mennyire szervezett az itteni protestáns közösség, ezen belül a református, lutheránus vagy unitárius közösség?*

– Szintén az ötvenhatosok voltak azok, akik megszervezték az evangélikus közösséget, ti. a Budapestről érkezők között sok evangélikus vallású volt és így természetes volt, hogy megalapították a Svédországi Magyar Evangélikus Gyülekezetet. Az is nagyon természetes volt, hogy a reformátusok, mivel számszerűleg többen voltak, még néhány unitárius is hozzájuk csapódott. Normális dolog volt, hogy bárki, aki római katolikus is, baptista vagy más felekezetű, de magyar, eljött az istentiszteletre. Mivel akkor Svédországban a Svéd Evangélikus Egyház az állami feladatokat is betöltő államegyház volt, utolsóként Európában, az adatokat mind az írta össze. Tehát, visszatérve a gyülekezet életére, ezt az evangélikus lelkipásztor vezette, és a svéd állam örömmel támogatta, valamint magáénak tekintette. A lelkipásztorok általában a svéd államkasszából kapták fizetésüket.

– *Általában ezek a lelkészek Magyarországról jöttek?*

– Az '56-osok esetében igen. A jelenlegi lelkipásztorunk, aki szintén evangélikus, erdélyi és ez egy kicsit jelképesen is mutatja azt a váltást, ami a '80-as években bekövetkezett az erdélyiek érkezésével.

– *Akkor most hadd térjünk rá a közelmúltra. A svédországi magyar emigráció az elmúlt két évtizedben felduzzadt, vagy apadt?*

– Mindkettő! Kiegyenlítették egymást. Apadt azzal, hogy a nyolcvanas években már az egykori '56-os forradalom által ideérkezettek legalább harminc éve itt éltek, tehát színre lépett a második nemzedékük, de az már nem a magyar életben. Persze vannak kivételek, kiváló magyar személyiségek. Most is vannak a svéd közéletben olyanok, akik az új magyar generáció emberei, de ezek fehér hollók. A legtöbb a „fekete holló”, akinek ugyan magyar a neve, de alig ismeri a magyar kifejezéseket. Ez a magyarok létszámának a csökkenését jelenti, de az ideérkezett erdélyiek valamivel jobbat hoztak. Mikor látták a már meglévő magyar intézményeket,

szomjasan rávetették magukat és boldogok voltak, hogy Stockholmban létezik egy Magyar Ház, vagy hely, ahol magyar istentisztelet folyik. Az ötvenhatosok viszont azt látták, hogy „ezek jönnek és beülnek a készbe”, aztán hangadók lesznek. Ez egy érthető konfliktushelyzet volt, de hála Istennek, ez az idők folyamán úgy elsimult. Most viszonylag egységes svédországi magyarságról lehet beszélni, bár állandóan színesedünk, mert az utolsó balkáni háború idején megjelentek a délvidékiek.

– *Térjünk vissza egy picit az egyházhoz. Hogyan szerveződött meg az elején a magyar istentisztelet és hogyan történik ma?*

– Nagy szerepe volt Koltay Rezsőnek, aki nem az első volt, nem is gyülekezetalapító, de lelkesen bekapcsolódott a munkába és nagyobb dimenziót adott azáltal, hogy nem alkalmilag, hanem szervezetten, és nem egy helyen, hanem – igény szerint – több helyen tartotta az istentiszteletet. Hamar beszereztek egy gépkocsit, amivel ide-oda tudott utazni, és akkor már két-három helyen is tartott istentiszteletet. Paradigmatikus az a helyzet, hogy ő Helsingbor nevű városban élt, pedig a legtöbb magyar Stockholmban élt és él mai napig is. Mindenik istentiszteleti helyen önálló gyülekezet szerveződött, amely egy nagyobb egységhez tartozott, aminek a neve Svédországi Magyar Protestáns Gyülekezet.

– *A gyülekezetszervezés templomépítéssel is együtt járt?*

– Nem, sehol. Mai napig sincs magyar templom. Ennek nagyon egyszerű az oka: az egész ország tele van gyönyörű evangélikus templomokkal, melyek mellett ott találhatóak a hatalmas, jól felszerelt gyülekezeti termek, gyülekezeti házak, így sehol nem volt probléma, hogy hol tartsák az istentiszteletet. Mindenütt, a mai napig is, szívesen fogadják be a magyar gyülekezeteket.

– *Az istentiszteletek magyar nyelven zajlanak, vagy mint Ausztráliában és Amerikában, kétnyelvűek?*

– Mi kizárólag magyar nyelven tartjuk, és ez olyan vonzerőt ad, hogy más helyekről is eljönnek a nem csak protestánsok, hanem főleg katolikusok. Annál is inkább szeretnek ott lenni, hogy a katolikusok lelkipályázatával mindig súlyos problémák voltak: időnként volt itt katolikus pap, de csak rövid ideig. A probléma gyökerét a katolikus egyház szervezésében látom. A helyzet egy picit furcsa, mert a nagyvilágban élő magyar katolikusoknak van egy püspökük, a Főtiszteletű Miklósházy Attila püspök úr, akinek nincs juriszdikciója, tehát nem felel egyetlen területért sem. Hogyha a svédországi magyar katolikusok a Stockholmban élő svéd katolikus püspökhöz fordultak, és papot kértek, akkor sokszor azt kérdezték tőlük: Ha már itt éltek több mint harminc éve, miért nem tudtok svédül? Ha nem jó nektek a svéd mise, van latin nyelvű is! Ezért frusztrált helyzetben

vannak, és akik tényleg magyar nyelvű igehirdetést akarnak hallgatni, eljönnek a protestáns gyülekezetbe, és ami a legszebb, hogy ebből a helyzetből soha semmi konfliktus nem lett.

– *Ebbe a közösségbe beletartoznak a családok, fiatalokkal, gyerekekkel együtt?*

– Persze! Errefele is van konfirmáció, és a lelkész az illető felekezet hitvallása szerint konfirmáltatja a gyerekeket. Mint ahogy Berde Mária Az én apám című versében van: mindenkit a saját kátéjával oktat a lelkész.

– *Visszatérve a magyar közösséghez: mennyire tudják megélni még szervezetségüket az itteni magyarok? Mennyire tudnak hatni a következő nemzedékre ezzel a szervezettséggel?*

– Elsősorban az egyház játszik fontos szerepet. Másodsorban, az európai emigráció között a svédországi a legjobban szervezett. Ennek az lehet az oka, hogy itt elég sokat tanultunk az elég jól működő svéd demokráciából és toleranciából. Rengeteg egyesület van, számtalan városba vagyunk szétszórva, de jól összefog minket a Svédországi Magyarok Országos Szövetsége. Egy nagyon komoly és rendszeres egyesületi élet folyik egy ernyő alatt, amit jó vezetők kormányoznak. Ezen felül nagyon komoly ifjúsági munka folyik, mint például a cserkészet. Meglátásom szerint, nem tudja komolyan magához vonni az összes gyereket, de emellett jól kialakult anyanyelvi tanítás folyik. A svéd állam korábban segített abban, hogy mindenki saját anyanyelvi képzésben részesedjen. Magam is hat évig így tanítottam. Most már mintha vége lenne ennek, meg kell húzni a nadrágszíjat, de azért van amiből összehúzni. Most már kimondottan a bevándorló közösségre hárul a nyelvoktatás, legalábbis a magyarok esetében. De a magyarok ezt is megoldották, és ahol szükség van rá, komolyan folyik a nyelvápolás.

– *A beszélgetés befejezéséhez közeledve: Milyen utánpótlása van a magyar emigrációnak?*

– Nagyon fontos kérdés ez! Nemcsak utánpótlásról van szó, hanem teljesen új jelenségnek vagyunk tanúi, és ezt nagyon nagy figyelemmel kell követni és le kell vonni a tanulságokat. Nemcsak az EU-hoz való csatlakozással, hanem általában is az a tendencia, hogy egy szabad világban nincs olyan nagy jelentősége a határnak, bárhol lehet munkát vállalni, bárhova lehet utazni, bárhol lehet házat vásárolni, vagy építeni stb. Az az akolbazártság, vagy földrajzi tényező, ami Szent István óta a magyarokat egy hazában összetartotta, veszni látszó tényező. Sem Magyarországon, sem Erdélyben a gazdasági tényező nem jó, ezért főleg az ifjúság és a tehetség kiáramlik. Tele lesz a világ magyarokkal! Ezt Svédországban nagyon jól lehet érzékelni. Ezek nem keresik az utat az emigrációhoz, mert nem érzik

magukat emigránsoknak, és néha annyi rossz hírünket költötték, hogy ma már tartózkodnak kicsit tőlünk. Tragikusan látszik ez a délvidékiek esetében, akik a hatvanas években tömegesen jöttek ki szerződötetett vendégmunkásokként. Amikor elmentek egy magyar istentiszteletre, és a szertartás végén elénekelték a közösség a magyar himnuszt, akkor ők többet nem mentek az istentiszteletre, mert maga az a tény, hogy meghallgatták a himnuszt, rossz pont volt számukra. Ez ma már nincs, de ennek ellenére már nem keresik a kapcsolatot az emigrációval. Az utóbbi pedig nem keresheti velük a kapcsolatot, mert ők szervezetlenül jönnek, rögtön beilleszkednek egy svéd struktúrába. Becslésem szerint legalább száz olyan magyar orvos dolgozik Svédországban, aki mind egyéni szerződéssel dolgozik ebben a kétezer kilométeres országban.

– Sem érzelmi, sem intellektuális vagy nemzeti motivációjuk nincs, hogy keressék a kapcsolatot. Mivel magyarítja ezt?

– Nem hiszem, hogy gazdasági lenne. Ezek nem végleges letelepedési helyüknek tekintik Svédországot. Elsősorban pénzt keresni jönnek ide, remélhetőleg azzal a gondolattal, hogy hazamennek, vagy továbbmennek máshova. Ez a leggyakoribb: Svédországban nagyon jó kiképzést kapnak, aztán elmennek, mondjuk Németországba. Egy családi beszélgetés során derült ki, hogy egy jól képzett magyar fiatal elment innen, de nem Magyarországra, mert ott már felégette a hidat, hanem éppen Németországba, mert ott nagyobbak a lehetőségek. Ennek a jelentőségét fontos tudni. Szétszóródunk és szervezetlenül tesszük ezt! A magyar intézeteknek, magyar képviselőknek volna az a kulturális feladata, hogy ezeket az embereket a maguk vonzáskörében tartsák. Mindnyájunk feladata volna, így az egyháznak is, hogy találjunk egy kohéziós erőt, ami a bezártság faktora helyett, határtalan hazákban lelkiileg és belülről tart össze bennünket.

– Köszönöm a tartalmas válaszait. Isten legyen útmutatója a lelki hazát kereső magyarjainknak.

VERES-KOVÁCS ATTILA
lelkipásztor,
Nagyvárad-Olaszi

Engem a vakság felemelt

Vitéz Nagybányai Horthy Miklós kormányzó hazai földben történt újra temetésének évfordulóján Kenderesen az ünnepi ebédlő asztalánál ismerkedtem meg Horvát Vilmostal és Ötves Erzsébettel. Néhány perc is elegendő volt felismerni egy különös házaspárt, és egy különös életutat.

– Kedves Vili bátyám, beszélgetésünk elején az a kérdés kívánczik ide, hogy a tekintélyes Vitézi Rend tagjaként miért Belgiumból érkeztek erre a fel-emelő ünnepségre?

– Az 1956-os forradalom eltiprása után mi is elindultunk szép hazánkból... Nyolc hónapi lágerélet után 1957. augusztus 31-én Jugoszláviából indultunk a biztonságosabb Nyugat-Európa felé. Feleségemmel Belgiumban kerestünk menedéket. Egy kaszárnyában töltöttünk négy napot, ahol tájékoztatást kaptunk az ottani körülményekről, lehetőségekről. Választhatunk a belga nyelvterületek vidékei között. A flamand nyelvterület vonzott inkább, mert valamennyit tudtunk németül, és a flamandban 60 százaléknyi holland, illetve német is található.

Bányamunkát ajánlottak fel, majd gépész lettem ugyancsak a bányáiparban. Magas jövedelmet biztosítottak, igyekeztünk megbecsülni a keresetet és sikerült is kényelmes életet biztosítani magunknak.

– Ezek szerint nem jelentett különösebb hátrányt idegenségük, menekülségük?

– Nem! Soha nem volt hátrányomra a magyarságom, vagy idegenségem. Kedves, befogadó népek a flamandok. Sőt, igyekeztem a magyarok jó hírnevét nem rontani, esetenként védeni, képviselni.

– *Hogyan alakult a családi életük?*

– Három leánnyal áldott meg Isten. A családban magyarul beszéltünk idegenben is. Mindhárom leányunk szépen beszéli a magyar nyelvet. Ismerik a magyar történelmet, dalainkat, magyarul írnak, olvasnak, s mindenik főiskolát végzett. Teljesen beilleszkedtek a belga társadalomba.

– *Sok magyar testvérünk hagyta el az országot a különböző történelmi körülmények hatására, sokan megmutatták, hogy életrevaló nemzet gyermekei. Vili bácsinak azonban szokatlan, sőt megrázó utat jelölt ki Isten?!*

– Két balesetem is volt, melyek következtében mindkét szemem világát elvesztettem. 1971-ben harminchat évesen töprengőre fordult a sorsom: megmaradni és folytatni, vagy feladni az életet. Az élet mellett döntöttem, azzal az elképzeléssel, hogy senkinek nem leszek terhére. Feleségem ügyes, energikus asszony volt, neki is köszönhetem életünk nyugodt folytatását. Három évig egy rehabilitációs központban tanultam meg a világtalan élet sajátos leckéit. Utána pedig szívós életkedvvel kertészkedni kezdtem, fűvet nyírtam, sövényt igazítottam. De így is időmilliomos lettem.

– *Ha jól értettem, éppen ekkor nyitott Isten különös kaput Vili bácsi számára?!*

– Egyre többet hallgattam a rádiót, érdekelni kezdett a világ sorsa, a magyarság helyzete, amiről akkoriban keveset lehetett hallani. Ekkor kezdtem el foglalkozni a rászorulóknak segítésével.

– *Bocsásson meg, rászoruló a rászorulókon segít?*

– Nem kell ezt olyan döbbenetesnek vélni. Valóban, előbb hadiözvegyek és idős emberek támogatását vállaltam, 1989 után pedig a Kárpát-medencében és az elcsatolt területeken élő fiatalok támogatásával kezdtem foglalkozni. Erdélyben huszonhárom kulturális rendezvény védnöke voltam. Ötször jártam a Felvidéken is ilyen célból. Vállalásaimban a Duna TV és a Magyar Rádió nyújtott sok segítséget.

– *Számomra mégis érthetetlenül kedves történet ez? Hiszen utazás mellett anyagi támogatásról is szó van?!*

– A vakságom miatt kapott kártérítésből tudtam áldozni. Csak azt gyakoroljuk, amit a Biblia is tanít, hogy nem élhetünk csak önmagunknak...! Olyan dolgokat sikerült megtenni, melyeket egyébként ép emberként talán soha se tehettem volna. Engem a vakság felemelt... Így kaptam Julianus-díjat, bevallom büszke is vagyok rá.

1993-ban meghalt a feleségem... Isten gondoskodott arról, hogy új társat és támogatót is találjak. Jelenlegi párom is támogató, kocsival visz le Erdélybe és számos rendezvényre. Köszönet illeti őt, és sok-sok támogatómat, segítőmet. Ma is még azon iparkodunk, hogy segíthessünk, ahol fontosnak látjuk.

– *Kézenfekvő kérdésem, mit tudhatunk meg Vili bácsitól a Belgiumban élő magyarságról?*

– 1920-tól kezdve sok magyar érkezett Belgiumba, legtöbbször a bányáiparban boldogultak. Ezek a magyarok a halálukig megőrizték identitásukat. Többekkel volt szerencsém találkozni ebből a nemzedékből.

A következő hullámban 1945 után érkeztek magyarok, szintén a bánya adott megélhetést számukra. Százakra tehető a 45 utániak száma. És következett 1956... Ezután már tízezerre becsülték a kivándoroltak, emigránsok számát.

– *Mennyire jellemző a magyar összetartozás, ápolják-e a magyar hagyományt, kultúrát?*

– 1970-ig példás magyar közösségi élet részesei voltunk. Együtt ünnepeltünk, Gent környékén 130–150 magyar gyerek kapott Mikulás-csomagot. Évekig saját futball-csapattal vettünk részt bajnokságokon. Sport- és tánc-csoportok gyűjtötték a fiatalokat. Később, ahogy megismerték az állam nyelvét, enyhült az egymásra szorultság, fokozatosan eltávolodtak egymástól. Ma már a magyarság 10 százaléka jelenik meg egy országos rendezvényünkön. A kint felnövő gyermekek egyre kevésbé kötődnek a magyarsághoz, többen már nem is beszélnek a nyelvet.

Ilyen szempontból a jövőn már ott van az „elvégeztetett” pecsétje...

– *Mennyit tehet az egyház, a lelkész a kihalás ellen?*

– Régebben a papság jobban összetartotta a magyarokat, de ma már összejöveteleink is francia vagy holland nyelven folynak. A kiöregedéssel megszűnni látszik a markáns magyarság. Pedig nem szükségszerű ez. Belgium szabad ország, 1830 óta független királyság. Három hivatalos nyelvet használhatunk: holland, német és francia, és senki nem akadályozza magyarságunk ápolását.

– *Marad a kérdés, miért éppen a magyar Vitézi Rend kenderesi ünnepségén találkoztunk?*

– Mint ismeretes, a Vitézi Rend tagjai elsősorban azok lehetnek, akik a történelmi magyarság nemes harcosai és leszármazottai, de megtisztelő tagságot jelent azok számára, akik a magyarságért tettek valamit az elmúlt évtizedekben. Én ezt érdemelt ki. Hálás is vagyok az életnek, mert megajándékozott meleg szívekkel, megértő emberi lelkekkel, akiket én is szeretek szívem minden melegével. Sokszor kicsordulnak a hála könnyei szememből a boldogságtól. Ilyen egy emberi élet, aki maga is segítségre szorul, de nem ez foglalja le, hanem mások segítésében keresi örömét.

2006. október 23-án, éppen a forradalom 50. évfordulóján este beszéltünk telefonon. Erzsébet asszony vette fel. Budapesten összecsapások vannak az utcán. Hangjukban keserűséggel mondják, hogy követik a tévében az eseményeket. Számukra is, mint sokunk számára, érthetetlen, hogy az 56-ban vérbe fojtott magyar forradalom akkori magyar kiszolgálóinak leszármazottai kormányoznak, s ekkora elégedetlenség láttán sem mondanak le a hatalomról.

Aki ebben a szétszabdalt hazában még gondolkodik, az látja is, hogy a keresztény magyar nemzet elleni merénylet történik, csak megkövéredett e népnek szíve, hallván hall, de nem ért, látván lát és meg nem tér (Ésaiás 6,9-10).

Lejegyezte: BERECSKI ANDRÁS

A Történelmi Vitézi Rend

*Csak törpe nép felelthet ős nagyságot
Csal elfajult kor hős elődöket.*

Garay János

A Vitézi Rendet Vitéz Nagybányai Horthy Miklós, Magyarország kormányzója alapította. 1921. augusztus 20-án, Szent István napján személyesen avatta az első vitézeket.

A rend hatalmas albumának előszavából idézünk: „Csak eszmék és eszmények mozgatnak történelmet! Ezek közül is fejlődésre csak azok lendítenek, amelyek a nemzet történelmében feltétlen időtállóak voltak, vagy időtálló tulajdonságokat ígérnek. Az ősök és hősök tisztelete ily időtálló szellemi erőforrás”.

Ősökkel és hősökkel találkozunk vesztett és nyert csatákban, Szent Lászlótól Bocskai fejedelemig, Mohácstól Trianonig, a Don-kanyartól 1956-ig. Lovagrendeket alapítottak nagy őseink szerte Európában, melyeknek mai tagjai a maguk rendjén éltetik tovább a kitűzött célokat. A világháború hős katonáira gondolt Horthy kormányzó, amikor érdemeik elismerése mellett földhöz is akarta juttatni őket. Karcag városa száz katasztrális holdat ajánlott föl az 1920. április 13-án tartott díszközgyűlésen. 1920. augusztus 20-án a kormányzó lelkes felhívása nyomán három hónap alatt több ezer hold földet ajánlottak fel a Vitézi Rend céljaira.

Vitéz Hunyadi László és vitéz Lázár Elemér, Erdély országos kapitánya új tagokat avat

Tisztelgés Kenderesen

Ebből is kitűnik a magyarság megbecsülése ősei és hősei iránt. A kormányzó célja egy erős nemzeti középosztály felemelése volt.

A második világháború szerencsétlen kimenetele, a feldarabolt Magyarország új körülményei között évtizedekre elnémította az anyagilag is segíteni igyekvő Vitézi Rendet. De mint a leperzselt földből újra kinő a virág, ma ismét tovább él szaporodó tagjaiban a Vitézi Tízparancsolat eszméje. Idézzünk ezekből:

„A nemzeti gondolatot valljuk. Szembehelyezkedünk tehát minden olyan törekvéssel, amely nemzetközi kötelékekben igyekszik felolvasztani a nemzeti egységet.

A családban látjuk nemzeti életünk legerősebb pillérét és a várományosokon át későbbi nemzedékekre is kívánjuk szilárdítani a család erejét.

A magyar nép fennmaradásáért és emelkedéséért harcolunk. Elvetünk mindent, ami a magyarság életerejét csökkenti.

A keresztény és keresztyén eszme alapján állunk.

Minden erőnkkel Magyarország feltámadásáért harcolunk. Elvetjük tehát a Trianonban való kishitű megnyugvás álláspontját.

A Történelmi Vitézi Rend tagjai ma az egykori hősök leszármazottai, akik már idős koruk ellenére tisztelettel vállalják fel őseik eszméit. A rend tagjai között ma szép számmal találjuk a trianoni határokon kívüli részek magyarjait, de sokan élnek közülük Nyugat-Európában. Többen a magyarságért vállalt és kiérdemelt tevékenységük alapján lehetnek tagjai a tekintélyes Rendnek.

A Partiumban és Erdélyben élő mai vitézek az Észak- és Dél-erdélyi törzskapitányok vezetése alatt tömörülnek. Részt vesznek minden, a keresztyén nemzeti magyarság eszméjét éltető rendezvényen.

Az Észak-erdélyi Törzsszék keretében számos vitézt avattak az elmúlt esztendőekben, Érmihályfalva, Székelyhíd, Margitta, Szilágysomlyó, Nagy-

várad, Nagyszalonta vitézei igyekeznek tovább éltetni a magyar méltóság erkölcsi eszméit.

Kis tudósításukban helyt adunk a Budakeszin 2006. május 7-én felszentelt Himnusz-szobornak. A koronázott Atyaisten köré rendeződik egy kerék, melynek hiányzó cikkelyében hét galamb, a Szentlélek szimbóluma található. A középső, nyitott szárnyú lélekmadár csőrében a Szent Koronán lévő kereszt található. Az Isten-alak jobbán és balján nemzeti imánk négy-négy verse olvasható.

2006 pünkösdjén, a csíksomlyói búcsút követő napon immár hagyományosan vitézavatásra kerül sor. Ott, Csíkban érti meg az ember igazán, mit is jelent „maroknyi székely”-nek lenni. A Makovecz Imre Kossuth-díjas építész által tervezett Millenniumi templomban a vitézavatás is egy módja a szégyenletes trianoni határok elleni tiltakozásnak. A Történelmi Vitézi Rend főkapitánya, v. Hunyadi László és v. Lázár Elemér, Erdély Országos kapitánya végezték az avatási szertartást.

2006. június 5-én Székelyudvarhelyen vitéz Szász Jenő polgármester adta át a Tiszteletbeli Székely okleveleket a Vitézi Rend több tagjának is.

Koszorúztak a Rend képviselői október 6-án Aradon is, a vértanúkra emlékezők népes seregével.

2006. szeptember 10-én Kenderesen a Horthy-kápolna előtt kopjafát állított a Történelmi Vitézi Rend Erdélyi Törzsszéke. Kenderesen a református és római katolikus templom zsúfolásig telt a száműzetésben elhunyt kormányzó honi földbe való temetésének emléknapján, s a több ezer tisztelgő számára nem lehet vitás, hogy Horthy Miklós kormányzó egykor méltatlanul elmarasztalt történelmi tekintélyét vissza kell állítani – a nemzeti öntudatba.

BERECZKI ANDRÁS

Áprily Lajos, az erdélyi táj költője

A 2007-es esztendő két alkalommal is eszünkbe juttatja Áprily Lajosnak, az erdélyi irodalom nagy költőjének nevét. Születése óta százhusz év telt el, s negyven éve távozott az élők sorából. Neve elválaszthatatlan a legendás erdélyi hegyektől, a bércek csodálatától, a természet sokszínű megéneklésétől.

Gyermeckora óta rajongott Isten csodálatos teremő valóságáért, azért a gyönyörű környezért, amit az Úr az embernek ajándékozott a teremő óta. Nem tudott betelni Brassó szépséges környékével, ahol meglátta a napvilágot, sem Parajd vidékével, ahol később élt. Bárhová vetette sorsa, mindenütt megkereste és megtalálta a természeti szépségeket, amelyekért érdemes éppen ott laknia.

Kolozsvár és Nagyenyed kiránduló helyeiért volt kedves számára, de nem egyedül ismerkedett hétről hétre a városkörnyéki csodákkal, megosztotta a kirándulások nyújtotta örömet diákjaival, barátaival, családtagjaival.

Kolozsvárra költözésükkor életének új szakasza kezdődött el. Búcsút mondott a Küküllőnek, a gyermekkori romantika boldog éveinek, de elszakadt attól a dallamos, tömör székely beszédétől is, mely egész életét meghatározó, döntő nyelvi élménye maradt. Sokszor tért vissza élete során a szülőföldnek tartott Parajdra, hogy megpihenjen, megnyugodjon az élet megpróbáltatásai közepette, ott találta meg a maga igazi énjét és élete harmóniáját.

*„Újra hallgatlak, gyönyörű Küküllő,
gyermekéveim suhogó zenéje.*

*Meg ne lásd árnyékom, a bús kísértőt:
ötvenöt évem.*

*Láss heves lázban lobogó gyerekeknek,
telhetetlen kedvű kalandozónak,
mint mikor zsenén remegett a habban
kisfiú-képem.“*

Kolozsváron legjobban az iskolában érezte magát. Legfőbb nevelője a református kollégium volt. A tanárok, a kollégium hagyományai, a tágas udvar játéka egyformán nevelték az ifúságot, alakították jellemét, egyéniségét. Magyartanára figyelt fel költői tehetségére dolgozatain, fogalmazásain keresztül. Az irodalmi élményeken kívül a természet iránti rajongásának is hódolhatott, felfedezte a Gyalui-havasokat, a Hideg- és a Meleg-Szamos vadregényes, sziklás völgyét, a közeli és távoli erdőségeket.

Még középiskolás, amikor füzetében egyre szaporodnak a versek, az önképzőkör tagjai már megismerik az első próbálkozásokat. De a műfordítói munkába is belefog, főleg német költők verseit ülteti át magyar nyelvre. Sőt népköltészeti gyűjtőmunka is gazdagítja élményvilágát. A nyarat ismét Parajdon tölti, jó alkalom volt a régi helyek felkeresésére.

Egyetemi éveit is Kolozsváron éli meg, magyar–német szakos, tanári pályára készül és verseket ír. Egyetemi éveinek végén, akárcsak Adyt és számos kortársát, Áprilyt is elkapta a Párizs-láz. Franciául akar megtanulni, de a kíváncsiság is hajtja. Mint annyi fiatalnak, neki is Párizs élt minden titkos álmában. Egyszer mindenáron meg kellett látnia a „fény városát“. Párizsi élményeinek nyomát nem találjuk költészetében, csak azt tudjuk, hogy „szívfájdítóan egyedül érezte magát“. A magány és a hontalanság érzése nyugtalanná tette, talán másképp képzelte el párizsi kirándulását, álmai csak részben valósultak meg. Hiányzott neki Erdély, a hegyek, a megszokott biztonság.

Élete Nagyenyeden folytatódik, ahol magyar–német tanárként dolgozik a tanítóképzőben, egy évvel később a gimnáziumban. Mit adott neki ez a város? Erre ő maga válaszolt: „Tizenhét évig voltam ebben a dús hagyományú kisvárosban, a legszebb jonatán és ponyik almák és legpompásabb szőlők és borok istenáldotta földjén. Ezer és ezer gyermeki szemem át nézve, felfokozott örömmel éltem át a barackvirágzagú órhegyi tavaszokat és a kollégiumi erdők meg a Szabaderdő városig világító őszeit. Éltem az enyedi jelent, és a könyvtári kötetek, iskolai gyűjtemények és kirándulókedvű geológus- és történelemprofesszorok társaságában átéltem az enyedi múltat“.

Talán éppen Enyed gazdag szellemi múltja, a természet közelsége, a város csodálatos földrajzi fekvése, a Séta tér fáira néző lakás tartja ott hosszú ideig az érzékeny lelkű költő-tanárt. Enyed is mély nyomokat hagyott lelkében, mert itt a családjában, a környezetében és a természetben megnyugvást talált. Így él emlékezetében Enyed hatása:

*„Gyümölcseim sárgára benned értek
s benned fakadtak friss virágaim.
Belőled jöttek a könyvtár-homályban
öreg könyvekbe búvólt szellemeik.
Szent álmodásod a torony-harang is
csak bársony-ujjal érintette meg.
Ha sűrű volt, te hűtötted le vérem,
te őriztél a városvég felett,
hol a kápolnadombi sétatéren
tanyát fogtunk a vesztett ház helyett.
Vidéki voltál. Zsibbadt. Egyzenéjű.
De egy zenédben hogy dalolt a szín,
ha – mint aranyhal kristálykút fenéken –
mélyedben olykor megcsillant a rím“.*

Közben a 20-as évek történelmi változásai következtében Áprily Lajos tevékenységi köre is bővülni kezd. A már ismert költőt megkeresik a lapszer-

kesztők, őt is bekapcsolják az erdélyi magyar művelődési élet vérkeringésébe. Lelkesíti az új kihívás, az új munkakör, hogy ő is tehet valamit a szent cél érdekében. De az enyedi nyugodt életet megzavarja, eleget kell tennie Kolozsváron is vállalt feladatának. Valósággal ingázik Nagyenyed és Kolozsvár között, de ez fárasztó is, és megsínyli a család is. Választania kell. Kolozsvárra költöznek. Tizenhét év után más körülmények, más munkakör betöltése a rá váró feladat: lapszerkesztés. Az igényes tanítást, a diákokkal való megszokott foglalkozást felváltja a felnőtt írókkal, költőkkel való igényes, minőségi munka. De kapcsolat alakult ki a budapesti és szegedi lapszerkesztőkkel, írókkal, költőkkel. Kölcsönösen jelentettek meg írásokat lapjaikban.

Néhány évig nagy lelkesedéssel, aránylag zavartalanul végezte felelős szerkesztői munkáját. Egyre érezte azonban a 30-as évekhez közeledvén, hogy mást várnak tőle, s ő is másképp képzelte a további lépéseket. Hiába kötötték Kolozsvárhoz ifjúkori családi emlékek, ezek nem tarthatták itt. Kolozsvárt úgy érezte, hogy elszakadt a természettől, pedig a híres Dónát úton még nyaralót is építtetett. Egyre mélyebb lelki válságba került, az enyedi csendbe már nem mehetett vissza, máshol kellett a csendet, a békét megtalálnia. És döntött. Itt hagyja szeretett Erdélyét és Budapestre költöznek.

Az ezekben az években írt lírája a valóságnak megfelelően adja vissza a költő belső tusakodását, azt az előérzetet, hogy sehol sem fogja megtalálni eddigi élete gyönyörű tájait, idegen az új környezetben. Távozása erős visszhangot keltett a magyar irodalmi életben. Az írók és olvasók nemcsak az Erdélyi Helikon szerkesztőjét, egyik legkedvesebb, általánosan megbecsült költőjüket, hanem az erdélyi elkötelezettség hirdetőjét is tisztelték benne.

Budapesten a Lónyai utcai református gimnáziumban kap tanári állást, de lapszerkesztéssel is megkeresik. Barátainak küldött levelei arról tanúskodnak, hogy döntése helyes volt, ez lehetett az egyetlen járható út, de honvágya egész haláláig kínozza. A pesti aszfalt nem az ő világa.

Munka, honvágy, néha hazalátogatás –, így lehet összegezni pesti majd visegrádi életét. Mert nem tudott elszakadni a természettől, s megteremti új menedékét, szentgyörgypusztai otthonát. Az elvágyódás nyugtalansága lassan eltűnt az életéből. A „szent magánosság“, amelyről a nyájas poéta egykor csak álmodhatott, a 20. század közepén talán csakugyan megnyílt a modern költő számára, aki az emberiség és természet szeretetét, harmóniáját tisztán őrít meg élete legkeményebb megpróbáltatásai között is. A visegrádi temető őrzi testét, de lélekben erdélyi költő maradt.

Költészetének színei, dallama kiteljesedett élete végén, és a megbékélést, a harmóniát hozták egy olyan korszakban, amikor a korabeli élet gyors forradalmi változásai között ez különösen áhított kincs lett. Egy viharos korszakban őrítte meg „az ember szépbeszótt hitét“, amely nem fakul el az idő múlásával, hanem új fényt és hangsúlyt kap minden nemzedék lelkében.

JÁROSI ÉVA
tanár

Tamási Áron Farkaslaka nagy fia

„Ezernyolcszázkilencvenhét szeptember havában született az én jó bátyám, Tamási Áron, aki hosszabb ideig Kolozsváron lakott és írói munkája java részét ott írta, de az utolsó idejében Budapestre költözött, és ott folytatta munkáját halála napjáig.“ – így kezdi visszaemlékezéseit Tamási Gáspár, az író öccse, aki íróvá lépett elő híres bátyja halála után, és állt be a halhatatlan székely írók sorába Vadon nőtt gyöngyvirág című önéletrajzi művével. A családban mégis Áron a nagy író, a hírnevet szerzett, hiszen ő lett a Tamási-testvérek közül az Író.

Születésének száztizedik évfordulóján őt idézzük, őt méltatjuk, aki bárhol élt, bárhová űzte nyugtalan természete, mindig székely, mindig erdélyi író maradt.

Nagy Imre, a híres székely festőművész emlékei között őriz egy történetet, szavai megszínesednek, ha beszél: A festőművész kora reggel érkezett Kisbaconba, hogy meglátogassa Elek apót. Még harmatos volt a fű, a nap épp csak készülődött a fenyők mögött megszokott útjára, amikor a vendég megállott a ház oszlopos ambitusa – tornáca – előtt. Tekintetét akarta-e megjáratni a fák hűvös árnyékában rejtőző Mária-lakon, vagy épp tréfás kedvét készítgette a szíves köszöntéshez, nem tudni. Egyikre sem maradt ideje, mert abban a pillanatban ereszkedett lefelé egy erdővel felérő gyümölcsösből Benedek Elek és legkedvesebb író-fia, Tamási Áron, aki nemrégiben érkezett haza Amerikából. Vállukon kasza, mert újfent megmutatta az öreg a fiatalnak, hogy nemcsak a tollat forgatja serényen, hanem a legnehezebb férfimunkában is állja a versenyt. A fiatal író is bizonyítani akarta, hogy magáévá tette Elek apó intelmeit, amelyeket műveiben megfogalmazott. – Felejthetetlen kép! Benedek Elek és Tamási Áron egymás mellett, ott a kisbaconi kertben, ingujjra vetkőzve, amint nekihuzalkodnak, s dőlnek előttük a friss menta- és kakukkfű illatú rendek „... csak az a valamennyire egész ember, kinek könnyű a toll, és nem nehéz a kasza“ – értelmében. Milyen kár, hogy Nagy Imre nem festette meg a képet, csak szavakban őrizte meg kettőjük emlékét.

Hiába hagyta el Tamási Áron nemcsak faluját, de még az országot is, és Ábelként szerencsét próbálni indult a tengeren túlra, az Egyesült Államokba, esze-szíve szüntelenül otthon járt. Mindenféle foglalkozással megpróbálkozott, élnie kellett valamiből. Szabad idejében azonban elbeszéléseket írt, de ezek mind a székely emberekről szóltak. Három évig élt idegenben, de lélekben itthon maradt. Aztán egyszer csak megelégtelte a szabad életet, s visszahajózott az öreg kontinensre. Mesebeli királyfiként tért haza, aki vándorlásai során kiállott mindenféle próbát, győzedelmeskedett a legveszedelmesebb sárkány, a pénzszerzés kísértésén. Szegényen ment el, és úgy is

tért haza, aranyak nélkül. Valamivel mégis gazdagabb lett és bölcsebb. Megtudott egy titkot: azt ugyanis, hogy mi célra vagyunk a világon: „Azért vagyunk a világon, hogy valahol otthon legyünk benne“. Ezt a gondolatot adja útravalóul Ábelnek a néger. Ezért tér haza Ábel is, Tamási Áron is, hogy igazán otthon érezze magát, közel az övéihez, szülőföldjén. Nem kápráztatták el az égre törő felhők arcolók, a csillogás, idegen világ volt ez számára. Nem pótolták ezek a Kárpátok csúcsait, a Hargitát, az erdei kapaszkodókat, hideg, rideg kőóriások voltak, hiányzott belőlük a madárcsicsergés, a fák lombjának susogása, a fenyőillat, a pataksobogás, hiányzott a lélek.

Tamási Áron írói pályáján megkülönböztetett jelentősége van a novellának. Novellái szerzik meg számára az első komoly kritikai elismerést. Majd regények, drámai alkotások sorakoznak neve mellé, de mindenben az ősi népköltészeti emlékeket őrző székely hitvilág üzenete szólal meg, sőt még távolabbról, ahogy ő mondja: „valahonnét a keleti pusztákról, melyeknek tüzei átsütnek ezer éven, és vadjai átbógnak a civilizáció vasbeton falán“ – hozta a székely népi világ üzenetét az irodalomba.

Életrajzát megírta műveiben. Gyermekkorát a Bölcső és bagoly-ban és a Szűzmáriás királyfi-ban, ifjúságának hőskorát az Ábel-trilógiában, szerelmeit népi játékaiban, közéleti szereplését, írói pályafutásának körülményeit vallomásaiban: a Virrasztás-ban és a Vadrózsa ágá-ban. Annak, aki behatóan akarja ismerni, ide kell fordulnia, az elsődleges, hiteles forráshoz.

Az író számára kifogyhatatlan ötletbánya maradt mindvégig a Nyikómenti szülőfalu a maga székely szójátékaival, eleven jelképeivel. Sokat merített a tájnyelvből, de ez nem tette érthetetlenné a háromszékiek szóhasználatának túlsúlyolásával írói stílusát. Csupán fűszernek használta a tájszavakat. Inkább arra törekedett, hogy a székely észjárást, humort, beszédmódot, a villámloz szellemességet, a kevés szóval sokat mondó székely embert ismerje meg az olvasó.

Írásaiban egyetlen igazságot hirdetett tántoríthatatlan hűséggel: „ebben a világban nincs más igaz öröm, mint a becsületesség“.

Minden emberi esendőséget megértett, még az ostobaságot is, egyedül a maguk hasznát kereső emberekkel szemben volt kíméletlen. Minden szerete és részvéte a gyöngéké és üldözötteké volt, ahogy Benedek Elek írói végrendeletében örökölni hagyta azoknak, akik az emberség dolgában mutatnak példát a világnak.

A szülőföld varázslata kísérte Tamásit első írásaitól kezdve az ábeli vallomásig, s ettől a vallomástól élete további útján is, egészen a farkaslaki öreg cserfák alatti végső megnyugvásig. A varázslat, amelynek néha misztikus, máskor fájdalmas kegyetlenséggel ítélkező, felelősségrevonó, ismét máskor játszi könnyedségű köntöst adott, de amelynek bűvöletéből sem hősei, sem maga, a minden alakban szüntelenül jelenlevő író nem tudott, és nem is akart megszabadulni.

JÁROSI ÉVA
tanár

Ilyen világban élek

Végigcsodálkoztam az életemet. Minden új volt, mert mindenhová kívülről érkeztem. Mindenütt új voltam, mert mindenholnan elkéstem. Ezért nem írtam címül, hogy „ilyen világban élünk”; nem biztos, hogy mások élményei is ilyen furcsák.

Bátyám már hétéves volt, amikor megszülettem. A négytagú család: nagymama, szülők, iskolás fiú hosszú ideje összeszokott közösség volt, oda pedig váratlanul csöppent a jövevény. A legtöbb türelme áldott Nagyanyámnak volt hozzám.

Az óvodámat szász fiatalember vezette (igen: óvóbácsi), nyelvtanulás volt a célja. Miután e pedagógus felelőtlensége testvérem mindmáig ki nem hevert tragikus elvesztését okozta, számomra nagyon hamar véget ért ez az oktatási forma. Hetekkel hatodik születésnapom előtt a légoltalmi pincéből napvilágra kerülve úgy léptem be az utolsó háborús decemberben kezdődő iskola első osztályába, hogy semmit sem ismertem a korombeli gyermekek játékaiból. Hogy szünetekben az iskolaudvaron ásott jégverem kimagasodó tetején lökdösődve mit kiabáltak, arra évekkel később jöttem rá: „Le a várról!”

Szülőhelyem közös volt ugyan késői unokái születését már meg nem érő nagyapámmal, de özvegye, lánya, veje máshonnan költöztek a rokonságot csak felületesen tartó unokatestvérek városába. Ott aztán az iparosok, kereskedők, tisztviselők kispolgári körei – a tudományos ambíciókat nem tápláló, szerényebb tanárokkal együtt – azzal töltötték szabadidejüket, hogy számolták: moziba, cukrászdába nem megy-e gyakrabban valamelyikük, mint ahogy közismert anyagi viszonyai megengednék. Moziba Nagymamával jártam, Édesanyám hangversenyekre, lemezbemutatókra vitt. Háborút, továbbvándorlást, férjek halálát túlélő, közös témákból soha ki nem fogyó, hatvanhat éven át tartó barátsága volt egy fejedelmi tartású szép székely asszonnyal; három fiával – a Monarchia nagy építő püspökének dédunokáival – viszont a bátyám halála után két évvel született öcsém meg jómagam udvariasan és őszintén örültünk a ritka találkozásoknak, de ennél többre soha sem futotta. Pedig a középsővel, aki két évvel fölöttem járt, még a Teológián is együtt voltam.

Félezer kilométerre költözve, más nyelvjárást beszélő fiúk-lányok közé kerültem három esztendőre kurtított középiskolába. Az ötvenéves érettségi találkozóra sem apadó szeretetük életem egyik ritka ajándéka.

Azt hinné az ember: sok helyről összesereglett, egyaránt újat kezdő fiatalok, ha nem is egyenlő, legalább hasonló esélyekkel indulhatnak. A lelkipásztorképzés egyetemén rám csodálkoztak: mi keresnivalója van fizetésből élő alkalmazott gyermekének ott, ahová papok, gazdák és legfeljebb iparosok fiai járnak? Még utolsó éves koromban is visszaadták az évfolyam-kirán-

dulásra befizetett pénzemet „a kirándulás elmarad” jelszóval; de a nélkülüm körutazók különvagonjukat velem őriztették városom állomásán, míg strandoltak.

Amennyire idegen volt az elemiben, hogy zongorázni is tanultam, és érdekelt a zene, ugyanúgy mutogattak a halántékukra kollégáim a Teológián, mert azzal lógtam ki a sorból, hogy az anyanyelv s a többi nyelv szépsége foglalkoztatott szenvedélyesen, sok más dologra nem maradt energiám. Például arra sem, ami éppen az energia-felhasználást és -elhasználást szolgálja. Gyermeküket halálukig gyászoló szülők féltő vigyázása és néhány gyermekbetegség közepes mértékű szövődményei miatt eszembe sem jutott sportolni. Egyszer négy hetet töltöttem egyedül egy cellában, még levegőzni sem vittek ki. Behallatszott viszont az órséget szórakoztató hangszóróból a férfi kézilabda-világbajnokság döntőjének helyszíni közvetítése. Sok évvel később a megyei vallásügyi felügyelő szakította meg útját városunkban, hogy nálunk, a parókián nézze meg kedvenc csapata épp akkor kezdődő mérkőzését. Ezen a két eseten kívül nem fordult elő, hogy odaerőszakoltak volna végighallgatni vagy végignézni hasonló eseményt.

Még jobban kiéleződött világommal szembeni idegenségem, amikor öt és fél évi – nem önkéntes – távollét után visszatértem a nem mindig látható falaktól körbezárt világba. Akkor meg én éreztem azt, hogy megszállottak közt egyetlen megmaradt épelméjű vagyok, mert lelkipásztortársaimmal beszélgetve, autóalkatrészeken kívül nem találkoztam más témával. Nem tudtam hozzászólni; az egyetlen kerékpárnak, amelyet újonnan vettem, nem használtan, úgy jutottam birtokába, hogy Édesapám nem töltötte az országban a telet, s bankban félretett egyik havi nyugdíjával megajándékozott. Néhány másik szolgatárs skandináviai vagy szentföldi kirándulásairól mesélt. Negyvenöt év alatt én egyszer kaptam útlevelet, Sopronig tudtam elutazni vele. 1990 után is mindig akadt, aki elintézte, hogy Genfben, Strasbourgban, sőt még Moszkvában se vehessek részt tanulmányúton vagy konferencián, ahová meghívtak vagy kiküldtek. Egyetlen egyszer életemben úgy jutottam el Hollandiába kéthetes diakonisszaképzési tapasztalatcserére, hogy feletteseim tudta nélkül szereztem meg a szükséges vízumokat.

Egy egészen friss kivételt ismerek, az esetek döntő többségében azonban az új főnök siet elhíttetni a közvéleménnyel, hogy az általa vezetett intézmény története vele kezdődik. Ezért jelent számára kellemes megkönnyebbulést, ha túlradhat a pusztá otlétükkal is az ellenkezőjét tanúsító régi – esetenként akár alapító – munkatársakon. Nem csupán a kolozsváriak tapasztalata az, hogy ilyen témában például a negyedszerre már meg nem választott polgármester nem számíthat vitapartnernek. Nekem sikerült megtanulnom egyforma könnyedséggel távozni, akár választási kampányérdekből kellett másnak a helyem, akár nagyobb szükség volt rám másutt, akár nyugdíjkorhatár szólt közbe.

Nyugdíjasan is tevékeny napjaimat három város közt sikerül megosztanom. Családom nagyobbik felével az egyetemi évek szép városában töltöm a legtöbb időt. Munkahelyem ott van, ahol Szüleim a legtöbb évtizedet töltötték, s ahol annyi jó tanárom közül három még észreveszi testi fájdalmak röpké szünetében a virágnylás és a lombhullás földi gyönyörűségeit. Egyre gyakoribb vendége vagyok annak a városnak, ahová családom többi részét sodorta az idő. Naphosszat utazgatva a tömegközlekedés – számomra már ingyenes – járművein, ott élő emberek lelkét tanulgom arcukból, szavaikból.

Ez az utóbbi világ gyorsan tolódik Nyugat felé. Még azzal együtt is, hogy naponta gyarapodik a nagyon is messzi Keletről érkező lakóinak száma. A magamfajta, múlt század első felében született, magyar kálvinista keresztyénnek nevelt, örökös lázadásában és elégedetlenségében népének és hitének hagyományaiba kapaszkodó ember számára úgy tűnik: ez a világ elvesztette igazi értékeit, és a szabadoság, a nihilizmus, az agymosó reklámok közt szédelegve nem tudja, hol kell helyettük igazán maradandót keresnie.

A hazai világ pedig egyre elkeserítőbben tolódik Keletre. Amiye van, veszendőbe hagyja menni. Sem az elődöktől teremtett javaknak, sem a munkának nincs becsülete. A vasúti talpfák közt virágzó bokrok, a végállomáson veszteglő vicinális kalauzai jól berúgnak a visszaindulásig – nemsokára megszűnik ez a vonal is, utcára kerülnek. Az állomásfőnök egyszemélyben forgalmista és jegypénztáros is, de a jegye már elfogyott, nem tud kiszolgálni.

Végigcsodálkozott életemben Isten egyik legnagyobb ajándéka az volt, hogy családban, iskolában, börtönben és munkahelyen egyaránt védőbúra alatt élhettem. Soha nem kényszerültem rá, hogy lemondjak anyanyelvemről, református keresztyén hitemről; soha nem kellett vallanom, hogy hozzám a tudatlanság illik, mert a műveltség rút kispolgári csökevény, nem kellett jelszavakat skandálnom, mert ezt a felnőtt emberhez méltatlan, komolytalan dolgot e célból egybehívott gyűléseken nem gyakoroltatták velem, mivelhogy – hála Istennek – megúsztam párttagság nélkül ezt az életet. Ugyanígy nem tudnak rákényszeríteni, hogy a család, gyülekezet, nemzet megtartó közössége és az értelmes, egészséges élet ellen agitáljak, mert azoknak az emberség- és emberiség-ellenes pártoknak sem leszek soha tagja, amelyek ezt űzik.

DR. PÉTER MIKLÓS
nyugalmazott református lelkipásztor,
a Partiumi Keresztény Egyetem
tanszékvezető tanára

TESTI-LELKI EGÉSZSÉGÜNK

Életesebb kilátások

Manapság majd mindenki életprogramot alkot. A minél jobban és hosszabban élni való vágyakozás hozza napvilágra ezeket a programajánlatokat, és kecsegteti a tervezetőt az álom megvalósulásába vetett hitében. Nem lehet kifogása senkinek sem, ha valaki keresi az egészségesebb létformát, s felhasználja a legmodernebb eszközöket, technikákat és módszereket. Inkább ilyen emberek éljenek velünk együtt, azokkal szemben, akik lemondással esnek a tehetetlenség áldozatául.

Manapság a programok csődjének is tanúi vagyunk. Kormányprogramok buknak meg, elixírekről derül ki, hogy csak hatástalan pénzemésztő anyagok. A szereknak és szerszámoknak számtalan mellékhatása bizonyosodik be. Az orvostudomány csendben elismeri, hogy a kísérletek és kudarcok sokaságának színtere. Elkeseredetten üldözik egyre jobban lemaradva, az egyre ellenállóbb betegségeket, amelyek között váratlanul jelentkeznak a legfélelmetesebbek. Ilyenkor tűnik jogosnak a megkeseredett ember sóhajjal elegy bánata a meggyógyulás, vagy az enyhület feladásában.

A modern ember soha nem tapasztalt félelemben él. Őseink is rettegetek néhány őket meghaladó elemtől, de nem rémítette túlon-túl őket a kozmikus terek titka, a föld mélyének rejtelve, vagy önmaga létének talányos változásai. A kevesebb félelem oka nem magyarázható csupán a kevesebb tudással, sokkal inkább azzal, hogy a félelmüket igen magas fokon megtanulták kezelni. Megismerték azt, akinek fel lehetett tární, aki előtt ki lehetett oldani a feszültséget. Megtalálták a tisztelhető tekintélyt. Programgyártó világunkból hiányzik a tekintély és a tisztelet. A szerek és szerszámok önmagukban pedig keveset használnak.

A Példabeszédek könyvében világos és követhető programot ismerhetünk fel. Ennek célja a biztonság és a nyugalom megszerzése (Péld. 1,33). A három évezredes örökség azt fogalmazza meg, amit ma a modernnek gondolt tudomány hirdet. Ebben a két egymást kiegészítő dologban van az élet teljessége. Sőt ebben az ígéletben benne van a következmény is, azaz „nem rettentí a baj.” Nem fél a biztonságban és nyugalomban élő ember, hanem boldog, kiegyensúlyozott, békés, szeret és szeretetet elfogad. Kortársaink az ilyen embertől a receptet követelnék, a bevált szert, a hasznos szerszámot. Ezzel szemben alig hinnék ma azt, hogy a forrás adott és közeleg. A megismerésített bölcsesség mondja, aki rám hallgat az biztonságban és nyugalomban lesz. A bölcsesség ugyanakkor „az utcán kiált... kiárasztja lelkét... megismerteti ígét.” (Péld. 1,20-23) A bölcsesség kezdete az Úrnak félelme. A titokzatos mondat egyértelmű, a bölcs ember félelmének gyökere Istenben van, de ez már feltétlen tiszteletet jelent. Milyen kevés félelme

lenne a mai embernek, ha csak ez a tisztelhető tekintély lenne az életében. Minden aggodalmat fakasztó tapasztalat semlegesíthető lehetne azáltal, hogy a jelentkező félelem feszültségét az igazi tekintélynek engednénk át kioltásra. Mennyi fölösleges munkát megspórolnánk, ha nem füvekben, fákban, erőkben és energiákban keresnénk először a gyógyulás útjait, hanem Istenben, és az iránta kelt őszinte tiszteletben.

Addig, amíg a világ csodaszerei felemésztik a pénzt, a bölcsességről azt olvassuk, hogy házat épít (Péld. 24,3 kk.). Egyházat és családi házat egyaránt. Nagyon megszívlelendő a fenti tanítás. Amikor a pénzünk egészségünk fenntartására is alig elég, nem gondolhatunk egyházunk, de még csak saját hajlékunk építésére sem. A félelmet előző Úr csak tizedét kéri javainknak, hogy jól éljünk, de mi lehet tízszer annyit tékozzunk, hogy mégse érezzük jobban magunkat. Ha a Példabeszédek könyvének mátol modernebb gondolatát követtük volna, akkor már lennének élményeink az értelem megszilárdító hasznáról. Harmincszor száz év távlatából jön az üzenet a magát értelmesnek tartó emberhez, aki megszégyenül, mert csődöt látszik mondani éppen az értelem terén. Volt-e vajon olyan idő a sötétnek mondott múltban, amikor annyi boszorkányos babonáságnak hódolt volna az ember, mint éppen most az elme győzelmének kikiáltott korszakban. Akkor drága és kedves értékek sokasága töltötte meg az Isten tekintélyét tisztelők életét és életterét (4.v), mint ahogy az ma sem kellene másként legyen. Meglepődhetünk azon, hogy a történelem kezdetén értékek sokaságáról hallunk, holott mi az akkori világot szegénynek és üresnek gondoljuk. Tévedünk. Sőt, ami ma van, az lehet, az értéktelen sok. Nincs feleslegünk, amiből adhatnánk, szoktunk sopánkodni, közben a megszégyenítő figyelmeztetés arra döbbsent rá, hogy felesleges értéktelen kacatokat gyűjtöttünk magunkba és magunk köré.

„A bölcs férfi erős, a tudós ember nagy erejű!” Az ószövetség bölcselője nemcsak kortársainak szánja a fenti parancserejű felszólítást, hanem az időtlen idők emberének. Így nekünk is. Programalkotó és programokba befáradó embereknek szól. Szembesíti önmagával a magyarázkodót, az igazi magyarázattal. Keményen leleplezi a hazugságot, de kimondja az igazságot. Nem enged fájdalomcsillapítónak tetszelgő homályban maradni, hanem gyógyító világosságot gyújt.

Erős és nagy erejű emberek lehetünk, azaz vagyunk Jézus Krisztusban. Ennek jelei azonban nem a mondatainkban vannak, hanem az életünkben. Testünkben és lelkünkben felfedezhetőek. Ezek a jelek jelentkeznek házunkon és egyházunkon. Kísérik családunkat és gyülekezetünket. Ott vannak nemzetünkön és Istennek minden népén. Óvakodjunk attól, hogy csak a betegségeink, gyengeségeink jeleire figyeljünk, mert azok megkötöznek. Feloldoz viszont az, Aki betegségeinket viselte, fájdalmainkat hordozta, hogy életesebb kilátásokkal várjuk a jövőndőt.

CSÚRY ISTVÁN

„Egész”-ségre való törekvés testi, szellemi, lelki értelemben

*„...hiszen Ő ad mindenkinek
életet, lehetetet és mindent.”*

Ap csel 17,25

Amikor az „ember”-ről beszélünk, akkor szükséges azt tisztán látnunk, hogy ilyenkor egy olyan „élőlény”-ről esik szó, amelynek nem csak teste, hanem lelke is van; és arra is képes, hogy gondolkodjon. Bár vannak, akik ez utóbbi két tulajdonságát egy kategóriába sorolják, úgy vélem, helyesebb az, ha mi most az embert – annak „egész”-sége szempontjából – az említett három jellemző alapján (test, „ész”-szellem, „lélek”-szellem) vizsgáljuk.

Induljunk el Isten kijelentésétől, a Pál apostoltól származó, idézett ígétől. Ebből egyértelmű, hogy az első embert „testben” Isten teremtette. Ő lehelte bele az élet lehetetét, és miután az ember párját is megalkotta, a Szentírás arról is szól, hogy beszélgetett is velük. Hitünk szerint tehát egyértelmű, hogy az első ember(pár) már a világ kezdetekor olyan volt, amilyenek most mi vagyunk. Nincs tehát semmi alapja annak, hogy arról elmélkedjünk, mi módon lett olyan az ember, amilyenek ma látjuk.

Ezen túl a Bibliában arról is szó van, hogy: „Látta Isten, hogy minden, amit alkotott, igen jó (1 Móz 1, 31).” Tehát az ember is „jó” volt.

Tegyük fel először azt a kérdést, hogy: milyen értelemben volt és lehetett „jó” – a ma éppen nem teljesen annak tartott – ember? Valójában csak abban, és addig, míg az Isten akarata, az Általa előírt „használati utasítás” szerint élt azzal, amit Tőle – emberként – kapott. A „jó”-ságnak ezt a világát, ezt a csodálatos összhangot Teremtőjével az ember korán elrontotta és az „első embernek esete folytán” az Isten iránti engedetlenség, a bűn útjára lépett. Így jött be életébe a „rossz”, a betegség, a halál, és szűnt meg az a helyzet, amelyben a „jó”-ság automatikus meglétének csupán egy feltétele volt, az Isten iránti szeretetre alapuló engedelmesség.

De azt a kérdést is fel kell tennünk: milyen értelemben volt, és a bűnbeesés után mi módon lehet „egész”-séges az ember? A bűnbeesés előtti időt tekintve joggal feltételezhető, hogy minden tekintetben; míg az azután következő időben (máig is tartóan) csak földi értelemben.

Mindezekből egyenesen következik az, hogy a ma élő ember „jó”-ságáról nincs mit mondanunk, hiszen egész lénye a bűn által megrontott; de földi értelemben vett „egész”-ségének kérdéseiről lehet és kell is beszélünk.

Nyilvánvaló, hogy a földi értelemben vett „egész”-ség is azt jelenti, hogy aki egészséges, annak nemcsak a teste, hanem a lelke és az értelme (gondolkodása, „szelleme”) is ép. Elsőként vizsgálhatnánk ennek a

kijelentésnek a tartalmát az egyént illetően, de bonyolítja a helyzetet, hogy Isten ígéje azt is mondja, hogy: „Megteremtette Isten az embert a maga képmására, Isten képmására teremtette, férfivá és nővé teremtette őket (1 Móz 1, 27).” Hasznosabb tehát, ha az emberpár „egész”-ségéről beszélünk, fenntartva azt, hogy az erről tett megállapítások között ott vannak az egyedül élő emberre vonatkozóak is.

Mint már volt róla szó – földi értelemben vett „egész”-ség esetében is – szükséges, hogy az ember(pár) testének épsége, „egész”-sége mellett a lélek egysége és „egész”-sége, valamint az értelem (gondolkodás, „szellem”) összehangoltsága is meg legyen. Jellemző ez ránk, jellemző ez párkapcsolatainkra?

Dr. Bodnár Ákos
előadó
a paptamási
templomban
2006. június 10-én

Sokszor és sok mindent hallottunk testi „egész”-ségünk megőrzéséről, „fejlesztéséről”, de az a tapasztalat, hogy nem sokat teszünk ennek érdekében. Pedig a szakértők szerint az emberek (természetesen az újszülöttek) döntő többsége egészségesen jön a világra, így valójában ha ezt sikerülne megőrizni, az szinte teljesen elég lenne ahhoz, hogy hosszú távon is egészségesek legyünk és maradjunk.

Ami pedig az értelem (gondolkodás, „szellem”) „egész”-ségét illeti, ennek kibontakoztatása terén, a tanítás, nevelés területén is voltak, vannak és lehetnének jó esélyeink; kérdés élünk-e, jól élünk-e a család, bölcsőde, óvoda, iskola adta lehetőségeinkkel.

Külön és kiemelten kell foglalkozzunk az ember(pár) – a földi értelemben vett „egész”-ség lehetőségein túllépő, túlmutató – lelki „egész”-ségével, amelyre csak akkor juthatunk el, ha választ keresünk és kapunk bűn által megrontott, betegség és halál által veszélyeztetett életünk ezek megoldására irányuló kérdéseire is. Kell tehát találnunk valakit, aki maga büntelen, képes gyógyítani a betegségeket és legyőzni a halált; egyébként teljesen hozzánk, emberekhez hasonló. Ez Jézus Krisztus, Isten Fia, Aki – hitünk szerint – egyidejűleg tökéletes Isten és tökéletes ember. Őt kell megismernünk és elfogadnunk, és lelki „egész”-ségünk érdekében Vele kell majd ember(pár)ként élő közösségre lépnünk. Ennek útjáról, módjáról, elért valóságáról így ír Pál apostol: „Többé tehát nem én élek, hanem Krisztus él bennem (Gal 2, 20).” Ezen túl mélyíti, erősíti – és számunkra méginkább reményteljessé teszi – ezt az állapotot, hogy Pál arról is bizonyosságot tesz: „Akik Krisztusba keresztkeltek meg, Krisztust öltötték magatokra (Gal 3, 27).”

Így Krisztussal és Krisztusban juthatunk el – már földi értelemben is – a testünk, értelmünk (gondolkodásunk, „szellemünk”) és lelkünk „egész”-ségére, amely közösségben minden kérdésünkre választ kaphatunk.

Mindezekről lehet és szükséges is tanúskodnunk, folyamatosan jó bizonyosságot tennünk. Ennek alapfeltétele, hogy – ha még ezt nem tettük meg – először mi hagyjunk fel „rész” szerinti életünkkel és teljes életünket adjuk át Jézusnak, hogy a kegyelem állapotában ne a bűnnek, hanem az igazságnak szolgáljunk.

Így válhat bármelyikünk – a sokak által óhajtott, keresett – „egész”-ség elérésének útját kereső felebarátaink javára.

DR. BODNÁR ÁKOS

A hagyományról

A hagyománnyal is úgy vagyunk, mint az egészséggel, amíg van, nem sokat törődünk vele, talán észre se vesszük. Természetes. Ám, amikor jön a betegség, mindjárt érdek lesz számunkra az „egészség megőrzése”. Értékké kezd válni az, ami fogyatkozik.

Úgy gondolom tehát, régen rossz, ha már a hagyományőrzésről kell beszélnünk, hiszen ami az embernek az egészség, a test-lélek jó működése, az a hagyomány a közösségek életében. A hagyomány tehát a közösségek életműködése, mindaz, ami arról szól, hogy mi:

- miként végezzük dolgainkat;
- miként szólunk a másik emberhez;
- mikor mit eszünk (leginkább);
- miként gondolkozunk a világról;
- miként éneklünk, táncolunk;
- miként örülünk, vagy;
- miként szomorkodunk, gyászolunk;
- miként gondolkodunk családjunk, falunk, nemzetünk múltjáról?

Szilágybagosi mandolinkórus

De hát vannak-e még egyáltalán szokásaink? Vannak-e közös dolgaink, melyeket évről évre családjainkban, falvainkban „hagyományosan” végzünk?

Úgy tűnik, hogy a világ körülöttünk oly gyorsan változik, olyan iramot diktál számunkra, hogy nem érünk rá ilyesmire, hogy ti. legyenek közösségben gyakorolt szokásaink. Amit, s ahogy nagyszüleink csináltak, tettek, ünnepeltek, azt mi már elavultnak nevezzük: „nem modern”. „Az” akkor volt, most meg más van.

Am érezzük azért, hogy ez így nincs rendjén. Bevallom, nem találok szerencsésnek azt a megfogalmazást, hogy „hagyományörzés”, nagyon veszélyesnek tartom, ha csak „őrizni” tudjuk értékes hagyományainkat. Akkor az csak egy múzeum lesz, és nem közösségeinket életető, megerősítő életmegnyilvánulás.

Mindazt, ami a hagyományban érték, a változó világban nemzedékről nemzedékre át kell tudjuk adni, az értéket magát, s nem csupán a szokás megjelenési formáját, megőrzött, megmerevített képét.

Mert ha vannak közösségeink, akkor azoknak vannak életjelenségei, szükségletei, akkor ezeket képes megjeleníteni, meg-megújuló szokásrendjében, hagyományaiban.

Ha nem, akkor lehet, hogy már csak szokásaink nincsenek: lehet, hogy már közösségnek sem mondhatjuk valójában azt, amiről talán azt szeretnénk hinni, hogy oltalmazó, megtartó, nemesítő erejével hordoz minket.

Merthogy szokásaink összessége mint élő hagyomány közösséget teremt, éltet, az élő közösség képes megújítani szokásainkat, kultúránkat. Aki anyanyelvét, hitét, szülőföldjét képes elhagyni, szokásait idegen szokásokkal felcserélni, lehet, hogy gazdag lesz, de nem biztos, hogy „boldogul”, nem biztos, hogy boldog ember lesz. Nehéz kérdések ezek. (...)

Az egyik az, miként is gondolom én a hagyományteremtést. Egy példa csupán. Tudjuk, sokszor mondjuk is, hogy nincs mód, nincs hely, nincs idő arra, hogy kibeszéljük, megbeszéljük dolgainkat. Pedig ez fontos lenne lelki egészségünk szempontjából is, és elengedhetetlen közösségi követelmény is. Az emberi közösség egyik életjelensége, hogy különböző dolgokat, különböző helyeken s módokon megbeszéljünk. Ugye valamikor:

– a vasárnapi istentisztelet után a templom előtt még elidőztek az emberek, az elmúlt hét eseményeit értékelték, megtárgyalták a következő hét teendőit;

- a kocsmában sem csupán csak alkoholizálás folyt;
- a szomszédasszonyok a kerítésen át beszéltek, pletykáltak, ment a hír is, meg kibeszélték magukból, ami nyomta a lelküket;
- a közös kút körül is volt lehetőség találkozni;
- télen pedig a férfiak, hetente többször is, este összejöttek egy tekintélyes gazda istállójában, s óráig tárgyalták a világ dolgait a tűz körül (tanyázás) stb.

Mi a lényeg? Nem a hely és a mód, hanem a találkozás és a beszélgetés, közös ügyeink megvitatása, a tájékozódás, a kommunikáció lehetősége. Erre nagy szükségünk van. Az egyetértésnek, melynek hiányát úton-útfélen panaszoljuk, nagy ára van. Az, hogy megfelelő körökben és gyakorisággal, elegendő időt fordítva reá, beszélünk az élet dolgairól.

Ki „őrzi” tehát valójában a hagyományt?

Nem az, aki vissza akarja hozni azt, amit nem lehet, ami elmúlt, hanem az, aki a közösség szükségletét felismerve megkeresi és megtalálja annak módját, hogy az emberek találkozhassanak, megbeszélhessék nyugodtan dolgaikat. Minden faluban kell egy vagy több ilyen hely és lehetőség (a művelődési ház nem ilyen, ott „rendezvények” zajlanak, nézők és szereplők vannak, nem egyenrangú, helyzetű, ismerkedő, beszélgető, eszmét, pletykát, híreket, véleményeket cserélő emberek).

Ha nincsen megfelelő hely, ki kell találni, meg kell csinálni. (Gazdakör, beszélgetőkör, népfőiskola stb.).

A másik pedig az, hogy nem elegendő nézni azt, hogy mások őrzik a hagyományt, s megtapsolni, hogy milyen szépen táncoltak, énekeltek stb. Sokszor hallották már tőlem a falugondnokok: „Az én örömet, az én bánatomat Koncz Zsuzsa nem tudja kiénekelni. Azt csak én tudom. Ha nem teszem, bennem marad, s ez meg is árthat nekem.”

De a társas éneklés a közösséget is építi. Évekkel ezelőtt Torockón sikerült órákon keresztül megszakítás nélkül egy kedves társaságban nótázni. Ma is hiányzik nekem ez a társaság, azok az emberek, az az élmény. S ez az élmény ma is összeköt velük.

Eszembe jut egy történet. Százharminc éve lehetett, amikor a németek elfoglalták Párizst, más irányt adtak a francia történelemnek. Az akkori japán császár elgondolkozott ezen, és nem értette, hogy lehetett a sokkal gazdagabb és nagyobb Franciaországot oly könnyen legyőzni. El is küldte embereit, tudják meg a magyarázatát. Azok elmentek, szétnéztek mind a két országban, s a mikor hazaértek, állítólag a következőt mondták:

„Felséges császár! Valójában nem tudhatni, de mi azt gondoljuk, talán az lehet az oka, hogy a németek még tudnak énekelni”.

Ma olyan világot élünk, melyben nem az a legnagyobb veszedelem, ha egy nép leigáz egy másikat. A legnagyobb veszedelem, ha feladjuk önmagunkat, ha nem vállaljuk múltunkat, sorsunkat, családunkat, „ha nem vállaljuk föl a falut”, ha nem építjük magunk körül az emberséges, megtartó, nemesítő közösségeket, ha nem hiszünk magyarságunk értékeiben és jövőjében. Eltűnünk akkor háború nélkül is.

Tegyük meg a tőlünk telhetőt, hogy ez ne következhessek be.

KEMÉNY BERTALAN

Mire megvénülünk

Falusi életkép

– Te gyerek! Hova tetted a vasvelltát? Nem megmondtam, hogy ne játssz vele, mert mindig elhagyod?

– Ne rajtam keresse, édesapám! Yvonne néném ganyézza vele a disznókat.

– Akkor szaladj át a Henrietta ángyodhoz, és kérdd kölcsön tőlük.

– Nem lehet, mert Nikoletta keresztanyám elvitte az övécét, szénát gyűjteni!

– Nosza, ugorj át a Roland szomszédhoz, és kérdd el szépen holnapig.

– Nincs itthon a Roli bá. Brigitta nénikémhez ment a feleségével, a Lucia mamával, mert megszületett Jennifer, az unokája. De Georgina, a bótos mondta, hogy most lehet kapni...

– Nem veszünk újat, mert herdáljuk a pénzt! Kerítsd elő Norbert ecsémet, hátha tud segíteni.

– Nem hiszem, hogy ráérne. Külföldi vendégeik vannak. Tudja, édesapám, a János bácsi, meg a Julis néni, ha jól tudom azt a fene cifra nevüket...

NAGYSZÉKELY ISTVÁN

Közmondások

Ördög ebédre, farkas vacsorára hív.

Pokol útját szembekötve is eltalálni.

Részeg ember imádsága, beteg ember böjtje nem sokat ér.

Egy bolond olyan követ dobhat a kútba, amit tíz okos se vehet ki.

Amely leány sokat szeret, jámbor asszony ritkán lehet.

Nem méltó méltatlant pénzéért dicsérni.

A betegség adja meg ízét az egészségnek.

Elmúlt esztendőik mindig jobbak voltak.

Jobb kevés jól tudni, mint sok haszontalant.

Csak az igazán süket, aki nem akar hallani.

Azért egyél, hogy élj, s ne azért élj, hogy egyél.

A fiatalság minden rosszra hajlik, ha nincsen féken tartva.

A fiú mindig okosabbnak képzei magát apjánál.

Rossz fiú apja koporsójának az utolsó szege.

Ízlés, közízlés

„Az ízlés a szép, a helyes és az illendő iránti érzék, az ember készsége, amely intuitív műveletekkel olyan érzelmi ítéleteket alkot, amelyeknek mértékei az egyén ideáljai. Ezeket az ideálokat legtávolabbról az egyén anyagi életkörülményei és neveltetése-nevelődése, valamint fizikuma, temperamentuma, legközvetlenebbül pedig életérzése és közérzete alakítják, fejlesztik. A személyes, döntően befogadói ízlés magánjellegű, a közízlés kérdései közügyek (...) A társadalom közízlése ellentétek rendszere, erősen rétegzett struktúra, ideálrendszerébe, szabályozóiba beépülnek az emberiség kultúrájának legértékesebb művei, hagyományai, eszményei, normái. A közízlés egy-egy kor vagy egy-egy társadalom ízlésének általános állapota, s az általánosan belül (...) az egyes társadalmi osztályoké, rétegeké. A társadalom ízlésében megnyilvánuló közös vagy legalábbis uralkodó jellegű mozzanatok összessége.”

(Magyar értelmező kéziszótár, Bp., Akadémiai Kiadó, 1989)

Uram, Teremtőm, milyen világban élünk? Milyen világ az, amelyben a fiatalok felcserélik az emberi értékek fontossági sorrendjét, s amikor partnert keresnek nem az emberség, az egymás iránti megbecsülés, odafigyelés, a szeretet az első, hanem a pénz, a szex, a külső adottságok, s akinek ez nincs meg, labdába se rúghat? Eltorzult érték-ítéletek, eltorzult életszemlélet, az élet igazi értelmének teljes visszautasítása.

Manapság sok fiatal nő, ha az önmegvalósításról beszél, nem a belső értékei kiteljesedését, tudása csiszolását, tapasztalatai gyarapítását érti alatta, hanem csupán teste tökéletesítését, plasztikázását, kirakatba helyezését, lemeztelenítését, tetoválását, testékszerzését. Az utcán a lány ezt sugallja: „Íme! Itt vagyok! Alsóneműre vetkőztem! Kirakatba tettem mindenemet, amit látnotok érdemes! Gyertek-gyertek, könnyen adom! Nem is kell kérnetek, várnotok, megtartóztassátok magatok! Itt a vásári bódé, mindenki bejöhét!” Mire a fiú ezt gondolhatja: „Hoppá! Ez se rossz, az se rossz, amaz sem. Melyiket válasszam? Nem gond. Mind megkapható. Csak sorjában! Vagy egyszerre? Mindegy. Akár az M.-show-ban, vagy a B.-show-ban. Bármelyik nagyszerű példa.”

A televízió képernyőjén mutatkozó fiatal nők gyönyörűek, csillogóak, kíváncsok kívül. De belülről nem sugároznak fényt, sőt elnyelik azt. Nem

beszélnek egymás iránti felelősségről, szeretetről, szolgálatról. Nem beszélnek eltervezett anyaságról, a saját erőből megszerezhető önmegvalósításról, az anyaság fájdalmas, de gyönyörűsége állapotáról. Ugyan ki olvasta közülük a Példabeszédekben a Derék asszony dicséretét?

Mibe születik a mai gyermek? Ha úgymond jó helyre, nem gond a pénz. Törtető, ambiciózus szülei előteremtik számára a gondtalan jólétet. A tudás nem érték, hisz – szinte hihetetlen – van olyan hely, ahol a diploma nélküle is megszerezhető. Ostoba volna, ha törné magát és tanulna érte. Így aztán – majdnem természetes, hogy – bármilyen pénzes pálya nyitva áll előtte.

De mi történik azzal, aki ebben a versenyfutásban lemarad, mert nincs tökéletes alakja, nem tudja megszerezni az éppen kívánatos partnert és mindenekfölött a pénzt, amely keretül szolgál természet adta szépségéhez?

Napjainkban szinte csak elvétve esik szó, a közízlést, közérkölcstől formáló médiákban olyan fiatalokról, akik már letettek valamit a maguk, netán a közösségük asztalára. Kit érdekel, hogy ők netán tehetségesek, okosak és felkészültek, törekvők, segítőkészek, tisztelik az öregeket, a becsületeseket, a szótartókat, az önfeláldozó szüleiket és nagyszüleiket? Miért éppen ők lennének a példaképek, mikor az anyagi javak belső értékek nélkül is megszerezhetőek? Sőt, főleg ezek nélkül szerezhetőek meg a kacsalábon forgó, feszített víztükrű, medencés, mini-golfpályás villácskák a városok dombjain. Azért ott, hogy jobban rálássanak az időtelnek, az ügyetlenek, a maflák szerény hajlékaira és öntelten lövöldözhessek fel születésnapj bulijaikon a házi tűzijátékaikat, mindenkinek a tudomására hozva, hogy: „Íme emberek! Itt vagyunk! Lám csak milyen jól vagyunk! Mert mi aztán tudunk élni! Mi igazán tudjuk, hogyan kell elgázolni a gyerekkocsis anyát, a gyereket, a sántát és a bénát. Pedig dübörög a kocsinkból a zene, tam-tamozik a hangszórónk, (a CD-nk és DVD-nk) Az öregek is hallhatják, még ha süketek is. Mert ha nem tisztelnek minket eléggé, és nem szaladnak, mint a nyulak, akkor lelkük rajta, majd megmutatjuk nekik, hogy ki az úr a zebrán! Mi tudjuk, hogy hová tegyük a pénzünket, és kitől vegyük el. Mi tudjuk, hogy melyik desodor a legillatosabb, melyik cucc a legmenőbb, melyik tengerparton a legelőnyösebb az UV-sugárzás és melyik presszóban keverik legjobban a koktélt. Mert a mi fejünkben minden pillanatban villog a reklám. Mert a reklám tökéletesekké formált bennünket!

Csak mindent szétörni, széthasítani, semmit egybe nem hagyni! Csak semmi közösség! Nem tartozunk sehova! Mi egyéniségek vagyunk! Nem vegyülünk, nem válunk nyájjá, terelő juhásszá! Mi kiválunk, mert mindenkinél különbek vagyunk. Toprongyok az ünneplőbe, szmokingosak az egyszerűen öltözöttek között. Csak ne hasonlítsunk senkihez!

Uram, válaszolj! Ki munkálkodik a mélyben? És mi a célja? Szétrombolni a hagyományt, a kialakult évszázados közízlést, morált?

Czakó Gábor a Teremtő mosolyában ezeket írja: „Vajon kire hasonlítunk mi Vízöntő eleji emberek, akik panelházakban lakunk, akik típusintézmé-

nyekben nevelkedünk az óvodától a tévéig, akiknek élete célja minél több és újabb ipari tömegcikk birtoklása? Művészetünk is tömegművészet. Gigantikus gyárak ontják a filmeket és kazettákat, melyeken egy kaptafára operált, fodrászott, művészfogazott, kozmetikázott színészek játsszák ugyanazt a tucatnyi történetet horrorban, pornóban, negédben, burleszkben, daljátékban, krimiben és különböző korok kosztümjeiben. Zenénk, festészetünk és szobrászatunk nem közvetít többé Ég és Föld között. A zene beletörődni látszik „audiális” helyzetébe, a másik kettő „vizuálissá” süllyedt, és geometriai, optikai problémákat illusztrál. Az irodalommal együtt mindegyik így, vagy úgy a szórakoztatóipar részévé vált, tehát éppoly divat-érzékeny, mint a szappangyártás vagy a ruházzkodás.” Majd így folytatja: „A mi szabadságunk korlátlan (...). Mi letörölhetjük arcunkról a Teremtő mosolyát, és életcélunkká tehetjük, hogy ezután a szomszédunkra hasonlítunk, a sógornőnkre, a kozmetikai szalonok futószalagjain gyártott filmcsillagokra. (...) Az egyén a tömeg hullámverésének tajtékja. A sztár! Az emberspecialista. Neki sikerült mindenkit lepipálnia. (...) Rajta nem látszik, hogy tucatfigura volna, egyedi darabnak mutatkozik, sőt, szemtelen merészséggel hirdeti, hogy ő bizony különbözni fog! (...)

Az európai nyelveken röviden hangzó szó, a funkcionális analfabéták is fölismerik az áruk felső sarkában ragyogó csillag közepén: NEW! NEUE! NOUVEAU! Új! Ez az alapja iparnak-kereskedelemnek, zenének, festészetnek, szobrászatnak, filmiparnak, pártalapításnak, oktatásnak, házassodásnak, tudománynak.” (Budapest, Gondolat Kiadó, 1991, 40, 41, 42. o.)

Uram, mi történik itten és most? Miért zsugorodik a médiában a közéleti összecsapások gyermek és felnőtt civiláldozatainak egyéni tragédiája csak száraz statisztikává? Miért nem érdekel senkit az ártatlanul elpusztított életek halálsikolya, a csonkán maradt családok iszonyú életérzése s csak egy dolog a fontos, hogy mielőtt a politikus a képernyő elé lép – igazolandó saját és testülete tetteit –, jól álljon a nyakkendője, és s az orra be legyen púderozva? Rémisztően cinikus világ ez, amiben élünk! Már rég letöröltük arcunkról – mondhatjuk a fentebb idézett Czákó Gáborral – a Teremtő mosolyát.

Mit tegyünk, Uram, hogy ne ők uralkodjanak rajtunk és maradékainkon? Hogy ne ők váljanak fiaink, lányaink és unokáink példaképeivé? Mit tegyünk, hogy a sportolók váljanak példaképekké? A rászorulókon segítők, egymást felemelők, közösségért és nem a saját zsebükre dolgozók váljanak példaképpé? És azok a tanítók, nevelők, akik életünkkel, magatartásukkal, saját életükkel mutatják fel magát a példaképet?

Segíts rajtunk, hogy óérettük villogjanak a reklámok, hogy az ember belső értékeit reklámozzuk és ne a csomagolást! Segíts, hogy visszaszerezzük a szép és szabatosan beszélt anyanyelv tisztességét! A zsebtelefonok és a Tv-társaságok az értékek kommunikációját szolgálják és ne az egyén rosszul értelmezett „felszabadítását”, a „nekem mindent lehet és szabad” om-

budsmanjait! Az ízlés-közízlés térjen vissza oda, ahova való: a közösség, a hagyomány tiszteletéhez, évszázadok óta kialakult értékeihez és így visszaállhasson az évszázados rend!

Talán az se lenne hiábavaló, ha Pál apostol feléledne, közénk jönne s megszólítaná a mai, látszatra vesztes embereket, gyülekezeteket, talán ezekkel a szavakkal:

Ne hagyjátok el magatokat, drága gyermekeim! Mindig legyen lámpásokban elég olaj, hogyha jön az igazi Vőlegény meglásson benneteket, a ma már elkopottnak, közhelynek, kinevetni-, lenéznivalónak tartott szeretetet, egymás iránti törődést, odafigyelést, Isten bocsá' önfeláldozást, a tudásszomját, az akaraterőt, a jóban való állhatatosságot, a közösségért való szolgálatkészséget, a jól elvégzett munka, a jótett, az önzetlenség fölött érzett örömet. Bízatok magatokban és egymásban és higgyétek el nekem, hogy mindig Dávid és nem Góliát győz. Mert az csak a látszat, hogy Góliát győz. Belőle sok van ugyan, de mindegyik külön-külön „egyéniesség” és ezért sohasem olyan erős, mint ti, akik látszatra kicsik vagytok, de állhatatosak a jóban és nemesben és kitartóak és szívósak és bizakodóak. Hisz fogjátok egymás kezét a gyülekezetekben, felfelé néztek és nem lefelé, mint Góliát és javítgatjátok évszázados templomaitokat, tornyaitokat, hogy harangszavukkal egyre több fiataalt behívjanak falaitok közé, hogy velük együtt imádkozhassatok és énekeljete évszázados énekeket zengő orgonák alatt, és mert nem Babel-tornyokat emeltek, amelyek idővel összedőlnek, és semmivé lesznek!

Tehát, ne csüggedjete! „Ne tévelyegjete, Isten nem csúfoltatik meg: mert a mit vet az ember, azt aratándja is.

Mert a ki vet az ő testének, a testből arat veszedelmet, a ki pedig vet a léleknek, a lélekből arat örök életet.” (Galata 6,7-8)

BENEDEK ANNA

A magyar néptáncról

Garay János, a 19. század jeles költőjét idézem: „A tánc szintoly állandó része a nemzetnek, mint akármely egyéb szokásai, nyelve, dalai, valamint játékszíne és muzsikája, öltözete és törvénye: ki tagadja? Ezek együvé véve teszik a nemzet bélyegét sajátosakká, másoktól különbözőkké; amely nemzet ezekkel nem bír, az nem nemzet, hanem csak néptömeg, nem magánálló, mert másoknak majma, lelketlen utánzója, vagy éppen rabszolgája.”

Az ének, a zene és a tánc egymással összefogottan, együtt jelentkező tulajdonsága a magyar kultúrának.

A 18. században a tudósok megpróbálták jellemezni az illető népet annak táncaiból, tehát a magyarokat is abból, hogy hogyan táncolnak. Nem győzték dicsérni szépségét, különlegességét. Tehát ahogy táncolunk, az jellemez minket.

Szükségünk van arra, hogy énekeljünk, táncoljunk és ezzel önmagunkat újra felfedezzük, nemzeti identitásunkat ápoljuk és megőrizzük és tovább adjuk utódainknak hagyományainkat.

A nyugatról beáramló diszkózene és tánc úgy meghódította Közép-Európát, hogy szinte megfélemeztek arról, hogy nekünk saját táncaink is vannak.

A szalontáncokat tanítani kell, de sajnos oda jutottunk, hogy a néptáncokat is kell, mert a diszkótáncok elhomályosítottak minden más táncot.

A 20. századi ember felismerte, hogy lélekrombolóan önmagába zárkózott, örömet, bánatát már a gépzene nem elégíti ki, szüksége van arra, hogy énekeljen, táncoljon s ezzel önmagát újra, felfedezze, nemzeti identitását ápolja és megőrizze, mert: „Nemcsak nyelvében él a nemzet, de tradíciójában is.”

A néphagyomány tart meg bennünket magyarnak s a nemzetközi műveltség tesz bennünket európaivá. Ha azonban csak az európaiságra törekszünk, lehetünk nagy műveltségű nép, de annál hamarabb megszűnünk magyarnak lenni... Európa nem arra kíváncsi, hogy átvettünk-e mindent, amit az európai műveltség nyújthat, hanem arra, hogy magunkból mivel gyarapítottuk az európai művelődést.

Nekünk meg kell próbálnunk olyan motívumokat táncolni, énekelni, zenélni, amelyek léteznek, vagy amelyeknek a népi hagyományban való létezése bizonyítható. Emellett arra is törekednünk kell, hogy különböző vidékek, különböző stílusait megmutassuk és kihangsúlyozzuk.

Az új irányzat előadásait nézve a közönség láthatja, milyen nagy különbségek vannak a szatmári, a tövisháti, a Berettyó menti paraszt ember, a felcsíki székely, a moldovai csángó és a mezőszéki paraszt táncai között.

Hiába tanuljuk meg mi az eredeti motívumokat és megpróbáljuk tökéletes szinten előadni, ha nem tudjuk tükrözni az egyes néprajzi övezet életkörülményeiből származó hangulatot, táncolási, éneklési, zenélési stílust, mert egészen másképpen muzsikálnak a tövisháti, Berettyó menti, mezőszéki cigányok és másképp a felcsíki zenészek.

A Mezőségben és a Kalotaszegen nagyon szépen díszítik, igen nehéz megtanulni stílusukat. Tehát a néptánc-találkozókkal a különböző vidékek stílusainak elsajátítása és bemutatása a célunk, amellet szeretnénk a gyökerekig felkutatni azokat a hagyományokat is, amelyek már sajnos sok helyen már kivesztek vagy csak az öregek tudnak megmutatni néhány motívumot a régiek táncaiból.

„A népköltési anyagok épp úgy rétegekben fekszenek egymáson, mint a föld rétegei. A régít eltemeti az új, a divatos. Éppen azért, aki értékes gyöngyöket akar találni, annak nem gereblyére, hanem ásóra van szüksége. És nem az egész világot kell ötlet- és szeszély szerint összejárnia, hanem valami szűkebb tért egészen a mélyéig felforgatni és átkutatni.” (Seprődi János)

A koreográfia szempontjából is van különbség az új és a régi irányvonal között. Sajnos a 60-as és 70-es évek új irányvonalában táncfeldolgozások, stilizált táncok kerültek a színpadra hatáskeltés céljaiból, a táncokba új kitalált motívumok kerültek, olyanok, amelyek a régi hagyományban nem is léteztek soha.

Meg kell próbálni, lemondani a szinkron koreográfiáról, arról, hogy mindig mindent egyszerre táncoljunk. Tulajdonképpen látvány szempontjából ez a deszinkronizálás nem mindig adja azt az élményt, amit a közönség megszokott, hogy milyen szépen, milyen egyszerre táncoltak, de annál értékesebb, mert régen a bálokban sem voltak összehangolva a táncmotívumok, kivételt képeznek egyes vidékek leánytáncai, legényes táncai vagy a székieknél a porka vagy más vonulás.

Végül Kallós Zoltán szavaival szeretném zárni. „Addig vagyunk mi magyarok, amíg magyarul énekelhetünk és táncolhatunk. A világ erre kíváncsi és nem másra.”

SZÓKE ANNA
néptáncoktató, Szilágycseh

Kertünk, udvarunk

A rozmaring

A mediterrán eredetű félcserje évszázadokon át a szerelmesek jelképe, magyar területen vőfélyek virágdíszbe, falusi ablakok és nótáink virága volt. A babonás középkorban viszont azt tartották róla, hogy csak a becsületesek kertjében terem és gazdáját megvédi boszorkányságtól és bűntől. Az ókori görögök agyfrissítő, memóriaserkentő hatást tulajdonítottak neki.

Napjainkban fűszernövényként használjuk. Cserepes dísznövényként nevelhetjük. Tíz cm-es hajtásokat dugványozva szaporítható. 2–4 C-fokon telel legjobban.

Szárítva zárt üvegben tárolható. Vadhúsok, mártások, gombásételek, töltelékek kedvelt fűszere. Egyes vidékeken ecetet is készítenek belőle. Fürdővízbe keverve, gyógyító hatású.

Disznótoros leves

A frissen vágott disznó húsából (külön ízt ad kevés körmös, bőrös rész) a szokásosnál több zöldséggel, az általánosan ismert módon húslevest készítünk. Amikor elkészült, bőséges tejfölös habarást adunk hozzá, majd két-három kis ág rozmaringot beletéve felforraljuk. Ízlés szerint ecettel savanyítható. Fejedelmi étel. Természetesen bármikor főzhető másféle húsokkal is.

A lestyán vagy leostyán

Az üzletekben kapható ételízesítők sajátos, aromás ízét biztosítja a különböző ételekben.

A mediterrán országok ókori népei nagyban termesztették. Nagy Károly római császár és frank király rendeletben kötelezte a termesztését.

Zöld vagy szárított levelei egyaránt használhatók, de hároméves növények szárított gyökere is használható. Szárítás előtt ajánlatos négybe vágni. Nem elhanyagolható vizelethajtó, gyomorerősítő, emésztést serkentő hatása, vese és epeköves betegek teájába ajánljuk.

Édes kömény

Az ókori Indiában, Kínában kígyómarás ellen is használták, a rómaiak Marathonnak hívták, emlékeztetve az i.e. 490-es perzsák elleni harcra.

Fűszerként szószok, savanyúságok, cukorkák ízesítésére is használják. Erősen aromás teája szélhajtó, étvágyhozó, görcsoldó.

A tárkony

Jellegzetesen erdélyi fűszernövénynek tartják. Friss vagy szárított levelei a salátaöntetek, bárányhúsok kiváló ízesítője, de a bablevesbe is sokan használják. A tárkonyecet egyszerű. Az üvegbe tett tárkonyra ecetet öntünk és néhány hétig állni hagyjuk. Epehajtó és vesetisztító.

A citromfű

Már az ókori rómaiak, arabok is kedvelték. Méhfűnek is mondják, mert virágzásakor messziről csalogatja a méheket. Európában a 15. századtól kezdve foglalkoznak vele. Karmelita cseppként a franciák különösen szerették.

Igénytelen növény, bár fagyérzékeny. Minden kertben, udvarban meghonosíthatunk néhány tövet, akár magvetéssel, akár palántázással, de augusztusban töosztással is szaporítható. Gyümölcslevesek, gyümölcssaláták, szószok nagyon kellemes ízesítője, teában szintén kellemes ízű és szívnyugtató, idegerősítő, görcsoldó, emésztés-serkentő hatású.

A trópusi eredetű gyümölcsök termesztése várhatóan a következő évtizedek hobbyja lesz. Ahol szabadban nem élnek meg, ott edénybe kényszerítve kevesebbet terem, de pompás dísz- és haszonnövényekké válnak. Lakásban, üvegházban, télikertben próbálkozhatunk velük.

A télen szobában, nyáron szabadban tartott módszer a leggyakoribb. Jó tudni, hogy a magról nevelt beoltatlan fák hosszú tüskéket nevelnek és nem teremnek. A virágpor ragacsos, ezért virágzásakor a szobában tartott növényekre ablakot kell nyitni, mert csak a rovarok végezhetik el a beporzást. Szabadban világos, napos helyen tartsuk, de a tűző nap leégetheti a fiatal hajtásait.

A citromfa

Leginkább meghonosodott trópusi dísznövényünk. Termőre forduláskor 1–3, második évben 5–8, harmadik évben 10–15, negyedik évben 20–25 gyümölcsöt hagyjunk a fán. Tápanyagigényük nagyobb az átlagosnál, ezért erről külön gondoskodjunk.

A meleg szobában nevelt citrusfélék gyakran lehullatják leveleiket, ha nem megfelelő a fényellátás. 16–18 °C foknál több ne legyen a szobában. Pincében elegendő 4–7 °C. Az összes citrusfaj érzékeny a fagyra, –1, –2 °C-on megfagy a termés, –5, –6 fokon a vastagabb ágak is elfagynak.

A szaporítás titkaiból

Sokan próbálkoznak elvirágzott rózsavesszők gyökereztetésével. A földbe ültetett dugványt befőttes üveggel takarjuk le, mert a gyökereztetésre szánt dugványnak nedves levegőre van szüksége. Nagyobb mennyiségben végezve a gyökereztetést ajánlatos fóliasátorral takarni, vagy már nem használt akváriumba ültetni, melyet üveggel takarunk. Ritka és védett növényünk a tiszafenyő. Kisebb gallyait a fenti módon gyökereztetethetjük. Mint a fenyők általában, lassan nőnek, de évtizedekre értékes örökzöldet nevelhetünk a kertünkbe.

Hasonló módon gyökereztetethetünk tuja- és fűzféléket és más ritkaságokat is.

GYEREKEKNEK

Vadliba-iskola

A vadlibák csoportosan, V-alakban szállnak. Repülés közben akkora távolságot tartanak egymástól, hogy az egyik liba szárnycsapása által keltett felhajtóerő a következő libát is fenntartja. Így lehetséges, hogy ezáltal a libacsapat 71 százalékkal nagyobb távolságot tud megtenni, mint egy magában repülő vadliba.

ELSŐ FELADAT

Miként alkalmazható ez az emberek világában kicsiknél, nagyoknál?

Ha a vezérlúd az élen kifárad – mivel őt nem segíti az előtte haladó emelőereje –, akkor besorol a többi közé és egy hátrább repülő, pihentebb lúd húz előre, hogy utat hasítson a levegőben.

MÁSODIK FELADAT

Csak a vadlibáknál kell ez így történjen?

A sereghajtó libák gágogással jelzik a csapat egységét repülés közben. A hangjelzésekből a vezérlúd biztatást kap, hogy a repülés üteme megfelelő és nincs senkivel baj.

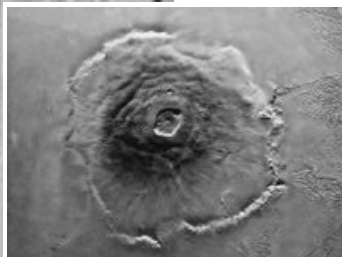
HARMADIK FELADAT

Hogyan alkalmazhatjuk mi emberek ezt?

Ha egy vadliba megbetegszik, két társa közreveszi és leszáll vele. Együtt maradnak, míg a gyengélkedő sorsa elválnak. Ha meggyógyul, együtt térnek vissza a csapathoz. Amennyiben elpusztul, a másik kettő csatlakozik a legközelebbi vadlibaközösséghez, együtt haladva az eredeti útiránynak megfelelően, majd csatlakoznak saját csapatukhoz.

NEGYEDIK FELADAT

Milyen példát adnak ezzel nekünk az „oktalan” állatok?

SZÖGEK A KERÍTÉSSEN

Volt egyszer egy nagyon rossz természettel megáldott fiú.

Az apja adott neki egy zsák szöget, s azt mondta neki, verjen be egyet a kerítésbe minden alkalommal, amikor elveszti a türelmét és összevesz valakivel. A fiú az első nap 37 szöget vert be a kerítésbe.

A következő hetekben megtanult uralkodni az indulatain, és a bevert szögek száma napról napra csökkent. Rájött arra, hogy sokkal egyszerűbb uralkodni az indulatain, mint beverni a szögeket a kerítésbe. Végre elérkezett az a nap is, mikor a fiúnak egy szöget sem kellett bevernie a kerítésbe.

Ekkor odament az apjához, és elújságolta neki, hogy aznap egy árva szöget sem vert be a kerítésbe. Az apja azt mondta neki, ezentúl húzzon ki egy szöget minden egyes nap, amikor nem veszíti el a türelmét, és nem veszekszik senkivel sem.

Teltek a napok, s a fiú végre azt mondhatta az apjának, hogy kihúzta az összes szöget a kerítésből. Az apa ekkor odavitte a fiát a kerítéshez, és ezt mondta neki:

– Fiam, szépen viselkedtél, de nézd csak, mennyi lyuk van a kerítésben. Soha többet nem lesz már olyan, mint régen volt. Ha veszekszel, összeveszel valakivel, és valami csúnyát mondasz neki, megsebzed. Egy ugyanolyan sebet hagysz benne, mint ezek a lyukak itt. Hátba szúrhatod egy embert, majd kihúzhatod a kést a hátából, az örökre seb marad. Akárhány alkalommal is kérsz bocsánatot, a seb ott marad örökre.

**A szóbeli sértés ugyanakkora fájdalmat okozhat,
mint a testi, fizikai.**

**Ha tudod, bocsásd meg nekem azokat a lyukakat,
amiket a kerítésedben hagytam!**

BIBLIAI TALÁLÓS KÉRDÉSEK

Mi ez?

Éjjel világító lámpás, egyszer kerek, másszor csámpás,
nappal nem leled sehol, pedig ott van valahol.

Színes jel, de mégse bálvány, szebb, mint a legszebbik márvány.
Felhő ívén érkezik, Isten ránk emlékezik.

Kősvatag, homoktenger, növényzet alig,
mégis egy nép kelt át rajta, s élt ott évekig.

Izraelben útálatos, pedig máshol szalonnája kívánatos.

Pénze van, de némán tátog, nem tud adni-venni,
ha kifogják, akkor mégis piacra fog menni.

Korán kiált, azt mondják: jelzi a napot.
Egyszer meg egy tanítványt jól megrikatott.

Kicsit hosszú volt számára a tengeri túra,
mégis olajfalevéllal tért Noéhoz vissza.

Kőből épült, mégsem fal, tüzet raknak rajta.
Áldozati állatok hamuja takarja.

Aranyból a lába, aranyból a szarva,
a nép Isten helyett imádni akarta.

Egyetlen volt Izraelben, sokan felkeresték.
Húsvét, pünkösd, újév napját benne ünnepelték.

Lehetetlen, mégis megtörténhet,
ha az Úr cselekszik helyetted és érted.

Jézus mondta: a fokán nem fér át egy teve.
Mégis bármilyen ruhán átbújik a hegye.

Falat kenyér, korty bor, arra emlékeztet,
Jézus kínhalála számunkra új kezdet.

Az első emberpár hagyta örökségül.
Az emberi szívben soha el nem évül.
Krisztus veheti el, irgalma jeléül.

Türelmes, jóságos, nem gerjed haragra,
nem fuvalkodik fel, nem vágyik haszonra,
mégis soha el nem múlik, nem szorul panaszra.

Valakinek a valamije

Széjjeltépték, bevérezték,
pedig szép volt, tarka.
Apjától a viselője ajándékba kapta.

Vizen ringatózott, kisfiú sírt benne,
fáraóleánynak fiává lett terhe.

Földre dobva kígyó, felemelve fegyver,
máskor meg kettévált előtte a tenger.

Életében nem látott kést, de mikor levágták,
könnyűszerrel kötözték meg elgyengült gazdáját.

Ki ez?

Csontból lett csont, gyümölcsöt csent, ezzel megbántotta Istent.

Szíve mélyén gyűlölet, homlokán oly bélyeg,
amit testvéröccse vére mindörökre éget.

Nevében zsák, hátán rőzse, így megy fel a hegyre.
Penge villan, s angyal vigyáz az egyszülöttre.

Vízre tették, vízből húzták, vízen ment át győztesen,
sziklából vizet fakasztott, s leborult a Hóreben.

Rút, de mégsem csúnya, hűséges szíve anyósát követte,
s ajándéku! áldott gyermeket szü!e.

Népe első királya lett, nem is akadt párja,
amíg szíve trónusán csak Isten volt királya.

Négyszázötven prófétával egyedül állt szemben,
mert ő nem a Baálban bízott, egyedül Istenben.

Ácsmester volt. Isten Fiát is annak nevelte,
csak sejtette, hogy Istennek más terve van vele.

– Míg nem látom, nem hiszem – mondta kételkedve.
– Én Uram, én Istenem! – hajolt rá a sebhelyes kezekre.

Kezét jól megmosta, pedig nem volt piszkos.
Lássák –, nem miatta hal meg Jézus Krisztus.

Melyik példázatról van szó?

Ötből tíz lett, kettőből négy, egy csak egy maradt.
Kettő örült, a harmadik meg sírva fakadt.

Tíznek fele okos, másik fele balga.
Mennyegzői öröm okosok jutalma.

Egyik büszkén imádkozott: Én bezzeg... én bezzeg...
Másik így szólt: Irgalmazs énnekem, bűnösnek.

Kit egy pap, s egy lévita is messze elkerült,
ahhoz ő – bár idegen volt – féltőn lehajolt.

(Forrás: Miklya Zsolt írása és gyűjtése, www.reformatus.hu)

Megjegyzések: Hó!d, szí!várvány, puszta, dísznő, hal, kakas, galamb, oltár, aranyborjú szobor, jeruzsálemi templom, csoda, tű, úrvacsora, bűn, szeretet, József c!ftra ruhá!ja, Mózes kosara, Mózes botja, Sámson haja, Éva, Káin, Izsák, Mózes, Ruth, Saul, Illés, József, Tamás, Pilátus, talentumok példázata, tíz szűz példázata, farizeus és vámszedő imádsága, irgalmas samaritánus példázata.

Vallásórások aranymondásai

A TEREMTÉS RŐL:

Isten kilépett valahonnan, és elkezdett valamit.

Első nap az Úr világított, negyedik nap pedig a Nap.

Isten hat nap alatt teremtette a világot, de ez nem 24 óra, hanem hat időzóna.

DÁVID ÉS GÓLIÁT TÖRTÉNETÉRŐL:

Emberileg Dávidnak semmi esélye nem volt Góliáttal szemben. A filiszteus ugyanis nagy marha ember volt.

Dávid leparittyázta Góliátot és ezzel megoldotta a zsidók gondját.

NOÉ ÉS AZ ÖZÖNVÍZ TÖRTÉNETÉRŐL:

Noé csak épített tovább, pedig a többi ember feszt macerálta.

Noé előbb varjút küldött ki a bárkából, de abból nem lett békegalamb.

ÁBRAHÁMRÓL:

Ábrahám elindult Izsákkal a Mórija hegyére, de akkor még nem tudhatta, hogy Isten csak viccelt.

Sára meghalt. Ábrahám újra megnősült, mert komolyan vette, hogy nagy nép atyja lesz.

INNEN-ONNAN:

Jézus elment a Galériába!

Miért vált sóbálvánnyá Lót felesége? – Mert belecsapott a mennykő!

Mit keresett Sámson a filiszteusok táborában? – A haját.

Miért számárháton vonult be Jézus Jeruzsálembe? – Mert a papok ellopták a lovát.

Mit kért a megfeszített gonosztevő Jézustól? – Paradicsomot.

Mire a tanítványok kiértek a partra, Jézus már megfőzte a halászlét.

Mi a tanulság a bűneset történetéből? – Aki megeszi az almát, az nem kap paradicsomot.

Mikor a tizenkét éves Jézus elvesződött, anyja felkiáltott: Jézus Mária, elveszett a gyermek!

(Forrás: Jáger Enikő vallástanárnő, Tasnád)

Mi a vétek? – Egy együttes.

ISTEN AJÁNDÉKAIRÓL ÍRT DOLGOZATBAN:

Isten kétszer is megajándékoz fogakkal. De harmadszor már fizetnünk kell érte.

KÉPREJTVÉNYEK

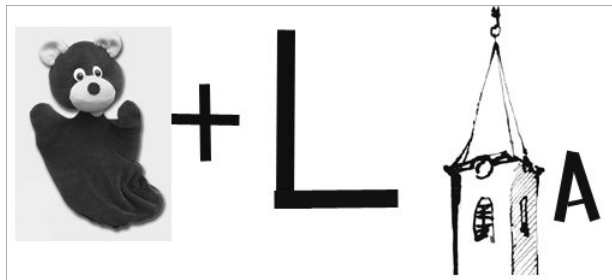
1.

2.

3.

BETŰHÁLÓ

Kiknek a nevét rejti a betűháló?

B	E	R	T	A	L	A	N
J	A	K	A	B		N	B
	S	I	M	O	N	D	K
J	Ú	D	Á	S	Z	R	I
D	Z	S	S	X		Á	J
P	É	T	E	R	M	S	A
J	Á	N	O	S	Á		K
F	Ü	L	Ö	P	T	X	A
N	K	P		T	É	V	B
	T	A	D	D	E	U	S

Képrejtvények: 1. Ábel. 2. Simeon. 3. Babel tornya. Betűháló: Jézus tanítványai.

SZÍNEZŐS

Színezd ki a számokhoz tartozó színekkel a rajzot! Kit ábrázol a kép?

1 – világoskék

2 – sárga

3 – zöld

4 – barna

5 – narancssárga

Megfejtés: tékozló fiú.

A rovatot szerkesztette:
SZÚCS ÉVA

Itt van a szép karácsony

Dzsida Jenő (1907–1938) erdélyi költő fenti soraiból idézünk:

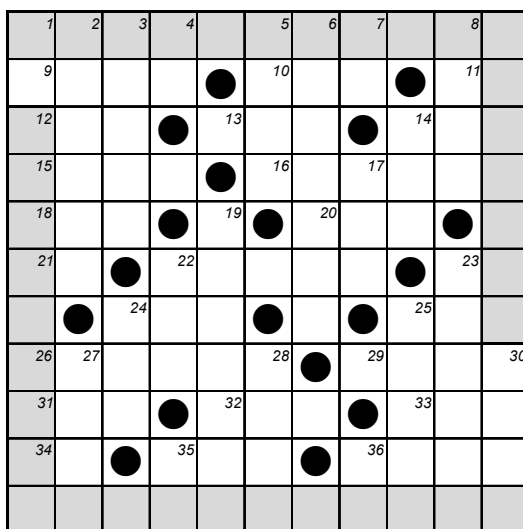
*„Itt van a szép, víg karácsony,
Élünk dión, friss kalácson:
mennyi finom csemege!
Kicsi szíved remeg-e?*

*Karácsonyfa minden ága
Csillog-villog, csupa drága,*

– folytatása a rejtvényben a vízsz. 1. és függ. 12. alatt.

Vízszintes: 9. Napszak. 10. ... – metria – a mértan ismert neve. 11. Var-
róeszköz. 12. Személyekre vonatkozó kérdés. 13. Kirándulóhely a Sebes-
Körös völgyében. 14. Sportöltözék. 15. Ők is Európában élnek. 16. Magányo-
san, visszavonultan élő személy. 18. Nemzetközi segélykérő jel. 20. Kopasz.
21. Jeges-partok! 22. Társul, szegődik. 23. Azonos magánhangzók. 24. ...
Angeles – kikötőváros az USA csendes-óceáni partján. 25. Felfog. 26. Finom
sütemény. 29. Mókus régi elnevezése. 31. Uzsonnázni kezd! 32. Talajművelő
eszköz. 33. A közelemben. 34. Téli sport. 35. Állóvíz – névelővel. 36. Díszes.

Függőleges: 1. Szintén ne. 2. Uzsonnára finom az ilyen kenyér. 3. Jó ét-
vágyú. 4. Fél perc ! 5. Számítógép tartozéka. 6. Vidámság jele. 7. Sürgető
szócska. 8. Táplál. 14. Bátorkodik. 17. Sebet ejt a kígyó. 19. Írását az első
osztályban tanulják. 22. Éveink száma. 23. Származás. 24. Titkon figyel. 25.
Becézett Éva. 27. Divatos köszönés. 28. Hibáztat (ékezet fölösleg). 30.
Mértani ... – például a kocka. 35. Névelő. 36. Ilyen csokoládé is van.

Karácsony

Dutka Ákos (1881–1972) költő, hírlapíró fenti költeményéből idézünk:

**„Emlékszel anyánk boldog asztalára,
hol illatozva gőzölt a frissen sült kalács...”**

– folytatása a rejtvényben a vízsz.1. és függ.13. alatt.

Vízszintes: 13. Csavar. 14. Jegyez. 15. A szárazföld körüli tengerfenék. 16. Sziklás hegységekben élő, kérődző állat. 18. Vajdasági város szerb neve. 20. Kínai származású amerikai fizikus, 1957-ben megosztott Nobel-díjat kapott. 21. Részben pöcköl! 22. A fényáram egysége – röv. 24. Könyvespolc – névelővel. 26. London határai! 27. Vanádium és oxigén vegyjele. 28. Tárgyra vonatkozó gyakori kérdés (két szó). 30. Balaton-parti település. 32. Robinson társa. 34. Becézett Eddie. 35. Kelmét készít. 37. Francia divattervező (Christian, 1905–1957). 39. Az... lobogó – Kertész Imre elbeszélése. 41. 1929-ben alapított, japán szórakoztató elektronikai berendezéseket gyártó cég. 42. Ízesítő folyékony készítmény. 43. Atta... – Heinrich Heine elbeszélő költeménye. 44. Cselekedet. 45. ...fiú szarvas – Nagy László költeménye. 48. Izraeli légitársaság. 49. Vissza: az itt levőt. 50. Kötőszó. 51. Ugró, szipókás rovar. 53. A tetejére dob. 56. Sült tésztához tálalt édes mártás. 57. Asztácium vegyjele. 58. Kiejtett mássalhangzó. 60. Kézimunkázik. 62. A megnevezettre. 63. Ráf betűi. 64. Szigligeti személyneve. 66. Alexandar... – bolgár költő (sz.1919). 68. Az Antilla – tenger másik neve. 70. Ránc. 72. Francia színész (Daniel). 74. Levágásra szánt sertés.

Függőleges: 2. El... – görög származású spanyol festő (1541k.–1614). 3. Város Nagy-Britanniában (Viking központ). 4. A latin ábécé egymást követő betűi. 5. Thaiföld és Franciaország nemzetközi autójele. 6. Angol helyeslés. 7. ... iacta est – a kocka el van vetve. 8. Magyar építész József (sz.1935). 9. Elismer. 10. ... királya – E. Lalo operája. 11. A relatív hangerősség mérésének egyik egysége. 12. Átkarol. 17. ... Pelin – bolgár író (1877–1949). 19. Kerül. 23. ... Hari – holland táncosnő, német kémnő. 25. Rangjelző. 28. Nagyság. 29. Vígjáték jelzője is lehet. 31. Tanintézmény. 32. Harry... – J. K. Rowling regénye. 33. Kilogramm. 36. Szobrász, az aradi Szabadság-szobor alkotója (György, 1858–1937). 38. Spanyol női név. 40. Farkas. 41. A Paraná jobb oldali mellékfolyója. 45. Ínyencfalat. 46. Történést idéz elő. 47. Gárdonyi Géza műve. 50. Háromszázhatvanöt napig. 52. Lírai költemények. 54. Páholyan van! 55. Építkezésre kijelölt terület. 57. Gabonaféle – névelővel. 59. ...Anna – Kosztolányi regénye. 61. Híres bohóc volt Budapesten. 63. Domborműdísztetés épületen. 65. Vissza: friss. 67. Küzdelmet folytat. 69. Indulatszó (hirtelen felismerés kifejezésére). 71. Édesvízi hal. 73. Nátrium vegyjele.

	1	2	3	4		5	6	7	8	9		10	11	12	
13				●	14					●	15				
16				17	●	18				19	●	20			
21			●	22	23	●	24				25	●	26		
27		●	28			29	●	30				31	●		
	●	32					33	●	34		●	35	36		
37	38			●	39			40		●	41				
42					●		●		●	43					
44				●	45		46		47	●	48				
49			●	50		●	51			52			●		
	●	53	54			55	●	56				●	57		
58	59	●	60				61	●	62		●	63			
64		65	●	66				67	●	68	69				
70			71	●	72				73	●	74				
													?		

A szeretetről

Endrődi Sándor (1850–1920) költő, műfordító fenti verséből idéztünk:

**„Valakit, valamit szeretni kell.
Jók úgy vagyunk, ha szeretünk....”**

– folytatása a rejtvényben a vízsz. 1. és függ. 45. alatt.

Vízszintes: 13. ... – fári – mesebeszéd. 14. Cseh körtánc. 15. Kelta nép tagja. 16. Település Nevadában, Las Vegastól délre. 18. Hordóban levő folyadék mennyiségét megállapító. 20. Magára vesz. 21. Szomorúság. 22. Olaszországban élt magyar szobrász (Amerigo, 1909–1984). 24. Az első magyar film – (Zsitkovszky Béla munkája, 1901) névelővel. 26. Varró eszköz. 27. A fej része. 28. Német nagyváros, Beethoven szülővárosa. 30. Tervszerű eljárás. 32. Nehézkesen ír. 34. Alföld, síkság. 36. ... Tádé (1783–1845) gróf, kiváló zongoraművész, zeneszerző. 38. Becézett Salamon. 40. Katonai egység. 42. Pamlag. 44. Cserbenhagyás. 45.... légió – 1953-ban bemutatott amerikai film, Beregi Oszkár is játszott benne. 47. A Tiszába siet (névelővel). 49. Elszámolás pénzintézet útján. 50. Vadászkutya. 52. Kettős betű. 53. Állóvíz. 55. Megszégyenít. 57. Dohányzik (nép.). 58. Határozói igenév képzője. 60. Magyar politikus volt (Károly, 1930–1996). 63. Magyar kártya egyik színe. 65. Állatház. 66. Felfog. 68. Európai főváros. 70. Végtelenül mintáz! 72. A birtokodban van. 74. Közel-keleti országba való. 76. Meg... – amerikai filmszínész.

Függőleges: 1. Hosszú nyelvű, vágó- és szúrófegyver. 2. Becsukódó. 3. Jegyezd. 4. Igyekszik. 5. Hanglemez-féle. 6. Kettőzve: Paul Gauguin naplója. 7. Növény, melynek gyökere a henna nevű bíborfestéket szolgáltatja. 8. Szoknyájáról híres európai nép. 9. ... futása (Vörösmarty). 10. Rubídium vegyjele. 11. Munkavégző képesség. 12. Nem enged. 17. Nemzetközi Olimpiai Bizottság. 19. Régi ivóedények anyaga. 23. Buddhista templom körüli kerítés díszes főkapuja. 25. Gomolyfelhő (lat.). 29. Japán drámai műfaj. 31. Palást. 33. Gomolyog. 35. Tőle lejjebb. 36. Heveny (betegség). 37. Német névelő. 38. Éles hangot hallat. 39. Hazai szépirodalmi folyóirat. 41. Hegy, melyen Noé bárkája megállt. 42. Német, olasz és svéd gépkocsik nemzetközi jele. 43. Vissza: elme. 46. Vezetőként irányít. 48. Repeszdarab. 51. Előtag, utánpótlás utal. 52. A nyelvtan ága. 54. Lovinescu román drámaíró személyneve. 56. Többség. 59. A Nagy-tavak egyike. 61. Orvosi vény latin rövidítése. 62. Község Gyulafehérvár közelében. 64. ... Douglas – amerikai színész, rendező, producer. 67. Tekintetes (röv.). 69. Takaréokban van! 71. Viseléssel koptat. 73. Dühöngeni kezd! 75. Indium vegyjele.

	1	2	3	4		5	6	7	8	9		10	11	12	
13				●	14					●	15				
16				17	●	18				19	●	20			
21		●		22		23	●	24				25	●	26	
27			●	28		29		●		●	30	31	●		
32		●		33	●	34			35	●	36			37	
	●		38		39		●	40		41					
●	42						43	●	44						●
45								46	●	47				●	48
49					●	50			51	●		●		52	
	●		53		●	54	●	55			56	●	57		
58	59	●	60	61		62		●	63		64	●	65		
66		67	●	68				69	●	70		71			
72			73	●	74				75	●	76				

A műveltségről

Németh László (1907–1975) író, drámaíró, orvos gondolatát idézzük:

„... a műveltség nem ünneplő ruha, amelyet hordani kell.

A műveltség...”

– folytatása a rejtvényben a vízsz. 1. és 30., valamint a függ. 34. alatt.

Vízszintes: 13. Az „örök” város. 14. Beethoven V. szimfóniája (névelővel). 15. A vértanúk városa. 16. Forgalmazott termék. 17. Kányádi Sándor költő névbetűi. 18. Ijedten ébred. 20. Északi pénzegység. 21. Helyrag, a -be párja. 22. Szolmizációs hang. 23. Ajándékoz. 24. Odébb mozdít. 26. Sólem ... (1881–1957) lengyelországi jiddis nyelvű író, költő. 27. A Nagyváradi Ady Társaság folyóirata. 29. Magyar filmrendező (Pál, 1932–1987). 32. Egymás melletti elhelyezés. 33. Sok a! 34. Menyasszony. 35. Szeptemberben kezdődik. 36. Ilyen ajtó is van. 37. Vitatni kezd! 40. Félpénz! 41. Vízben tart. 43. Pincebogár. 46. Edgar Allan... – amerikai költő, novellista kritikus (1809–1849). 47. Éneklő szócska. 48. Magyar gyárváros. 52. Vesszőből font népi halász-eszköz. 53. Népszerű komikus színész, énekes (László, 1911–1983). 54. ... astra – a csillagokig. 56. Szekerce-nyél! 57. A házba. 58. Indulatszó. 59. Kicsinyítő képző. 60. Déry Tibor regénye (1917). 62. Tolvajnyelv. 64. Iljuszín repülőgépe. 65. Rostjéért és olajos magváért termesztett növény. 66. Magyar színész (Flórián). 68. A prágai zsidó legenda szerint Isten nevével életre keltett hatalmas agyagszobor. 70. Valamely hangtól számított harmadik hang.

Függőleges: 1. Félsziget Ázsia délnyugati részén. 2. Román népi tánc. 3. Ausztráliai futómadár. 4. Lantán vegyjele. 5. Anonymus szerint a honfoglaló hét vezér egyike. 6. Földet művel. 7. Öröklődő főnemesi cím Angliában. 8. Luxemburg és Indonézia nemzetközi gépkocsi jele. 9. Régészeti feltárás. 10. Sine anno – röv. (az évszám feltüntetése nélkül). 11. Izomban rejlik. 12. Nádor Erkel: Hunyadi László c. operájában. 17. Védő foglalat. 19. Hangszeren játszik. 22. Fakerékre való faabroncs. 23. Fontos kikötő az Arab-félsziget déli részén. 25. Olasz filmszínész (Sophia). 27. ... Appia – az első római közút az ókori Itáliában. 28. Száj. 31. ... János (1811–1875) – unitárius püspök, népköltészeti gyűjtő, költő. 33. Mesebeli gonosz törpe (névelővel). 38. Forgat. 39. A hal petéje. 42. Irattartó. 44. Rövid, zsinóros férfikabát. 45. Gyümölcsöt szárít. 46. Apostol, hittérítő, teológus. 49. Bolyhos gyapjú szőttes. 50. Lárma. 51. Ügynökség – franciául. 55. Portugál tengerész és felfedező. 57. Sűrűn nyüzsgő csoport. 59. Gyümölcsös. 61. Mélyebbre. 63. ... és Magóg fia vagyok én (Ady). 64. Itt van. 65. David Morris ... – Nobel-díjas amerikai fizikus (1996). 67. Az ozmium vegyjele. 69. Elektronvált. 70. Thaiföld és Zambia nemzetközi gépkocsi jele.

A keresztrejtvényeket készítette:

BARABÁS ZSUZSA

	1	2	3	4		5	6	7	8	9		10	11	12	
13				●	14					●	15				
16			●	17		●	18			19	●	20			
21		●	22		●	23		●	24		25	●	26		
	●	27			28		●	29					●		
30	31							●	32			●	33		
34			●	35					●	36					
37		●	38	●		●		●	39	●		●	40		
41				42	●	43		44		45	●	46			
47		●	48		49	●					50				51
	●	52					●	53					●		
54	55	●	56			●	57		●	58		●	59		
60		61	●	62		63		●	64		●	65			
66			67	●	68			69		●	70				

Felfedezések, találmányok krónikája

Jelen adatokat egy 1897-es Kalendárium-ból vettük. A négy és fél évszázadnyi idő felfedezései, a technikai fejlődés találmányai bizonyosan hiánypótlóak a világ titkai iránt érdeklődőknek. Ezekből robbant ki az a csúcstechnika, amelyik a 20. század vívmányait az ember szolgálatába állította, vagy éppen ellenségévé tette.

- 1423. Fametszés, képnymásra (Kepler)
- 1430. Szélpuska (Gester)
- 1436. Könyvnyomtatás (Gutenberg)
- 1473. Fára metszett hangjegyek. (Donnis)
- 1492. Földgömb (Behaim Márton)
- 1500. Másodpercóra (Peurbach)
- 1501. Zsebóra (Hele)
- 1517. Kanócospuska
- 1521. Levélposta
- 1533. Sárgaréz
- 1537. Az emberi test boncolása (Desellius)
- 1545. Gőzgép (Blasco de Garay)
- 1550. Grafit ceruza (Anglia)
- 1560. Varrótű (Postă)
- 1588. Az első papírgyár Angliában
- 1608. Teleszkóp (Lippenher)
- 1610. Cimbalom (Hajdu János)
- 1620. A hegedű, mostani formájában (Terlatoni)
- 1628. A vér körforgásának felismerése (Harvey)
- 1638. Hőmérő (Drebbel)
- 1641. Esőernyő (Franciaország)
- 1643. Hőmérő (Tooricelli)
- 1656. Ingaóra (Huyghens)
- 1661. Manométer (Guericke)
- 1662. Differenciális számítás (Leibnitz és Newton)
- 1663. Vetőgép (Locatelli)
- 1665. A gravitáció törvénye (Newton)
- 1700. Cséplőgép (Voigt)
- 1709. Léghajó (Laurent)
- 1711. Zongora (Christofalli)
- 1713. Himlőoltás (Timonus)
- 1740. Öntött acél
- 1745. Répacukor

- 1752. Villámhárító (Franklin Benjamin)
- 1753. Villamos távírógép (Winckler)
- 1755. Varrógép (Weisenthal)
- 1764. A Watt-féle gőzgép
- 1767. Vasút (Wilkinson)
- 1773. Villamoság (plussz és mínusz) (Don Fay)
- 1774. Kettős gőzgép (Watt)
- 1780. Másológép (Watt)
- 1785. Gőzmozdony
- 1799. Gőzhajó
- 1803. Fotográfia
- 1819. Elektromágnes
- 1822. Villamosfény
- 1828. Előltöltő puská
- 1832. Hátultöltő puská
- 1833. Foszforos gyufa
- 1841. Villanyvilágítás Párizsban
- 1851. Revolver (Colt)
- Varrógép (Singer)
- 1861. Telefon
- 1868. Bicikli
- 1873. Petróleum-motor
- 1878. Fonográf
- (Edison)
- 1882. Alumínium ipari előállításá
- 1884. Interurbán telefon
- 1889. Repülőgép
- 1893. Fényképezés természetes színekkel
- 1894. A mozigép
- 1895. Röntgen-sugarak

Jelentős évfordulók 2007-ben

JANUÁR

- 3. 85 éve, 1922-ben született Nemes Nagy Ágnes költő
- 5. 30 éve, 1977-ben halt meg Horváth István erdélyi író, költő
- 6. 110 éve, 1897-ben született Veres Péter író
- 10. 210 éve, 1797-ben született Annette von Droste Hülshoff angol költő
90 éve, 1917-ben halt meg Madarász Viktor festő
- 15. 385 éve, 1622-ben született Molière francia drámaíró
100 éve, 1907-ben született Kolozsvári Grandpierre Emil erdélyi író, műfordító
- 16. 160 éve, 1847-ben született Mikszáth Kálmán író
50 éve, 1957-ben halt meg Arturo Toscanini olasz karmester
- 17. 85 éve, 1922-ben halt meg Giovanni Verga olasz író, költő
110 éve, 1897-ben halt meg Vajda János költő
- 18. 100 éve, 1907-ben született Ferencsik János zenepedagógus, karmester
- 21. 135 éve, 1872-ben halt meg Franz Grillparzer osztrák drámaíró, költő
- 22. 25 éve, 1982-ben halt meg Majtényi Erik erdélyi költő, közíró, műfordító
- 23. 345 éve, 1662-ben született Kemény János erdélyi emlékirat író
- 24. 275 éve, 1732-ben született Beaumarchais francia író
- 26. 125 éve, 1882-ben született Virginia Woolf angol író
- 28. 5 éve, 2002-ben halt meg Bálint Tibor erdélyi író
- 31. 170 éve, 1837-ben született Tolnai Lajos író
210 éve, 1797-ben született Franz Schubert osztrák zeneszerző

FEBRUÁR

- 2. 265 éve, 1742-ben született Barcsay Ábrahám költő
125 éve, 1882-ben született James Joyce angol író
150 éve, 1857-ben született Hollósy Simon festő
- 3. 120 éve, 1887-ben született Georg Trakl német költő
- 4. 165 éve, 1842-ben született Georg Brandes dán filozófus, író, irodalomtörténész
- 5. 60 éve, 1947-ben halt meg Hans Fallada német író
- 7. 195 éve, 1812-ben született Charles Dickens angol író
- 10. 95 éve, 1912-ben született Darvas József író
170 éve, 1837-ben halt meg Alekszandr Szergejevics Puskin orosz író, költő
- 13. 120 éve, 1887-ben született Csáth Géza író
50 éve, 1957-ben halt meg Jászi Oszkár író, költő
- 14. 165 éve, 1842-ben született Kótsi Patkó János az első kolozsvári színigazgató
- 15. 150 éve, 1857-ben született Mihail Ivanovics Glinka orosz zeneszerző

16. 100 éve, 1907-ben halt meg Giosu  Carducci olasz költő
17. 255  ve, 1752-ben született Friedrich Maximilian Klinger német drámaíró
19. 80  ve, 1927-ben halt meg Georg Brandes d n filozófus,  r , irodalomtörténész
55  ve, 1952-ben halt meg Knut Hamsun Nobel-díjas norvég  r 
70  ve, 1937-ben halt meg Georg Büchner német drámaíró
21. 75  ve, 1932-ben halt meg Gulácsy Lajos festőművész
22. 295  ve, 1712-ben született Bod Péter irodalomtörténész
23. 85  ve, 1822-ben született Berzeviczy Gergely közgazdasági  r 
215  ve, 1792-ben született Ferenczi István szobrász
24. 165  ve, 1842-ben született Arrigo Boito olasz operák szövegírója, zeneszerző
25. 300  ve, 1707-ben született Carlo Goldoni olasz drámaíró
26. 205  ve, 1802-ben született Victor Hugo francia  r 
28. 75  ve, 1932-ben halt meg Ambrus Zoltán  r 
29. 215  ve, 1792-ben született Antonio Rossini olasz zeneszerző

MÁRCIUS

2. 190  ve, 1817-ben született Arany János költő, író
4. 155  ve, 1852-ben halt meg Nyikolaj Vasziljevics Gogol orosz  r 
6. 40  ve, 1967-ben halt meg Kodály Zoltán zeneszerző, népdalgyűjtő
10. 115  ve, 1892-ben született Arthur Honegger francia zeneszerző
11. 190  ve, 1817-ben halt meg Aranka György erdélyi művelődéspolitikus
12. 70  ve, 1937-ben halt meg Hubay Jenő zeneszerző
15. 165  ve, 1842-ben halt meg Zenobio Salvatore Cherubini olasz zeneszerző
18. 90  ve, 1917-ben halt meg Ferenczy Károly festőművész
19. 25  ve, 1982-ben halt meg Jékely Zoltán költő
370  ve, 1637-ben halt meg Pázmány Péter egyházi  r , esztergomi érsek
20. 205  ve, 1702-ben halt meg Tótfalusi Kis Miklós nyomdász, bet metsz 
21. 120  ve, 1887-ben született Kassák Lajos  r 
30  ve, 1977-ben halt meg Mikó Imre erdélyi  r , műfordító, politikus
22. 175  ve, 1832-ben halt meg Johann Wolfgang Goethe német  r , költő, politikus
165  ve, 1842-ben halt meg Henri Beyle-Stendhal francia  r 
23. 110  ve, 1897-ben született Hamvas Béla  r 
105  ve, 1905-ben halt meg Tisza Kálmán politikus, miniszter
25. 140  ve, 1867-ben született Arturo Toscanini olasz karmester
26. 115  ve, 1892-ben halt meg Walt Whitman amerikai költő
180  ve, 1827-ben halt meg Ludwig van Beethoven német zeneszerző
27. 535  ve, 1472-ben halt meg Janus Pannonius költő
210  ve, 1797-ben született Alfred de Vigny francia költő
28. 415  ve, 1592-ben született Jan Amos Komenszky cseh pedagógus
31. 275  ve, 1732-ben született Franz Joseph Haydn osztrák zeneszerző

ÁPRILIS

1. 200 éve, 1807-ben halt meg Révai Miklós nyelvész, tanár
310 éve, 1697-ben született Prévost d'Exiles abbé, francia író
2. 55 éve, 1952-ben halt meg Molnár Ferenc író
3. 250 éve, 1747-ben született Verseghy Ferenc költő
110 éve, 1897-ben halt meg Johannes Brahms német zeneszerző
4. 35 éve, 1972-ben halt meg Fenyő Miksa író, újságíró
50 éve, 1957-ben született Visky András költő, író
90 éve, 1917-ben született Gáll Ernő egyetemi tanár, filozófus
5. 170 éve, 1837-ben született Charles Algernon Swinburne angol költő
95 éve, 1912-ben született Örkény István író
6. 70 éve, 1937-ben halt meg Juhász Gyula költő
7. 160 éve, 1847-ben született Jens Peter Jacobsen dán író
8. 55 éve, 1952-ben született Mózes Attila író, szerkesztő, irodalomkritikus
9. 205 éve, 1802-ben született Elias Lönnrot finn író, népdalgyűjtő
11. 165 éve, 1842-ben halt meg Kőrösi Csoma Sándor erdélyi őshaza-kutató, író
17. 110 éve, 1897-ben született Thornton Wilder amerikai író
18. 150 éve, 1857-ben született Weiss Manfréd gyáralapító, gyáriparos
22. 300 éve, 1707-ben született Henry Fielding angol író
115 éve, 1892-ben halt meg Édouard Lalo francia zeneszerző
23. 155 éve, 1852-ben született Mednyánszky László festőművész
24. 90 éve, 1917-ben halt meg Tömörkény István író
30 éve, 1977-ben halt meg Nagy István erdélyi író
26. 30 éve, 1977-ben halt meg Olosz Lajos költő
27. 270 éve, 1737-ben született Edward Gibbon angol történetíró
29. 165 éve, 1842-ben született Karl Millöcker osztrák zeneszerző

MÁJUS

1. 95 éve, 1912-ben halt meg August Strindberg svéd drámaíró
2. 150 éve, 1857-ben halt meg Alfred de Musset francia költő
235 éve, 1772-ben született Friedrich von Hardenberg-Novalis német író, költő
5. 105 éve, 1902-ben halt meg Bret Harte amerikai író
6. 130 éve, 1877-ben halt meg Johan Ludvig Runeberg finn író
140 éve, 1867-ben született Iványi-Grünwald Béla festőművész
7. 140 éve, 1867-ben született Stanislaw Reymont lengyel író
195 éve, 1812-ben született Robert Browning angol író
100 éve, 1907-ben született Szabédi László erdélyi költő, egyetemi tanár
9. 95 éve, 1912-ben született Ottlik Géza író
115 éve, 1982-ben halt meg Baross Gábor főispán, államtitkár, közlekedésügyi miniszter

- 12. 40 éve, 1967-ben halt meg John Masefield angol író
- 15. 440 éve, 1567-ben született Claudio Monteverdi olasz zeneszerző
- 95 éve, 1912-ben született Salamon Ernő erdélyi költő
- 17. 100 éve, 1907-ben született Dsida Jenő erdélyi költő
- 115 éve, 1892-ben halt meg Klapka György 1848-as testőrségi hadnagy, hadtest-parancsnok
- 18. 70 éve, 1937-ben született Lászlóffy Aladár erdélyi költő
- 23. 165 éve, 1842-ben született Maria Konopnicka lengyel író
- 24. 215 éve, 1792-ben halt meg Jakob Reinhold Lenz német költő
- 27. 180 éve, 1827-ben született Vajda János költő
- 30. 50 éve, 1957-ben halt meg Toivo Pekkanen finn író

JÚNIUS

- 2. 40 éve, 1967-ben halt meg Ferenczy Béni szobrász, éremművész
- 12. 75 éve, 1932-ben született Bálint Tibor erdélyi író
- 17. 135 éve, 1872-ben született Fráter Loránd zene- és dalszerző
- 80 éve, 1927-ben született Sütő András erdélyi író
- 125 éve, 1882-ben született Igor Fedorovics Sztravinszky orosz zeneszerző
- 18. 105 éve, 1902-ben halt meg Samuel Butler angol író, műfordító
- 195 éve, 1812-ben született Ivan Alekszandrovics Goncsarov orosz író
- 19. 170 éve, 1837-ben halt meg gr. Giacomo Leopardi olasz költő
- 22. 240 éve, 1767-ben született Szentjóni Szabó László író, költő
- 25. 120 éve, 1887-ben született Karinthy Frigyes író
- 185 éve, 1822-ben halt meg Ernst Theodor Amadeus Hoffmann német meseíró
- 28. 140 éve, 1867-ben született Luigi Pirandello olasz drámaíró
- 295 éve, 1712-ben született Jean Jacques Rousseau francia író
- 30. 485 éve, 1522-ben halt meg Johannes Reuchlin német humanista nyelvtudós

JÚLIUS

- 6. 45 éve, 1962-ben halt meg William Faulkner amerikai író, költő
- 8. 185 éve, 1822-ben halt meg Percy Bysshe Shelley angol költő
- 11. 70 éve, 1937-ben halt meg George Gershwin amerikai zeneszerző
- 12. 75 éve, 1932-ben született Banner Zoltán előadóművész, szerkesztő
- 14. 80 éve, 1927-ben született Szász János erdélyi író
- 16. 150 éve, 1857-ben halt meg Pierre Jean de Béranger francia költő
- 18. 190 éve, 1817-ben halt meg Jane Austen angol író
- 19. 165 éve, 1842-ben született Karl Zeller osztrák zeneszerző
- 22. 40 éve, 1967-ben halt meg Kassák Lajos író
- 24. 150 éve, 1857-ben született Henrik Pontoppidan dán író
- 26. 40 éve, 1967-ben halt meg Füst Milán író, költő
- 30. 120 éve, 1887-ben született Franyó Zoltán költő, műfordító

AUGUSZTUS

3. 80 éve, 1927-ben született Beke György erdélyi író
150 éve, 1857-ben halt meg Eugène Sue francia író
4. 115 éve, 1892-ben született Sipos Domokos költő, író
215 éve, 1792-ben született Percy Bysshe Shelley angol költő
6. 215 éve, 1792-ben halt meg gr. Ráday Gedeon költő
370 éve, 1637-ben halt meg Ben Jonson angol drámaíró
40 éve, 1967-ben halt meg Áprily Lajos erdélyi költő
7. 70 éve, 1937-ben született Kántor Lajos erdélyi művelődéstörténész, szerkesztő
8. 135 éve, 1872-ben született Mikes Lajos újságíró, lapszerkesztő
50 éve, 1957-ben született Tompa Gábor színházrendező
9. 535 éve, 1472-ben halt meg Vitéz János humanista egyházi vezető
12. 180 éve, 1827-ben halt meg William Blake angol költő
13. 205 éve, 1802-ben született Lenau osztrák költő
190 éve, 1817-ben halt meg Mme de Stael francia író
14. 140 éve, 1867-ben született John Galsworthy angol író
18. 30 éve, 1977-ben halt meg Déry Tibor író
22. 145 éve, 1862-ben született Claude Debussy francia zeneszerző
23. 15 éve, 1992-ben halt meg Székely János erdélyi író
24. 30 éve, 1977-ben halt meg Kós Károly erdélyi író, építész, művelődési vezető
28. 80 éve, 1927-ben született Nicolae Herlea román operaénekes
29. 145 éve, 1862-ben született Maurice Maeterlinck Nobel-díjas belga drámaíró, költő
345 éve, 1662-ben született Blaise Pascal francia tudós, író
31. 140 éve, 1867-ben halt meg Charles Beaudelaire francia költő

SZEPTEMBER

1. 135 éve, 1872-ben született Brüll Adél, Ady Endre múzsája
365 éve, 1642-ben született gr. Bethlen Miklós erdélyi emlékiratíró
4. 65 éve, 1942-ben halt meg Móricz Zsigmond író
80 éve, 1927-ben született Sánta Ferenc író
100 éve, 1907-ben halt meg Edvard Hagerup Grieg norvég zeneszerző
10. 125 éve, 1882-ben született Gellért Oszkár , a Nyugat szerkesztője
105 éve, 1902-ben született Toivo Pekkanen finn író
12. 120 éve, 1887-ben született George Georgescu román zeneművész
13. 155 éve, 1852-ben született Petelei István író
95 éve, 1912-ben született Kiss Jenő erdélyi költő
14. 190 éve, 1817-ben született Theodor Storm német író
15. 270 éve, 1737-ben született Aranka György erdélyi művelődés-szervező
19. 205 éve, 1802-ben született Kossuth Lajos politikus, forradalmi vezető
85 éve, 1922-ben született Majtényi Erik erdélyi költő, közíró
110 éve, 1897-ben született Tamási Áron erdélyi író

20. 50 éve, 1957-ben halt meg Jan Sibelius finn zeneszerző
22. 255 éve, 1752-ben halt meg Apor Péter erdélyi író
235 éve, 1772-ben született Kisfaludy Sándor költő
23. 195 éve, 1812-ben halt meg Rájnisi József papköltő
24. 110 éve, 1897-ben született Sinka István erdélyi költő
25. 350 éve, 1657-ben született Thököly Imre erdélyi fejedelem
110 éve, 1897-ben született William Faulkner amerikai író
28. 190 éve, 1817-ben született Tompa Mihály költő, református lelkész
29. 135 éve, 1872-ben halt meg Déryné Széppataki Róza színésznő
105 éve, 1902-ben halt meg Émile Zola francia író
30. 80 éve, 1927-ben született Bajor Andor erdélyi író
130 éve, 1877-ben született Kelemen Lajos történettudós
800 éve, 1207-ben született Rumi perzsa költő

OKTÓBER

3. 50 éve, 1957-ben halt meg Szabó Lőrinc költő
4. 135 éve, 1872-ben született Schöpflin Aladár irodalomtörténész
5. 90 éve, 1917-ben született Szabó Magda író, drámaíró
6. 30 éve, 1977-ben halt meg Kormos István író
115 éve, 1892-ben halt meg Alfred Tennyson angol költő, drámaíró
9. 460 éve, 1547-ben született Miguel Cervantes de Saavedra spanyol író
10. 195 éve, 1812-ben született Garay János költő
12. 125 éve, 1882-ben született Gulácsy Lajos festőművész
15. 180 éve, 1827-ben született Zichy Mihály grafikus, festőművész
18. 230 éve, 1777-ben született Heinrich von Kleist német drámaíró
21. 235 éve, 1772-ben született Samuel Taylor Coleridge angol költő
24. 125 éve, 1882-ben született Kálmán Imre operett zeneszerző
25. 240 éve, 1767-ben született Benjamin Constant francia író
26. 65 éve, 1942-ben született Magyar Lajos erdélyi költő
27. 225 éve, 1782-ben halt meg Niccolò Paganini olasz hegedűművész
30. 85 éve, 1922-ben halt meg Gárdonyi Géza író

NOVEMBER

2. 105 éve, 1902-ben született Illyés Gyula író
4. 160 éve, 1847-ben halt meg Mendelssohn Bartholdy német zeneszerző, zongoraművész
9. 515 éve, 1492-ben halt meg Abdúr-Rachman Dzsámi perzsa költő
11. 130 éve, 1877-ben halt meg Mészöly Géza festőművész
14. 120 éve, 1887-ben született Áprily Lajos erdélyi költő
15. 145 éve, 1862-ben született Gerhart Hauptmann német drámaíró
17. 100 éve, 1907-ben született Bányai László közíró, történész

18. 55 éve, 1952-ben halt meg Paul Éluard francia költő
85 éve, 1922-ben halt meg Marcel Proust francia író
19. 80 éve, 1927-ben született Lator László költő, műfordító
22. 130 éve, 1877-ben született Ady Endre költő, író
25. 80 éve, 1927-ben halt meg Rippl-Rónai József festőművész
445 éve, 1562-ben született Lope de Vega spanyol drámaíró
26. 110 éve, 1897-ben született Kahána Mózes író, költő, műfordító
28. 250 éve, 1757-ben született William Blake angol költő
29. 100 éve, 1907-ben született Jankovich Ferenc költő
210 éve, 1797-ben született Domenico Gaetano Maria Donizetti olasz zeneszerző
30. 340 éve, 1667-ben született Jonathan Swift angol író

DECEMBER

3. 70 éve, 1937-ben halt meg József Attila költő
5. 70 éve, 1937-ben halt meg Thorma János festőművész
7. 80 éve, 1927-ben született Fodor Sándor író
8. 175 éve, 1832-ben született Bjornstjerne Bjornson norvég író
165 éve, 1842-ben született Csiky Gergely drámaíró
135 éve, 1872-ben született Janovics Jenő erdélyi színész, színházigazgató
10. 165 éve, 1842-ben halt meg Szentiváni Mihály erdélyi költő
13. 210 éve, 1797-ben született Heinrich Heine német költő
14. 400 éve, 1607-ben született Kemény János erdélyi emlékiratíró
15. 140 éve, 1867-ben halt meg Ganz Ábrahám, a kéregöntésű vasúti kerekek gyártója
205 éve, 1822-ben halt meg Verseghy Ferenc költő
435 éve, 1572-ben halt meg Melius Juhász Péter reformátor, egyházi író
16. 125 éve, 1882-ben született Kodály Zoltán zeneszerző, népdalgyűjtő
40 éve, 1967-ben halt meg Gellért Oszkár, a Nyugat szerkesztője
135 éve, 1872-ben halt meg Réti István festőművész
110 éve, 1897-ben halt meg Alphonse Daudet francia író
18. 270 éve, 1737-ben született Antonio Stradivari olasz hegedűkészítő
24. 95 éve, 1912-ben született Korvin Sándor erdélyi költő, közíró, műfordító
25. 105 éve, 1922-ben halt meg Weiss Manfréd, a csepeli gépgyár egyik megteremtője
28. 70 éve, 1937-ben halt meg Maurice Ravel francia zeneszerző
31. 260 éve, 1747-ben született Gottfried August Bürger német költő
70 éve, 1937-ben halt meg Czigány Dezső modern festő

JÁROSI ÉVA
tanár

A Királyhágómelléki Református Egyházkerület címtára

Agnulli Dei – Református Szociális Központ

410559 Oradea, str. Grădinarilor nr. 16, 0259/428901, 0359/175375,
agnullidei@rdsor.ro – Hegedűs Krisztina

Arany János Kollégium

410445 Oradea, str. Primăriei nr. 36, 0259/439931

Bethesda Egészségügyi Központ

437356 Arduzel nr. 145/a, 0262/264107; 0745/523750 – Tóbiás Tibor

Cigánymissziós Központ

410060 Oradea, Calea Clujului nr. 63, 0259/413644 – Nagy József Barna

Csillagocska Zeneóvoda

410115 Oradea, B-dul Ștefan cel Mare nr. 6/A, 0259/453914

Élesdi Református Gyermekotthon

415100 Aleșd, str. Viilor nr. 32, 0259/342719 – Dr. Anne-Marie Sadler

Harangszó Szerkesztősége

410001 Oradea, str. Moscovei nr. 14, 0259/416067

Igazgatótanácsi Hivatal

410210 Oradea, str. Jean Calvin nr. 1, 0259/431710; 0259/435386

Illyés Gyula Református Könyvesbolt

410210 Oradea, str. Jean Calvin nr. 2 – Nagy Ibolya

Jámbor-féle Öregotthon

410094 Oradea, M. Kogălniceanu nr. 30., 0744/290805 – Fiók Katalin

Királyhágómelléki Református Egyházkerület

Dokumentációs Könyvtára (KREDOK)

410095 Oradea, str. Mihai Viteazul nr. 3

Tel/fax: 0359-436475; 0359-436474 – Dr. Hermán M. János

Lorántffy Zsuzsanna Egyházi Központ

410042 Oradea, str. Libertății nr. 38, 0259/237069 – Török Sándor

Lorántffy Zsuzsanna Református Gimnázium

410102 Oradea, str. Andrei Șaguna nr. 1

0259/455804, 0744/472887 – Szabó Zsuzsanna

Partiumi Keresztény Egyetem

410445 Oradea, str. Primăriei nr. 27, 0259/418244 – Dr. Geréb Zsolt

Partiumi Közlöny Szerkesztősége

410445 Oradea, str. Primăriei nr. 27, 0259/432837 – Barabás Zoltán

Sámuel Ház

417183 Mișca – Bertalan Csilla

Micskei Timotheus Ifjúsági és Katekétikai Központ

417183 Mișca nr. 183; tel. 0259/364311 – Gavallér Lajos

Nagyvárad-Ősi Mentálhigiénés Központ

410252 Oradea, str. Gh. Pop de Băsești nr. 5, jud. Bihor, 0259/413550,
0722/597364.

Partiumi Pedagógiai és Katekétikai Intézet

410210 Oradea, str. Jean Calvin nr. 1, gmemese@gmail.com, 0259/431710;

0259/435386 – Gavrucza-Nagy Emese, Szűcs Éva

Péter Iskola

415500 Salonta, str. Aradului nr. 25, jud. Bihor, 0259/373202 – Tornai Melinda

Püspöki Hivatal

410445 Oradea, str. Primăriei nr. 27, 0259/432837 – Tókécs László

Református Percek Műsor Szerkesztősége

410210 Oradea, str. J. Calvin nr. 1, 0259/435386 –

Veres-Kovács Attila, Gavrucza-Nagy Emese

Sólyomkővári Agnulli Dei Tábor

Șinteu 180., 0259/428901, 0359/175375, agnullidei@rdsor.ro

– Hegedűs Krisztina

Szatmári Református Gimnázium

440080 Satu Mare, str. George Coșbuc nr.2, 0261/710635 – Szilágyi Éva

Szenczi Kertész Ábrahám Nyomda

410001 Oradea, str. Moscovei nr. 14, 0259/416067 – Sándor Lajos

Szociális Napközi

410102 Oradea, str. Mihai Viteazul nr. 3, 0259/237203 – Kerekes Mónika

Tájékoztatási Szolgálat

410445 Oradea, str. Primăriei nr. 27, 0259/432837 – Barabás Zoltán

Tanügyi Osztály

410445 Oradea, str. Primăriei nr. 27, 0259/432508 – Tolnay István

Tenkei Szeretetotthon

417595 Tinca, str. Avram Iancu nr. 53, jud. Bihor, tel/fax: 0259/310299 –
Berke Katalin

Wesselényi Református Kollégium

450099 Zalău, str. Mihai Viteazul nr. 59, tel.: 0260/614881 – Kovács Irénke

NAGYBÁNYAI EGYHÁZMEGYE

Esperesi Hivatal	Sipos István	430321 Baia Mare, P-ța Libertății nr. 18 jud. Maramureș, Tel.: 062-212770
Apahegy	Bak László	435402 Vîlle Apei nr. 154, jud. Maramureș
Avasfelsőfalu	Huszár László Zsolt	445200 Negrești-Oaș, str. Victoriei nr. 8/20 apt. 4, jud. Satu Mare 0745-407420
Avasújváros	Bajnai Csaba Zsigmond	447220 Orașul Nou, nr. 235, jud. Satu Mare, 0261-830043; 0742-976764
Domokos	Keresztes Nagy Imre-János	435605 Dămăcușeni nr. 303, jud. Maramureș, 0262-385265; 0744-890837 sz.: Erzsébetbánya
Felsőbánya	Alföldi Lakatos Tibor	l: Kapnyikbánya, sz.: Felsőtótfalu
Hagymásláros	Mihály Lehel István	437227 Lăpușel nr. 3, jud. Maramureș, 0262-288791; 0740-040929 l.: Hosszúfalu, sz.: Erdőszáda
Tiszhosszúmező	Sebestyén László Ede	437080 Câmpulung la Tisa nr. 132, jud. Maramureș, 0262-370616; 0743-030132 sz.: Kistécső; Kövesláz
Koltó	Varga Károly	437283 Coltău nr. 62, jud. Maramureș, 0262-289112; e-mail: v.karoly@mailbox.hu l.: Katalin
Kőszegremete	Sziszik József	447227 Remetea-Oaș, nr. 9, jud. Satu Mare, tel. 0261-831002, 0744-104203 l.: Bikszád
Magyarberkesz	Gellén Sándor	437231 Berchez nr. 66, jud. Maramureș, 0262-281410, 0744-864572 l.: Nagysomkút, e-mail: gellen sandor@yahoo.com
Magyarláros	Székely Zsolt	435600 Târgu Lăpuș, str. Florilor 2, jud. Maramureș, Tel/fax: 0262-384345, 0744-263133, e-mail Zsekely@kolozsvar.ro
Máramarossziget	Sipos István	435500 Sighetu Marmăției, str. I. M. de Apșa nr. 27, jud. Maramureș, Tel/fax: 0262-311924, Mobil: 0722-597362 l.: Felsővisó. sz.: Borsabánya
Misztótfalu	Ecsedi Árpád	437345 Tăuții Măgherauș nr. 845, jud. Maramureș, 0262-293272, 0745-662539 sz.: Misztbánya, Borpatak
Monó	Nagy András	437358 Mănău nr. 184, jud. Maramureș, 0262-483490 l.: Égerhát
Nagybánya-Óváros	Kádár Miklós Bogya Árpád	430406 Baia Mare, str. Dacia 3, jud. Maramureș, Tel/fax: 0262-211048 l.: Alsófernezezy
Nagybánya-Újváros	Tasnádi András Zsolt Fazakas Ildikó	430263 Baia Mare, str. Republicii 9, jud. Maramureș, Tel.: 0262-227263, 0362-401263 Mobil: 0751-029501; tasnadi@rdslink.ro
Sülelmed	Kátai Tibor	l.: Szamoscikó
Szamosardó	Tóbiás Tibor	437356 Arduzel nr. 144, jud. Maramureș, t/f 0262-264107; 0745-523750 l.: Szamosújlak

Szinérváralja	Bakné Major Enikő	435400 Seini, P-ța Sylvester J. nr. 1, jud. Maramureș, Tel/fax:0262-490020
Vámfalu	Müller Dezső	347350 Vama, str. Petőfi S. 939, jud. Satu Mare, Tel.: 0261-857008

SZATMÁRI EGYHÁZMEGYE

Esperesi Hivatal	Sipos Miklós	440114 Satu Mare, P-ța Păcii nr. 4 jud. Satu Mare 0261-711816
Adorján	Besenyődi Attila	447181 Adrian, jud. Satu Mare, 0261-841010, 0726-293407
Amac	Ary László	447231 Amați, jud. Satu Mare, 0788-233207
Apa	Nagy Róbert	447015 Apa 79, jud. Satu Mare, tel. 54, 0261-843375, 0742-514594
Aranyosmeggyes	Keresztúri Erzsébet	447185 Medieșu Aurit, jud. Satu Mare, 0261-842607
Atya	Gödri Réka	447131 Atea, jud. Satu Mare; 0261-711762, 0741-098822
Batiz	Király Lajos	447065 Botiz, str. Teilor 81, jud. Satu Mare, 0261-774067
Csengerbagos	Gönczi Gábor ny. lp	447126 Boghiș, jud. Satu Mare
Dabolc	Szilágyi István	447148 Dobolți, jud. Satu Mare, 0261-741003; 0744-451959
Dobrácsapáti		447116 Apateu 97, jud. Satu Mare
Egri	Kovács Sándor	447066 Agriș, jud. Satu Mare, 0261-878074, 0745-897371
Halmi	Fodor Lajos	447145 Halmeu, str. Eliberării nr. 85, jud. Satu Mare, 0261-773265, l. Halmi-hegy
Hirip	Bartha Sándor	447233 Hrip, jud. Satu Mare, 0261-829420
Józsefháza	Varga Szilárd	447187 Iojib, jud. Satu Mare, l. Józsefház-hegy
Kakszentmárton	Sipos Ákos ny. lp	447214 Mărtinești, jud. Satu Mare, 0745-398582
Kisbábony	Kovács József	447146 Băbești nr. 74, jud. Satu Mare, 0745-258697
Kiskolcs	Pakulár István	447121 Culciu Mic, jud. Satu Mare, 0744-608334
Kispeleske	Varga Sándor	447176 Pelișor, jud. Satu Mare, 0744-584769
Lázári	Képíró Gyula Jenő	447170 Lazuri, jud. Satu Mare, tel. 0261-753214, 0745-906878
Mikola	Higgyed István	447195 Micula, jud. Satu Mare, 0261-828602
Nagykolcs	Balla Gábor	447119 Culciu Mare, jud. Satu Mare, 0261-829518, 0743-181651
Ombod	Fodor Elemér	447232 Ambud, jud. Satu Mare, 0261-757462
Óvári	Igaz Árpád	447357 Oar, jud. Satu Mare, 0261-875515; 0745-545867

Patóháza	Máthé Róbert	447191 Potău, jud. Satu Mare, 0261-842067, 0741-014879
Pettyén	Genda Szabolcs	447234 Petin, jud. Satu Mare, 0261-757384
Pusztadaróc	Szatmári Elemér	447130 Dorolți, jud. Satu Mare, 0261-751303, 0744-475881
Sándorhomok	Kovács Zsuzsanna Tünde	447172 Nisipeni, jud. Satu Mare, 0261-828839
Sárközújlak	Nagy Erika	447180 Livada, jud. Satu Mare, 0261-840142, 0722-257736, l.: Meggyesgombás
Szamosdara	Versényi István	447132 Dara, jud. Satu Mare, 0745-904743
Szamosdob	Mészáros Mihály	447125 Doba, str. Petőfi nr. 80, jud. Satu Mare, 0261-758406; 0744-958175, l.: Sándormajor
Szamoskóród	Pakulár Julianna	447118 Corod, jud. Satu Mare, 0744-608334
Szamoskrassó	Sipos László	447117 Cărașeu, jud. Satu Mare, 0261-870311, 0742-877313
Szatmárgörbed	Keresztúri Sándor Zsolt	447192 Românești nr. 195, jud. Satu Mare, 0261-842607
Szatmárhegy	Kovács Ferenc	447360 Viile Satu Mare, jud. Satu Mare, 0261-754277, sz.: Erdőd
Szatmárnémeti -Láncos	Korda Zoltán Szilágyi Balázs	440114 Satu Mare, P-ța Păcii nr. 8, jud. Satu Mare, 0261-712455; 0261-712069; 0744-908388 kozoti@freemail.hu; +3670-5822477
Szatmárnémeti	Sipos Miklós	440058 Satu Mare, str. Wolfenbüttel 1 jud. Satu Mare, 0261-712116; 0722-597376
Szatmárnémeti -Kültelek	Kovács Mátyás Péter Higgyed János Mátyás	440216 Satu Mare, str. Basarabia nr. 13/b, jud. Satu Mare, 0261-779270, sz.: Körtvélyes
Szatmárnémeti -Szamosnegyed	Apjok Artúr Bogya Kis Ferenc	440114 Satu Mare, P-ța Păcii 4, jud. Satu Mare, 0261-769745; bogyakis@datec.ro
Szatmár-Szigetlanka	Bogya Kis Mária Reha Endre	440061 Satu Mare, P-cul Titulescu f.n., jud. Satu Mare, 0261-710130
Szatmárpálfalva	Kiss József	447230 Păulești, jud. Satu Mare, 0745-360629
Szatmárudvari	Mihály István	447210 Odoreu, str. Republicii nr. 102, jud. Satu Mare, 0261-775010, l.: Berend
Szárazberek	Ilonczai Zsombor	447171 Bercu, jud. Satu Mare, 0261-823945, 0744-204789
Tamásváralja	Simon Attila	447030 Tămășeni, jud. Satu Mare, 0261-837296; 0745-049483, l.: Nagytarna
Túrterebes	Somfalvi Edit	447335 Turulung, str. Parcului nr. 272, jud. Satu Mare, 0744-479972; 0788-899456, edit.somfalvi@gmail.com, l.: Túrterebes-hegy
Vetés	Kulcsár Erzsébet	447355 Vetiș, jud. Satu Mare, 0261-820727; 0745-927374
Kórházi lelkész	Balvinszky Sándor	0261-715897; 0742-946124

NAGYKÁROLYI EGYHÁZMEGYE

Esperesi Hivatal	Nagy Sándor	445100 Carei, str. Rákóczi Ferenc nr. 18. jud. Satu Mare, 0261-865706
Adyfalva	Balla Árpád	447086 Ady Endre, jud. Satu Mare, 0748-920569
Ákos	Dobai Zoltán	447005 Acăș nr. 235, jud. Satu Mare, 0261-871043, 0744-634074, sz.: Krasznabéltek
Bere	Csóka Dezső	447261 Berea nr. 83, jud. Satu Mare
Bogdánd	Bogdán János	447060 Bogdand nr. 298, jud. Satu Mare, 0261-828211
Börvely	Pályi Kiss Zsigmond	447050 Bervenii nr. 350, jud. Satu Mare, 0261-872173, sz.: Kálmánd, Újbörvely
Dobra	Kurta-Tötös Szabolcs Kurta-Tötös Beáta	447291 Dobra nr. 310, jud. Satu Mare, 0744-511934, sz.: Alsószopor
Domahida	Vékony Mihály	441201 Domănești nr. 69, jud. Satu Mare
Érdengeleg	Sámi Vilmos	447011 Dindești nr. 331, jud. Satu Mare, 0749-770669
Érendréd	Erdős Csaba	447010 Andrid nr. 596, jud. Satu Mare, 0261-820435; 0726-739411
Érkávás	Balla Árpád	447085 Căuaș, jud. Satu Mare; 0742-920569, Krasznaszentmiklós
Érkörös	Csáki Andrea Márta	447102 Chereușa nr. 102, jud. Satu Mare, 0261-878410, l.: Sződemeter, sz.: Kandel
Érszakácsi	Gál Sándor	447275 Săcășeni nr. 537, jud. Satu Mare, 0261-822612, l.: Szekeres
Érszentkirály	Nagy Tibor	447107 Eriusâncrai nr. 165, jud. Satu Mare, 0742-010330
Érszodoró	Nagy Róbert	447272 Sudurău, jud. Satu Mare
Gencs		447087 Ghenci nr. 80, jud. Satu Mare, 0261-868078, sz.: Lili, Mezőterem
Hadad	Mészáros Árpád	447155 Hodod nr. 205, jud. Satu Mare, tel/fax. 0261-829052, 0744-860757
Hadadnásasd	Tatár János	447158 Nadișu Hododului nr. 76, jud. Satu Mare, 0261-829102, 0740-680591
Iriny	Szabó Sándor	447012 Irina nr. 176, jud. Satu Mare, 0720-042600
Kaplony	Sebestyén Elek Előd	447080 Căpleni nr. 523, jud. Satu Mare, 0261-873014; 0745-678244
Királydaróc	Szilágyi Tibor	447105 Craidorolț nr. 110, jud. Satu Mare, 0261-876462, l.: Nagymajtény
Kismajtény	Balogh Enikő	447207 Moftinu Mic nr. 218, jud. Satu Mare, 0261-875007, sz. Spicztanya
Krasznamihályfalva	Jobb Domokos	447007 Mihăieni nr. 140, jud. Satu Mare, 0261-87166, l.: Krasznacégény

Lele	Nagy Sándor	447157 Lelei nr. 50, jud. Satu Mare, tel/fax: 0261-829125; 0745-775342
Magyarcsaholy	Szűcs Zoltán	447096 Cehăluț nr. 323, jud. Satu Mare, tel. 0261-822204, 0745-648578, l.: Tasnádcsány
Magyargéres	Nagy Attila	447042 Ghirișa nr. 219, jud. Satu Mare, 0261-867020, 0745-587101
Nagykároly-Belváros	Tukacs József	445100 Carei, str. Rákóczi F. nr. 17, jud. Satu Mare, 0261-861787, l.: Mezőpetri
Nagykároly-Kertváros	Tolnay István Oros Raymond	445100 Carei, str. Károli Gáspár nr. 4, jud. Satu Mare, 0261-866719, 0743-689614; 0744-830186, sz.: Mezőfény, Csanáros, Klára
Pelekeszi	Csáki Andrea Márta	447281 Becheni nr. 26, jud. Satu Mare
Piskolt	Csáki Gedeon József	447250 Pișcolt nr. 328, jud. Satu Mare, 0261-824604, 0745-656006, l.: Reszege
Szaniszló	Fórizs Károly	447260 Sanislău nr. 968, jud. Satu Mare, 0261-821230, sz.: Csomaköz
Szilágypér	Tolnai Ferenc	447245 Pir nr. 212, jud. Satu Mare, 0261-821708
Szilágyszér	Tarsoly Gyula	447063 Ser nr. 145, jud. Satu Mare, 0744-785234
Tasnád	Hegedűs István	445300 Tășnad, str. Ștefan cel Mare nr. 1, 0261-827561, sz.: Újtasnád
Tasnádszarvad	Pap Dénes	445304 Sărauad nr. 146, jud. Satu Mare, 0261-822035; 0744-980672
Tasnádszántó	Nagy Róbert	447270 Santău nr. 653, jud. Satu Mare, 0261-823135; 0740-519937, sz.: Érhatvan

ÉRMELLÉKI EGYHÁZMEGYE

Esperesi Hivatal	Gellért Gyula	417235 Diosig, str. Livezilor nr. 42 jud. Bihor 0259-350070, 0788-813242, 0740-805930
Diakóniai Alapítvány	Gergely Annamária	417235 Diosig, str. Livezilor nr. 42 jud. Bihor 0259-350337
Albis	Dénes Béla	417106 Albiș 61, jud. Bihor, 0259-459111
Apátkeresztúr	Kovács Levente	417016 Cristur nr. 13, jud. Bihor, 0745-990840
Asszonyvására	Székely István	417177 Târgușor nr. 27, jud. Bihor, 0788-033222
Bályok	Jónás Sándor	417040 Balc, str. Petőfi nr. 53, jud. Bihor, tel. 0259-326313; 0745-075417
Berettyószéplak	Bede Ferenc	417535 Suplacu de Barcău, str. Ciocârliei 3, jud. Bihor, tel 0259-368363
Bihardiószeg	Gellért Gyula Uri Imre	417235 Diosig, str. Livezilor nr. 42 jud. Bihor 0259-350070; 0742-612998 sz.: Kisjanka

Csokaly	Mátyás Árpád	417437 Ciocaia nr. 29, jud. Bihor, 0259-352750; 0746-031760
Éradony	Simon István	417571 Adoni nr. 155, jud. Bihor; 0740-154916
Érábrány	Balla Tibor	417005 Abram nr. 25, jud. Bihor; 0745-147388 sz.: Lúki, Kohány, Szunyogd, Dzsér
Érbogyoszló	Orosz Márta	417105 Buduslău nr. 101, jud. Bihor, 0259-459102
Érkeserű	Orosziné Zih Magda	417176 Cheşereu nr. 238, jud. Bihor, 0740-471708, 0788-848228, erkeseru@zappmobile.ro
Érköbölkút	Czondi István	417438 Cubulcut nr. 42, jud. Bihor, 0741-934125
Érkörtvélyes	Szabó József	417225 Curtuiuşeni nr. 916, jud. Bihor, 0259-465028; 0744-567714
Érmihályfalva	Balázs Dénes János Balázsné Kiss Csilla Barabás Attila	415700 Valea lui Mihai, str. Kálvin János nr. 16, jud. Bihor, 0259-355447; 0740-626336
Érolaszi	Futó Ferenc	417439 Olosig nr. 223, jud. Bihor, 0745-961883, 0766-707398
Érselénd	Oroszi Kálmán	417546 Şilindru, str. Gării jud. Bihor, 0742-080703, 0788-885771, erselend.ref@gmail.com
Érsemjén	Fülöp János	417545 Şimian nr. 153, jud. Bihor, 0259-356269, 0744-919339 sz.: Újsemjén, Barantó, Érkenéz
Érszőlős	Illyés Tamás	417625 Vişoara nr. 85, jud. Bihor, 0259-328923; 0742-513909
Értarcsa	Kulcsár Árpád	417570 Tarcea nr. 251, jud. Bihor, 0259-464091; 0741-145800
Gálospetri	Szabó Zsolt	417572 Galoşpetreu nr. 379, jud. Bihor, 0259-464150; 0744-127175
Hegyközszentmiklós	Kiss Zoltán	417441 Sănnicolau de Munte nr. 33, jud. Bihor, 0259-352591
Jankafalva	Uri Imre	417235 Diosig, str. Măreşteşti nr. 11B. 0742-612998
Kiskereki	Bozsóky Sándor	417175 Cherechiu nr. 80, jud. Bihor, 0722-575144
Magyarkéc	Mike Pál Attila	415301 Cheţ nr. 118, jud. Bihor, 0748-143853, 0788-415862. mikepal@zappmobile.ro
Margitta	Fazakas László	415300 Marghita, str. Horea nr. 5, jud. Bihor, 0259-362858
Micske	Gavallér Lajos	417183 Mişca nr. 183, jud. Bihor, 0259-364311 sz.: Vámosláz, Királyi, Szentlázár
Monospetri	Ifj. Mátyás Árpád	417018 Petreu nr. 225, jud. Bihor, 0746-031761
Nagykágya	Bara László	417436 Cadea nr. 81, jud. Bihor 0740-435636
Ottomány	Darabont Tibor	417446 Otomani nr. 220, jud. Bihor 0744-550973
Papfalva	Kovács Szabadi Tünde	417390 Popeşti nr. 78, jud. Bihor, 0745-990840 sz.: Cséhtelek, Réti
Poklostelek	Erős-Joó Enikő	417184 Pocuşa de Barcău nr. 153, jud. Bihor, 0742-223246; 0742-091908

Szolnokháza	Simon Szabó István	417063 Păgaia, str. Mare nr. 82, jud. Bihor
-Sándofalva		0740-154916
Szalacs	Botos András	417445 Sălacea nr. 26, jud. Bihor, t/f. 0259-463047
Szentjobb	Rákosi Jenő	417192 Săniob nr. 318, jud. Bihor, 0259-328323; 0745-586592
Székelyhíd	Gavrucza Tibor	417435 Săcuieni, str. Crișana nr. 37, jud. Bihor,
	Jakó Sándor Zsigmond	0259-352511, 0745-261437
Tóti	Demeter Sándor	417580 Tăuteu nr. 208, jud. Bihor, tel. 0740-246162; 0259-354851
Vedresábrány	Erős-Joó Béla	417015 Abrămuț nr. 52, jud. Bihor, 0742-091908

BIHARI EGYHÁZMEGYE

Esperesi Hivatal	Mikló Ferenc	410473 Oradea str. D. Cantemir nr.23 Bl. D23 ap.1, jud. Bihor, 0259-426-142, 0722-686-790
Ant	Kovács István	417036 Ant, nr.180, jud. Bihor, 0744-380-721
Árpád	Filep Ferenc Miklós	417046 Arpașel, nr.300, jud. Bihor, 0259-312-686
Belényes	Réman Elek István	415200 Beiuș, str. 22 Decembrie nr.34, jud. Bihor, 0259-322-861
Belényessonkolyos	Földesy Márta	417269 Șuncuiuș de Beiuș, nr.14, jud. Bihor, 0744-959-241, t. Körösjánosfalva
Belényesújlak	Boros István	417610 Uileacu de Beiuș, nr. 74, jud. Bihor, 0259-324-002, sz. Magyarcskéke
Bihar	Csernák Béla	417050 Biharia, str. Gării nr.52, jud. Bihor, 0259-369-690, sz. Gostat-telep
Biharfélegyháza	Szabó Zsolt	417238 Roșiori Bihor, nr.51, jud. Bihor, szabozsolt@freemail.hu, 0259-462-013
Biharszentjános	Csomay Árpád	417078 Sântion, nr.243, jud. Bihor, 0259-316-025
Biharvajda	Balogh Barnabás	417239 Vaida, nr.177, jud. Bihor, 0259-462-070, barnabas@yahoo.com
Bors	Dénes Károly	417075 Borș, nr.96, jud. Bihor, 0259-316-131
Erdőgyarak	Prém Imre Csaba	417197 Ghiorac, nr.373, jud. Bihor, 0259-312-620
Élesd	Lugosi Mihály	415100 Aleșd, str. Bucegi nr.21, jud. Bihor, 0259-342-890, sz. Esküllő, lmihai@artelecom.net
Feketeerdő	Bogya Miklós	415101 Pădurea Neagră, Bl. 5, ap. 26, jud. Bihor, 0259-327-403
Feketetót	–	417048 Tăut, jud. Bihor
Fugyi	Zsigmond Attila	417364 Fughiu, nr.245, jud. Bihor, 0359-805-990, azsigmond@gmail.com
Fugyivásárhely	Kállay László	417360 Oșorhei, str. Mică nr.593, jud. Bihor, 0259-313-265, kallay@rdsor.ro

Gyanta	Soós József Tamás	417131 Ginta, nr.130, jud. Bihor, 0259-312-005, soosjt@yahoo.com, sz.: Kisháza, Tenkeszépplak
Hegyközcsetár	Miklós Csaba Péter	417165 Cetariu, nr. 341, jud. Bihor, 0259-451-023
Hegyközkovácsi	Forró László	417051 Cauaceu, nr.175, jud. Bihor, 0259-369-773, 0722-686-780
Hegyközpályi	Katona János	417166 Paleu, nr. 20, jud. Bihor, 0259-451-311
Hegyközsáldobágy	Kelemen István	417167 Săldăbagiu de Munte, nr. 80, jud. Bihor, 0259-435-742, kiszal@freemail.hu, sz. Sáldobágyhegy
Hegyközszentimre	Kucharszki Zoltán	417452 Sântimreu, nr.60, jud. Bihor, 0259-441-177
Hegyközújlak	Orbán Zoltán	417172 Uileacu de Munte, nr.190, jud. Bihor, 0259-451-418
Jákóhodos	Mikló István Boldizsár	417451 Hodoș, nr. 83, jud. Bihor, 0740-207-488
Kisnyégerfalva	Filep Attila Zoltán	417252 Grădinari, nr.23, jud. Bihor, 0259-438-118, filepati@email.ro, sz.: Vaskohsziklás, Nucet, Stei
Kisszántó	Finta Lilla	417077 Santău Mic, nr. 166, jud. Bihor, 0259-316-080
Köröskisjenő	Lukács Piroska Angéla	417295 Ineu, nr. 100, jud. Bihor, 0259-347-272
Köröstárkány	Szakács Zoltán	417575 Tărcaia, nr. 56, jud. Bihor, 0259-322-480; szakacstark@yahoo.com
Kövesegyháza	Papp József	417534 Săliște, jud. Bihor, sz.: Derna, Tataros, Varaszó
Kügypusztá	Maksay Árpád	417054 Satu Nou, nr. 77, jud. Bihor, 0259-369-483
Magyarkakucs	Buşcă Szilágyi Gyöngyi	417337 Cacuciu Nou, nr. 43, jud. Bihor, 0740-062-864
Magyarremete	Szígeti Ferenc	417410 Remetea, nr. 211, jud. Bihor, 0259-325-226
Mezőbaj	Arany Sándor	417196 Boiu, nr. 449, jud. Bihor, 0259-370-358
Mezőtelegd	Szoboszlai Gáspár István	417585 Tileagd, str. Unirii nr.35, jud. Bihor, Tel/fax:0259-345-059, mezotelegd@gmail.com, capora@autocom.ro, www.evref.ro
Mezőtelki	Fazakas Ferenc	417608 Telechiu, nr. 103, jud. Bihor, 0259-345-661, mezotelki@email.ro
Nagyszalonta	Mikló Ferenc	415500 Salonta, str. Aurel Lazăr nr. 9, jud. Bihor, 0259-373-109, refegyh@rdsor.ro
Nagyszántó	Szatomári-Gergely Elemér	417076 Santău Mare, nr. 73, jud. Bihor, 0259-316-024, elemer2@rdslink.ro
Nagyvárad	Szekeres Sándor	410141 Oradea, str. Dealului nr.20, jud. Bihor, 0259-453-276
-Biharpüspöki		
Nagyvárad	Vincze Zoltán	410477 Oradea, str. Beiuşului nr. 15, jud. Bihor, 0259-440-729; vinczezoltanro.freemail.hu
-Csillagváros	Vinczéné Pálfi Judit	
Nagyvárad-Hegyalja	Wagner Erik	410184 Oradea, str. Podgoria nr. 31, jud. Bihor, 0740-338-805
Nagyvárad-Olaszi	Tőkés László	410042 Oradea, str. Libertăţii nr. 40, jud. Bihor, 0259-416-357, veres53@yahoo.com
	Veres-Kovács Attila	
	Orbán Levente Ernő	

Nagyvárad-Ősi	Csűry István Kövendi István	410252 Oradea, str. Gh. Pop de Băsești nr. 5, jud. Bihor, 0259-413-550, sz.: Less, Sályi, Cséfa, Inánd, Palota, Nagyürögd
Nagyvárad-Rét	Pálfi József Szabóné Soós Noémi	410115 Oradea, B-dul Ștefan cel Mare nr. 6, jud. Bihor, 0259-453-914, 0766-620-822
Nagyvárad-Rogériusz	Fazakas Sándor Kerekes József István Farkas Zsolt	410115 Oradea, B-dul Ștefan cel Mare nr.4 ap.8, jud. Bihor, 0259-452-324, 0259-230-754, 0744-602-782
Nagyvárad-Szólós	Szűcs Imre	410586 Oradea, str. C. Noica nr. 27, jud. Bihor, 0259-419-717, 0745-595-142, szucs-imi@freemail.hu, sz. Szentmárton
Nagyvárad-Újváros	Sándor Lajos	410210 Oradea, str. Jean Calvin, nr. 1, jud. Bihor, 0359-414-258, 0722-686-749
Nagyvárad-Velence	Farkas Antal Nacsádiné Csuka Melinda	410522 Oradea, str. Clujului nr. 91, jud. Bihor, 0259-417-285, varadvelence@freemail.hu
Nyüved	Dénes István Lukács	417052 Niuved, nr. 1, jud. Bihor, 0259-458-641, denesistvan@yahoo.com
Örvénd	Kánya Endre	417317 Urvind, nr. 196, jud. Bihor, 0259-346-037, 0745-576-018
Paptamási	Bereczki András	417056 Tămășeu, nr. 121, jud. Bihor, 0259-413-569; 0742-305-711. e-mail: bereczki@rdslink.ro
Pelbárhida	Visky István	417053 Parhida, nr. 58, jud. Bihor, 0726-242-824
Pósalaka	Pál László	417588 Poșoloaca, nr. 126, jud. Bihor
Pusztajlak	Papp József	417591 Uileacu de Criș, nr. 42, jud. Bihor, 0259-345-356, pusztajlakref@freemail.hu
Rév	Boros József Attila	417615 Vadu Crișului, nr. 3, jud. Bihor, 0359-442-990, sz.: Nagybaród, Barátka, Sonkolyos, Köröstopa
Síter	Gavrucza-Nagy Emese	417168 Șisterea, nr. 9, jud. Bihor, 0745-537-433, siteritemplom@gmail.com, http://siteritemplom.googlepages.com
Szalárd	Borzási Gyula	417450 Sălard, nr. 553, jud. Bihor, 0259-441-063, 0744-838-276, sz. Újfegyvernek
Tamáshida	Pázmány Attila	417037 Tâmașda, nr. 66, jud. Bihor, 0259-391-353
Tenke	Berke Sándor	417595 Tinca, str. Avram Iancu, nr. 53, jud. Bihor, 0259-310-299, sz. Bélfenyér
Várasfenes	Szabó László	417265 Finiș, nr. 506, jud. Bihor, 0359-808-838
Kórházlelkész	Herdeán Gyöngyi	0359-174-668; 0747-601-644
Agnulli Dei		410559 Oradea, str. Grădinarilor nr.16, 0259-428-901
– Református Szociális Központ		
Tenkei Szeretetotthon	Berke Katalin igazgatónő	417595 Tinca, str. Avram Iancu nr.53, 0259-310-299
Péter Iskola	Tornai Melinda igazgatónő	415500 Salonta str. Aradului nr.25, jud.Bihor, 0259-373-202

ARADI EGYHÁZMEGYE

Esperesi Hivatal	Seres Géza	31085 Arad, str. Mihai Eminescu nr. 33, jud. Arad 0257-283072
Arad-Belváros	Baracsi Levente Baracsiné Dávid Zsuzsanna	310085 Arad, str. M. Eminescu nr. 33, jud. Arad, tel.: 0257-283072; 0745-618992; 0740-179157; e-mail: baracsi@arad.ro, l.: Majlát
Arad-Gáj	Czegé Imre	310501 Arad, str. Dunării nr. 16, jud. Arad, Tel/Fax: 0257-275464; 0745-525813; 0744-623442, czegeimre@hotmail.com
Arad-Mosóc	Józsa Ferenc	310205 Arad, str. Antim Ivireanu nr. 6, jud. Arad, Tel/Fax: 0257-218414, jozsaferencz@freemail.hu, sz.: Németszentpéter
Ágya	Módi József	317301 Adea, jud. Arad, tel. 0257-357629; 0740-227395, modijozsef@yahoo.com
Angyalkút	Seres Géza	317120 Fântânele nr. 106, jud. Arad, Tel/fax: 0257-456101; 0722-686798, seresgeza@freemail.hu
Bélzerénd	Petrucz János	317218 Zerindu Mic, jud. Arad, 0257-354605, belzerind@rdslink.ro
Borosjenő	Bodnár Lajos	315300 Ineu, str. Horea nr. 6, jud. Arad, Tel.: 0257-511750; 0742-033464, brelh@rdslink.ro, l.: Csermő, sz.: Bokszeg, Beliu
Borossebes	Balla Sándor	315700 Sebiş, P-cul Libertăţii nr. 29-31, jud. Arad, 0257-310425; 0745-494764, srelh@yahoo.de
Erdőhegy-Kisjenő	Kovács Gyula	315100 Chişineu-Criş, str. Înfrăţirii nr. 36, jud. Arad, 0257-350615; 0745-888908, erdohegyreflph@freemail.hu, Szapárliget, Székudvar, Simánd
Feketegyarmat	Nagy József	317421 Iermata Neagră nr. 32, jud. Arad, sz.: Gyulavarsánd, Pil, Szintye, 0257-355633; 0742-386723, feketegyarmat@freemail.hu
Kispereg	Váradi Sándor Károly	317241 Peregu Mic nr. 321, jud. Arad, tel.: 0257-459022; 0747-940144
Lippa	Seres Géza	315400 Lipova, str. Timişorii nr. 7, jud. Arad, 0722-686798, seresgeza@freemail.hu; sz.: Gyorok, Szépfalu, Ménes, Ópálos, Radna, Neudorf, Valea Mare, Baracka, Soborsin
Nagylak	Mészáros József	315500 Nădlac nr. 1082, jud. Arad
Nagypereg	Váradi S. Károly	317240 Peregu Mare nr. 76, jud. Arad; 0747- 940144
Nagyzerénd	Dénes József	317420 Zerind nr. 282, jud. Arad, tel. 0257-355516, 0721-596036, denesjozsef@freemail.hu
Pécska	Mészáros József	Tel: 0746-567701

Pankota	Szász Zoltán	315600 Pâncota, str. Avram Iancu nr. 4 jud. Arad, 0257-466116; 0740-178651, szaszoli@freemail.hu, sz.: Gálsa, Szentanna, Szőlós, Világos, Nagyarát
Szemlak	Mészáros József	317295 Semlac nr. 1028, jud. Arad, tel. 0746-567701
Szentleányfalva	Papp Csaba	317206 Sânleani nr. 183, jud. Arad, 0257-381762; 0745-578123, csubax31@yahoo.com, sz.: Fakert, Zimánköz
Vadász	Lőrincz Lóránd Péter	317217 Vânători nr. 250, jud. Arad, 0257-354770; 0740-144248, lorinczorand@zappmobile.ro sz.: Simonyifalva, Tőzmiske

TEMESVÁRI EGYHÁZMEGYE

Esperei Hivatal	Fazakas Csaba	305500 Lugoj, str. Alexandru Mocioni nr. 8, apt. 2. jud. Timiș, 0256-337637; 0788-636989; e-mail: temrefincgye@yahoo.com
Bégamonostor		307275 Mănăștiur, jud. Timiș, 0256-325540, sz.: Facsád
Igazfalva	Czapp István	307155 Dumbrava nr. 197, jud. Timiș, Tel/Fax:0256-325540; 0723-289474; e-mail: czappis@yahoo.com, sz.: Kisszécsény
Karánsebes		325400 Caransebeș, str. Tribunalului 9, jud. Caraș- Severin, sz.: Nándorhegy
Lugos	Fazakas Csaba Gáll Zoltán	305500 Lugoj, str. Magnoliei nr. 15, jud. Timiș, tel/fax: 0256-351103; 0788-636989; 0256-336192; 0788-628750, e-mail: lre@lasting.ro
Nagybodófalva	Bálint István	307006 Bodo nr. 54, jud. Timiș, 0256-333296; 0788-198770, l: Vásáros
Resicabánya	Megyasszai Bíró Attila	305500 Reșița, str. Paul Iorgovici nr. 17, C.p. 77, jud. Caraș-Severin 0788-627610, lsz: Boksabánya
Szapáryfalva	Bódis Ferenc	307128 Țipari nr. 110, jud. Timiș, 0256-326741;
Szigetfalu	Szilágyi Puskás Albert	307193 Sculia nr. 87, jud. Timiș, 0256-410811, sz.: Gátalja, Detta
Temesvár-Belváros	Bányai Ferenc Demeter Sándor	300200 Timișoara, str. Timotei Cipariu nr. 1, jud. Timiș, Tel/fax: 0256-492992; 0788-627611; sz.: Temesság, Szentandrás
Temesvár-Új Ezredév	Gazda István	300200 Timișoara, str. Timotei Cipariu nr. 1, ap. 12, jud. Timiș, Tel/Fax: 0256-495922; 0745-376018, e-mail:ezreddev@mail.dnttm.ro, sz.: Buziásfürdő
Temesvár-Újkisoda	Bálint Sándor	300434 Timișoara, str. Herculan nr. 81, jud. Timiș, tel./fax: 0256-215794, sandor balint@yahoo.com, sz.: Kardostelep, Ötvösd

Temesvár -Vöröscsárda	Kovácsné Papp Ibolya	300200 Timișoara-Ciarda, Dr. Russel nr. 2, jud. Timiș, Tel/Fax: 0256-433488; 0788-626373, voroscscarda@yahoo.com
Újmosnica	Gazda Melinda	307160 Moșnița Nouă nr. 254, jud. Timiș, 0256-393502; sz.: Medves
Újszentes	Szűcs András Ottó	307160 Dumbrăvița, str. Gh. Doja nr. 36, jud. Timiș, 0256-214649; 0788-219042, e-mail:andras_otto@yahoo.com; refujszentes@yahoo.com, sz.: Gyarmata
Végvár	Gyöngyösi Csilla	307430 Tormac nr. 360, jud. Timiș, 0256-392824; 0788-219042, gandalf@easynet.ro, sz.: Niczkifalva
Zsombolya	Nyeste János	305400 Jimbolia, str. Peter Jung nr. 22/C, jud. Timiș, 0723-438576, Sz.: Nagyszentmiklós, Valkány, Keresztúr, Gyertyámos

SZILÁGYSOMLYÓI EGYHÁZMEGYE

Esperesi Hivatal	Lukács József	457260 Nușfalău, str. Petőfi Sándor nr. 19, jud. Sălaj 0260-678902
Egyházmegyei főgondnok	Márkus László	0260-457213
Alsóvalkó	Sziszik László	457345 Valcău de Jos nr. 61/a, jud. Sălaj, 0260-670945; 0742-598784
Bürgezd	Ruzsa István	457261 Bilghez nr. 86, jud. Sălaj, 0260-670643
Ipp	Kocsis Ambrus Tibor	457210 Ip nr. 136, jud. Sălaj, 0260-671548; 0743-468339
Kémer	Paniti Zoltán Paniti Eszter	457060 Camăr nr. 305, jud. Sălaj, 0260-672120
Kraszna	Kádár György Debreczeni András	457085 Crasna nr. 2, jud. Sălaj, 0260-636072, 0745-002227
Krasznahorvát	Galambfalvi Judit	457185 Horoatu Crasnei nr. 200, jud. Sălaj, 0260-637494; 0745-437317
Lecsmér	Kánya Zsolt Attila	457231 Leșmir nr. 98, jud. Sălaj, 0729-934078
Ráton	Gáspár Zoltán	457088 Ratin nr. 171, jud. Sălaj 0260-637026; 0740-797622
Sarmaság	Püösök József Attila	457330 Șarmășag nr. 8, jud. Sălaj, 0260-655112
Sarmaság-Bányatelep	Lucza István	457330 Șarmășag-Mina, str. Minerului, bl. M9, ap. 1, 0260-656566; 0722-686819, sz.: Zálnok, Bobota, Csókaláb
Selymesilosva	Fehérvári Ernő	457331 Iliușa nr. 55, jud. Sălaj, 060-656123; 0745-848782, sz.: Magura

Somlyóújlak	Balázs Ferenc	457241 Uileacu Șimleului nr. 59, jud. Sălaj, 0260-657508; 0740-787622
Szilágybagos	Fehérvári Gyula	457262 Boghiș nr. 95, jud. Sălaj 0260-623706, 0745-868670
Szilágyborzås	Bogdán Szabolcs	457263 Bozieș nr. 87, jud. Sălaj, 0260-623887; 0726-248828
Szilágykövesd	Fazakas Hajnal	457070 Chieșd nr. 120, jud. Sălaj, 0745-792241
Szilágylompért	Szőnyi Levente	457332 Lompirt nr. 245, jud. Sălaj, Tel/fax: 0260-656145; 0744-626722
Szilágynagyfalú	Lukács József	457260 Nușfalău, str. Petőfi Sándor nr. 19, jud. Sălaj, tel/fax: 0260-670358; 0740-879455
Szilágypercesen	Nagy Bálint	457265 Pericei nr. 416, jud. Sălaj, 0260-672740; 0740-643460
Szilágy-somlyó	Mike Zoltán	457300 Șimleu Silvaniei, str. Pescărușului nr. 2, jud. Sălaj, tel/fax: 0260-678889
Szilágyzovány	Kiss Miklós	457213 Zăuan nr. 374, jud. Sălaj, 0260-623335, titkár: 0260-670116, 0748-224155
Varsolc	Fazakas Sándor	457355 Vârșolț nr. 71, jud. Sălaj, 0260-672507 0744-791856, l.: Krasznarécse

ZILAHÍ EGYHÁZMEGYE

Esperesi Hivatal	Bogdán Zsolt Antal Attila	450010 Zalău str. Kossuth Lajos nr. 16. Jud. Sălaj, 0260-661495, 0727-304478, 0741-477618, refespzilah@easynet.ro
Bósháza	Vargha Levente	457037 Biușa, nr. 140. Jud. Sălaj, 0260-654227, 0743-613355, Lvargha@kolozsvar.ro, vargha_levente@gmail.com, sz. Benedekfalva
Désháza	Uszakai Zoltán Kovács Péter Zoltán	457297 Deja, nr. 153. Jud. Sălaj, 0260-654436
Diósad	Kádár György Tamás	457168 Dioșod nr. 219 Jud. Sălaj, 0260-629777, 0741-781279, sz. Magyarbaksa
Doba	Nagy Mihály	457122 Doba nr. 48 Jud. Sălaj, 0744-513421, l. Kisdoba, Nagydoba
Egrespatak	Szilágyi Éva	457246 Aghireș nr. 98 Jud. Sălaj, 0260-659105, 0740-782660, szkizo@vipmail.hu
Hidalmás	Csillag Péter	457175 Hida nr. 344 Jud. Sălaj, sz. Drág
Kusaly	Lugosi Dániel	457080 Coșeu. Nr. 144 jud. Sălaj, 0260-653115
Magyargoroszló	Sándor András	457169 Guruslău nr. 97 Jud. Sălaj, 0260-629357, 0745-171243
Magyarkecel	Vicsai Ferenc	457245 Meseșeni de Jos nr. 296 Jud. Sălaj, 0745-539126

Menyő	Nagy István	457298 Mineu nr. 167 Jud. Sălaj, 0743-064174
Mocsolya	Móré Mihály Levente	457326 Valea Pomiilor, nr 119 Jud. Sălaj, 0744-764706, mlevius@freemail.hu
Nagymon		457123 Naimon nr. 63 jud. Sălaj
Ördögkút -Cigányi	Csillag Péter	450007 Zalău. Str Nouă Bl. R98 et II. ap 7 jud. Sălaj, 0260-632583, 0722-216246
Szilágyballa	Boros Árpád	457046 Borla nr. 114 jud Sălaj, Tel/fax 0260-623581, 0745-306599
Szilágycseh	Molnár Kálmán Tóth László	455100 Cehu Silvaniei str. Gh. Pop de Băsești nr. 20 Jud. Sălaj, Tel/fax 0260-650716, 0722-686779, 0740-973884, tothlaszi@yahoo.com
Szilágyerked	Balázs Zoltán	457081 Archid nr. 341 jud Sălaj, Tel/fax 0260-653017, 0740-576688, szerk@email.ro, erkedbalazs@yahoo.com
Szilágyfőkeresztúr	Tolnai Miklós	457106 Cristur nr. 189 Jud. Sălaj, 0260-630144, 0742-649075
Szilágygörcsön	Högye Roberto	457107 Gircei, 0743-624710, I. Nyírsid nr. 135 Jud. Sălaj
Szilágypanit	Szilágyi Zoltán	457171 Panic nr. 94. Jud. Sălaj, Tel/fax 0260-629043 otthon, 0745-435959 mob, szipanit@freemail.hu
Szilágy sámson	Szász Bálint Róbert	457325 Samsud nr. 369, Jud Sălaj, 0260-653222, 0742-763915
Szilágyszeg	Sípos András	457295 Salatiș nr.135 Jud. Sălaj, 0260-650808
Szilágyszentkirály	Szilágyi Zoltán	457124 Sîncraiu Silvaniei nr. 42 Jud. Sălaj, 0260-633701, 0740-782660, szkizo@vipmail.hu
Vérvölgy	Süle Gyula Zsolt	457126 Verveghiu nr. 90 Jud. Sălaj, 0740-703175
Völcsök	Lovász István	4455104 Ulciuș nr. 86 Jud. Sălaj, 0260-651534, 0740-175981, listvan2004@yahoo.com
Zilah-Belváros	Pösök Sándor Csaba Lukács Attila Levente	450006 Zalău str. A. Șaguna nr. 7 Jud. Sălaj, Tel/fax 0260-661487 iroda, 0260-661469 otthon, 0744-999537, zilahbelvaros@fastmagic.ro
Zilah-Fenyves	Bogdán Zsolt	450006 Zalău str. Maxim D. Constantin nr. 5 Jud. Sălaj, 0260-661454 iroda, 0260-660479 otthon, 0727-304478, zifer@freemail.hu
Zilah-Liget	Oláh Mihály Szánthó Júlia Szomor Attila	450123 Zalău str. Simion Bărnuțiu 40/A Sălaj, Tel/fax 0260-661524 iroda, 0260-616875 otthon, 0721-219379, 0740-133013, zliget@xnet.ro, szomorattila@yahoo.com, sz. Mice
Zsibó	Molnár Endre	455200 Jibou str. 1 Dec 1918 nr. 20 Jud. Sălaj, 0260-644830, 0746-961732, I. Szamosudvarhely

**A KIRÁLYHÁGÓMELLÉKI REFORMÁTUS EGYHÁZKERÜLET
PRESBITERI SZÖVETSEGÉNEK CÍMTÁRA**

László Kálmán	Elnök	450151 Zaláu str. Gh. Doja nr. 86. Bloc. D86, ap. 12. Jud. Sălaj. O. 0260-630925, M. 0260-661495, 0726-748432
Gulyás Olga	Ügyvezető elnök	410258 Oradea str. Greierului nr.20. Jud. Bihor. 0359-304614
Márton Jenő	Jegyző	430223 Baia Mare str. N. Iorga nr. 1164. Jud. Maramureș, 0262-222346
Nemes Lujza	Pénztáros	410326 Oradea str. Doina nr. 14. Bl. C71 ap. 17. Jud Bihor, 0744-282077
Venter Miklós	Presb. b. elnök	310308 Arad str. Tușnad nr. 90. Bl521 ap. 16. Jud. Arad, 0257-279274, 0722-437208
Fodor Béla	Etikai b. elnöke	410290 Oradea str. Sovata nr. 46. Bl. QII. Ap. 28. Jud. Bihor, 0359-417804
Varga Bálint	Gazdasági b. elnöke	440073 Satu Mare str. Wolfenbüttel nr. 64. jud. Satu Mare, 0261-877571, 0746-677529
Nagy Judit Noémi	Ifjúsági b. elnöke	410227 Oradea str. Petre Ispirescu nr. 18. Bl. PB43 ap. 6. Jud. Bihor, 0740-387946

EGYHÁZMEGYEI PRESBITERI SZÖVETSEGI ELNÖKÖK

Vincze János	Zilahi EMPSZ elnöke	455200 Jibou str. 1 Dec. 1918, Bl. S45 Ap. 7. jud. Sălaj, O. 0260-641305, M. 0260-644840
Tóth András	Somlyói EMPSZ elnöke	457330 Sarmasag, str. Szilagy nr. 66. Jud. Sălaj, 0260-655153
Venter Miklós	Aradi EMPSZ elnöke	310308 Arad str. Tusnad nr. 11. Bl. 521 ap. 16. Jud. Arad, O. 0257-279274, Mob. 0722-437208, O. 0357- 405542
Tatár Miklós	Szatmári EMPSZ elnöke	440164 Satu Mare str. Brandusa G9/9 Jud. Satu Mare, 0722-862981, 0261-769292
Márton Jenő	Nagybányai EMPSZ elnöke	430223 Baia Mare str. N. Iorga nr. 1164. Jud. Maramures, 0262-222346
Geréb Miklós	Nagykárolyi EMPSZ elnöke	447007 Mihaieni nr. 154. Jud. Satu Mare, O. 0261-871020, M. 0261-871161
Nagy Sándor	Érmelléki EMPSZ elnöke	415700 Valea lui Mihai str. Pázmány Péter nr. 29. Jud. Bihor, 0259-355685
Szilágyi Péter	Bihari EMPSZ elnöke	410058 Oradea str. Barbu Delavrancea nr. 25. Jud. Bihor, 0259-473842
Ifj. Pataki Károly	Temesvári EMPSZ elnöke	300013 Timisoara str. Fagaras nr. 5. Jud. Timiș, O. 0256-242426, M. 0741-985258

Tartalomjegyzék

Új évi reménység	5
<i>Vitéz Domokos Sándor: Ima</i>	30
Fáradtság és erőforrás	31
Visszatekintés	35
GYÜLEKEZETI ŐRJÁRAT	39
A misszió és az iskola	39
Felekezeti oktatás a Tövisháton	41
BEMUTATKOZIK A SZATMÁRI REFORMÁTUS EGYHÁZMEGYE ..	45
Templom épül Sarmaságon	55
ÉRMELLÉKI ÖSVÉNYEKEN	57
Diószeg – Álmosd 1604. október 15.	57
Bocskai István, a szentjobbi várkapitány	63
Ízelítő az Érmelléki Református Nőszövetség életéből	65
Értarcsa: egy építkező gyülekezet	69
Két zászló története Gálospetriből	74
Múlt és jelen Nagykágyán	76
A síteri református templom és falképei	79
Szórványban is élni akarnak	85
<i>Gál Éva Emese: Fohász</i>	88
Nagyzerénd, a hajdani város	89
Erdőháti csodaszarvas – Nagy szelindek	93
Süllyedő sorsok ösvényein	99
Igehirdetés a posztmodern korban – szószéken és katedrán	117
ÉPÍTETT MENNYORSZÁG	131
Reformációtól reformációig	136
Lelki vakságban?!	143
A Rimanóczy építészcsalád Váradon	145
Harangsors	151
<i>Bródy László: Zsoltár az örök kegyelemről</i>	154
Média és evangélium: Református hang az éterben	155
<i>Áprily Lajos versei: Menedék, Haza, Vándor</i>	158
TÖRTÉNELEM	159
Árpád, a honfoglaló nagyfejedelem	159
Amikor Munkács várába szorult a szabadság	166
Meghiúsult vágyak, szertefoszlott remények	176
Így emlékszem '56-ra	183
ELINDULTAM SZÉP HAZÁMBÓL... ..	186
Tele lesz a világ magyarokkal	191
Engem a vakság felemelt	197

A Történelmi Vitézi Rend	200
EMLÉKEZŐ IRODALOM	203
Áprily Lajos, az erdélyi táj költője	203
Tamási Áron Farkaslaka nagy fia	206
Ilyen világban élek	208
TESTI-LELKI EGÉSZSÉGÜNK	211
Életesebb kilátások	211
„Egész”-ségre való törekvés testi, szellemi, lelki értelemben	213
A hagyományról	216
Mire megvénülünk	219
Közmondások	219
Ízlés, közízlés	220
A magyar néptáncról	224
Kertünk, udvarunk	226
GYEREKEKNEK	229
KERESZTREJTVÉNYEK	237
Felfedezések, találmányok krónikája	244
Jelentős évfordulók 2007-ben	246
A Királyhágómelléki Református Egyházkerület címtára	253
A KRE Presbiteri Szövetségének címtára	270